

nova **RIJEČ**

ČASOPIS ZA

KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

Nakladnici:

**Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica
NIU „Hrvatska riječ“, Subotica**

Za nakladnike:

**Tomislav Žigmanov
Ivan Ušumović**

Glavni i odgovorni urednik:

Tomislav Žigmanov

Savjet časopisa:

**Neven Ušumović (Umag), Mirko Sebić (Novi Sad),
Stjepan Blažetin (Pečuh), Helena Sablić Tomić (Osijek),
Petar Vuković (Zagreb), Darko Vuković (Novi Sad)**

Uredništvo:

**Katarina Čeliković, Bernadica Ivanković,
Mirko Kopunović, Ljubica Vuković Dulić, Željka Zelić**

Grafičko oblikovanje:

Darko Vuković

Ilustracije u ovom broju:

Darko Vuković

Lektura:

ZKVH

Korektura:

Mirko Kopunović

Priprema i prijelom:

Thomas Šujić

Tisak:

Alfagraf, Petrovaradin

Naklada:

500 primjeraka

ISSN 2334-8208

ČASOPIS ZA
KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

br. **1-2**

Subotica, prosinca 2017.

SADRŽAJ

SJEĆANJE NA BARDOVE HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI U VOJVODINI

Matija Molcer

Nenia

Lazar Merković (Subotica, 14. lipnja 1926.
– Subotica, 30. listopada 2016.) **9**

Mirko Kopunović

Dok šikšo bili zrije

(na tamburi drot puko)

Vojislav Sekelj

(Subotica, 20. travnja 1946. – Subotica,
4. svibnja 2017.) **12**

Tomislav Žigmanov

Prti vrta lirika Petka

Petko Vojnić Purčar

(Subotica, 16. veljače 1939. –
Petrovaradin, 7. lipnja 2017.) **14**

DIJALEKTALNA POEZIJA BAČKIH HRVATA

Vojislav Sekelj

Dužijanca **19**

Bunjevački salaš **19**

Nestrpljivi domaćin **19**

Zubača **20**

Poplašen vitar **20**

Vojislav Sekelj (biografija) **20**

Milovan Miković

Prije dolaska **21**

Tamo **21**

Ne spavaš ti **21**

Šunka ko uzgljanca **22**

Milovan Miković (biografija) **22**

Josip Dumendžić – Meštar

Križ **23**

Traćimo svoje ime **23**

Josip Dumendžić – Meštar (biografija) **24**

Ivan Andrašić

Suza za sutra **25**

Zid **25**

Stari bagram **25**

Ivan Andrašić (biografija) **26**

Željko Šeremešić		Doprinosi Petra Pekića i Vase Stajića proučavanju 18. stoljeća u povijesti Subotice	88
Gospojica gospoja	27		
Željko Šeremešić (biografija)	28		
Blaženka Rudić		Lajčo Perušić	
Povratak iskonu	29	Žedan u pustari. Hodočasnik	
Bunjevačka tragedija	29	Branko Jegić	114
Velik striko	30		
Blaženka Rudić (biografija)	30		
Josipa Dević		REPREZENTATIVNI HRVATSKI PRIJEVODI MAĐARSKIH PISACA IZ VOJVODINE U 2017. GODINI	
Nebo za rič	31		
Josipa Dević (biografija)	32		
Tomislav Žigmanov		Dezső Kosztolányi	
Haikui s piska	33	Ševa	131
Tomislav Žigmanov (biografija)	34		
Zlatko Gorjanac		László Végel	
Epilog	35	Memoari jednog makroa i Balkanska krasotica ili Šlemilovo kopile	132
Zlatko Gorjanac (biografija)	36		
Željka Zelić		János Sziveri	
Povratak (u noći prela)	37	Tajna kratkog života : izabrane pjesme	134
Misec u sobi	37		
Izbrazdane riči	38	Ottó Fenyvesi	
Željka Zelić (biografija)	38	Kod nas više nema kanibala : izabrane pjesme	135
Anita Đ. Marijanović		IZ POVJESTI UMJETNIČKIH PRAKSI HRVATA U VOJVODINI	
Spoznaja jezika	39		
Plamen svitlosti	40		
Anita Đ. Marijanović (biografija)	40		
IZ NEPOZNATE BAŠTINE		Katarina Dinješ Gros	
Josip Andrić		Suvremeno hrvatsko dramsko pismo u subotičkom kulturnom ozračju	139
Na vrbi svirala	43	Dalibor Mergel	
		Franjo Radočaj	153
KRITIČKA IŠČITAVANJA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI U VOJVODINI		Ljubica Vuković Dulić	
Katarina Čeliković		Slamarstvo – prijedlog kandidature za upis na listu nematerijalnog kulturnog naslijeđa Hrvata u Vojvodini/Srbiji	157
Epsko-lirska pjesma „Posljednji Zrinski“		Petar Pifat	
Ferde Stražimira Kulundžića u kalendaru <i>Subotička Danica</i>	81	Glazbeno stvaralaštvo Ilije Okrugića Srijemca (prigodom 190. obljetnice rođenja i 120. obljetnice smrti)	162
Vladimir Nimčević			
Subotička lasta i novosadski kobac:			

NOVI AUTORSKI UDŽBENICI
NA HRVATSKOM JEZIKU

Margareta Uršal

Didaktičko-metodičke smjernice
za realizaciju nastave glazbene kulture od
1. do 4. razreda s osvrtom na
Glazbene škrinjice

171

Tamara Štricki Seg

Koncepcija udžbenika glazbene kulture
Glazbena škrinjica od prvog do četvrtog
razreda osnovne škole

174

Vojislav Temunović

Glazbena škrinjica. Glazbena kultura
1. – 4. razred osnovne škole

178

HRVATSKO NAKLADNIŠTVO
U NULTOM DESETLJEĆU

Neven Ušumović

2005. – Književnost kao
potrošna roba

187

ČITANJA KNJIŽEVNE PRODUKCIJE

Klara Dulić

Marko Kljajić, *Rumeni sutoni*

199

Zvonko Sarić

Vladimir Brguljan, *Zaboravljena luka*

201

Klara Dulić

Blaženka Rudić, *Povratak iskonu*

202

Zvonko Sarić

Robert Tilly, *Budućnost mrtvaca*

205

Ana Gaković

Željka Zelić, *Slikam te riječima*

207

Ana Gaković

Neuzorane brazde – Lira naiva 2015.

208

Zoltan Sič

Balint Vujkov, *Lisica i kokoš*

210

Zlatko Romić

Balint Vujkov, *Šta na srcu to na jeziku*

212

Zoltan Sič

Ivan Balenović, *Svi na noge, svi u trk!*

213

Mirko Šutalo

Dražen Prčić, *Horvacki:
Bačka 1901 – 1939*

214

Zlatko Romić

Julijana Adamović, *Glineni anđeli*

217

Katarina Čeliković

Preprekovo proljeće 2015 :
zbirka pjesama

218

Tomislav Žigmanov

Subotička Danica : kalendar za 2016.

219

Vladimir Nimčević

Subotička Danica : kalendar za 2017.

221

Zlatko Romić

*Suvremena vojvođansko-hrvatska
kratka priča*

223

Darko Baštovanović

Dragan Muharem, *Ispovijest
crkvenog pauka*

224

Željka Zelić

Tonka Šimić, *Moj kutak sriće*

226

Darko Baštovanović

Urbani Šokci 10 „Kulturni znak Cvelferije
– šokačko bunjevačko pamćenje vode” –
zbornik radova

228

Katarina Čeliković

Franjo Kašik Bertron, *Riječi nasušne*

231

KULTURNO-DRUŠTVENI DOKUMENTARJI
(prosinac 2016. – studeni 2017.)

235

Zabilježila **Bernadica Ivanković**

**SJEĆANJE NA BARDOVE
HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI
U VOJVODINI**

BLIZINA
PUNA JE
KIRAKA

LAZAR MERKOVIĆ

(Subotica, 14. lipnja 1926. –
Subotica, 30. listopada 2016.)

NENIA

ono što pamtimo
iz godine kohezije
po zakonima prirode
beznadežno slabi
u crnoj žalosti
koja nas stiže
kao gostoljubiva tuga
za našim mentorom
ništa drugo nam ne ostaje
no nalaziti riječi
u otapanju
u vodoravnom kretanju
oronulih rečenica

mogu da zaustavim
kretanje
mogu da čekam
na istom mjestu
mogu i nadalje
da prizovem sjećanje
da osmotrim prošlost
ja postojim
da li ja postojim
dio mene ne postoji
prijatelju iz beskonačnosti
tvoja je duša ostala

da luta među redovima
 tvoje poezije
 ona traga za razumijevanjem
 stvarne slobode

ti neumorni borče
 istakao si bijelu zastavu
 oproštaja
 na udarce csendőr-kundaka
 odgovorio si prevođenjem
 mađarske poezije
 čujem kotače vlaka
 za logor smrti
 sad su nove šine
 novi sapun
 nova smrt
 i stara meta
 nepomirljivih
 čujem bubnjeve
 moralnih medija
 rekvijem za povijest
 tradicija nam je zamrla
 niz pojmova kojima
 nas prati

ono malo zbiljsko
 što pamtimo iz tih vremena
 postala je odlučujuća
 istina za buduća pokoljenja

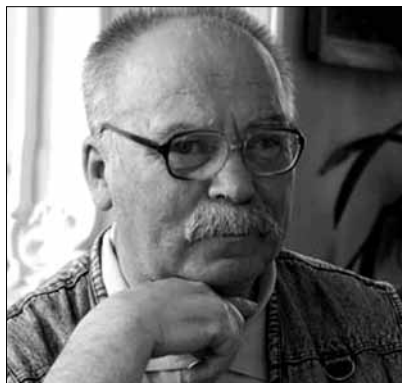
u tvojim pjesmama
 kao sudionik-patnik
 funkcionalnih događaja
 govoriš bez predrasuda
 o stvarnim događajima
 i o onome
 što se ne može dogoditi
 iz odnosa stvarnoga
 i nestvarnoga
 istinitoga i lažnoga

strah od bijelog papira
 povijest i pjesništvo
 spojiti sa dokumentima
 stvarnih događaja
 bez potiskivanja autobiografije

kao relacije označitelja
pitamo se
da li smrt zauvijek
predstavlja kraj
ili kod tebe
samo jedan zastanak
u kontinuiranom tijeku
bezvremenskog vremena
tvoje poezije

Matija Molcer

VOJSLAV SEKELJ

(Subotica, 20. travnja 1946.
– Subotica, 4. svibnja 2017.)

DOK ŠIKŠO BILI ZRIJE

(na tamburi drot puko)¹

BELICI

Večer mrakom stišnjena
jablani nebo razapinju
mir
tišina
spomenici skamenjeni govore
korak
križ
molitva skrušena
ljubavlju prekrivena
ravnicom se raspuzala

bronca o broncu bronca

Izmučene riječi
u zgužvanoj štanicli šušte
pitaju
gdje smo zastali
sve nismo kazali
ni završili nismo
tušta je za tog za posli ostalo
tušta tog, baš tušta,
ko onda, cijelu noć, do jutra
kad smo u kuću mi banili
buđavu so starina čapali
jogunili se, trsili u znanju,
ti šinšok, ja šikšo
tako do umora

1 Riječi u kurzivu su stihovi ili naslovi djela Vojslava Sekelja, prijatelja mog Belice

pa opet *Rič falila*
mi se rastajali
tek kad je pozdravljanje zvonilo
kao i obično uvijek u isto vreme
svakim danom
i opet tako

čujem, ta čujem
bronca o broncu bronca

Sad znadem sve
i pamtim
dobro znam
ti poznaš
samoću planinskih vrhova
provalije duboke
čednu žitom ravnicu pokrivenu
govor zvijezda dalekih
vir dubina rijeke
vjetrove bijesne
valove visoke
strah mirne šume
ruke života dah
opis listova tek tiskane knjige

Da, da čujem, čujem
bronca o broncu bronca

Daleka zvona još bruje
graja, pisme, rič se čuje
šlajer se bili vije
svatovi sokakom hode
a na tamburi drot puko

Pak, kažem,
i velim za Tobom
i gornjak
i dolnjak
kroz odžake
salaša naših
još uvijek
dušu

Tribaš sad
to znat
Belice moj

Mirko Kopunović

PETKO VOJNIĆ PURČAR

(Subotica, 16. veljače 1939.
– Petrovaradin, 7. lipnja 2017.)

PRTI VRTA LIRIKA PETKA

*I dida Sive,
očas i usprkos,
po svoj Bačkoj
u nedogled gleda
dom, sve dalji.*

*I pribira u vrtu
Vojnić od Bajše
kamenito žito i
odlazak Pauline Plavšić
u znoju stalno.*

*I nosom sluša
prstenovani gavran
Vojnića Purčara
sol u vjetru
prapostojbina živo.*

*I klapi u vrtu
do umiruća
unuka Petra
ljubavi Blanke Kolak i
putovanje prema Crnome moru.*

Vrt lirika Petka!
Sami životi i
krajolici
vlastitosti!

Prepun je svega:
nedogleda
kamenja i
vjetrova,
očas usprkos,
u putovanjima,
domovima daljnjima,
ljubavima Blanki,
odlascima Paulina...

I ostaju trajno
u *prtima* vrta
zanosna svijeta
lirika Petka.

Tomislav Žigmanov

CROATIA

ZABRAVU

SE GUBI

TRAG...

**DIJALEKTALNA POEZIJA
BAČKIH HRVATA**

**BOLJE
SE VIDI
KAD
ZAZMURIŠ**

Vojislav Sekelj

DUŽIJANCA

U vondiru
snaga kose
žito klapi
dok klas
u krstini
pismu vridni risara
gustira

BUNJEVAČKI SALAŠ

sam salaš
bunja prazna
ni buva u njoj
više nema
u karmiću odavno
paučine nema
pod dudom drimaju koraće
mekano
zakuvanu
pilu klape
ničeg nema
ni vaške ne laju
ni zunzare se ne čuju
tek ledina izakuće
bolesno poderana
žednom odžaku
namigiva

NESTRPLJIVI DOMAĆIN

Ogrnut opaklijom neba
toranj varoške kuće
salaše u goste čeka.

ZUBAČA

Sparili se
ašov i motika
a zubača kolovoz u buretu starog – vina
vodi.

POPLAŠEN VITAR

ni gornjak
ni dolnjak
kroz odžak
salaša
mog
više ne
duše

Vojislav Sekelj (Subotica, 1946. – Subotica, 2017.), književnik, publicist. Pisao je pjesme, romane, eseje, poetske drame, književnu kritiku i publicistička djela. Najveći dio radnog vijeka proveo je kao srednjoškolski profesor u subotičkoj Tehničkoj školi. Bio je prvi dopisnik HINA-e i Hrvatskog radija iz Subotice (1990.), zatim kolumnist i urednik *Glasa ravnice*, te pokretač i glavni urednik subotičkog dvotjednika *Žig*. Od 2002. član je uredništva časopisa Matice hrvatske iz Subotice *Klasje naših ravni*. Djela su mu prevedena na mađarski, njemački, slovački, slovenski, makedonski, albanski, rumunjski, francuski i engleski. Odlikovan je Redom Danice Hrvatske s likom Marka Marulića za očuvanje kulture hrvatskog naroda u Srbiji 2009. Bio je član Društva hrvatskih književnika i Društva književnika Vojvodine. Preminuo je 4. svibnja 2017. u Subotici, u vrijeme pripreme ovog časopisa za tisak. Pjesnička djela: *Djetinjstvo* (Subotica, 1973.), *Sad znadeš sve* (Subotica, 1979.), *Poljubac izdaje* (Subotica, 1989.), *Rič fali* (Subotica, 1991.), *U izmučenim riječima* (Subotica, 2005.), *MMV* (Subotica, 2005.), *Životopis jedne sjene* (Subotica, 2013).

Milovan Miković

/iz ciklusa Priki lik/

PRIJA DOLASKA

Znalo se još kadgod
i prija dolaska
vamo
bilo je bilo
za smij
– crno za grij!

TAMO

Otkaleg smo
došli
vrime nas je
već kadikad
zaboravilo.

NE SPAVAŠ TI

Kažu: umrićeš!
Ti samo rukom odmaneš:
– Svit svašta divani.

Ne spavaš ti
od onog što ne pantiš
a nisi ni zaboravio.

Blažen onaj
kojim grij
oprošten je.

Tebi nije.

ŠUNKA KO UZGLJANCA

Šunke, one fajinske
 stari su znali opravit
 čim malo već oladne
 i stegne koliko triba.
 Tepaće joj šest nedilja
 krupnom soljom
 solit zdana-nadana
 privrćat
 ponda će je sušit
 iz devet dimova
 sagom pāša al mišani
 na tri glavna vitra
 (do prve zrile paradičke).
 A kad već od tog zamriši
 tribalo se pozvat na red
 i upušeno uščuvat
 od haramija i muva
 – a najviše od sebe!
 S kostivi je krajčit
 da se ne provarda.

Milovan Miković (Subotica, 1947.), književnik, publicist. Do 1998. djela objavljuje na srpskom jeziku. Piše pjesme, romane, eseje, književnu kritiku i publicistička djela, u novije vrijeme i iz zavičajne kulturne povijesti Hrvata u Bačkoj. Dugogodišnji je novinar Radio Subotice, te glavni urednik tjednika *Subotičke novine*. Bio je i urednik subotičkog književnog časopisa *Rukovet*, a trenutačno je član uredništva časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasje naših ravni*, što ga objavljuje subotički Ogranak Matice hrvatske. Djela su mu prevedena na više jezika. Za svoj književni rad je dobio nagradu „Dr. Ferenc Bodrogvári“. Živi na Paliću.

Pjesnička djela: *Ispitivanje izdaje* (Subotica, 1989.), *Iza ne* (Subotica, 1990.), *Avaške godine* (Subotica, 1991.), *Metež* (Subotica, 1992.), *Praznina* (Subotica, 1993.), *Koreni stvari* (Subotica, 1996.), *Slušaj: zemlja, riječi* (Pinkovac, 2007.), *Jedući srce žive zvijeri* (Subotica, 2014.).

Josip Dumendžić – Meštar

KRIŽ

Od vajakada napravit
ovozemnom potriban
ko kruv svagdašnji
što glad rastiruje
srid atara dreždi.

Vitar samoćom
ogrnijo krila
na puškomet
nazret ne mož
salaša bila.

Pladnjom zapare
ropas ravnice
u nemirnom sumraku
okom čeljade traži
nemoćno se glasi.

U ocialom zovu
tek pustoš cvita,
a on ovinčan slavom
suzama škropi,
za čovika pita.

TRAĆIMO SVOJE IME

Zbrajat, šta vridi što znam,
kad nas ko uvik fali,
a nismo baš ni mali
pa da nas ne bude sram.

Kumit, šta vridi što znam,
čeljad ko da je gluva,
ne daj Bože bez uva,
pitam se onako sam.

Dreždit, šta vridi što znam,
za slepce vodič triba,
niki ljigav ko riba
oće da miriš u dram.

Drekat, šta vridi što znam,
na ispitu su pali,
na sliku ne bi stali,
raspo bi se stari ram.

Sanjat, šta vridi što znam,
mnogima jezik muca,
ne vide da šav puca
i gasne nakane plam.

Ni vajda zbrajat sime
koje kovitlac nosi,
dok na žeravici bosu
traćimo svoje ime.

Josip Dumendžić – Meštar (Bođani, 1951.), poljoprivrednik. Maturirao je u klasičnoj gimnaziji „Paulinum“ u Subotici. Manji dio radnog staža ostvaruje u Ljubljani, a veći dio u kombinatu „Borovo“ (do 1991.). Od tada živi u Bođanima gdje se bavi poljodjelstvom. Pjesme piše od 1966., a objavljuje ih svojedobno u listu *Borovo*, u katoličkom mjesečniku *Zvonik*, kalendaru *Subotička Danica*, *Hrvatskoj riječi* i somborskom listu *Miroљub* te u zbirka-ma *Lira naiva*. Koautor je dviju zbirki pjesama grada Vukovara *Četvrta smjena* (1980.) i *Krijesnice* (1982). Pjesme

su mu objavljene i u knjigama poezije u Rešetarima.

Pjesnička djela: *Šokačke radosti i tuge* (Subotica, 2001.), knjiga pjesama za djecu *Čudan ovaj bili svit* (Subotica, 2012.) i *Svitanje ri(je)či* (Vinkovci, 2016.).

Ivan Andrašić

SUZA ZA SUTRA

Jedna je suza
sudit tila
molitvama i godinama
vitrovima što su ti
dušu
šibali
savijali
kidali
nikada i pokidali
na kraj se smirila
u oku i duše
sutra će
novi dan i nova suza

ZID

Šiban vitrovima iznutri
žmurečki tražim svetu sliku
misto na zidu di je tribala visit
što dalje sve mi je manje briga
jel više vridi rama jel slika
zid i nako ne možem priskočit

STARI BAGRAM

Ope procvali bagrami
procvo i naš
posadijo ga dada baš
ka sam na svit došo
Pod njim sam se pomolijo
ka sam odoma ošo
stego ga ko brata
ka sam natrag došo
Cvate on i danas
cvo juče
a cvo i za rata

I uvijek isto meriso
 Oće li još dugo
 niko ne zna
 jal ima puno suvi grana

Ivan Andrašić je rođen 1955. godine u Sonti. U rodnom mjestu završio je osnovnu školu, a gimnaziju u Somboru. Dopisnik je *Hrvatske riječi*. Bio je suradnik katoličkog lista *Zvonik*. Drame su mu objavljene u zbornicima *Teška vrimena* (2007.) i *Mali diplomat* (2008.), te u književnom časopisu *Klasje naših ravni*, a knjigu *Gradnja kuća nabijača u Sonti u XX. stoljeću* objavio je u nakladi *Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata* (2010.).

Poeziju piše od gimnazijskih dana. Pjesme su mu objavljene u kalendaru *Subotička Danica*, časopisu *Nova riječ*, redovito sudjeluje na susretima pjesnika *Lira naiva* gdje su mu u istoimenim zbirkama objavljene pjesme.

Željko Šeremešić

GOSPOJICA GOSPOJA

Sjatile se misli, taman.
Smilovalo se sve poželjito
i srce zatreperilo ko posljednji list na smrznite grane.
Onako, skoro brez volje i želje, razloga, potrebe...
privaljilo se sve na pravu stranu.
Tilo od samoće poželji staru istinu,
budućnost novog imena.
Jutarnjom ladnoćom, svitlošću što slipilo troši, triše,
probudi se svit, do slobode raširi krila.
Zaborav ode u zaborav koda ga ni ni bilo.
Odmanem i zaitim ustranu umislito sivilo i mrtvilo.
Ko prvi put korak se pogledem zasigra,
sitim je se, poletim, poželjim praznim tilem, srcem...
Glad i žeđ zavrnju dubinu u mene, zgrči se to malo nade,
i mic po mic Gospojica Gospoja otškrije škripava vrata,
razmiče okorne firangle.
Sve j puklo, ko na dlanu, ko u najlipčim danima.
Svačija i ničija, kadgod i uvik moja.
A ja, ja ko rob s lanaca odjedanput ko slobodan,
koda je u po noći podne najsvitlije.
Razgrćem put, mislima želje.
Već stari iznemogli slipac nisam, još krv mi nosi.
I sve je na istom mistu ko u molitve svagdašnje.
Dok ruska snig od ladnoće
gazim trenem blizine i daljine,
sve puteve i staze, sumnje, pitanja i odgovore.
Samoća sretne samoću, daljina daljinu, sastanu se sve i sva i ništa.
Pisma smrzniti krila para daljinu, puca led i drvo, živo i mrtvo.
Huk ladnoće zavlači se do prazni džepova, rukava i šaka.
Protežem se ko ladnoća sjajem dogod oko nosi.
Zamnom ostaju, rasipljem tragove luckaste, vrile.
Jel bivša, jel ni, svejedno j, opej ko kadgod tu.
Rascipitog života od juče, od sutra,
ljubim ju željama s početka i kraja.
Mami, meriši žudnjom i patnjom smrznite vode, zemlje,
tajnama jutarnje svitlosti, pucketavog žara poželjite noći na bilini.
Jel Gospojica?, jel Gospoja?, sve j jedno.
Što j sudito, zabiložito, u njezinu sinju stalo, biće.
Gutam, grlim, grabim, grebem, ćutim tišinom,
prizivam pismom u sebe, sebično sam za sebe, glasno.
Želje kipu, priljivu, već ne znam šta bi prvo.

Da mi bude jedina, ope prva, druga, sve, ništa, jel manje.
 A ona gospocki, klanja se staroj-novoj ljubavi.
 Ko poželjit gost, uvik poželjita pisma što zaludiva,
 ulazim naveliko ko general svi stradanja i pobeda.
 Tu, okolo, u srid mira i tišine tragova, puteva i staza,
 neprižaliti, iskajani, proživiti, sritni dana... mislim se:
 „Ako ne poludim ostaću, ako ostanem moždak ope poludim“.
 No stra nema, davno j prošo, mogu dalje, čak i više.
 Makar se vraćam prazan imam svoj san,
 sliku nosim umotanu u ponjavu sićanja.
 Otvaram srce, željim kazat, a sve nadolazi snagom buđenja jutra.
 Početak jeste, al ne željim ni naslučivat sutra.
 Brez stida i sramote darivam ope sebe.
 Možda riskiram po koji put, al za drugo ne znam,
 u drugo ne virujem.
 Mišam, diljim, povlačim kartu za ništa jel sve.
 Ne marim, moždak je sve slipilo napatitog ludila,
 kamen na vratu, moždak blago u rukama, oku raj,
 sve jel ništa, misečini od slada napatit nikad kraj.

Željko Šeremešić (Monoštor, 1964.), diplomirani pravnik. Studij prava završio je u Novom Sadu. Radi kao tajnik u osnovnoj školi u Bezdanu. Predsjednik je Kulturno umjetničkog društva Hrvata „Bodrog“ u Monoštoru. Pjesme piše odnedavno, prve je objavio u knjizi *Lira naiva 2012*. Pjesničko djelo: *Buđenja riči* (Subotica, 2016.).

Blaženka Rudić

POVRATAK ISKONU

Ova krv
Rudićeva
Temunova
Stipančeva
Mačkoviće
Pavličeva
Šetrova
Radakova
Ivanoviće
Tumbasova
i ko zna
čija još...
Zove me ova krv
mojim brazdama
i bunjevačkim ričima
mojim korijenima
i brazdama.
I sad razumim
zašto sam ćutljiva
Nemam kome kazat.
Kome ću kazat
kad sam tako daleko?
Al kad sam daleko
onda i pivam.
Kazat ću pismama...
Sve što nisam
nikad
nikom
kazala...

BUNJEVAČKA TRAGEDIJA

Raditi
danjom, noćom,
petkom i svecom,
od jutra do sutra,
teći i steći
što više zemlje
jutara i lanaca,
dok sve ne pritekne,

pa i život,
i bude dosta štranga
i rpa zemlje
na groblju.

VELIK STRIKO

Nema više našeg salaša
ni badnjova
ni dračova
ni Strike.
Nikad
ga nije
ni bilo
u mom životu.
Samo tajna
ko trajna sjena:
Zašto je to uradio...?

Blaženka Rudić (Bikovo, 1966.), pjesnikinja. Redovnica je Kongregacije sestara svetog Dominika. Diplomirala je na Institutu za crkvenu glazbu, Katehetskom institutu i Institutu za teološku kulturu laika. Orguljašica je i katehistica u nekoliko župa u Vojvodini i Hrvatskoj. Trenutačno živi u Korčuli. Pjesme i prozu objavljivala je u periodici *Bačko klasje*, *Zvonik*, *Subotička Danica* i dr. Pjesnička djela: *Dragocjena blizina* (Subotica, 2001.) i *Povratak iskonu* (Subotica, 2016. i 2017.).

Josipa Dević

NEBO ZA RIČ

Tražila san nebo za rič.
Lipo, vedro, široko!
Da leti ka tica u proliće
svijuć' gnizdo za mlade ždrale.
I bijah sritna.
Nisan znala da će dani međ' tuđinom
bit ka hod
po kali
posli kiše,
pri nizbrdo neg' uzbrdo,
da će svaki korak uza skale
odrit' skute duše mlade.
Al' penjah se tvrdoglavo
noseć' kufer lipe riči,
tražeć' za nju rodno tle
da je sunce navik grije
da do neba k Bogu gre.
Al' digle se nevere, zavladała stud!
Brž' bi i srce naciklo da kosti ima
od falših judi i falših osmija,
i da duša ni iznova ponavjala: „Ni uzalud!“
dok govorili su da moja rič sličī njiovoj
a onda mirili ko je više tuđ, a ko svoj.
I moju rič stavili na sučev stol,
sudili jon, rugali se.
A ja plakala,
ne za njon.
S njon!
I čekala kad će proć.
Srcen slukteć' da će Jubav za sve i
umisto svega šta je bilo doć'.
I zagrlit, onako čvrsto, ka mater kako grlila me
i zibala u krilu svom.
I čuvat me ka šta otac zna je pazit na me
dok me lipo obučenū za nediljnu misu
čuva s kora i okon vižitava banak moj.
A rič?
Mislili je razbit!
Satrat!
Tukli je i vitlali vitrovi strašni,
a ona se

onako mala, čvrsta ka zrno šenice
 sva nabubrila od suza, smija i plača
 posijala svud po širokon ravni.
 I danas piva na vas glas u imenu kruva
 na stolu sinovljevu,
 u Očenašu male glavice kose boje žita,
 u genu kamenu.
 u ručicama sklopljenim na falu
 i Amenu!
 Tražila san Nebo za rič
 i poslalo je život!
 Da je ka Petar stina
 čuva svoj in nebon
 jaču nego ikad prije.
 Lipu.
 Našu.
 Rič!

Josipa Dević (Split, 1966.), pjesnikinja, publicistica. Polaskom u srednju medicinsku školu mijenja mjesto stanovanja i iz Sumartina na Braču preseljava u Suboticu. Godine 2008. primljena je u Nezavisno udruženje novinara Srbije. Povremeni je suradnik u tjedniku *Hrvatska riječ*, urednica je i voditeljica emisije „Biti blizak Bogu i čovjeku“ na Radio Mariji Srbije. Autorica je više duhovnih igrokaza, *Križnog puta mladih*. Tekstovi su objavljeni u zbirkama *Lira naiva*, katoličkom mjesečniku *Zvonik*, kalendaru *Subotička Danica*, *Glasi konci-*

la, *Duhovskom plamenu*, časopisu za književnost i umjetnost *Nova riječ* kao i na kršćanskim internetskim stranicama.

Uglazbljeno joj je 50-tak pjesama i više je puta nagrađivana kao autorica teksta, a pjesme pjevaju izvođači duhovne i svjetovne glazbe.

Tomislav Žigmanov

HAIKUI S PISKA

Žvavolji jesen –
zakolenčeno sunce
zamrzla cakla.

*

Maždi cili dan –
blatnjava Čikerija
samoćom jeca.

*

Miseci kasne –
pripušilo baš vrime
na svr godine.

*

Nikako zime –
razdroljana veljača
prolićom dakti.

*

Kiša prolićna –
obradovan Tavankut
od neba voljen.

*

Pa da, pada sad!
Plava ta ne gustira
po pisku mokrom.

*

Senteška višnja –
uspravno posađena
roda još nema.

*

Ružica žuta –
otrgla se grančici
ne pupa više.

*

Cvatovi žuti –
perunike prpošne
sagu puštaju.

*

Nemir daljina –
zalajane sve vaške
tiraju kera.

Tomislav Žigmanov (Tavankut, 1967.), književnik, filozofski pisac, esejist, publicist. Bio je glavni i odgovorni urednik subotičkog dvotjednika *Žig* i prvi glavni i odgovorni urednik programa na hrvatskom jeziku Radio Subotice. Izvršni je urednik *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. Ravnatelj je Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Radovi su mu prevedeni na engleski, njemački, mađarski, rumunjski, bugarski i rusinski jezik. Za knjigu *Minimum in maximis – zapisi s ruba o nerubnome* dobio je 2007. nagradu „Zvane Čr-

nja” za najbolju knjigu eseja objavljenu u Hrvatskoj, a za knjigu *Prid svitom : saga o svitu koji nestaje* dobio je Srebrnu povelju Matice hrvatske i nagradu „Fra Lucijan Kordić” za najbolje književno djelo, objavljeno u razdoblju od 1. rujna 2006. do 1. rujna 2010., koje za temu ima život Hrvata izvan domovine. Član je Hrvatskog filozofskog društva, Društva hrvatskih književnika i Društva književnika Vojvodine. Živi u Subotici.

Pjesnička djela: *Raskrivanje : o svijetu i životu* (Subotica, 1998.), *Bunjevački blues* (Subotica, 2003.), *Bez svlaka mraka* (Subotica, 2005.); *Minijature vlastitosti : krajolici života i životopisi zavičaja* (Zagreb, 2014.), *O čuj, puče, hai(=j) ku(=a) o viri s piska*, (Subotica, 2017.).

Zlatko Gorjanac

EPILOG

Mrak je...
Posljednji jedrenjak u bespuća tone.
Dani su isti, klizu ko sone.
Samo bagrenje, te straže noćne
osušitim lišćem šušću,
dok na drumu, jesen bičuje zima.

Svitli još digod.
Firange se viđu.
Valda kartaši posljednji potez zadaju
ovom kraju,
kadgod raju...

Izbrazdane ruke prid svićom drću,
ozbiljna lica
ništa ne zgrću.
Samo zagrću korov vrimena,
samo siju simena bez imena.
Bez uvoda – oće uroda.
Al to ne mož tako...

Zbogom, svaki put.
Zbogom, sa punom svišću,
jel ko zna oće l se sutra opet vidit...

Lako je bilo osidit,
Al umrit, to nikako.

Misec je naš pajtaš
jel rasiplje svitlo po njiva.
I on je kokad zaboravio naše selo,
al eto sja, aureolu oko njega pravi
da se u zaboravu ne udavi.

Svitlo je i na tornju crkve,
svitlo je na brigu...
Al riči, riči su mrtve
i zapisi se već stružu u sopstvene prašine.
Umiru rime.
Prolića i zime.

Jeseni i lita.
 Dio ovog svita...
 umire..
 Svako samog sebe zakapa.

Zbogom.
 Budi uspomena.
 Budi uvijek tu.
 Nek tvoja mi slika dotakne...

Zbogom... Zbogom...
 Sve šušći
 i mrak je...

Zlatko Gorjanac (Sombor, 1974.), novinar i glazbenik. Osnovnu školu završio je u Bačkom Bregu, a srednju tehničku u Somboru. Početkom devedesetih osniva rock grupu „Čuvari vremena“, za koju piše glazbu i tekstove. Pjesme su mu objavljivane u katoličkom mjesečniku *Zvonik*, kalendaru *Subotička Danica*, somborskom listu *Miroljub*, u knjigama stihova *Lira naiva*.

Željka Zelić

**POVRATAK
(U NOĆI PRELA)**

K'o plamen ugašena
nit života potrošena
u perjavaču bilu se splela.
U noći ovoj punoj jeke i žamora,
vraćam se opet –
iz daleka.
Atar korake mi pozna,
snigom tarem tragove samoće.

S mirisima tunja zrilih
u razgaljenoj noći ovoj
posijat ću dušu sjetnu u
grudu smrznute zemlje.
Upregnuta sićanja
u mislima se klate.
Sonca iz daleka čuju se.
Prelo je.

MISEC U SOBI

U tihu jesenju noć
kroz misec se na pendžer
sjene zrilih šljiva spuštaju.
I m'riši sino na kišu,
natopljena zemlja buja.
Salaš drima.
Šlingovana suknja
u mraku šuška,
pucad na prsluku
k'o lampaš svitle.

IZBRAZDANE RIČI

Šunjam se na prstima
 m'rišim ti brazde
 ruke težačke
 pod orahom
 u ladu –
 prolaznost sluktim,
 tvoju utrobu
 zaoranu –
 dok grcaš
 pod nogama tuđinskim –
 porobljena crnico.

Željka Zelić (Subotica, 1980.), novinarka, književnica. Osnovnu i srednju školu završila je u Subotici, a studij novinarstva diplomirala je na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu 2007. Uposlena je u Gradskoj upravi grada Subotice. Bila je zamjenicom glavnoga urednika katoličkog mjesečnika *Zvonik* (Subotica) od 2007. do 2016. Članica je Uredničkoga vijeća katoličkog godišnjeg kalendara *Subotička Danica*. Dopisnica je Informativne katoličke agencije – IKA i *Glasa koncila* iz Vojvodine. Dobitnica je novinarske nagrade „Posve-

ćeni život u Zagrebu“ (2007.), dodijeljene od strane HUVRP-a i HKVRP-a. Pjesnička djela: (*intimna*) *Kronika srca* (Subotica, 2013.), *Slikam te riječima* (Subotica, 2015.).

Anita Đ. Marijanović

SPOZNAJA JEZIKA

Šta vridi ako se zagrneš stidom
i sve ono što bi reko i uradio potisneš njime?
Pa se sklanjaš ispid svega što ti može povuč
i osokolit da progovoriš ili uradiš ishitreno.
Prija nego i promisliš.

Šta vridi kad sve to stoji, strovalji se na ravnicu,
tako silovito i tako bolno pa tu u nepreglednoj crnoj pustinji
grize iljadu misli i kajanja što mogo si a nisi.
Ponekad nemaš riči!

Pod nogama ti danas grmu praznine,
batrgu se sokaci davnog sna, kad si opravit raskošno lelujo
zorama.

Nanovo su misli ko grozničave samrtne povorke
odzvanju njiovi zvuci ko loši znaci turskim kaldrmama.
Tutnji nebo, suzi otvor pradavni čuvara tavní kiša.
Kraljevi kalandoški šuma tražu krik, ukaljani zrcima srebreni
zvizda.

Ja čekam,
besmrtnošću korenja vadim mlade kalemove.
Šib si koji šiklja u tisnoj boci, krvavo bolan u staklu izdaje i
ponosa.

Zar moraš mudro ćutat o svemu!?
Ta zasigraj na poslidnjim brazdama svemira,
u noći kad vitar južni donaša miris jasmína i ružmarína.

Utopi vrisak
i na papiru trag stakleni ostavi,
udovolji mojim hirovima.
Uzmi malo mojga ludila
rukama svojim iscertaj sve obrise i srca strast.

Uzmi malo mojga bunila i u čar pritvori
povedi mi kroz vrime,
što svojim sumrakom donaša misec, nad ovom jesenjskom
noći
di se prav u sjaj pritvara.

PLAMEN SVITLOSTI

Gusti plamen, sokaci brez bogova, kapele bez svitlosti!
Put koji nestaje.
Bol i ljubav koju osiçam jednako u krvi, mesu, snu i ričima koje izgovaram.
Vodila si mi.
Kroz sićanja i parloge.
Kroz prosike koji odavno nema,
i koji uspavani pod zemljom čeku
da ji iz sna prašnjavog probudimo.

...
I oće tako rič, pisma da bude.
Glasno da podvikne, mrvice od duše da počisti.
Da udane, zrak plućima da napuni.
Da se protegne ovdal do beskraj, i nazad.

Ledeni pokrov od sniga još uvijek ji čuva,
da potrunile ne bi, i mrtve pod stablem učutile.

A oće!
Ko, nešto bi rekle.
Oće, al pokrov od leda na ustima još stoji, ni meni ni njoj glasa ne da.
Tek šapat,
da zemlja ga samo upit može
ona što krevet svima nam sprima,
ona što šapat osluhnut može.

Anita Đ. Marijanović (Sombor, 1987.), dipl. kineziolog. Osnovnu školu završila je u Monoštoru, a nakon srednje medicinske škole u Somboru diplomirala je na Visokoj medicinskoj školi u Beogradu. Stručno se usavršavala u Crnoj Gori i Italiji. Članica je pjevačke skupine „Kraljice Bodroga“ te literarne sekcije KUDH-a „Bodrog“ u Monoštoru. Prve pjesme je objavila 2007. u zborniku *Lira naiva*, od kada redovito sudjeluje na ovoj pjesničkoj manifestaciji. Zastupljena je i u zborniku pjesama *Preobrazba zrna* (Rešetari, 2011.), kao i u

Iskre vječnog sjaja, udruge pisaca i pjesnika „Tin Ujević“ (Gunja, 2012.) te u časopisu za književnost i umjetnost *Nova riječ*.

IZ NEPOZNATE BAŠTINE

Opereta „Na vrbi svirala“ prvo je glazbeno scensko djelo iz života bačkih Šokaca u 4 čina s međugrom koju je napisao i skladao dr. Josip Andrić, a čija je prazvedba bila 1. veljače 1956. godine u Plavni. Prvi redatelji operete bili su Eduard Bazler i Antun Šarvari, scenograf Josip Benak, a orkestrom je ravnao Josip Probojčević.

Partitura operete „Na vrbi svirala“ je izgubljena, ostao je samo libreto koji u cijelosti objavljujemo o pedesetoj obljetnici smrti dr. Andrića.

Radnja se događa prije 1914. godine u selu Plavni, a napisana je prema istinitom događaju. Selo leži s druge strane Dunava nasuprot Vukovara, s kojim je to selo od davnine najuže ekonomski povezano. Skela između Plavne i Vukovara i u ovoj je opereti važan faktor. Prva zamisao te operete potječe iz 1912. godine, kada je skladatelj još kao požeški maturant skladao uvertiru. Poslije toga je prošlo više od 40 godina, dok nije 1955. godine konačno operetu dovršio. Prazvedba operete 1956. bio je značajan kulturni događaj: mladež malog bačkog sela izvela je operetu, u kojoj su i radnja i glazba i libretista-skladatelj i svi izvođači iz istoga sela.

Prvi čin operete odvija se u Plavni, drugi u Vukovaru, treći u Subotici, međugra kraj Bođana, a četvrti čin opet u Plavni.

Ćika Bona i snaša Manda udali bi svoju kćerku Janju za Marinka, ali on nju neće, jer ima djevojku Ilku u Vukovaru, a ni Janja neće njega, jer ima momka Stipana. Roditelji su ih prisilili da se zaruče. Bona ima dvije kuće te, jer mu se kći udaje u Vajsku, prodaje jednu vukovarskom trgovcu žitom Paji, koji plaća za nju dvostruko više, jer želi dobiti Janju za svoga sina Miju, koji nije ni za što, nego samo svira u frulu. Kad je Bona tako dobro prodao kuću, njegov ga susjed Tunca nagovori da idu u Peštu kupiti Janji namještaj i sve za svatove. Otišli su u Vukovar, a pred nosom bijesne Mande ukrade Marinko Janju i odvede je svojoj tetki u Vukovar. U Vukovaru kod „Šarana“ počnu Bona i Tuna bančiti uz riblji paprikaš, koji im je skuhaio djed Jocika uz Kobino iločko vino, uz svirku tamburaša i pjevanje Ilke, koju je Marinko nagovorio da pjesmom od Bone izmamљуje novce, da ih ne potroši uludo. Razigrani Bona vodi Tuncu, Ilku, Marinka i tamburaše na put u Peštu, ali je u Somboru i Subotici sve je potrošio, pa se društvo rasulo. Bona i Tunca se vraćaju pješice u Plavnu gdje ih dočekuje bijesna Manda s djedom Jocikom, koji se s njom našalio. Na kraju se sve tako zamrsilo da su se i Bona i Tunca zakvačili. No, sve veselo razmršuje Ilka, koja dolazi s Janjom i najavljuje svoje svatove s Marinkom i Janjine sa Stipanom. Mladi idu veselo u život, a starima – Boni, Mandi, Tunci i vukovarskom kajišaru, ostaje na vrbi svirala.

Veselim „Plavanjskim kolom“ započinje i završava opereta, koja je sva prožeta vedrom glazbom, lijepim arijama i plesovima.

Zvonimir Pelajić

Josip Andrić

NA VRBI SVIRALA

MUZIČKA KOMEDIJA IZ BAČKOG ŽIVOTA
U 4 ČINA S MEĐUIGROM

lica:

Čika Bona, seljak
Snaša Manda, njegova žena
Janja, njihova kći
Čika Tunca, njihov komšija
Stipan, momak iz sela
Marinko, momak iz drugog sela
Čika Paja, trgovac žitom
Mija, njegov sin
Dida Jocika, ribar
Marin Koba, ribar i gostioničar
Ilka, Kobina kći
Šegrt
Subotičanin
Momci i divojke iz Plavne, Vukovara i Subotice
Vukovarski tamburaši

Događa se prije Prvog svjetskog rata usrid lita između žetve i vršidbe. Prvi čin u selu Plavni kraj Vukovara, drugi čin u Vukovaru, treći čin u Subotici, međuigra kod sela Bođana blizu Plavne, a četvrti čin opet u Plavni.

I. ČIN

Prid kućom čika Bone. Jutro iza kirbaja. Kolo momaka i divojaka. Oko kola stoje mnogi gledajući i pivajući.

SVI: *pivaju (dok kolo igra):*
Plavna, selo malo,

u tebi je zaigralo kolo
od momaka i od divojaka.
U tom selu igra garavuša Janja,
a do Janje lagano
Stipan kolo šara.

Zuje, bruje žice tambure i basa,
a plavanjsko kolo se sve življe talasa.

Stipan poskakuje i na Janju namiguje pa joj tiho šapuće, što niko ne čuje.

STIPAN (*dobacuje Janji*): A kad se moja dika uda za Marinka, ko će onda vako igrat kolo do mene?

JANJA (*odvraća Stipi*): U moji svatova pivat će se nova lipa pisma o ljubavi, koja ne vene.

STIPAN (*prihvaća*): Tu ću pismu onda pivat ja o tebi, diko, kako će te misto mene ljubiti Marinko.

JANJA (*nastavlja*): Samo jednu ljubav u srcu imadem, na svatovski znat ću dan komu da je dadem.

STIPAN (*dodaje*): Svatovi će tvoji onda puni bit veselja, samo ako bude ono, što je tvoja želja.

DVI KOMŠINICE: Gledaj drugo, Janje, sad je opet uz nju Stipa, jučer je obećana poći za Marinka.

DRUGE DVI: A što su je obećali kada cila Plavna zna da je ona već odavno, našeg Stipe divojka?

PRVE DVI KOMŠINICE: Ta valda je bolji Vajštanac Marinko, bolji i bogatiji neg siromak Stipo.

DRUGE DVI: Pa neka je, kaki je, al nije u redu da Plavanjke divojke u Vajštance gledu.

PRVE DVI KOMŠINICE: Ako naše Vajštanke Plavanjcima vride, zašto da se Plavanjke Vajštanaca stide?

DRUGE DVI: Pa da, vas dvi Vajštanke drugo i ne znate nego da nam Plavanjke u Vajsku udate.

PRVE DVI KOMŠINICE: Nije valjda ni Vajska nikad zadnja bila!

DRUGE DVI: Bolja Plavna od Vajske. To zna Bačka cila!

PRVE DVI KOMŠINICE: Al je Vajska bogatija!

DRUGE DVI: A Plavna veselija!

PRVE DVI KOMŠINICE: Vajštanaca ima više!

DRUGE DVI: A za Plavnom svako diše!

SNAŠ MANDA: (*Dolazi iz sela, isprva zadovoljno gleda kako kolo igra prid njenom kućom, uvirena da je to zato što je jučer udešeno da se Janja uda za Marinka u Vajsku, ali onda najedanput vidi da Janja igra sa Stipom, pa bisna dojuri, uhvati Janju za ruku, istrgne je iz kola, a kolo se rasprši*): Zar tako, Janjo? Zar ne znaš s kim ti smiš igrat u kolu, a s kim ne smiš? Odma da ideš u kuću! A vi, šta ste se tu skupili da smutite njenu sriću! I ti, Stipane, sram te bilo, što se ne maniš tuđe divojke kad znaš da je od juče Marinkova i ničija više! Jesi li razumio?

STIPAN: (*prkosno*): Ali, snaš Mando, nemojte tako! Ta vi znate da smo se Janja i ja od malena volili. Pa ako ste već namislili da je date za drugog,

valda smim makar još kolo s njom odigrat!

PRVE DVI KOMŠINICE: (obisno): Nemaš ti tu šta više tražiti! Idi kuda znaš, i da te blizu Janje više ne vidim! I vi svi dalje od ove kuće!

JEDNA IZ KOLA: Vidi, vidi snaš Mande, kako je na sve nas bisna!

DRUGA IZ KOLA: Valda što kćer udaje za Vajštanca.

TREĆA IZ KOLA: Sad joj mi Plavanjci nismo više dobri, pa nas rastirava.

JEDNA DIVOJKA: Pa i nas Janjine druge!

DRUGA DIVOJKA: Janja se udaje, a mi da se ne smimo veseliti!

TREĆA DIVOJKA: Zato je naše kolo tu i zaigralo, što se veselimo Janjinoj srići.

PRVI IZ KOLA: Sad se snaš Manda na tu sriću oholi, al ako joj izmakne...

DRUGI IZ KOLA: Mož svašta biti, jer evo nema đuevegije.

TREĆI IZ KOLA: Pa da, di je Marinko?

VIŠE GLASOVA: Da ne budu tako i svatovi bez njega!

SVI: To bi bili svatovi!

SNAŠ MANDA (bisno): Uf, di je ta metla da vas dobro isprašim! Kidajte, jer će svašta biti, ako vas ja...

VIŠE GLASOVA: Al doč ćemo opet u svatove.

TREĆI GLASOVI: Da vidimo kako ćedu biti.

SNAŠ MANDA: Uf, tornjajte se! Da vas više ne vidim!

VIŠE GLASOVA: Pa zbogom, snaš Mando! Čuvajte kćer za svog Vajštanca! Da ne pobigne!

SNAŠ MANDA: Bižte! Gadišta! Đubradi!

JANJA: Ta nemoj, mama! To su mi druge!

SNAŠ MANDA: Pa da! Ti si to i zavela! Al znam ja! Vedit ćemo! Ajd unutra i ni pisnut više!

(Zadnji iz kola se razilaze gestikulirajući. A snaš Manda gurne Janju u kuću i zaključa za njom vrata. Bisno hođa po dvorištu.)

MARINKO (dolazi s druge strane): Šta je to tu, mamo? Šta to viču momci i divojke na vas po selu?

SNAŠ MANDA: Pitaš šta? A di si ti da te cilog jutra nema, pa s tvojom divojkom drugi igraju u kolu? Kaki si mi ti đuevegija? Zar smo ti zato juče Janju obećali?

MARINKO: Pa znate da je to zapravo bila samo vaša volja i moga oca. A ja sam samo reko: „Pa kad me baš tirate da uzmem Janju, neka bude vaša volja!“

SNAŠ MANDA: Da, da je naša volja. A ti kad si juče znao šta je red, i privolio Janji, triba i sad da znaš šta je red za đuvegiju. Divojka je tvoja i triba da paziš na nju, a ne da drugi obilaze oko nje.

MARINKO: Pazit ću ja uvik, baš kako triba.

SNAŠ MANDA: Da, paziš! Kolo tu igra, a tebe ni od korova.

MARINKO: Pa znate valda di sam bio, s ocem u bircuzu. Pogađamo se s čika Pajom iz Vukovara za kuću. Nudi samo tristo forinti, a mi tražimo pet stotina. Otac bi već i pristo, a ja i ujak Tunca kažemo: „Ne daj! Ima čika Paja novaca ko blata pa nek plati. Došo je s debelim hiljadarkama sad prid vrsidbu u Plavnu da kupuje žito. Oće i kuću da kupi za svog ćelastog Miju. Pa eto mu ona vaša druga kuća, al' nek plati!“

SNAŠ MANDA: Šta ti baš moraš kod tog u bircuzu siditi, ko da oni to ne mogu svršiti i brez tebe? A divojku puštat drugima!

MARINKO: Al' ste vi, mama, čudni! Divojka je sigurna, al' svatovi nisu.

SNAŠ MANDA (*zabezeknuto*): Kako nisu? Ju, pa valda ne misliš...?

MARINKO: Ne mislim ja ništa. Al' otac kaže da to moraju biti svatovi kaki još nisu bili u Plavni. A za to mu triba novaca. Vi sad dvi kuće da više ne tribate kad se Janja udaje u Vajsku. Onu drugu će prodati, pa eto onda za svatove. A onaj Vukovarc nek zna kad je u Plavni kupovo kuću.

SNAŠ MANDA (*smireno*): Pa jesu se već pogodili?

MARINKO: Nudi već četiri stotine, i otac bi valda već i pristo, al' ujak Tunca samo kaže: „Ne daj brez pet stotina!“ A meni šapće: „Dosta bi za tu kuću bilo i tri i po stotine, al' nek kajišar plati!“ Sad ne znam dokle su u pogodbi došli, jer sam kraj bircuza čuo momke i cure di viču i evo sam došo da vidim...

SNAŠ MANDA: Tako, tu je tvoje misto. Eno divojku sam ti zatvorila u kuću, pa sad kako znaš...

(*Snaš Manda ode, a Marinko stao uz plot, zapalio cigaretu i sluša Janjinu pismu.*)

JANJA: (*pojavi se tužna na prozoru i piva*):

Cviće moje šareno,

rano si mi uvelo.

Ja kraj tebe evo stojim

za draganom ginem svojim, žalosna.

Sijaj, sunce, sunašce,

zagrij moje srdašce.

Ostavljena u samoći

za nedragog moram poći nesrićna.

Ptičice na granama,

pozdravite mog Stipana.

Recite mu nek ovamo dođe,

jer ću biti samo njegova.

MARINKO (*približuje se Janjinu prozoru i nadodaje na Janjinu pismu*):

Ne boj mi se, divojko,
nikad tebe Marinko
neće otet od Stipana,
srićna bit ćeš uz dragana do vika.

JANJA (*u duetu s Marinkom*):

Srićo moja željena,
nisi još izgubljena.
Srca moga jade skrati,
Stipanu me mome vrati, zauvik.

MARINKO (*u duetu s Janjom*):

Srića tvoja željena
nije još izgubljena.
Srcu će ti jade skratit
Stipanu te tvorne vratit, zauvik.

(*Njih dvoje kroz prozor dalje tiho razgovaraju, jer uto dolaze čika Bona, čika Paja i čika Tunca.*)

ČIKA TUNCA: Daklem, kako smo rekli, čika Pajo, pet stotina pa kvit. Više ne tražim, a za manje ne damo.

ČIKA PAJA (*češe za glavom*): Bit će mnogo. Za taj novac mogu i u Vu-kovaru dobiti kuću, i još kaku!

ČIKA TUNCA: Pa eno, kupite. Šta ste onda i došli u Plavnu?

ČIKA PAJA: E, znate, čika Tunca, ne bi ja. Al' imam sina, valda znate mog Miju, nije bio za školu, a probo je već pet zanata, pa ni jedan nije za njega. Samo voli svirati na frulu.

ČIKA BONA: Što ga onda ne date za svirca? To nije rđavo. Mož dosta zaraditi.

ČIKA TUNCA: Pisma i veselje se dobro plaća!

ČIKA PAJA: Zar moj sin da bude svirac, ko da mu je otac Ciganin? Nego mislio sam, nek bude seljak, ko što mu je i dida bio. I eto zato ću mu kupiti kuću i zemlje u Plavni, tu neka se i oženi...

ČIKA TUNCA (*šaljivo*): Imamo mi u Plavni i ćalasti divojaka, baš spram njega!

ČIKA PAJA: Ta idite, čika Tunca! Ćalast čovik, ćalasta žena, to bi tek bilo zlo i naopako. Njemu baš triba pametna i valjana divojka, da nadomesti ono..., što njemu fali. Eto, reći ćemo, ko što je čika Bonina Janja.

ČIKA TUNCA (*domišlja se*): Velite, Janja? Pa ovaj... (*Potegne ga u stranu, tiho*): Samo najpri kupite kuću i dobro je platite. Novac otključava vrata i do divojke.

ČIKA BONA: Daklem, na čemu smo? Oćemo l' se pogoditi za kuću?

ČIKA PAJA: Evo četiri i po stotine!

ČIKA BONA (*već skoro da pristane*): Šta misliš ti, Tunca?

ČIKA TUNCA: Ajak! Nema divana brez pet! (*Povuće Bonu u stranu i tiho*): Ne popuštaj! Zar ne vidiš da će platiti? Mogli smo i više tražiti.

ČIKA BONA: Ima Tunca pravo. Nije ono makar kakva kuća. Vridi i šest stotina. Al' kad smo već rekli pet, neka bude pet.

ČIKA PAJA: Četiri i sedamdeset!

ČIKA BONA I TUNCA: Pet ravni!

ČIKA PAJA: Četiri i osamdeset!

ČIKA BONA I TUNCA: Pet i ni šolde manje!

ČIKA PAJA: Četiri i devedeset!

ČIKA BONA I TUNCA: Badava se cinkate. Pet pa pet!

ČIKA PAJA (*malo se razmišlja, pa će*): E, kad baš mora biti, neka vas Dunav nosi. Al da znate, pristajem samo zato što sam siguran da bi samo taka Plavanjka kao što je na priliku Janja mogla iz mog Mije napraviti čovika.

ČIKA TUNCA (*šaljivo*): Najpri štalica, a onda kravica!

ČIKA BONA: Pa kad smo rekli pet, a i vi kažete pet, ajmo odma napraviti ugovor. Dok nas dvojica budemo pisali ugovor, ti zovni Marinka, da potpišete ko svidoci.

ČIKA TUNCA: Ni brige, samo požurite, sad ćemo mi za vama.

ČIKA BONA: Ajdmo, čika Pajo, u kuću!

ČIKA PAJA: E, pa ajdmo! (*Uđu u kuću na druga vrata, a ne di je Janja.*)

TUNCA (*zadovoljno tarući ruke*): Vukovarski kajišar, pravi dobar sad pazar. Kupio je za čelastog sina, kuću za pet stotina. Tri stotine nudio, i četvrtu pružio, misli dobit još za petu spojku, i Plavanjku divojku.

Ne dadu se Plavanjke, kupiti za stotinjarke. Ta doživit još će čika Paja svakakog belaja.

MARINKO (*dolazi od Janjina prozora*): Jel već gotov taj pazar? Daleko je Vukovar. Ja još danas Dunav moram prići, al' će Paja da se češka.

MARINKO: Dakle gotovo je?

TUNCA: Eno pišu u kući ugovor.

MARINKO: Pa šta će sad biti?

TUNCA: Bit će šta će biti. Ono što sam ti noćas govorio.

MARINKO: Jel ono o Pešti?

TUNCA: Pa dakako. Bona je eto za kuću dobio za dvi stotine više, nego što ona vridi. Ima s čim da cidí jedared i Peštu. A eto triba da kćeri kupi i nameštaj, kakog nema ni u Plavni ni u Vukovaru. Nek se zna da ne udaje jedinicu za ma koga.

MARINKO: Valda ne mislite, ujače, da ću ja zbilja uzeti Janju?

TUNCA: Ne, ne mislim, Bog sačuvaj. Al opet, malko ko i mislim da baš i ne bi bilo tako rđavo. Vidiš valda i sam da je to divojka kaku srce samo može poželiti.

MARINKO: Ne, neću to ni da čujem. Kad su jučer i moj lala i njen otac i mati navalili da pristanem, zvali ste me u stranu i rekli da pristanem samo ko bajagi, a vi da ćete, ujače, već udesiti da bude kako ja oću.

TUNCA: No, pa eto, ja drukče i ne mislim. Ako kažeš „Oću“, ja nemam ništa protiv, nego još kažem da bi to dobro bilo i da ne bi žalio.

MARINKO: Al ja neću!

TUNCA: Nemoj mi već sad u početku razbijati svatove. Bit će i za to vrimena, ako baš bude noralo biti.

MARINKO: Morat će, neg šta!

TUNCA: Strpi se nedilju dana, pa onda radi šta znaš. Dotle moram čika

Bonu provesti malo po svitu. A da zašto smo natirali kuću od tri na pet stotina?

MARINKO: Pa neka bude, ujače, kad baš oćete.

ČIKA BONA: (*izlazi iz kuće*): Ajte vas dvojica da potpišete, gotovi smo.

TUNCA: E, pa ajdmo! (*Uđe s Marinkom u kuću*).

(*S live strane dolazi Stipan pod Janjin prozor pivajući.*)

STIPAN:

Ide cura kroz selo,

pismu piva veselo:

„Imam zemlje četir lanca,

udat ću se za Vajštanca“.

Ide momak kroz selo,

pismu piva veselo:

„Istina je, nije šala,

udaje se moja mala.“

Nasrid sela drvored,

slađa cura nego med,

slađa usta u Vajštanca,

nego u Plavanjca.

JANJA (*pojavljuje se na prozoru*):

Šta mi i ti, moj Stipane,

kidaš srce na dvi pole?

Zar još ne znaš kako take

tvoje riči ljuto bole?

Udaju me otac, mati,

al me udat neće moći,

na kraju će pokazati,

za kojeg ću momka poći.

STIPAN I JANJA (*u duetu*):

A i taj će momak znati

tvoje (moje) srce dočekati,

dvi mu pole zaciliti,

pa će opet jedno biti.

(*Iz kuće izlaze Bona, Paja, Tunca i Marinko. Stipan se povlači u Tuncino dvorište.*)

ČIKA BONA: Tako, dobar smo poso svršili.

TUNCA: Baš dobar!

BONA: I neka bude sa srićom!

PAJA: I vama, a i meni. Mislim da sam vam kuću pošteno platio.

BONA: Pošteno do krajcare.

PAJA: Pa ću doći opet u nedilju, da to proslavimo.

BONA: Samo dođite!

PAJA: Povest ću i sina Miju da vidi svoju kuću, a i o Janji bi volio da se podivanimo. A sad ostajte srićno do nedilje! Zbogom! (*Ode*)

SVI: Srićno pošli! Zbogom!

TUNCA: A sad, komšija Bono, kad si napravio tako dobar pazar, ajd da bude što još u Plavni nije bilo. Ajd da se provedeš čak do Pešte.

BONA (*veseo, što je dobio toliko novaca*): Jel u Peštu?

TUNCA: U Vukovar, pa ravno u Peštu!

BONA: Očel' biti dosta novaca?

TUNCA: Ta šta misliš. S pet stotina cili svit je tvoj. Kupit ćeš tamo Janji nameštaj, kaki niko nema. E sve što joj za svatove triba. I još ćeš viditi i doživiti što još nisi ni ti i niko u ciloj Bačkoj.

BONA: A bil ti išo sa mnom?

TUNCA: Bi, kako ne bi! Platit ćeš mi za to dvi forinte na dan i dvi forinte na noć i sve što potrošimo.

BONA: Nije mnogo. Ajde, spremaj se!

TUNCA: Jel' još danas?

BONA: Danas i odma sad! Hej, baba, spremi mi uprtu. Ta di je sad? Ha, eno je u bašči. Baba, odi ovamo!

TUNCA: I ti Marinko, idi, donesi mi moju uprtu. Kad se putuje, nek se putuje.

SNAŠ MANDA (*dolazi iz bašče*): Šta je, čoviče, šta me zoveš?

BONA: Spremaj uprtu, idem u Peštu.

SNAŠ MANDA: U vruga, ne u Peštu!

BONA: Ne trabunjaj, već uprtu ovamo!

SNAŠ MANDA: Ju, ta ti si baš poludio.

BONA: Prodo sam kuću. Pet stotina, znaš li ti šta je to? Pet stotina! Imat će Janja svatove što još niko nije. Zato ništa, već u Peštu.

MARINKO (*dolazi s uprtom*): Evo, ujače!

TUNCA (*uzima uprtu i prebacuje je priko ramena*): Tako, ajdmo, komšija!

BONA: Čekaj, ta nema još moje uprte!

SNAŠ MANDA: Vidi, vidi, dvi lude glave! Ju, šta da radim?

BONA: Ništa, već uprtu. Al' čekaj, znam ja i sam di je. (*Ode.*)

SNAŠ MANDA: To ti, Tunca, praviš te ludorije.

TUNCA: Ne znaš ti, snaš Mando, šta će još biti. Da vidiš, kad se vratimo.

SNAŠ MANDA: Ne vratili se, da Bog da!

BONA (*dolazi s uprtom*): Tako! Metnio sam i kruva i luka u uprtu. A sad ajdmo! (*Mandi*) Čuvaj Janju. Imat će svatove ko grofica, kad se vratimo. (*Janja se pokazuje na prozoru*) Zbogom, Janjo! Čuvat će te Marinko. (*Tunci*) Ajdmo!

TUNCA: zbogom, komšinice! Ti, Marinko, ostani u Plavni, dok se ne vratimo.

MARINKO: Čuvat ću vam kuću. Srićno putovali!

SNAŠ MANDA: Ju, ju. Poludili ljudi!

BONA I TUNCA: Zbogom! (*Odu.*)

SNAŠ MANDA: Ovaki luda Plavna još nije vidila! (*ushodala se po avliji*)

MARINKO (*za njom*): Nemojte, mama. Nek idu. Vratit će se, pa će biti Janjini svatovi. Sve će biti dobro.

SNAŠ MANDA: Uf, džabe bilo i dobrog kad sve ide naglavce. Uf, iskočit ću iz kože od bisa! (*Ide ovamo, onamo.*)

MARINKO: Ta smirite se, mamo! Ako oćete, ja ću za njima da ih vratim.
SNAŠ MANDA: Još i to! Još i ti da odeš! A Janja? Zar sam ja kadra da je sačuvam?

MARINKO (*ko da mu je nešto sinulo glavom*): Ta neću ja! Kako god vi oćete! Čuvat ću vam Janju! Ja ću nju sačuvati! Samo budite mirni.

SNAŠ MANDA: Mirna! Kako mirna! A onaj ide u Peštu! Uf, izjila ga Pešta! Uf, uf, uf!

(*S baščanske strane vidi se Stipan, kako dolazi kroz bašču. Snaš Manda ga spazi i požuri prema bašči. A Marinko čas gleda za njim, pa se onda vrati bliže Janjinom prozoru.*)

STIPAN (*Dolazi bliže prema snaš Mandi, al samo do vrata bašče, jer ona stoji na vratima*): Došo sam, snaš Mando...

SNAŠ MANDA: Šta ćeš tu? Jesam li rekla da tu nema ništa više za tebe?

STIPAN: Al, snaš Mando, samo da vam kažem...

SNAŠ MANDA: Neću da čujem! Idi iz moje bašče! (*On dalje navaljuje, a ona ga odbija.*)

MARINKO (*pod prozorom*): Janjo!

JANJA (*se pojavljuje*): Šta je, Marinko?

MARINKO: Ajd, biži sa mnom!

JANJA: Kako s tobom?

MARINKO: Ukrast ću te za Stipana.

JANJA: Stipana? Al' on me nekako vazdan bocka za tebe.

MARINKO: Baš zato. Nek te traži!

JANJA: Da idem?

MARINKO: Brže! Ne oteži!

JANJA: Kuda?

MARINKO: U Vukovar mojoj tetki!

JANJA: Tvojoj tetki? Šta ću ja tamo?

MARINKO: Sakrit ćeš se kod nje dok se sve ne razmrsi.

JANJA: A Stipan?

MARINKO: Bit će tvoj. Vidit ćeš. Ajd, žuri!

JANJA: Oću! (*Penje se na prozor.*)

MARINKO: Samo brzo! (*Prihvaća Janju kroz prozor. Obadvoje se brzo udalje.*)

(*Dotle Stipan sa snaš Mandom raspravlja. S raznih strana proviruju momci i djevojke. Vidili su kako je Marinko pobigo s Janjom. Moraju to Stipanu nekako reći, pa mu daju znakove, nek ostavi snaš Mandu.*)

STIPAN (*snaš Mandi*): Al pustite me samo malo, da s vama divanim o Janji.

SNAŠ MANDA: Rekla sam ti i kraj! Janja te se više ništa ne tiče! I više ne dosađuj! Idi! Idi!

STIPAN (*opazio da ga momci dozivaju iza bašče*): Pa dobro, snaš Mando, idem. Još ćete me tribati! (*Okrene se i ode.*)

SNAŠ MANDA (*okrene se zadovoljno*): Tvoja strina će te tribati, a ne ja. (*ide po avliji*) Nek samo ide! I neka više vamo ne dolazi! A onaj moj, uf, ne bilo ga! Pešta je za njeg! Đavo, a ne Pešta, izila ga, dabogda! Al samo kad je Janja sigurna! Dobro da imamo Marinka. Baš dobro! Baš dobro! (*Piva*):

Baš je dobro, baš je dobro, da imamo Marinka.
 Taki zet će, taki zet će cilom selu bit dika.
 On će našu Janju lipo pazit, od svakoga zla je uvijek čuvat.
 On će, ako triba, i onom mom ludom Boni,
 kad vam kažem, ja ne lažem, glavu opametit.
 Lipi taj Vajštanac znat će bolje nek Plavanjac,
 kad vam kažem, ja ne lažem, Janju virno ljubit.
 Baš je dobro, baš je dobro, da imam Marinka.
 On će biti – vidit ćete, cile Vajske, a i Plavne,
 svi vi znate i ja kada kažem, da nikada ja ne lažem,
 pravi ponos i dika.

(Mota se po avliji. A onda se najedanput siti da pogleda Janju.)

A sada da prigledam Janju. *(Priđe vratima i zovne tiho):* Janjo! *(Sluša, ne čuje ništa. Glasnije):* Janjo! Ta, Janjo! *(Sluša, ne čuje ništa. Otključa vrata i zaviri unutra):* Janjo! Ta di si? Šta se ne javljaš? *(Uđe)* Janjo!

DIVOJKE *(pod prozorom):* Ukrali Janju!

SNAŠ MANDA *(izleti očajna):* Nema je! Pobigla kroz pendžeru! Ukrali je! Jao, kuku meni! Odveli je! Meni prid nosom! Di mi je bila pamet? Kuku meni! Šta ću sad?

MOMCI I DIVOJKE *(skupljaju se):* Janja ukradena! Janja odvedena! Gotovi su svatovi!

STIPAN *(doleti):* Di je Janja? Kud je Janja? Ko ju je ukro?

SNAŠ MANDA *(ne sluša ga):* Jao meni! Janjo moja! Šta će sada sa mnom biti? Ona stara luda ošla u Peštu, a Janju ukrali! A ja sama, da se sa mnom sprda Plavna!

STIPAN *(ne snalazi se):* Di da je tražim? Di da je nađem?

GLASOVI MOMAKA: Sa Marinkom je pobigla!

STIPAN *(sav izgubljen):* S Marinkom? Pa baš s njim? Tako me je ostavila? Tako me je privarila?

MOMCI I DIVOJKE *(pivaju):*

Janja pismu pivala,
 dva je momka volila.
 Na pendžer se podigla,
 sa Marinkom pobigla.

(ZASTOR)

II. Č I N

Kraj Dunava u Vukovaru. Blizu skele, Gostiona „Šaran“. Prid gostionom nekoliko stolova. Po strani kuva dida Jocika u kotliću na vatri riblji paprikaš. Čika Koba, ribar i gostioničar, čas izlazi iz gostione, čas u nju ulazi, čas opet prigledava kako dida Jocika kuva. Ilka, njegova kći, prostire stolove.

MJA (*na panju uz obalu i svira frulu.*)

DIDA JOCIKA (*dobacuje mu*): Ej, ti, svirče, ded ti zasviraj onu o Plavanjcima kesedžarima, ako znaš, pa da zapivam.

MJA: Ne znam, dida Jocika. A kaka je to pisma?

DIDA JOCIKA: Kad ne znaš, evo slušaj (*Piva*):

Bačlije čikovi, a Plavanjci kesedžari.

Bođanci bulješi, a Vajštanci karašari.

MJA: Pa šta smo onda mi Vukovarci?

DIDA JOCIKA: Bučkaroši ko i dida Jakša, koji je uvijek govorio: „Ja sam knez bučkalov“. Sidne u čiklju sa svojom babom Anom, pa bučka sve do Šarengrada. Onda zapne čiklju za lađu, pa ajd natrag u Vukovar i šta zaradi, sve ostavi tu kod „Šarana“.

MJA: I ja bi volio tako bučkalo, da sidnem u čiklju s onom curom iz Plavne i da bučkam s njom do Šarengrada.

DIDA JOCIKA: S kakom curom?

MJA: Otac došo iz Plavne i kaže da tamo ima lipa cura za mene.

DIDA JOCIKA: Ha, da štogod! Eno Plavanjke čekaju baš na tebe! Na vrbi sviralo, na topoli igralo!

(*Digne kotlić s kotlenjače i kavanjiše njim, da ne bi nagorilo.*)

MJA: Pa ja i volim svirati. (*Svira u frulu*)

DIDA JOCIKA: To je za tebe. Evo vrba uz Dunav kolko očeš. Pravi svirale i sviraj, a bučkalo i plavanjske cure pusti drugima. Naći će se za tebe i koja Srimuša, pa sviraj, a ona nek piva i igra.

ILKA (*prostirući piva*):

Oj Du-, oj Dunave, tija vodo ladna.

Preve-, prevezi me tamo i ovamo.

Tamo, tamo mi je selo omiljeno

i u, i u selu moga srca dika.

Tri već, tri već dana čekam ga isprika.

DIDA JOCIKA (*prema Miji*): Mijo, to bi bila za tebe divojka.

MJA: Takvu bi ja tio, ali ne bi smio.

DIDA JOCIKA: Kake su joj oči, deder za njom skoči.

MJA (*spreman, da pođe prema Ilki*): Šta bi reko tati da me s njom uvati?

DIDA JOCIKA: Kad se cura vata, ne triba ti tata! (*Mija dolazi sve bliže, al' se ne usuđuje.*)

ILKA (*piva i pivajući vraća se u gostionu*):

Oj Du-, oj Dunave, tija vodo ladna,

oj sr-, oj srdašce, alaj sam ti jadna.

Sad za-, sad za mene ne mari moj dika,

tri već, tri već dana nema ga isprika.

(*Ode, a Mija gleda za njom.*)

(*Po strani je pristanište skele, ali se ne vidi, čuje se Marinkovo pivanje sa skele, koja dolazi isprika. Mija se na to pivanje okrene i gleda prema Dunavu.*)

MARINKO:

Al mi je lip naš Vukovar grad,

Dunavom plovio uvijek k njemu rad.

Kraj Dunava kuća malena,
u njoj je moja dragana.
(Dolaze Marinko i Janja) (piva):

JANJA:
Kud jadna ja sa Marinkom sad
iz Plavne bižim u Vukovar grad?
Skeledžijo, čekat ću te tu,
vozi me natrag mome Stipanu.

MARINKO *(piva):*
Mene sad tu čeka dragana,
tako ćeš i ti svoga Stipana.
(U duetu s Janjom)

Stipan će doć ja to stalno znam,
bez tebe neće moći ostat sam.

JANJA *(u duetu s Marinkom):*
Stipan će doć ja to stalno znam,
bez mene neće moći ostat sam.

MIJA *(zagledo se u Janju, pa sve skakuće i hoće didi Jociki nešto da kaže, ali taj se ni ne ogledava, nego samo pazi na kotlić):* Ta, ta bi bila za mene.
(pokazuje na Janju) Neću onu tatinu Plavanjku, ovu ja oću.

DIDA JOCIKA *(se ogleda):* Trkni brže i reci tati.

MIJA *(zbilja potrči):* Idem. Neću onu, ovu ja oću. Nek zna tata. Oću, baš oću! *(Ode.)*

DIDA JOCIKA *(zagledo se u Marinka i Janju):* A gle, gle, otkud ti, Janjo? Oho, vidi, vidi, pa još s Marinkom!

JANJA: Pa eto, dida Jocika...

MARINKO: Vodim je mojoj tetki.

DIDA JOCIKA: Samo ako je ne vodiš sebi. Čuo sam ja već da si je juče isprošio. Žuri vam se, a? Ne možete dočekati svatova?

JANJA *(uvriđeno):* Al dida Jocika!

MARINKO: Čuli vi, ne čuli, al nama se zbilja žuri.

DIDA JOCIKA *(vragoljasto):* Pa nek vam bude sa srićom! Samo bižite da vas ne vidi Ilka, jer bi bilo svašta.

MARINKO: A di je ona?

DIDA JOCIKA: Pa eto je unutra.

MARINKO: Reći ću joj sve posli. A sad nam samo kažite jeste li vidili čika Bonu i Tuncu?

DIDA JOCIKA: Ta evo kuvam baš za nji ovaj riblji paprikaš. Da, da, spremaju se, kažu, u Peštu, pa otišli kupiti nova odila. Ja da im skuvam pravi fišerski paprikaš. Sad će biti skuvan. A i oni će skoro. Samo što nisu.

JANJA *(vuče Marinka):* Ajdmo, da nas ne vidu!

MARINKO: Zato se dida Jocika žurimo. Oni ne smidu ništa znati da ste nas vidili.

DIDA JOCIKA: Da, da! Pa neću im ništa reći.

MARINKO: Janja će ostati kod tetke, a ja ću se vratiti.

(Uto izađe Ilka iz gostione i u čudu se zagleda u Marinka i Janju, koja se dala u divan sa dida Jocikom.)

ILKA *(ne snalazeći se)*

MARINKO *(pođe k njoj)*: Ilka!

ILKA: A kaka je to s tobom divojka?

MARINKO: Šta, zar ne poznaš Janju?

ILKA: Lipo! Baš lipo! Ja tebe tu čekam, a ti sebi vodiš Janju!

MARINKO: Ne vodim je ja sebi, već tetki!

ILKA: A šta će tvojoj tetki Janja? To ti samo tako, da me zavaraš. Vidim ja već sve. I čula sam, al nisam virovala. Sad vidim kaki si.

MARINKO: Al Ilka! Čekaj da ti kažem.

ILKA: Ne tribaš ti meni ništa više kazati. Dosta vidim i čujem. A imam i ja glavu da sve mogu svatiti. Imam i srce, koje... koje... Eto neću više za tebe da znam... *(briše suze)*

MARINKO *(hoće da je umiri)*: Ta nemoj, Ilka, srce moje! Sve ću ti reći...

ILKA *(okrene se od njega)*: Eno ti Janja! Njoj kazuj! Meni više ne tribaš i neću više ni da te vidim ni čujem! *(Ode u gostionu.)*

(Dida Jocika sve vidio, pa pokazuje Janji za Ilkom.)

JANJA *(priđe Marinku)*: Šta je Ilki? Zašto je otišla?

MARINKO: A šta ja znam!

DIDA JOCIKA: E, brajko, jel to vajštanski adet, u svakom selu imati drugu curu? To za Plavnu i Vukovar ne vridi. Ako s više od jedne, nećeš imati nijedne! Jel tako, Janjo?

JANJA *(Marinku)*: Zar nisi Ilki reko?

MARINKO: Kako ću joj reći kad nije tila da me sluša. Čim je tebe vidila, ko da joj se zamaglilo prid očima.

DIDA JOCIKA: Da, da! Zamaglilo bi se i tebi da ona, reći ćemo, s drugim kakim momkom osvane u Vajski. A možda i ne bi, kad eto imaš Janju.

JANJA: Al dida Jocika, nemojte još i vi! Ne tirajte nas još i vi u zlo!

DIDA JOCIKA: Da, da! Zar sam vas ja tiro da bižite zajedno iz Plavne?

JANJA: Ima dida Jocika pravo. Nisi me tribo voditi od kuće. Sad će svi misliti... Pa eto i Ilka... i Stipan... i sav svit.

MARINKO: Šta nas briga ko šta misli! Ako Ilka ne viruje u mene, a Stipan u tebe, lako ćemo. Juče smo se virili, danas smo zajedno pobigli, a sutra da cilom svitu usprkos i budemo, što nismo ni mislili, a svi eto misle...

JANJA: Neću ja tako! Stipana neću ostaviti ni za tebe ni za cili svit.

DIDA JOCIKA: Vidiš ti nje! A šta onda nisi ostala u Plavni?

JANJA: To je mene Marinko eto namamio. Jao meni, šta ću sada? *(Gotovo da zaplače)*

MARINKO *(umiruje je)*: Al si i ti nekaka, Janjo?

JANJA: Kaka sam da sam! Čestita sam... i poštena! Ne privrćem virom! A ti... ti, ako misliš... ja ću se vratiti u Plavnu.

MARINKO: Al, Janjo! *(razgovaraju dalje tiho)*

ŠEGRT *(dotrči, nosi u zavežljaju stara odila Bonina i Tuncina i piva)*:

U Vukovar svi Plavanjci putuju,

što im triba, sve tu kod nas kupuju.

Vukovarska pijaca ih mami
 da prodadu šta imadu sami.
 Ne mož Plavna bit bez Vukovara
 i bez Plavne nema tu pazara.
 Dva Plavanjca kod majstora moga
 kupila su dva odila nova.
 Obukli se od glave do pete.
 Pa šta će im pantalone stare?

Staro ruvo dobro zavezali,
 pa peticu meni šegri dali:
 „Ded potrči, u Dunav to baci,
 al pazi da ne vidu Plavanjci!”
(Baci u Dunav) Oj, Dunave, riko naša stara,
 nosi dalje to od Vukovara!

DIDA JOCIKA *(skoči)*: Nevaljanče, što si to sad bacio? Do Sotina Dunav
 bi to odnio, od Sotina sve do Novog Sada, ded da vidim kaka je to parada!
(dovati meredov i baci ga u vodu da uvati zavežljaj)

ŠEGRT: Ne vadite! Neka niko ne vidi! Više od tog petica mi vridi. Čika
 Bono, mogo bi još tražit da mu moram tu peticu vratit. *(Pobigne.)*

JANJA: Ju, pa to je nešto od mog tate!

MARINKO: Sad će on i Tunca da se vrate.

(u duetu s Janjom)

Ajdmo, Janjo, da se izgubimo
 da još više sve ne pokvarimo!

JANJA *(u duetu s Marinkom)*:

Ajd, Marinko, da se izgubimo,
 da još više sve ne pokvarimo! *(Odu.)*

DIDA JOCIKA *(Vraća se i nosi mokat zavežljaj, razveže ga i raširuje pantalone.)*: Jest, plavanjske to su pantalone, Tuncine su i od čika Bone. Ne dam
 im ja po Dunavu plivat, spremit ću ji mogle bi još tribat.

(Smota ih opet i odnese unutra. Uto dolaze Bona i Tunca. Veseli su i kicoški obučeni.)

TUNCA: Ej, dida Jocika, jel gotov paprikaš? Ogladnili smo i ožednili!

BONA: Gle, nema ga. Al' paprikaš je tu. Triba jisti. Ej, di si, birtašu! *(Izlazi.)*

KOBA: Evo me! Gle, došli ste! E, tako mi se dopadate! Sad ko da i niste
 Plavanjci, već pravi Vukovarci. Tako možete i u Peštu.

TUNCA: Daj samo žuri s paprikašom!

BONA: Triba i dalje putovati. Da ne ostanemo gladni. Sidajte tu za ovaj
 stol. Za vas je evo prostrt. Sad će i paprikaš. Ta di je dida Jocika? *(zove)* Jo-
 cika? Daj paprikaš!

DIDA JOCIKA *(dolazi iz kuće)*: Ta tu sam. Ja samo malo ušo, a vi došli.
 Baš je paprikaš gotov. Već sam se bojo da ne ukuva! *(Donosi kotlić na stol)*
 Tako, grabite, dok je vruć. Ded, ti Bono prvi!

TUNCA *(Kobi)*: A ti nam donesi iločkog! Najboljeg, što imaš.

KOBA: Evo oma. *(Ode.)*

(Zagrabili iz kotlića u tanjure, nadrobili kruva i jidu.)

BONA: Ajd, dida Jocika, i ti s nama!
TUNCA: Da probaš šta si skuvo!
DIDA JOCIKA: Pa kad me baš zovete! (*Sida i grabi, čuju se tamburaši.*)
Koba (*nosi vino i čaše*): Evo vina, znaš šta je: sve divani.
TUNCA: Natoči da vidimo!
BONA: E, šta sad radi moja baba Manda? Pa Janja?
DIDA JOCIKA: Baba sigurno bisni ko uvik. A Janju čuva Marinko, i ni briga te! Dobro je čuvana i sačuvana. Ko da ji vidim i ko da su tu negdi blizu.
BONA: Bar da jesu!
TUNCA: Bilo bi i za nji paprikaša!
DIDA JOCIKA: Ovako su samo prošli kraj njegov!
BONA: Kako prošli? Di?
DIDA JOCIKA: Pa eto tu... tamo... di očeš. Al' eto nema ji, pa šta ćemo.
Nek samo ne budu tako i svatovi brez nji.
TUNCA: Idi, Jocika, ti ma šta! Da vidiš, kad se vratimo iz Pešte!
DIDA JOCIKA: Doći ću da i to vidim.
(*jidu i piju, a dotle došli tamburaši*)
Vukovarski paprikaš, haj, haj, paprikaš.
Jist ga triba dok imaš, haj, haj, dok imaš.
Kad ga dida Joca skuva, haj, haj, jidi ga i brez kruva.
Veselje kod „Šarana“, haj, haj, „Šarana“,
tu se pije do dana, haj, haj, do dana.
Dobro vino ima Koba, haj, haj, ne zna ko ne proba.
Od večera do sunca, haj, haj, do sunca,
veso Bona i Tunca, haj, haj i Tunca.
Sviraju mi tamburaši, haj, haj, igraju da sve praši.
Kad se Bona počeška, haj, haj, počeška,
Plavna bit će ko Pešta, haj, haj ko Pešta.
U toj Pešti lipa Janja, haj, haj, od svoji svatova sanja.
BUJNA (*razigran od dragosti*): Čuješ li to, Tunca?
TUNCA: Još kako čujem. I sve mislim! Ako je taki početak ovog našeg puta, šta će još do Pešte biti!
BONA (*vadi peticu i pruža sviračima*): Svirajte! Ovo Bona plaća. Nek se zna šta je Plavna!
(*Okupljaju se mnogi vukovarski momci i divojke, slušaju svirku i promatraju veselje, pa će i zaigrati.*)
TAMBURAŠI (*Sviraju vukovarsko kolo i pivaju, a momci i divojke vataju se pomalo u kolo, igraju i pivaju.*):
Vukovarska divojka lipog momka volila.
Iz Vajske joj dolazio Plavnu prolazio.
„Oj Dunave, Dunave, di su oči garave,
što u mene glede lipo ko na svitu niko?“
Dunav curu slušao, i tijo joj šaptao:
„Nevolja ga stigla ljuta, izgubio puta.“
„Prevezi me Dunave, oči ću mu garave
čekat, tražit cile dane, i noći, dok svane.“

Dunav curu primio i kroz rit je pratio,
nestala mu blizu Plavne usrid noći tavne.

Kad je zora svanila, divojka se vratila.

Garave je našla oči u Plavni po noći.

(Sve se raspivalo i razigralo. Bona i Tunca se razvaganih. Kad čuju o Plavni, niko im ravan. Kad je zadnja kitica otpivana, kolo prestane, jer se javlja Ilkin glas.)

ILKA (piva):

Ej ! Vajska, selo varavo!

Ej! Oko tvoje garavo,

srce moje zamamilo,

a sad je potamnilo.

Kad ćeš, sunce, opet svanit,

noć mi tu razdanit?

MARINKO *(dolazi s druge strane k njoj)*:

Ej! Vukovarka, divojko!

Ej! Tvoje srce turobno,

opet će se razvedriti

i Vajski se veseliti.

Sunce će ti opet svanit

i dušu razdanit.

TUNCA *(iznenađeno)*: A gle, otkud i Marinko tu?

BONA: Baš dobro! Nek vidi čiji će biti zet. *(Njih dva razgovaraju tiho.*

Tunci nekako nije pravo što je došlo Marinko, a Bona ga umiruje. Dotle se Marinko približio Ilki te mu ide za rukom i nju smiriti. Ona sve više svaća o čemu se radi, pa je sve veselija i sad će tek zapivati. Samo dok tamburaši prestanu svirati Vukovarsko kolo, koje se razigralo.)

ČIKA PAJA *(dolazi s Mijom)*: Vidi, vidi, mojih Plavanjaca! A ja ni ne znam da su tu. Da me nije ovaj moj čalov natiro da dođem viditi neku divojku isprika, ne bi bio došo, nit bi ovo vidio.

BONO I TUNCA: E, baš dobro da ste došli! *(Kobi)*: Daj još vina! *(Paji)* Sidnite!

PAJA *(Miji)*: A di ti je ta divojka? *(Pokazuje na Ilku)*: Je l' to?

Jest, to je! *(al trgne se)*: Ne, nije to! Ova je Vukovarka, a ona nije. Došla je na skeli.

MARINKO *(se uplete)*: To ti je, Mijo, kad si oma pobigo po tatu. Tribo si držat curu, da ne pobigne.

DIDA JOCIKA: Reko sam ti ja: kad se cura vata, ne triba ti tata. Sad je traži, ako je možeš naći!

MIIJA *(odlazi ustranu)*: Pa idem je tražili! *(Svira u frulu.)*

ILKA *(razigrana razgovorom s Marinkom veselo zapiva)*:

Od Plavne do Sombora, svuda nova pisma piva:

Iza jednoga prozora, divojka se skriva.

Lipa divojka Plavanjka, ravna nije joj Peštanka.

Po nju kada dođu, po nju kada dođu,

Po nju kada dođu svatovi, Bačka kazat će sva:

Udaje se Janja, udaje se Janja, lipa Janja čika Bonina.

ČIKA BONA (*skoči radostan izvan sebe*): Jest, to neka se čuje, to neka se zna sve do Sombora, do Subotice, do Pešte.

ILKA (*nastavlja pivati*):

Naš Vukovar sa briga,
Plavnu selo priko gleda.
Čika Bona iz Plavne,
svoju kćer ma kome neda.
Lipota je to Plavanjka,
ravna nije joj Peštanka,
Po nju kad dođu,
po nju kad dođu,
po nju kada dođu svatovi,
Bačka kazat će sva:
Udaje se Janja,
udaje se Janja,
lipa Janja čika Bonina.

BONA (*vikne*): Dosta! Svi sa mnom u Peštu. I ti, Ilka, i svirači, i Marinko, svi! Ja plaćam. Tu ćete pismu pivati u po Pešte. Nek se čuje, ko je čika Bona iz Plavne. Spremajte se! Svakom plaćam forintu na dan, forintu na noć i sav trošak. Ajd, svi! Još večeras! Oma!

(*Svi se uzvrpolje, mašu, dogovaraju se. Ne znaju šta će. Al Tunca i Marinko nagovaraju da idu. Ilka vesela što će ići s Marinkom. I svirci pristaju.*)

ČIKA PAJA (*ustaje*): I ja ću s vama. Idem kući da se spremim. Čekajte me tu. Sad ću ja. Hej, Mijo, ajdmo! To ne smi biti brez nas!

TUNCA: Požuri samo, čika Pajo! Čekat ćemo te.

ČIKA PAJA: Za sat jedan evo nas! (*Ode s Mijom*)

TUNCA: Čemo, ako triba! Ajde, Kobo, da platimo! Žuri nam se!

BONA: Da, da, žuri nam se. Ne triba nam Paja!

KOBA: Valda ne mislite da i moja Ilka ide s vama?

BONA: Nego šta! Ona nam baš i triba. Neg i Pešta čuje kaka je ona pivačica. Od Vukovara do Pešte take nema!

TUNCA: Ne boj se ti za nju! Tu smo mi da je pazimo. Ako sad ne vidi Pešte, nikad neće.

BONA: A ja joj plaćam dva forinta na dan, dva na noć i sav trošak. To njene pisme vridu.

KOBA: I ja mislim da vridu.

TUNCA: S nama će, pa kraj. Ded, žuri nam se!

KOBA (*pogleda na sat*): Pa i morate žuriti. Ajzliban kreće za po sata.

BONA: Ajdmo! Svirci naprid, a mi za vama! (*Okrene se dida Jociki*): Ti, dida Jocika, kaži mojoj babi, kad se vratiš u Plavnu, da nas čeka u nedilju. I nek čuva Janju.

(*Tamburaši sviraju „Vukovarski paprikaš“. Svi odu. Ostaju Koba i dida Jocika.*)

DIDA JOCIKA (*gleda za njima*): E, moj Bono, kad je nije mogla sačuvati od Marinka, od koga da je sačuva?

KOBA (*se okrene prema njemu*): Šta to kažeš? Šta je s Marinkom?

DIDA JOCIKA: Pa eto, šta je! Ne znam ni ja šta je sve ovo. Kuvam paprikaš, a eto ti Marinka s čika Boninom Janjom. Jimo paprikaš, a Marinko piva s Ilkom. Pojili paprikaš, a svi hajd pa ravno u Peštu. Šta je ovo? Jel' ti znaš? Ja bome ne znam. Samo vidim kotlić prazan, a ja i ti stojimo i gledamo jedan u drugog.

KOBA: Pa i jest, moj Jocika, sve to ko neki paprikaš! Samo ko ga je skuvo?

DIDA JOCIKA: Bit će papren, kažem ti ja, još kako papren. Neko će se opapriti!

KOBA: Kako sam samo mogo dati da i moja Ilka ode s njima? Al štaš, došlo najedanput ko iz oblaka, i prije nego sam došo k sebi, oni otišli.

DIDA JOCIKA: Ne brini se! Ilki će biti dobro. Pivat će, a čika Bona plaća. Vidit će Peštu, baš te briga!

KOBA: Pravo i kažeš, Joco. Kad se vrate, imat ćemo šta čuti. Dotle moram malo više potegnuti oko gostiju bez Ilke. *(Ode unutra.)*

DIDA JOCIKA *(sprema kotlić i kotlenjaču)*: A i ja ću polako za svojim poslom.

(Dolazi Stipan od skele.)

STIPAN *(sav u brigi, koja ga je dotirala ovamo, spazi dida Jociku)*: Ej, dida Jocika, kažite mi jestel' tu vidili kake Plavanjce?

DIDA JOCIKA: A šta nisi, Stipane, došo prije, pa vidio što još nisi. Eno čuj, ajzliban baš zvižduće. Odoše u Peštu.

STIPAN: Ko?

DIDA JOCIKA: Pa Plavanjci!

STIPAN: Koji?

DIDA JOCIKA: Ta bilo ji je, ne znam ni sam ko sve: čika Bona, čika Tunca, pa onaj Vajštanac Marinko...

DIDA JOCIKA: Da, i on. Vidio sam ga tu i s Boninom Janjom.

STIPAN: I otišli?

DIDA JOCIKA: Da si malo prije stigo, mogo si i ti s njima.

(Dolaze čika Paja i Mija obučeni za put.)

ČIKA PAJA *(čudi se)*: Pa di su sad ti Plavanjci?

DIDA JOCIKA: Evo, čika Pajo, ja sam Plavanjac, a i ovaj Stipan je Plavanjac.

ČIKA PAJA: Šta ćete mi vi? One ja tražim!

DIDA JOCIKA: Jel' čika Bonino društvo?

ČIKA PAJA: Da, nji!

DIDA JOCIKA: Bižte za njima! Stignut ćete ji do Pešte. A ako ne stignete, oni će vas na pol Pešte čekati s pismom i svirkom.

MIJA: I ja ću s njima svirati frulu! *(Vadi frulu da zasvira.)*

ČIKA PAJA: Ajmo, Mijo, brže za njima. Oni ajzlibanom, a mi ćemo našim automobilom. Još ćemo mi nji na pol Pešte čekati, a ne oni nas! *(Odu.)*

STIPAN: A ja? Šta ću ja? Kud ću ja?

DIDA JOCIKA: Kud svi Turci, tu i ćelavi Mujo.

(Pada večernji mrak. Misečina.)

STIPAN *(tužno piva)*:

Kuda sad da pođem ja, u tu tamnu noć?
Oćel' mi još ikada moja Janja doć?
Janjo, nesrićna Janjo, što to uradi ti?
Kako našu si ljubav mogla pokopati?
Kuda sad da pođem ja jadan nesrićan?
Oćel' mi još ikada svanit vedar dan?
(*Odlazi polako.*)

VUKOVARSKJE DIVOJKE (*šećući uz Dunav*):
Većernji spušta se mrak, na Vukovar grad.
S neba ga nad Dunavom, gleda misec mlad.
JANJA (*iza pozornice, kao da s prozora nedaleko kuće gleda u noć*):
Gledaj, miseče mladi i u Plavnu kroz noć,
šta sad dragi moj radi, oćel vamo mi doć!
VUKOVARSKJE DIVOJKE (*nastavljaju*):
Misec se za oblakom tužan sakrio,
Dunav je sav pod gradom u mrak zavio.

(*Zastor se polako spušta.*)

III. ČIN

U Subotici. Trg pred Narodnim pozorištem, kojega je pročelje u sredini u pozadini. Livo kavana „Pešta“, a desno se vidi dio Gradske kuće. Kad se zastor dignu, pojedini građanin subotički prelazi preko trga idući za svojim poslom. Neki se zaustavljaju u razgovoru, a neki policajac razgoni dicu koja trče svuda za loptom.

Iza pozornice piva se pisma Subotici. Usrid pisme piva Stipan svoju ariju najprije iza pozornice, a zatim pivajući dolazi s live strane od željezničke stanice.

ZBOR (*iza pozornice*):
Najlipša si varoš Bačke, salašima obavita.
S prolića si sva u cvatu, a liti u vincu žita.
STIPAN (*iza pozornice*):
Cilom Bačkom prolazim,
tražim sriću svome životu.
U Suboticu dolazim,
vidit ovu njenu lipotu (*Dolazi*)
Moja me ljubav vamo dovodi,
u meni tajni glas njen govori:
Subotica, lipi grad,
Bačvaninu, dok je mlad,
zna ublažit bolnog srca svaki jad.
U svom jadu dolazim,

izgublenu tražim sriću svud.

Kroz Suboticu prolazim,
do sriće ne znam naći put.

ZBOR (*iza pozornice*):

S tornja Gradske kuće tvoje
Bačkoj zlato sunčevo sja.

Tvome tornju oči svoje
podiže Bačka sva.

Bili grade, Subotice,

ljubim tvoje svitlo lice, ej!

(Dok zbor piva zadnji dio pisme Subotici, Stipan se razgledava na sve strane, kao da nešto traži. A kad se na pismu nastavlja u kavani svirka, izlazi iz nje neki Subotičanin, pođe desno i već skoro prođe kraj Stipana.)

STIPAN (*zaustavi Subotičanina*): Molim, čiko, di je ta nova Gradska kuća?

SUBOTIČANIN: Pa evo je tu desno prid nama. Zar je niste još vidili?

STIPAN: Nisam. Al, čuo sam za nju. Vozim se u ajzlibanu u Peštu, a ljudi pripovidaju o toj novoj subotičkoj Gradskoj kući, kako je lipa. Slušam ja, a jedan mi kaže: „Idite da je vidite. Imate vrimena. Nije daleko od stanice, A voz stoji skoro čitav sat!“ I tako sam izišo da je vidim. Zbilja je lipa! A gle, ima i toranj! A na tornju i sat, baš ko da je crkva.

SUBOTIČANIN: Zar vi niste nikad bili u Subotici?

STIPAN: Nisam ja iz ovoga kraja.

SUBOTIČANIN: Da odakle?

STIPAN: Čak iz Plavne, ako znate, di je to.

SUBOTIČANIN: Ne znam, al' čuo sam za Plavnu. Evo baš tu su u ovoj kafani neki Plavanjci s tamburašima, a pivačicu što imadu lipu...

STIPAN (*u čudu*): Plavanjci? Tu?

SUBOTIČANIN: Da, da! Tu su oni već dva dana. A prije toga su i u Somboru tako bančili. Imaju novčura. Šta onaj, zovu ga Bona, plaća, to još nisam ni vidio. Pa sve viče: „Ovako ćemo do Pešte! A onda u Janjine svatove!“

STIPAN (*zabezeknuto*): A velite, čiko, da je s njima i neka lipa divojka?

SUBOTIČANIN: Još kako je lipa. Sigurno je to ta Janja. Samo da je vidite! I vama bi se dopala. Kupe se tu mladi Subotičani, pa ne mogu da je se nagledaju i naslušaju. I možda bi joj koji već bio prišo, al' ima med tim Plavanjcima i neki momak, zovu ga Marinko, i taj vazdan oko nje. Ne da nikom ni blizu. Pa da, svaki čuva svoje. I pravo je. Ne bi ni vi, jelte, dali da drugi dirne u vaše?

STIPAN: Da, da ne bi dao! Al ako neko dirne?

SUBOTIČANIN: Onda po prstima! Il se okrenit, pljunit, pa nek mu bude. Oteto, prokleta! Al' ako očete, ajte da vam pokažem našu Gradsku kuću i s druge strane. A od naprid što je lipa, samo da vidite!

STIPAN: Ne, fala, čiko! Drugi put! Sad mi je dosta i ovo što ste mi pokazali i rekli. Mnogo vam fala! Sićat ću se vas! Dugo sićati!

SUBOTIČANIN: I ja ću se sićati ovi vaši Plavanjaca. E, što su to veseljac! A ako su im sve divojke lipe ko ova... Al' šta ne idete unutra? Sigurno ji zna-

te? I oni vas! Žena mi ne zna kud sam ošo. Znae kako je! Žena ko žena: „Di si bio? Šta si radio?“ Pa samo sipa riči. Vi ste još momak, za to ne znate. Al znat ćete i vi. Zato moram ići. Zbogom!

STIPAN (*Nije više Subotičanina ni slušao, čak mu je i zbogom zaboravio reći, već se samo uhvatio za glavu i ne zna dal' da ostane il da ide. Samo uzdiše*): Janjo, Janjo, što uradi iz mene! A onaj gad Marinko...

MARINKO (*izlazi iz kavane i gleda na toranj Gradske kuće, da vidi koliko je sati, al' uto spazi Stipana*): Stipane! Ta jesi l' ti to! Ko bi reko da ćeš i ti doći?

STIPAN (*namršteno*): Nisi mi se nado, je l'?

MARINKO: Ta otkud? A istom čika Bona kad te vidi! Taj će gledati!

STIPAN (*jednako mrko*): Neću da me vidi! A i šta da me vidi? Dosta mu je zeta!

MARINKO: Valda ne misliš...

STIPAN: Pa šta je tebi do tog šta ja mislim? Nije ti do tog bilo ni onda kad si odbigo s Janjom!

MARINKO: Pa to sam zbog tebe uradio!

STIPAN (*ujedljivo*): I ovamo ste došli zbog mene!

MARINKO: I jeste, samo zbog tebe! Vidit ćeš!

STIPAN: Vidim dosta! Više mi ne treba! Jer kad bi bilo još i više, jednog od nas dvojice ne bi bilo!

MARINKO (*počinje istom sad da svaća i pođe prema njemu*): Ali, Stipane!

STIPAN (*ustukne*): Ne dolazi mi bliže, jer ako te zgrabim...

MARINKO: Ti, Stipane, kanda nisi pri sebi!

STIPAN (*otresito*): Jesam li, nisam li, to je svejedno. Al' pamti: nisam za šalu došo ovamo!

MARINKO: Al' čuj me, Stipane!

STIPAN (*još otresitije*): Čuo sam već sve! I znam sve! A sad idi svojoj Janji! Pivajte! Bančite! Prorajtajte čika Bonine novce! Za svatove je i prodo kuću! A ovo su još više nego svatovi! Uzbunili ste njima Plavnu, Vukovar, Sombor, Suboticu, pa možete i samu Peštu! Al' doći će i obračun, kad se vratite. To ti da znaš, Marinko, ja siguran.

MARINKO (*mirno*): Sad nek bude dosta, Stipane! Ajd unutra!

STIPAN: Ne-ću! Sprdajte se vi s kim oćete, sa mnom nećete!

MARINKO: Kaka te sprdnja spopala! Ajde!

STIPAN: Neću Janji prid oči, al' nek ni ona ne dolazi prid moje! Kaži joj!

MARINKO: Ajd kaži joj sam, otac kad su ti već rekli da je i ona tu.

STIPAN: Ma ja idem natrag u Plavnu! Tamo ćemo se mi, Marinko, naći! Onda da vidimo! (*Okrene se i žurno ode prema stanci.*)

MARINKO: Al Stipane! Stipane! Stipane! (*U to se otvore vrata kavane. Svi izlaze. Prvi čika Bona.*)

ČIKA BONA (*izlazi natraške, maše rukama i viče*): Ovamo svi! I ti Ilka, i vi tamburaši! Svi! Neka cila Subotica čuje tu pismu o Bačkoj! (*Svi izašli. Ilka stala sa tamburašima prid pročelje Narodnog pozorišta. Oko nji se okupili Subotičani iz kavane, a i sa svih strana dolaze drugi Subotičani i Subotičanke. Marinko osto kraj vrata kavane. Bona i Tunca stoje najprije blizu Ilke i svirača, a kad kolo kasnije zaigra, povlače se u stranu prema Gradskoj kući. Razvija*

se velik baletni prizor, počinje Ilkinim pivanjem, u koje se upliće i pivanje svih gledalaca.)

ILKA (*piva*):

Bačka zemlja je najlipša na cilom svitu,
zlatom sva je svud posuta u zreloom žitu.
Dužijancu kad proslavi i sve jade zaboravi,
pisma svuda se zapiva od Tise do Dunava:
u srići i veselju pliva ravna Bačka sva.
Bunjevke su i Šokice najlipše cviče,
brat ih triba dok ne prođe mladost, proliće.
Tu su još i Mađarice i Slovačkinje, Srpkinja.
Pisma o njima svud piva od Tise do Dunava:
u taj zagrljaj vas poziva ravna Bačka sva.

SUBOTIČANI (*pivaju u zboru*):

Momci i divojke, dođite, svi koji ljubiti volite,
uz tu pismu poigrajte, uz nju i pivajte.
Sva Subotica u radosti nek čuje,
kako nam ti gosti pivaju o bačkoj slavi,
o srići, ljubavi.

Bačka nek čuje u radosti
tu pismu od naše mladosti,
što piva o bačkoj slavi, o srići, ljubavi.

ILKA (*piva*):

Sva je Bačka ko vinograd pun grožđa zrilog,
u njoj rodi nam veća slast od svita cilog.
U toj slasti kad zapiva Bačka, veselo zapiva
Subotica i Sombor grad, to nek cili svit zna,
bačke loze su to najlipša slatka grozda dva.

SVI (*prihvćaju*):

Subotica i Sombor grad, to nek cili svit zna,
bačke loze su to najlipša slatka grozda dva.

ČIKA BONA (*oduševljeno*):

Ej, grožđe bačko, srce momačko i divojačko!
U tebi je cilog svita raj!
A sad, kad je ovoj lipoj pismi kraj,
sada kolo subotičko!

(Svirai sviraju Subotičko kolo, pa se sve razigralo, ko da sva Subotica igra.)

MARINKO (*zove Ilku u stranu*): Ilka! Šta ćemo sad? Stipan je došo sav
bisan. Rekli su mu da smo tu i da je s nama i jedna divojka. A on misli da je
Janja.

ILKA: Pa šta mu nisi reko di je ona.

MARINKO: Nije tio ni slušati. Zvao sam ga da dođe viditi da si ti s nama
ti, a ne Janja. Al' on odjurio i priti mi se.

ILKA: A di je on sad?

MARINKO: Odbižo je na stanicu. Vraća se u Plavnu, da nas tamo do-
čeka.

ILKA: Ajmo za njim da ga još uvatimo i da mu sve kažemo.
MARINKO: A ove da tu ostavimo?
ILKA: Nek igraju. Vidiš da tome neće tako skoro biti kraja. Dotle ćemo se vratiti. Sad je najvažnije da Stipan ne napravi kakvog čuda. Samo to bi nam još trebalo.
MARINKO: Pa da, čemu onda sve ovo čudo? Ajdmo!
ILKA: Samo brzo, da nas ne vidu da smo očli! (*Oboje odu. Kolo igra bez prestanka. Bona i Tunca stoje zajedno na desnoj strani pozornice.*)
BONA: Slušaj, Tunca, od Pešte neće biti ništa!
TUNCA: Kako ništa?
BONA: Pa eto, novci očli!
TUNCA: Zar nemaš više?
BONA: To već peti dan traje. Naša odila i ono u Vukovaru pedeset, dnevnicu sam vam svaki dan svima isplaćivo, to je stotinjarka, put, noćenje, jilo i pilo opet stotinjarka, a dvi i po stotinjarke otišlo na pismu i svirku. Eto ti pet, ko da ji je vitar odnio. A mi tili još i u Peštu!
TUNCA: Pa i došli smo do nje.
BONA: Kako došli?
TUNCA: E, moj Bono, zar za ova dva dana što smo tu u Subotici još nisi vidio da na ovoj kafani piše „Pešta“? Nasrid te „Pešte“ proslavili smo Plavnu kako još niko nije otkad postoji.
BONA: Da, da! Sad vidim da si me dobro namagarčio.
TUNCA: Pa kako namagarčio? Reko sam da ćemo u Peštu. I eto, bili smo. Tu gledaj, na onoj tabli piše crno na bilom „Pešta“.
BONA: Ajd svega toga već je dosta! Nego, imaš li ti još koju forintu da sve platimo i da se lipo vratimo otkle smo i došli.
TUNCA: Nemam ni seksera, kamo l' forinte. Sve što si mi platio izvuko si opet od mene.
BONA: Pa što ćemo sad?
TUNCA: Ništa nego tražiti od Marinka i od Ilke.
BONA: Pa da, Ilki samoj mora da sam za njene pisme naplaćo ne znam ni sam koliko. Al' dvi stojke sigurno!
TUNCA: E, kad ti ne znaš šta bi dao za pismu. Ona zapiva jednu, a ti njoj peticu, zapiva drugu još lipšu, a ti njoj deseticu.
BONA: Pa kad ona zna u srce pogoditi. Kad zapiva o Plavni i o Bačkoj, a meni srce sve skače...
TUNCA: Sad ako Ilka i Marinko ne pomognu...
BONA: Ajd, dok ovi tu igraju, da vidimo di su!... Ti s one strane, a ja ću s ove... (*Pođu oko kola, ogledavaju se, traže.*)
TUNCA: Nema ji nigdi.
BONA: Ko da su u zemlju propali!
TUNCA: A sad je eto Ilka pivala. I Marinka sam tu vidio.
BONA: Mora da su zajedno nekud očli. Opazio sam ja da Marinko vazdan s njom nešto ima. To nekako nisu čisti poslovi.
TUNCA: Ta mani, Bono! Valda nećeš još i s tim razbijati glavu!
BONA: E ne bi ja da nije moje Janje!

TUNCA: Ne brigaj, nju snaš Manda čuva. Nego, di su to dvoje?

BONA: Nema ji, pa nema!

TUNCA: Da nas nisu ostavili?

BONA (*zaprepašteno*): I pobigli? A mi? Šta da onda mi uradimo ovako brez novca?

TUNCA: Pa da i mi kikljamo! Da ne navale na nas i tamburaši i birtaš...

BONA: Ajdmo po naše uprte!

TUNCA: Pa na stražnja vrata, da niko ne vidi! (*Brzo odu u kafanu. Kolo još uvijek igra. Dolaze Marinko i Ilka od stanice i svađaju se.*)

ILKA: Ne i ne!

MARINKO: Al Ilka!

ILKA: Možeš kazat šta očeš! Sad sam sve ovo tvoje šaranje progledala. Stipan je eto ošo vozom, prije nego smo stigli da ga nađemo. Sad će Plavna brujati o nama. Doći će to i mom ocu do ušiju! Neću mu smit na oči. A sve je to, vidim ja, tvoje maslo radi Janje. Ukro si je. Sakrio si je. Stipanu nećeš da kažeš. Mene vučeš za brnjicu po Bačkoj. A sebi čuvaš Janju...

MARINKO: Zar ti, Ilka, moram još tumačiti?

ILKA: Ne moraš! Nisam ti tribala ni u Vukovaru ono virovati, a ne još ići s tobom. Al' da znaš: ja imam tu blizu Subotice na salašu neku strinu, idem k njoj, a vi svi kako znate. Mojoj pismi je kraj! (*Pođe odlučno.*)

MARINKO: Ti si, Ilka, baš ko i Stipan.

ILKA: Neka sam! Obadvoje si nas privario! Nećeš više! (*Umiša se med svit i nestane.*)

MARINKO (*se vrpolji, traži je, ne može da je nađe, očajno*): Otišla! Šta sad? Kako će ovo dalje sad bit brez nje? A ne vidim ni čika Bone ni ujaka! Da nisu u kafani? (*Uđe, al' brzo izađe.*) Nisu. Nema ji. Ostali brez novaca pa odmaglili. A šta ću sad ja? Ostati? Da se na mene svali sve, šta će sad još biti! U Vukovar? Da me čika Koba pita za račun o Ilki? U Plavnu? Da odgovoram i snaš Mandi i čika Boni i Stipanu za Janju? Ne! Nema tu drugog puta, već u moju Vajsku! Da niko za mene ne zna, dok oluja ne prođe! Jest, u Vajsku! Samo brzo! Oma! Dok ne bude prekasno! (*Brzo obiđe oko kola i ode.*)

SVI: (*u kolu i oko kola*):

Subotice, bili grade,
rastirivaš naše jade,
razvedravaš lipo lice
u Bunjevke i Šokice.
Tvoje kolo mi vijemo,
srce dok ne zagrijemo.

(ZASTOR)

MEĐUIGRA

Šumica kraj Bođana. Rano izjutra. Umorni od dalekog puta dolaze čika Bona i čika Tunca, svaki sa štapom, koji su sebi negdi putem odrezali. Tu staju i teško uzdišući i stenjući od umora sidaju na panj.

TUNCA (*gleda prema vrhu drveća*):

Čuj, bođanske vrane krešte:

„Dobro došli čak iz Pešte!”

Vi ste vrane crne ptice,

a mi smo iz bile Subotice

pišačili kroz svu našu Bačku ravnu

da samo što prije stignemo u Plavnu.

BONA (*zamišljeno*):

Sve od bile Subotice do bođanske te šumice

nismo sili, nismo jili, alaj smo se dobro umorili.

U pet evo dana sve sam moro spiskat,

sad je dobro samog kruva s lukom griskat.

TUNCA I BONA (*izvadili iz uprte kruva i luka, jedu i pivaju zajedno*):

Sad gospoda da vididu,

šta uprte naše vridu.

Metneš u nju luka, kruva,

ni briga te, od glada te čuva.

Tiraj samo kera dok novaca traje,

onda ono jidi šta uprta daje.

BONA (*Tunci*): Bila bi dobra i slanina

TUNCA: I čutura dobrog vina.

BONA: Ej, onog iz Subotice! (*pruža mu čuturu*)

Ded napij se bođanske vodice.

Prave snage dosta i ona imade,

što ti sada treba da rastiraš jade.

BONA (*napije se*):

A oj, jadi, teški jadi!

Kako li ću svojoj Mandi

još, malo na oči doći?

Oću l' bis njen podnit moći?

„Je l ti to ta Pešta”? – čujem već vriskat,

cilu svoju kuću za pet dana spiskat.

TUNCA (*meće praznu uprtu na rame i ustaje*):

Nisam znao, da će tako sve nam poći naopako.

Ali nemoj ništa žalit.

Ciloj Plavni moć ćeš se pofalit,

kad te neko za naš ovaj put zapita.

„Bar sam malo i ja nagledo se svita!”

BONA (*usto i uzeo štap, da pođu*):

Kad nevolja prođe ova, pa dođe do Janjini svatova,

tako mi mog praznog buđelara, svirat svirci će iz Vukovara.

Već sad ko da čujem pivat tamburaše:

„Alaj ovo naše za malo bijaše.”

BONA I TUNCA (*odlaze i pivaju zajedno*):

Već čujemo pivat tamburaše:

„Alaj naše za malo bijaše!”

Što je u mom (tvom) buđelaru,
 ni do Pešte nije bilo dosta!
 Od pisme i svirke,
 od bačkoga vina, od peštanskog puta,
 od plavanjske kuće i lipih pet stotina
 samo prazna uprta nam osta...

(ZASTOR)

IV. ČIN

Čika Bonina kuća, kao u prvom činu, samo sa strane avlije, pa je kuća sad na suprotnoj strani pozornice. Po avliji bisno ide snaš Manda. Nedilja je iza kirbaja.

SNAŠ MANDA (*bisno*):
 Mala mi je već ova avlija
 koliko me bis moj po njoj vija.
 Sedam sad već dana odam ko pijana.
 Poludit ću, pobisnit ću
 potraje l' još dan dva tako
 ovo zlo i naopako.
 Od bisnila sve mi uši zuje.
 Vrisnit ću, nek do Pešte se čuje.
 A oj Pešto, daleko si,
 ne znam di si, ne znam ko si.
 Dok za tebe nisam znala,
 nisam nikad virovala
 da mož tako štogod biti,
 da će Bona poluditi.
 Poludio, odmaglio,
 zlo za sobom ostavio.
 U tom zlu se neki vitar digo,
 sedam dana za njom tužim,
 sedan dana ludu svoga ružim.
 Sedam dana glavu lupam,
 sedam dana kosu čupam.
 Sedam dana vičem bisna:
 Avlija mi j' ova tisna.
 Oko nje ću sav plot porušiti,
 kroz selo ću bisna projuriti.
 Pokidat ću šta mi stigne ruka!
 O, ali je ovo teška muka!
 Teška muka, teški jadi!

Šta li, Bono, iz svi nas uradi!
Di si da si, bar malo se daj oglasi!
Od ove me moje muke spasi!
(Sva je klonula)

DIDA JOCIKA (*dolazi malo zagrijan od rakije, na vrbovoj šibi nosi dvoje stare pantalone i piva*):

Pod ovim barjakom na toj motki vrbinoj
išo bi do Pešte. Al' mi evo sad već znoj
posuo čelo i cilo moje lice.
Oj Mando, Mandice, daj mi malko kapljice!
Rakija tvoja će znoj mi moj posušiti,
lakše ću barjak taj kroz Plavnu nositi.
(Opazi snaš Mandu)

Evo me, snaš Mando vidi, što sam strado:
misto ribe ulovio pantalone,
jedne su od Tunce, a druge od Bone.

SNAŠ MANDA (*zuri u njeg, ne može da ga svati*): Šta? Šta kažeš? Kake pantalone?

DIDA JOCIKA (*skida štap s ramena*): Pa, evo, gledaj: od Tunce i Bone.

SNAŠ MANDA (*još uvijek bunovna*): Čije? Čije?

DIDA JOCIKA (*raširuje pantalone prid njom*): Ta gledaj i sama evo obadvoje, pa kaži i sama, čije su koje.

SNAŠ MANDA (*gleda, ne može da viruje*):

Jest, ovo su pantalone moga Bone.

U njima je u nedilju bio, u njima je na put odlazio.

Ja o meni, da se nije u Dunavu udavio!

DIDA JOCIKA (*pokazuje druge*): Ove druge su Tuncine.

SNAŠ MANDA: Ju, pa jesu! Poznam ji ja dobro!

DIDA JOCIKA: Obadvoje ja sam, Mando, meredovom iz Dunava izvuko.

SNAŠ MANDA: Šta? Meredovom? Pa onda su se zbilja udavili? Još i to! Udavili! Moj Bona! Pošo u Peštu, a očo u Dunav! Bono moj, Bono moj, zar mi se nikad više nećeš vratiti? (*Zuri u pantalone*) Misto tebe vratile se samo tvoje pantalone! Šta ću sad brez tebe? Šta ću? Janjo moja, di si da vidiš, ostala si brez oca! Udavio se! Ja o, Janjo moja, šta ćemo sad nas dvi same! Al, eto, ko zna di je i Janja? Šta je s njom? Samo da se nije i ona udavila! Ona matora luda neka je! Nek se je udavio! U Peštu bi! Evo ti sad Pešte! Dunav nek te nosi kud oče! Kad si lud bio, tako ti i treba! Baš volim! Nećeš me više jiditi! (*Čika Bona i Tunca došli sokakom i proviruju preko plota kraj kuće. Ne usuđuju se ući.*) Dosta si me najidio! I srce izjido! Nećeš više! Ne tribam ni te tvoje pantalone. Nosi ih, dida Jocika, i baci opet u Dunav! Šta si ji i lovio! Šta si ji i dono! Samo da se jidim! Uf, ni pantalone nisu bolje od Bone! Nosi ji ispred moji očiju! Jer kad ji vidim, ko da njega gledam, pa bi oma pobisnila!

DIDA JOCIKA: Dobro, Mando! A šta ću s ovim Tuncinima?

SNAŠ MANDA (*mirnije*): S Tuncinima? Čekaj! S Tuncinima? Znaš, šta! Nji mi ostavi! Bonine nosi, a Tuncine ostavi! Tunca nije bio ko onaj moj ludi Bona. S njim se dalo divaniti. S njim se nisam nikad posvadila. Izgrdila

sam ga, kad su odlazili, jer znam, to je on ludog mog Bonu vuko u Peštu. Al možda je on samo tio njega dovući do Dunava. Možda je on njega čak i gurnio u Dunav, pa kad se vrati sam... Dobar je Tunca i vridan. A i lipši je od onog mog pokojnog Bone. Pa šta, kad bi se on vratio, ne bi marila da se i udam za njeg.

DIDA JOCIKA (*samo sluša i klima glavom*): E, moja Mando, Mando! (*Uto se na kapiji pokaže Tunca.*)

TUNCA (*šaljivo*): Ako baš nemaš, snaš Mando, ništa protiv, evo me, pa kako očeš.

SNAŠ MANDA I DIDA JOCIKA (*zajedno*): Gle Tunce! Živ! Došo! Vratio se!

TUNCA: Da, snaš Mando, živ sam. Pa sad ako me očeš...

SNAŠ MANDA: Ta nemoj oma! Ima vrimena! Nego kazuj, kako je to sve bilo s Bonom? (*smeteno*)

TUNCA: Evo kako! Skočio u Dunav, pa viče: „Spasi me od one moje bi-sne Mande da je više ne vidim!“ Ja skinio pantalone, svezao za štap i bacio u vodu da se za nji uvati, pa da ga izvučem. On dovatio pantalone, otrgo ih sa štapa i nesto u Dunavu. Voda ga nosila do Pešte. Trčao sam uz Dunav da ga nađem, a sve do Subotice bilo je badava, i tako sam se vratio. (*On namiguje dida Jociki, dida se samo smijulji, klima glavom, žmiga očima i ne kaže ništa.*)

SNAŠ MANDA: E, pa kad je tako, dobro. Bar sam ga se kurtalisala i mogu raditi šta oću.

ČIKA BONA (*ne pokazuje se još, nego vikne iz plota*): A kraj mene živog nisi mogla? (*Stane na kapiji*)

SNAŠ MANDA (*zabezeknuto*): Šta? Bono!... Ti? Nisi se udavio?... Jao, jao meni! (*Vata se za glavu.*)

ČIKA BONA (*dolazi bliže*): Jesam i nisam. Kako se uzme. To ćemo još viditi! Al' možeš ti svejedno za Tuncu...

SNAŠ MANDA: Ju, čoviče, di bi ja kraj živog čovika! Samo kad si mi se vratio! Ti si meni dosta! (*Raskuražuje se.*) Dosta i previše! S tobom je samo nevolja i kubura. Ide čovik u Peštu! Tamo svuče pantalone, pa ajd, Dunave, nosi ih babi, nek se jidi! Ju, skoro me šlog strefio! Al' to si ti valda i tio, da se mene kurtališeš, pa da onda sebi drugu nađeš! Slušaj, da ti tamo u toj Pešti nisi već i našo neku drugu? A?

BONA: Ta idi Mando, nisam ja ko ti!

SNAŠ MANDA: Šta, ko ja? Bar da jesi ko ja! Ne bi išo u Peštu i ne bi ovog čuda bilo! Sidio bi kod kuće i čuvo mene i Janju, da je ne ukradu!

BONA (*ogledava se*): Pa zbilja, di je Janja? Ne vidim je. Janjo! Janjo! Oj, Janjo!

SNAŠ MANDA: Možeš zvati kolko očeš? Nema je, ukrali je! Jao meni, ukrali!

BONA I TUNCA (*zajedno*): Ukrali? Ko? Kada?

SNAŠ MANDA (*Tunci*): Pa eto, onaj tvoj Marinko!

BONA I TUNCA: Marinko!

SNAŠ MANDA (*Boni*): Da, onaj tvoj lipi zet! Očeš zeta iz Vajske! Sad ga imaš! Ju, sramote!

BONA: Šta ja? A zar nisi ti meni prva rekla: „Alaj mi se dopada taj Tuncin Marinko iz Vajske! Taj bi bio za našu Janju!“ I splela si to s Tuncom, pa eto ti sad!

ŠNAŠ MANDA: Neka sam! Ima kuću i tri ftrtalja zemlje. A ne ko onaj bogalj Stipan, koji nigdi ništa nema.

BONA: Ako nema, al' i ne krade! Pošten je i valjan! A ne ko taj Marinko!

TUNCA (*uvriđeno*): Šta, zar ti, Bono, tako o mom Marinku?

BONA: Nego kako? Valda ga neću falit? Tamo je nas u Subotici natoci-
ljo i onda ostavio i pobigo, a ovdje je ukro Janju! To mi je baš pravi zet!

TUNCA: Ta on Janje nije ni tio! Al' otac njegov i vi navalili na njeg, pa eto vam sad! Kazo je on meni da se s Janjom nikako neće vinčati!

BONA: Nego ovako ukrasti! Bez vinčanja! A ti si to znao! I još me vuko u Peštu. To si me na to valda i nagovaro, da on može lakše u krađu! O, o, di mi je bila pamet?

TUNCA (*još više uvriđen*): Je l ti tako meni, Bono? Sad kad smo se srično vratili, ti ćeš meni tako?

BONA: Vratili smo se da! A moji pet stotina, di su oni?

TUNCA: Jesam li ja potrošio il ti? Ko je plaćo svirače i viko: „Ovako ćemo do Pešte!“ Ded, govori sad, ako možeš! (*Dida Jocika se povuko ustranu, sio na neko drvo, izvadio nož i riže vrbovu šibu, da napravi sviralu.*)

BONA: Jest, ti i onaj tvoj Marinko naveli ste me na to. Ja nikad nisam bio dalje od Plavne, Bača i Vukovara. A ti vidio u mene mnogo novaca i malo pameti, pa ded oko mene, da idemo u Peštu, ded nova odila, ded fišprikaš, ded tamburaše, pa onda još nam je tribo i Marinko, da idemo svi – dobro je ova moja Manda rekla – u lude, a ne u Peštu.

ŠNAŠ MANDA (*zadovoljno*): Eto vidiš, uvijek ja imam pravo!

BONA: Imaš, da! A kad si govorila: „Bolji Marinko nego Stipan“, jesi l' i onda imala pravo? Sad evo vidiš! Da nisi odbila Janju od Stipana, ne bi ja bio prodavo kuće, ne bi ovaj Tunca mene vuko u onu svoju Peštu, ne bi Marinko imo prilike ukrasti Janju, i bio bi mir u kući ko i prije! A ovako ni kuće, ni novaca, ni Janje, ni mira, već evo ovo rasulo...

STIPAN (*Piva izdaleka dolazeći*):

Plavna selo, maje rođeno,
ti si bila radost mladi moji dana.

A sad mi je srića moja sva
od tebe daleko jedna pokopana.

Lipu sam Janju ljubio,
od sveg na svitu najviše volio,
al' u njoj sam se tužan, jadan privario.

Plavna, selo moje rođeno,
još veći siromak odsada ću biti,
al svoje Janje neću moći ja nikada zaboraviti.

BONA, TUNCA I MANDA: A gle, evo Stipana!

STIPAN (*zagleda se iznenađeno u Bonu i Tuncu*): Šta? Jeste l' se već vratili?

BONA I TUNCA: Ta da, vratili se.

STIPAN: A Janja?

BONA: Baš dobro, Stipane, da si došo. Sve ćeš čuti. Ajd uniđi!

STIPAN: Bojim se snaš Mande, uvik me tira.

SNAŠ MANDA: Samo uniđi! Nema Janje, pa zašto da te tiram?

STIPAN (*uđe Boni*): A Janja se nije vratila? Zar ste je ostavili Marinku?

BONA: Ta ona nije ni bila s nama!

STIPAN: Kako nije, kad ja znam da jest!

BONA: Ta idi, Stipane, ti ma šta!

STIPAN: Išo sam ja za vama do Subotice. Došo tamo do one kafane „Pešta“ blizu Gradske kuće i čuo sve. I Janja je bila s vama. Kad sam se tamo našo s Marinkom, zvao me unutra da vidim Janju, al' ja sam volio da je ne vidim, nego da...

TUNCA (*mane rukom*): Ta kaka Janja!

BONA: Da je bar bila! Ne bi onda bilo te sramote, da biži s Marinkom!

TUNCA: Ovako je on pobigo s Ilkom!

STIPAN: Kako s Ilkom?

SNAŠ MANDA: Šta s Ilkom, kad je meni prid nosom pobigo s Janjom!

BONA: A kada?

SNAŠ MANDA: Pa čim ste očli u tu vašu Peštu!

STIPAN: A nama prid nosom pobigo s Ilkom!

BONA: E čuda! Šta je sad opet ovo? Momak pobigo s dvi divojke. Šta će njemu dvi divojke?

MARINKO (*uleti sav usopljen u avliju*): Ujače! Čuo sam da ste jutros bili u bodanskoj šumici. Vidio vas je vajštanski subaša Tunca. Oma je došo da mi kaže. A ja brže u Plavnu. Di je Ilka?

SNAŠ MANDA: Gle Marinka!

STIPAN (*gleda ga bisno*): Šta tražiš tu u Plavni?

TUNCA: Ti, Marinko, mene pitaš di je Ilka? Jesam li ja bio s njom ili ti?

SNAŠ MANDA: A di je Janja?

BONA: Ti li si taj što biži s dvi divojke?

MARINKO (*piva*):

A sad sam osto bez ijedne.

Između Janje i Ilke

sudbina mog me života

po krivoj povelu stazi,

pa sad lutam i tražim

da na put izađem pravi,

da nađem put svoje sriće i ljubavi.

Između Janje i Ilke

lutanja više mi nema.

Samo da sad mine mi jad,

Ilku da pronađem ja,

da njena ljubav mi opet

nad mojim životom sja.

TUNCA: Tako ti i triba, kad nisi tio po redu, već pleteš s dvi divojke naj-edared. Sad raspleti ako možeš!

MARINKO (*nestrpljivo*): Ta di je Ilka?
BONA: A di je Janja, pitamo mi tebe?
STIPAN: Kad si je znao zaludit da biži s tobom kroz pendžer iz ove poštene kuće, pa je vodit čak u Suboticu, sad govori!
BONA I TUNCA I MANDA: Suboticu?
MARINKO: Kaku Suboticu! Jesam li te zvao prid onom kafanom da uniđeš sa mnon, pa da vidiš jel tamo bila Ilka, a ne Janja?
BONA I TUNCA: Pa da, Ilka a ne Janja!
STIPAN: Šta? Nije bila Janja?
TUNCA: Već sam ti reko da nije. Al ti kanda nemaš uši da čuješ, ni oči da gledaš, već samo srce, a ono pamti brez očiju i ušiju, samo srlja ko slipo i gluvo!
BONA I SNAŠ MANDA: Jeste, baš tako!
STIPAN (*Marinku*): To sad ne mogu razumiti. Iz Plavne si pobigo s Janjom, a u Subotici si bio s Ilkom. Sad čujem, eto, da si i odande pobigo s Ilkom. Bižiš s dvi divojke. Je l' to pošteno?
BONA I SNAŠ MANDA: Pravo kaže Stipan.
TUNCA: I nije pošteno!
MARINKO: Kad me eto svi držite nepoštenim, pa i ti, ujače, neću ništa da govorim. To samo Ilka i Janja mogu da vam kažu. Meni ne bi virovali. Ilka je, kad se nije vratila s vama, kod svoje strine na salašu kraj Subotice, a Janja, kod moje tetke u Vukovaru.
SVI (*u čudu*): U Vukovaru?
MARINKO: Da! Idem ja po nju pa ćemo sve znati! (*Marinko pođe, al uto se Ilka javlja pismom, pa on i svi stoje, slušaju i čekaju da dođe.*)
MARINKO (*iznenađen*): Ilka!
BONA I TUNCA (*u isto vreme, dok Ilka piva*): To piva Ilka!
SVI (*slušaju*): Al' je to lipa pisma!
ILKA (*iza pozornice piva dolazeći*):
S ove strane Dunava dragog sam izgubila,
priko Plavne u Vajsku sad sam se uputila.
Dragog u Plavni pronaći, il u Vajski sad moram ja.
Bez njega mi nema, ni sriće ni pravog života.
Bačka to sva nek zna.
MARINKO (*razdragan klikne*): Čujete l' šta kaže!
TUNCA, BONA I MANDA: Čujemo al ne razumimo. (*Pivaju*)
Ej, bez koga joj nema, bez koga joj nema,
bez koga joj nema života?
ILKA (*dolazi i u isto vreme piva*): Ej, bez njega mi nema života!
MARINKO (*Pohrli k njoj i piva u isto vreme*): Ilka, srića moja bit će cilog mog života!
TUNCA (*kad je Ilka došla i svršila pismu, uvijek spreman na šalu*): Došla da nam pivaš, je l'?
ILKA (*prihvata*): Da, da ćemo pivati, čika Tunca.
Još kako pivati. I to u svatovima!
TUNCA: U kakim svatovima?

ILKA: I to ne u jednama! Već dvojima!

TUNCA: Čijima?

ILKA: Pa evo u mojim i Marinkovim. Je l' Marinko? (*Uvati ga ispod ruke*)

MARINKO: Pa dakako!

BONA (*Snaš Mandi*): Baba, šta je ovo?

SNAŠ MANDA: To mi nekako na Peštu miriši. Ti ćeš to bolje znati. Ja tamo nisam bila.

TUNCA (*Marinku*): A Janja? Šta si onda s njom pobigo?

MARINKO: Evo, nek Ilka kaže?

ILKA: I ja sam za to bila bisna na Marinka. Ja njegov čekam u Vukovaru, a evo ti ga s Janjom. „Za Stipana sam je ukro“, govori mi. Spremio ju je kod svoje tetke, a ja pošla s njim u Suboticu. Pivala sam čika Boni, a zapravo pazila na Marinka. Kad je Stipan došo i s Marinkom se posvadio radi Janje, ja sam se posvadila s Marinkom i ostavila ga.

TUNCA I BONA: Nisi s njim pobigla?

ILKA: Nisam. Ostavila sam ga. Otišla sam tobože svojoj nekoj subotičkoj strini, koje ni nemam, samo da vidim oće l' se on sad vratiti u Vukovar Janji. Ja u Vukovar, a njega nema jedan dan, nema drugi dan. Janja samo uzdiše za svojim i za Stipanom i grdi Marinka. Jutros ja njoj kažem: „Ajdmu u Plavnu radi naši svatova!“ I evo, sad smo tu.

BONA I SNAŠ MANDA (*radosno*): Naša Janja.

STIPAN: Di je Janja?

ILKA: Izadi, Stipane, na sokak. Tamo te čeka.

STIPAN (*pojuri*): Janjo!

ILKA (*Tunci*): Njihovi svatovi – to su eto ti drugi svatovi, alaj ćemo pivatiti! (*Sve je to došlo tako naglo ko grom iz neba, pa Bona i snaš Manda ne znadu što da kažu. Samo gledaju jedno u drugo.*)

TUNCA (*Boni*): Eto vidiš, Bono, da nije bio badava naš put u Peštu. Evo nam dvoji svatova! Al' će biti pivanja i veselja! (*Janja ulazi sa Stipanom stidljivo i bojažljivo.*)

SNAŠ MANDA (*pođe k njoj i zagrlj je*): Janjo moja! Jedina moja!

JANJA: Srdite l' se na mene?

SNAŠ MANDA: Ta samo kad si nam se vratila!

JANJA (*bojažljivo prema Boni*): A vi, tata? (*Ljubi ga u ruku*)

BONA (*mrmrlja*): Hm, ja! Ja! Da nije ove tvoje mame, ne bi bila morala ni bižati. Nisam ja nikad bio protiv Stipana. Al' ona navalila za Marinka. Tako joj i triba.

SNAŠ MANDA (*bisno*): A jesam ja prodavala kuću za Janjine svatove s Marinkom? Jesam te ja slala u Peštu, da novac od kuće prorajtaš? Čim ćeš sad praviti svatove? Govori! Da te je bar Dunav odnio, ne bi se još i prid ove Janjine svatove morala jiditi.

TUNCA: Dakle, bit će svatova!

SNAŠ MANDA: Nego šta! Ti se, Stipane, ništa ne brini, što sam te tirala od Janje. Da nisi onda došo kroz bašču, ne bi bila mogla pobići s Marinkom. A kad u Plavni divojka pobigne s momkom, onda stari više nemaju šta da kažu. Pa ako ju je on ukro za tebe, eto ti je. To joj kažem, a ovog mog Pe-

štanca ne morate ni pitati, dok ne donese natrag kuću koju vam je tamo spisko.

BONA (*vata se za glavu*): Kućo moja, nesrićo moja! (*Uto dolaze čika Paja i Mija lipo obučeni.*)

ČIKA PAJA: Ta di ste vas dvojica, čika Bono i čika Tunca? Vijali smo vas cile nedilje po Pešti, pa nigdi da vas nađemo.

TUNCA (*šaljivo*): E, velika je, čika Pajo, Pešta, a frulica vašeg Mije prema-la, pa je nismo mogli čuti s jednog kraja na drugi.

ČIKA PAJA: Vama, čika Tunca, samo je do šale.

TUNCA: Pa i šta bi, čika Pajo, od ovog svita i života bilo da nema šale, pisme i svirke! E, da samo znate šta smo se mi u Pešti napivali i naveselili! Baš šteta što niste bili s nama! Ne bi Bona i ja pišice morali natrag u Plavnu.

ČIKA PAJA: Zašto pišice?

TUNCA: Pa eto, od pustog veselja i praznog buđelara!

ČIKA PAJA: Ta valjda nije!

TUNCA: Kad vam kažem. Evo nek vam Bona kaže kako smo išli i pivali: „Alaj naše za malo bijaše!“ A u bođanskoj šumici smo se dogovorili da ćemo i u svatovima tu pismu pivati. Možete doći da čujete. Samo nemojte i onda zakasnuti na voz.

ČIKA PAJA: A čiji će to svatovi biti?

TUNCA: Dvoji su evo već sigurni: jedni ovog mog Marinka s čika Kobinom Ilkom, a drugi ovog našeg Stipana s čika Boninon Janjom. Ako vi još smislite oženiti vašeg Miju, mogli bi to biti i treći svatovi.

ČIKA PAJA (*u neprilici*): Zato sam ja i kupio kuću od vas, čika Bono. I došli smo da vas pitamo ne bi l' vi volili da ta kuća bude kuća vaše kćeri i vašeg zeta.

BONA: Još kako bi volio. Al' tribalo je imati pameti.

ČIKA PAJA: Samo, evo vidim da smo zakasnili. (*Gleda u Janju, koja stoji i divani sa Stipanom.*)

MIJA (*dosad je samo gledao, kako dida Jocika pravi frulu, a sad najedanput spazi Janju*): Tata, to je ona divojka! Ovu sam onda vidio kod skele! Ovu ja oću!

TUNCA: Mož svašta biti! Samo ded, momče, pitaj ovog Stipana oće l' ti je dati.

ČIKA PAJA (*povuče Miju*): Ajdmo, Mijo! Nema tu ništa više za nas. Samo ne znam šta sam onda i kupio onu kuću za tebe? Da mi sad neko makar polovicu za nju da, kolko sam ja dao, eno mu je!

MARINKO I ILKA (*zajedno*): Oćete l' je dati?

ČIKA PAJA: Kad sam reko!

ILKA (*Marinku*): Evo ti čika Bonininih dvisto pedeset forinti.

MARINKO (*uzima novac i pruža ga čika Paji*): Recite prid svima da nam prodajete kuću za dvisto pedeset.

ČIKA PAJA: Samo dajte novac. Više ona i ne vridi. (*Prima novac od Marinka.*) Ja sam je priplatio, jer ste mi vi, čika Tunca, rekli da novac otvara vrata do divojke.

TUNCA: Sićam se. Al' šta ćete, kad je s druge strane ključ već bio u ključanici. A dva ključa ne mogu nikad u isto vrijeme otvarati jednu bravu.

I tu vridi ona: Ko je prvi, onom divojka... (Za cilog tog prizora skupljaju se plavanjski momci i divojke prid kućom. Zaviruju kroz vrata, kroz kapiju i priko plota. Vide da će tu biti veselja. Čuju se i svirci da dolaze.)

ČIKA PAJA (*spreman na odlazak*): Nikad mene više u Plavnu da kupujem kuću. Ajde Mijo!

DIDA JOCIKA (*usto, pa pivajući pruža Miji frulicu, koju je baš dovršio*): Frulica je za tebe, Mijo, a ne divojka. Evo sam ti ovu napravio da se sićaš Plavne. Ali pazi! Nemoj u nju mnogo da sviraš, da te tata čuje. Kad u nju duneš jedanput, svira: „Lipa kuća“. Kad drugi put u nju duneš, svira. „Lipa cura!“ A kad treći put duneš, i svira i piva: „Dvisto pedeset forinti za kuću i za curu odno vitar čak do Pešte!“

MIJA (*uzima frulu*): Da probam!

ČIKA PAJA (*povuče ga za sobom*): Ajd, sve je ovo i za mene i za tebe bila samo na vrbi svirala, koju sam skupo platio! (*Odu.*)

TUNCA (*Boni*): Nama je, Bono, Pešta ostala na vrbi svirala.

BONA (*snaš Mandi*): A nama zet Marinko.

SNAŠ MANDA: Recite bolje, kako se kod nas u Plavni kaže: na vrbi svirala, na topoli gajde. S tim gajdama je ovaj moj Peštanac odsviro kuću!

MARINKO: Nije, snaš Mando! Janju sam ukro za Stipana. A Ilku sam naveo da pivanjem izvuče od čika Bone što više može, jer bi drukčije sve bilo očlo. Pivala je sve do Subotice, a čika Bonine petice i desetice slagale su se kod nje jedna do druge. I baš toliko da vašu kuću dobijem natrag. Evo je sad Janji i Stipanu za njihove svatove!

SNAŠ MANDA (*Boni*): Jesam li ti uvijek govorila da je Tuncin Marinko najbolji momak na svitu.

PRVA VAJŠTANKA: Eto, vidite da je Vajska bolja od Plavne!

DRUGA VAJŠTANKA: Ima Vajska boljih momaka.

PRVA VAJŠTANKA: A šta ste se onda udali u Plavnu?

DRUGA VAJŠTANKA: Pa sad vičite: Bolja Vajska od Plavne!

VAJŠTANKE: Pa i jest bolja!

PLAVANJKE: A Plavna je lipša!

VAJŠTANKE: A Vajska bogatija!

PLAVANJKE: A Plavna veselija!

VAJŠTANKE: Čulo se to čak do Pešte! He ha, he ha!

BONA (*skoči*): Šta tu kokodačete? Eno vam vaše avlije, a u ovoj mojoj sad za to nema ništa, nego samo za veselje, čak ni ova moja Manda više neće bisniti!

MANDA: Šta neću! Tebe ću pitati! Čekaj samo dok prođu Janjini svatovi, zasvirat ću ja tebi u topline gajde!

BONA: Šta će posli svatova biti, vidit ćemo. Mogu ja još jedared u Dunav skakati, ako bude tribalo. Al' sad s bisom i i svađom u kraj, da bude više mista pismi i veselju!

TAMBURAŠI (*pivajući dolaze i prate Kobu*):

Idemo od „Šarana“ pivat ćemo do dana.

Nećeš, Bono, biti tužan, plaćaj što si osto dužan.

BONA (*Tunca*): Pa to su oni Vukovarski tamburaši!

TUNCA: Vraćaju se za nama iz Subotice!

BONA: Kuda da se sakrijemo?

KOBA (*Ilki*): Šta je to s tobom, Ilka? Tamo si s čika Bonom badavadžirala u Subotici, a sad ćeš tako i u Plavni?

ILKA: Neću, tata! Došla sam samo da se udam!

KOBA: Da se udaš?

ILKA: Da, evo za Marinka. Čika Bona udaje Janju, pa se dogovori odma sad i za moje svatove.

KOBA: E kad je tako, čika Bono, neka bude veselo. Ilka, vino, tamburaši i fišpaprikaš dida Jocike, to je moja briga, a ono drugo već ćemo se dogovoriti.

BONA: Pa dobro, čika Kobo! Dogovor je gotov: bit će svatova i veselja. Samo vi tamo, tamburaši, da ste mi naučili za svatove onu pismu... onu... jel' Tunca, koja je ono naša pisma?

TUNCA: Alaj naše za malo bijaše!

MOMCI I DIVOJKE (*dolaze pivajući u povorci, sprida dvi divojke nose nakićene jabuke*):

Prosci su uranili, put izgubili,

Ilka i Janja mašu, da im put pokažu.

MANDA, ŽENE, BONA, TUNCA I JOCIKA (*pivaju*):

Ovamo, prosci, ajte, te jabuke dajte, divojke dvi čekadu da nam se udadu.

MOMCI I DIVOJKE (*pivaju*):

Dvi jabuke mi nosimo, uzbrane su za nji:

jedna Ilki Vukovarki, druga našoj Janji.

Uzmi, Janjo, tu jabuku za svoga Plavanjca, a ti, Ilka, za Marinka lipog Vajštanca.

JANJA I ILKA:

Jabuke uzimamo, spremne da s' udamo.

Vira je naša jaka ko ljubav momaka.

SVI (*pivaju*):

Obadvi divojke su evo isprošene
puna je sad veselja kuća čika Bone.

BONA (*piva*):

Veselo sad zapivajte pismu od svatova,
nek se zna da kćer udaje i Bona i Koba.

SVI (*pivaju*):

Pivat ćemo za veselje vaše, čika Bono,
al' da najpri zaigramo sad plavanjsko kolo.

MOMCI I DIVOJKE (*u kolu*):

Plavna, lipo selo, u tebi je sve veselo.

Svud se piva nova pisma od svatova.

Za svog momka Stipu udala se Janja,
nikad nismo vidli tako lipog para.

Zuje, bruje žice tambure i basa,

a kolo se svatovsko sve življe talasa.

A u kolu pisme pivaju se nove, stare
od mladenaca Stipana i Janje.

(ZASTOR)

**KRITIČKA IŠČITAVANJA
HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI
U VOJVODINI**

U
RADISTI
LIBAZA

Katarina Čeliković

EPSKO-LIRSKA PJESMA „POSLEDNJI ZRINSKI“ FERDE STRAŽIMIRA KULUNDŽIĆA U KALENDARU SUBOTIČKA DANICA

Uvod

Popularni kalendar *Subotička Danica*¹ za 1898. godinu objavio je pjesmu „Posljednji Zrinski“ Ferde Stražimira Kulundžića² (na stranicama 27–31), 332 godine nakon Sigetske bitke i pogibije Nikole Šubića Zrinskog i 195 godina nakon smrti Ivana, posljednjeg Zrinskog. Iz toga se može zaključiti kako obljetnica jednog od spomenutih događaja nije bila razlogom objave, dok se ovaj rad, koji tematizira ovu epsku pjesmu 118 godina nakon objave, uključuje u obilježavanje 450. obljetnice Sigetske bitke koja i nakon više stoljeća nosi znamen hrabre hrvatske borbe za neovisnost i pobuđuje zanimanje kako povjesničara, tako i znanstvenika iz umjetničkih krugova.

Epska pjesma o „posljednjem Zrinskom“ tiskana krajem 19. stoljeća ipak nije bila slučajnost; ona je tiskana u prvim godinama izlaženja kalendara, u vrijeme kada se počinje održavati spomen na bitku kod Sigeta (od 1883.), a pet godina nakon što Varaždinac Dragošić objavljuje istoimenu tragediju. Pogledamo li zadnje stranice kalendara, vidjet ćemo najavu sjajmova u Mađarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji, u Dalmaciji i na otocima, u Bosni i Hercegovini (str. I – IX), čime se ukazuje na tada zajednički geografski prostor, na kojem je i kalendar *Subotička Danica* bio prisutan među čitateljima. Ferdo Stražimir Kulundžić napisao je pjesmu u tadašnjoj maniri o čemu svjedoče i drugi literarni uradci.

1 *Subotička Danica* najstariji je crkveno-narodni kalendar Hrvata u Bačkoj, kojega je davne 1884. pokrenuo svećenik Pajo Kujundžić. Tijekom povijesti imao je nekoliko prekida u izlaženju i mijenjao ime. Izlazio je neprekidno od 1884. do 1914., uslijedio je prekid za vrijeme Prvog svjetskog rata. Ponovno izlazi od 1919. do 1941., kada prestaje izlaziti zbog Drugoga svjetskog rata. Obnovljen je 1945., ali je nakon 1946. zabranjen. Kalendara nije bilo sve do 1971. kada je izašao samo za 1971. i 1972., nakon čega je ponovno zabranjeno izlaženje, sve do 1984. od kada redovito izlazi. *Subotička Danica* imala je neprocjenjivu ulogu u prosvjeti i očuvanju nacionalnog i vjerskog identiteta Hrvata u Bačkoj.

2 U kalendaru je potpisan kao Ferdo Stražimir Kulundžić, kao i drugim starim tiskovinama (npr. *Neven: zabavno-poučni misečnik za Bunjevce i Šokce*) dok ga se kasnije bilježi kao Kulundžić.

Brojni literarni prinosi o obitelji Zrinski

O obitelji Zrinski pisali i drugi autori, poput Andrije Kačića Miošića u 18. st., Matije Bana u 19. st. (*Knez Nikola Zrinski junačka drama u pet činova*, 1888.), Ante Tresić-Pavičića, (*Katarina Zrinska, historička drama u pet činova*, izvedena 1899. u Zagrebu), Bore Pavlovića (nadrealističko-pirandelistička drama *Nikola Šubić Zrinski*), potom Vladimira Stojšavljevića, Josipa Jelačića i drugih, o čemu podrobno piše Josip Bratulić (*Vijenac*, 592, 10. studenoga 2016.)³ Hrvatski pisac i novinar Higin Dragošić doživio je veliku popularnost romantičkom patetičnom tragedijom *Posljednji Zrinski* (1893.), služeći se postupcima trivijalne literature, čime je razvidno ova tematika ulazila u narod. Drame *Siget* (1895.) i *Posljednji dani Katarine Zrinske* (1921.) bile su također popularne.⁴

Daničin pjesnik Ferdinand Stražimir Kulundžić

Tko je pisac epske pjesme o posljednjem potomku Zrinskih? Ferdinand Stražimir Kulundžić (poznatiji kao Ferdo Stražimir Kulundžić) rodio se u Srijemskim Karlovcima 1875. godine. Kasnije se preselio u Osijek, gdje je radio kao poštanski činovnik. Aktivno se bavio politikom, najprije u Hrvatskoj stranci prava a potom i Hrvatskoj zajednici. Za Kraljevine Jugoslavije, u vrijeme zloglasnog režima Pašić-Pribičević, otpušten je iz državne službe kao i tada mnogi činovnici diljem Hrvatske.⁵

Angažirani pjesnik, boreći se perom za narodne ideale, skrivao se često iza pseudonima (*Momče Fruškogorče*, *Davoraš*, *Srijemski Karlovčanin* i dr.). Pisao je pjesme, basne i brojne političke članke i satire. Prestao je pisati ne navršivši trideset godina, a do tada je objavio osamdeset pjesama (objavljujući ih u zadarskoj *Hrvatskoj*, karlovačkom *Ljiljanu*, zagrebačkom *Trnu*, zagrebačkoj *Nadi*, novosadskom *Bršljanu*, subotičkom *Nevenu*, slavonskobrodskoj *Posavskoj Hrvatskoj* i drugim tadašnjim časopisima i listovima). Nakon književnoga rada, sve je angažiraniji u politici. Ferdo Stražimir Kulundžić ušao je u monumentalnu leksikografsku ediciju *Znameniti i zaslužni Hrvati 925. – 1925. godine* izdanu prigodom proslave tisućugodišnjice Hrvatskog kraljevstva.

Svoju nacionalnu angažiranost ovako pokazuje u pjesmi objavljenoj pod pseudonimom u božićnom broju *Posavske Hrvatske*:

3 <http://www.matica.hr/vijenac/592/sigetska-bitka-i-njezini-odjeci-26156/>, pristupano 28. kolovoza 2017.

4 <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16145>, pristupano 28. kolovoza 2017.

5 Ferdo Stražimir Kulundžić je otac publicista, književnika, bibliologa i povjesničara Zvonimira Kulundžića i Nade Kulundžić (udane Štark) hrvatske komunistkinje, ubijene u logoru Stara Gradiška 1945. godine, kasnije proglašene *Narodnim herojem* u bivšoj Jugoslaviji a po kojoj je nazvana tvornica čokoladnih i slastičarskih proizvoda u Zemunu, *Nada Štark* (sadašnji *Soko Štark*). https://hr.wikipedia.org/wiki/Ferdo_Stra%C5%BEimir_Kulund%C5%BEi%C4%87, pristupano 29. rujna 2016.

Hrvatski seljak i gospoda

*Hrvatski je seljak, čujte
 Gospodin najveći! Jer svakom da je Hrvat,
 U brk može reći.
 Mi gospoda... baš Hrvati!
 Kukavci smo pravi:
 Zbog trbuha niječemo,
 Hrvatski um zdravi.
 Hrvatski je seljak sretnik,
 U preslatkoj sreći: Kad on svakom da je Hrvat,
 U brk može reći.*

Momče Fruškogorče (23. prosinca 1895.).

Književno stilski sloj pjesme „Posljednji Zrinski“

Umjetnička, epsko-lirska pjesma posebna je vrsta epske poezije u stihu, a odlikuju ju epski i lirski elementi. Radnja je razvijena, uz glavnog junaka tu su i sporedne ličnosti i jak subjektivni osjećaj pjesnika. Duža je od lirskih pjesama, a događaji, najčešće vezani uz ljubav ili mržnju iz obiteljskog života, opisani su iznimno osjećajno.

Autorska, lirsko-epska pjesma „Posljednji Zrinski“ ima odlike i izražajna sredstva narodne usmene epske pjesme, prošarane lirskim elementima; pjeva o poznatom povijesnom junaku i događajima, o osjećajima i uključuje natprirodno biće (vila), a s obzirom na tužan sadržaj i tragični završetak, ima i karakteristike balade.

Epski⁶ elementi

Pjesma „Posljednji Zrinski“ Ferde Stražimira Kulundžića u formi deseterca uz rimovanje stihova, otpočinje iz središnjeg dijela priče (*in medias res*), zazivanjem *biele vile*. Pripovijedanje se potom niže prema načelu „što je dalje bilo“ u razgovoru glavnog junaka Ivana Zrinskog i vile.

*Biela vilo mila Fruška gorko,
 Moje srce jaduje mi gorko;
 Dodji, dodji sa Fruškijeh gora,
 Pak mi dodaj gusle javorove,
 Da zagudim po tananih žica,
 I zapjevam kano kukavica.*

6 Epika kao književni rod koji obuhvaća pripovjedna djela u stihu i prozi, dolazi od grčke riječi *ephos*, što znači riječ ili pjesnička pripovijest, a obuhvaća: epske pjesme, epove, romance, balade, poeme, novele, romane, bajke, legende, basne i crtice.

Upoznajemo mjesto radnje (*U tamnici cara Leopolda – U gradacu u Šlosbergu tvrdom*) i mogli bismo gotovo slikovno zamisliti fizički lik glavnog junaka, prema iznimno detaljnom opisu koji izaziva suosjećajnost kod čitatelja:

*Stenje sužanj već dvi godin' dana,
Sav okovan u teškome gvoždju.
A da ti ga bilo pogledati,
Mili Bože, zaplako bi gorko:
Još neima ni dvadeset ljeta,
A kosa mu pala do pojasa.
Oči su mu kao nebo tmurno.
Lišće žuto ko mjeseče mladi.
Usne blijede ko jesenje lišće;
A iz njihov drhšću brci mali...
Oh moj Bože, njegov'vo tielo nago,
Nepokriva runo ni odjeća,
Već se plavi kao nebo čisto,
A rebra mu možeš izbrojati,
Izbrojati – lakho prebrojati.
Široka mu prsa upadoše,
Ko u starca pleća ispadoše.*

Opis lik/ov/a (glavnog i sporednih; otac ban Petar, majka Katarina, sestra Jelica), uporaba velikog broja epiteta (što je izum epova), inverzije i ponavljanje (*Teška me je tuga napanula, / Teška me je tuga i briga opaka*), prostor u kojem se događaj odvija, brojni sporedni događaji, epski dijalog (razgovor između glavnog junaka Ivana i *biele vile*), božanska upletenost u ljudske poslove (*Bog te neće ostaviti*, nagrada nakon smrti i sl.) neka su od obilježja epike. Neki će se elementi opširnije vidjeti u književno povijesnom sloju, prepunom povijesnih događaja i likova, vezanih uz poznatu obitelj Zrinski i zrinsko-frankopansku urotu.

Lirski elementi

Pjesnik Ferdo pjeva o tužnom događaju, nestanku obitelji Zrinski, prikazujući veoma potresne i dramatične događaje, uz svečan i nacionalno obilježen ton. Lirski karakter vidljiv je u osjećajima glavnog lika (a kroz njega i drugih likova) kojemu se u uzništvu pripočava najtužniji događaj – tragični gubitak cijele obitelji. Brojne pjesničke slike i stilske figure dodatno pojačavaju emocije čiji se spektar kreće od ljubavi, tuge, mržnje, razočaranja do osvete.

Prisjećanje na obitelj vezano je uz najintimnije tople osjećaje:

*Moj je otac bane Petre Zrinski,
Uvijek bio jako me ljubio.*

*Moja mila majka – Katarina,
Lepo me je uvijek njegovala.
Moja seka mladjana – Jelica,
Milo me je uvijek zabavljala...*

Optužujući gorku sudbinu za rastanak s obitelji, Ivan se prisjeća kako je naučio voljeti i boriti se za svoj dom:

*Gdje moj otac, mili Bukovački,
I moj ujko Frane Frankopane,
Naučiše maču ubojnome.
Koji su me u ljut boj vodili,
I učili za dom se boriti.
Za njegov život, za njegov umreti.*

Dok mladić kuka i tuguje u tamnici, zove u pomoć vilu Hrvatkinju koja

*Brzo tri je gore prilećela.
Sedam rieka i sedam gradova,
Do sto sela i izvora biela.*

Vidjevši u hladnoj tamnici Ivana Zrinjskoga, vila se skameni,

*Srce joj je tugom udarilo,
Oči joj se suzom orosiše.
Pa zaplače plačem žalosnijem,
I zacvili ko nad čedom majka...*

Emocije slijede ritam koji glavnog junaka, nakon što sazna je istinu o pogibiji svoga oca, majke, sestre, dovode do želje za osvetom. Na to se na-dovezuju slike stradanja naroda, koje potrebu za osvetom pojačavaju:

*Jer što Hrvat ore i posije,
Švabo – zvjere divlje – pootima...
Majkam s grudi djecu otimahu,
Pak ih sjeku mačem i handjarom.
Majkam ćerke mlade otimahu,
Njenu krvcu gorom prolivahu.*

Utjehu pruža vila i svijest da će Višnji, koji nad svima svojim okom bdije, junaka rajem nagraditi.

Balada

Iako balada pretpostavlja tragičan i tužan sadržaj i završetak, pjesnik Ferdo osim emocionalno tužno obojenog sadržaja uvodi i ponos kao važan

osjećaj koji krasi pripadnika hrvatskoga naroda u borbi za samobitnost i slobodu. Tako on na kraju pjesme o smrti glavnog junaka pjeva poput budnice upućujući poruku hrvatskom narodu:

*I kad dodješ do Hrvatske male,
pozdrav mi mog naroda biedna.
Reci njemu, da će doći vrijeme;
Kad i on će jednom uskrsnuti,
Iz mrtvila prenuti se teška.
Da će i njegov sunce ugrijati,
Žarko sunce sa neba hrvatska.*

Književno povijesni sloj

Nestanak slavne hrvatske obitelji Zrinski povijesna je pozadina pjesme kojoj je glavni lik realna povijesna osoba – Ivan Zrinjski⁷, a u galeriji sporednih likova su osobe povezane s njim: ban Petar Zrinjski (otac), Katarina (majka), Jelena (u pjesmi Jelica, sestra), Fran Frankopan (ujak), Bukovački (izaslanik na pregovorima s Osmanlijama), a spominje se i car (kralj) Leopold. Hrvatski je narod opisan nacionalnim zanosom, s puno ljubavi (*I kad dodješ do Hrvatske male, pozdrav mi mog naroda biedna*) dok su Turci i Švabe neprijatelji (Petar Zrinjski je – *Ti si danas junak nad junakom, / Strah i trepet Turcima si bio / Strah i trepet Švabam si bio*), a *Ungarezi moja braćo draga* – smatrani su braćom...

Pjesnik tematizira Zrinsko-frankopansku urotu i izdaju, ali se realnost ipak razlikuje od pjesničkog pristupa ovom povijesnom događaju. Naime, u pjesmi glavni lik Ivan za smrt svoga oca i neuspjeh pobune saznaje u tamnici pred svoju smrt (1703.), a u stvarnosti je u vrijeme dok je njegov otac Petar vodio urotu protiv kralja Leopolda bio još dijete. Povijest bilježi smrt Petra IV., posljednjeg bana iz roda Zrinskih, ubijenog 30. travnja 1671. godine u Bečkom Novom Mjestu zajedno s njegovim šurjakom Franom Krstom Frankopanom. Nakon sloma Zrinsko-frankopanske urote konfiscirana su sva imanja Petra Zrinskog, a Ivan je postao trajna prijetnja Bečkom dvoru. Pod optužbom da je izdajnik, dvanaest godina nakon pogibije oca, 1683. je utamničen te dvadeset godina provodi po austrijskim zatvorima, a na kraju umire u utvrdi Schlossberg u Grazu. Ono što pjesnik literarno smješta u nekoliko desetaka stihova povijesno je veliko i burno razdoblje, od 1664. do 1671. godine. I drugi su likovi stavljeni u pjesmu, poput Katarine Zrinski i kćerke Jelene, o čijoj smrti Ivanu govori vila:

*Kada tvoga oca pogubiše,
I tvog ujaka Frana Frankopana;
Tvoju majku i Jelicu seku,*

7 U pjesmi ima više nedosljednosti u načinu pisanja, jedna od njih je i pisanje prezimena Zrinski – Zrinjski.

Zatvoriše u samostan tavnii..
Mučiše ih gladom i nevoljom,
Mučiše ih do godinu dana,
A kad druga bješe na svršetku,
Tvoja majka i Jelica seka,
Sa Bogom se višnjim pomiriše,
Pak mu svoje duše izručije...

Povijesni lokaliteti spomenuti u pjesmi su u funkciji realnog opisa događaja i likova, pa se tako na početku spominje mjesto Šlosberg, potom Čakovec (*Oh, kako sam mladost mladovao, / U Čakovcu mom rođenom gradu*), Beč... Poznata mjesta čitatelju približuju temu i likove s kojima se lakše poistovjećuju.

Pjesma odjeka i nacionalnog povezivanja

Objavom pjesme „Posliednji Zrinski“ Ferde Stražimira Kulundžića vjersko-narodni kalendar *Subotička Danica* za 1898. godinu pridružuje se hrvatskim književnicima 19. stoljeća koji, koristeći popularni narodni žanr (epsku formu), svojim djelima oživljavaju i aktualiziraju temu Zrinskih s ciljem buđenja i jačanja nacionalne svijesti. Tako ova pjesma spada u književni „odjek“ Zrinskih u Bačkoj, a kroz sudbinu tragičnog junaka Ivana Zrinskog i njegove obitelji pjesma pronosi gotovo mitsku povezanost hrvatskoga naroda ma gdje on živio, a to je bilo važno u 19. stoljeću, u kojem su narodi prolazili kroz nacionalne integracije.

Fenomen „Zrinskog“ u Bačkoj koristi tada u narodu popularnu maniru epske forme kroz koju pjesnik u čitatelju pobuđuje suosjećajnost i domoljubne osjećaje, pripadnost hrvatskom narodu koji se tijekom povijesti bori za svoju samostalnost i opstojnost pružajući mu nadu u bolju budućnost. To je ujedno potvrda da je *Subotička Danica* čitatelje obrazovala, prosvjećivala i gradila osjećaj pripadnosti jednom narodu, koristeći i hrvatski jezik kao sredstvo, a što, kao proces nacionalne integracije, nije dovršeno kada je za to bilo vrijeme.

SUBOTIČKA LASTA I NOVOSADSKI KOBAC:

DOPRINOSI PETRA PEKIĆA I VASE STAJIĆA PROUČAVANJU 18. STOLJEĆA U POVIJESTI SUBOTICE¹

Dva velika a opet međusobno suprotstavljena uma,² Petar Pekić (1896. – 1965.) i Vasa Stajić (1878. – 1947.), utrljali su mlađim generacijama put daljnjem proučavanju povijesti bunjevačkih Hrvata. Naslov ovog uratka – „Subotička lasta i novosadski kobac“ – izveden je iz igre metaforama, koju je započeo Stajić, a Pekić prihvatio.³ Prije nego što prijedem na njihove do-

1 U radnji se analiziraju historiografska postignuća dvojice vojvođanskih intelektualaca – Petra Pekića i Vase Stajića. Premda ni jedan ni drugi nisu bili povjesničari po struci, dali su znatan doprinos proučavanju prošlosti Subotice, napose 18. stoljeća. Prvi, erudita bez sustavne naobrazbe, probao se u poeziji i povijesti. Od 1925. do 1930. bio je knjižničarom u Gradskoj knjižnici Subotica. Zbog kritika na račun lokalnih vlasti koje je iznio u svom djelu *Povijest Hrvata u Vojvodini od najstarijih vremena do 1929.* izgubio je spomenuti posao i izložen kritikama i osudama srpskih znanstvenika, ali i svojih sunarodnjaka – Mare Malagurski Đorđević i Albe Kuntića. Drugi, istaknuti profesor i pedagoški radnik, kasnije predsjednik Matice srpske, uživa veliki ugled u srpskoj historiografiji. Od 1928. do 1929. bio je ravnateljem subotičke gimnazije. Za to kratko vrijeme stekao je brojna poznanstva u gradu, koja su mu poslije koristila u istraživanjima. Imao je pristup ne samo Gradskom arhivu, nego i Arhivu i Knjižnici Franjevačkog samostana. Ušao je u polemiku s Pekićem između ostalog zbog načina na koji je ovaj prikazao događaje u Subotici na koncu prve polovice 18. st. – u vrijeme Reinkorporacije grada u Bačku županiju. Polemika je korisna jer se, osim faktografskih podataka i osobnih pogleda autora na suvremene i prošle događaje, iz nje može saznati i kolika je koncem 20-ih odnosno početkom 30-ih godina 20. stoljeća bila dostupnost pojedinih fondova koji se danas čuvaju u Povijesnom arhivu Subotica.

2 Da su njihovi odnosi u početku mogli biti drukčiji – surađivački, na tu pomisao upućuje jedna Stajićeva bilješka iz predgovora njegovog izdanja spjeva *Dostojna plemenite Bačke starih uspomena sadašnjih i drugi Slavinske krvi delijah slava* Grgura Peštalića. Tu on piše da mu je u priređivanju ovog izdanja pomogao između ostalog i „G. Petar Pekić, jedan od mlađih bunjevačkih književnika“. Stajić, Vasa. Grgur Peštalić. „Jedan od prvih književnika Bačkih Bunjevaca“. U: 1929. *Grgura Peštalića Slava bačkih i drugih slavinske krvi delijah*. Subotica: Gradska štamparija.

3 Naime, kada su 1926. godine izašle iz tiska Pekićeve zbirke pjesama *Zvuci i Uzdasí*, Stajić je o njima u *Letopisu Matice srpske* pisao kritički: „Već po treći put smo u prilici da zabeležimo posleratne početke književnog rada u Subotici, da oglasimo prve laste proleća [podcrtao V. N.] koje verujemo da će skoro doći. Na žalost, još nismo bili u prilici da zabeležimo pojavu koja bi značila sretan početak, udaranje osnova na kojima bi se dalje izgradjivala regionalna književnost ovog odista posebnog kraja“. Pekić je na ovo odgovorio: „Tu nam se iskreno želi sve ono što imademo. Godišnje su nam dobe hvala Bogu redovne; u proleće nam cveta cveće; polja, šume i vinogradi se zelene; veličanstvena priroda svojom neodoljivom lepotom svakog ushićuje i takoreći sili da

prinose, izdvojiti ću nekoliko bibliografskih podataka o njima. Iz njih će se možda najbolje razumjeti njihovo neslaganje u prikazima i ocjenama nekih događaja iz povijesti Subotice u 18. stoljeću, na koje ću se osvrnuti u daljem izlaganju.⁴

Petar Pekić

Rođen je u Gornjem Svetom Ivanu (mađ. Felsőszentiván) kod Baje 26. srpnja 1896. Kao dijete osjećao se Mađarom.⁵ Uspio je završiti šest razreda gimnazije.⁶ Poslije Prvoga svjetskog rata njegovi su se roditelji „izdavali [...] za najveće ljubitelje Srba.”⁷ Bio je članom deputacije koju je vlada Kraljevine SHS pod vodstvom narodnog zastupnika Martina Matića i bajskog velikog župana Vase Dolinke izaslala na Mirovnu konferenciju u Versaillesu, gdje je 3. listopada 1919. podnijela memorandum Jovana Cvijića (1865. – 1927.),⁸

se divi čarima sveta; ptice nam pevaju, a laste dolete da se i one s nama vesele. Palić nam oživi novim i bujnim životom, lepo uređjene aleje se napune elegantnim svetom, a milozvučna glazba ugodno zabavlja veselo raspoložena društva. O kako je divan taj prizor! Zaljubljeni parovi u tihoj sreći provode vedre dane proleća njihovoga života. Neki se šeću po krasnome perivoju, neki se pak voze po plavome jezeru, jednom reči jednaka radost vlada i na zemlji i na vodi. Nije dakle čudo što brojni stranci ostave rodno mesto i dodju amo, da u našoj sredini provedu nekoliko ugodnih časova. U tako ornome životu nikada niko još nije kazao da u Subotici nema proleća. Naprotiv mnogi tvrde da ovo nije tako poseban kraj kako ga neki nazivaju, nego je, vele, tako dražestan da čovek na prvi pogled zaželi da naveke ostane u njemu. Mi se dakako potpuno slažemo sa njihovim mišljenjem, jer se sasvim dobro osećamo u našem gradu. Sve je lepo, vrlo lepo, ali ipak nas nešto ljuti. Zaleti se kobac od Novog Sada pa nam plaši laste. Nu čujemo da je taj kobac već prilično ostarilo, pa nas možda više neće uznemirivati. [podcrtao V. N.]. Inače se nadamo lepšoj budućnosti, i uvereni smo zajedno sa mojim kritikom da će nam ona naskoro doći. Samo ne znamo, šta hoće on sa takozvanom regionalnom književnošću. Valjda ne misli osnovati subotičku, somborsku i novosadsku književnost... Tu absurdnu zadaću neka reši on sam.” (Pekić 1926, 6)

4 Molim ljubopitljivog čitatelja neka ne zamjeri što znam više o Stajiću, nego o Pekiću. Neka oprosti novosadskom studentu, koji u svojim istraživačkim pothvatima nije zalazio dalje od svoje Vojvodine – Subotice, Novog Sada i Sombora. Stajićevu je biografiju mnogo lakše prikazati, jer je kao ličnost od neosporne povijesne i znanstvene relevantnosti u srpskoj historiografiji prilično izučavan. Pekić pak nije mogao dostignuti takvu slavu. Osim toga, pred Drugi svjetski rat je otišao u Zagreb i tamo ostao do kraja života. Vjerojatno je sa sobom ponio i svoj arhiv koji bi nam pomogao da bolje rasvijetlimo njegovu ulogu u povijesnim događajima u prvoj polovici 20. stoljeća. U Subotici pak ne vjerujem da o njemu ima više podataka od onih na koje je ukazao ravnatelj Povijesnog arhiva Subotica Stevan Mačković u svom uratku objavljenom u *Zborniku radova sa znanstvenih skupova 2015. i 2016. na Danima Balinta Vujkova – danima hrvatske knjige i riječi*. Zato pozivam kolege iz Zagreba, kojima je stalo do znanstvene istine, da ulože napore i upotpune moje navode, kako bismo se na taj način odužili čovjeku bez čijih bi sinteza izučavanje povijesti Vojvodine i Subotice išlo mnogo teže.

5 Lončarević 1993, 70.

6 Kikić 1971, 239.

7 Искруљев 1936, 342.

8 Srpski geograf i etnolog na svjetskom glasu. U to vrijeme bio je predsjednikom tzv. Historijsko-etnografske sekcije (poznata i pod imenima etnografska, etnografsko-historijska, teritorijalna i dr.) delegacije Kraljevine SHS na Konferenciji mira u Parizu 1919. godine. Riječ je o timu srpskih, hrvatskih i slovenskih znanstvenika kojima je vlada Kraljevine SHS povjerila zadatak da razrade

u kome se tražilo da Bajski trokut i Baranja s Mohačem pripadnu Kraljevini SHS.⁹

Poslije evakuacije srpske vojske iz Baranje i Bajskog trokuta, Pekić je dobio mjesto općinskog bilježnika u Riđici. Ondje je 22. ožujka 1922. godine dočekaio međunarodnu komisiju koja je bila određena da povuče konačnu granicu između Kraljevine SHS i Mađarske. Njezini su članovi bili: predsjednik britanski pukovnik David Cree, francuski potpukovnik Maurice Marminia, talijanski generalštabni pukovnik Giovanni Valvassori, japanski potpukovnik Heidsuke Yanagawa,¹⁰ srpski pukovnik Vojin Čolak-Antić i mađarski generalštabni pukovnik Károly Vassel. Prema Iskruljevu, Pekić je na željezničkoj stanici istupio pred članove komisije i pozdravio ih „rodoljubivim duhom na francuskom jeziku”.¹¹

Pekić je pisao poeziju i prozu, prevodio s francuskog i na francuski (Mažuranićev spjev *Smrt Smail age Čengića*), a bavio se i poviješću Vojvodine i bačkih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. Koncem 1925. zaposlio se u Gradskoj knjižnici u Subotici, u kojoj je radio kao kontraktualni bibliotekar (knjižničar po ugovoru), dok nije dobio otkaz početkom 1930.¹² Posao je, naime, izgubio zbog knjige *Povijest Hrvata u Vojvodini* (1930.),¹³ gdje je lokalne vlasti prikazao u lošem svjetlu.¹⁴ Godine 1936. izabran je u „Odbor za proslavu 250. godišnjice dolaska jedne grupe Bunjevaca i preuzimanja vlasti u Subotici”.¹⁵ Godine 1937. se preselio u Zagreb. Bio je aktivan i u NDH. Godine 1942. je bio tajnikom Ministarstva vanjskih poslova. Priloge iz područja davne i nedavne povijesti dao je objaviti u *Hrvatskoj Enciklopediji* (1942.), listu Društva bačkih Hrvata – *Klasje naših ravni* (1942. – 44.) i *Danici, kalen-*

znanstvenu osnovu za usvajanje zahtjeva koje bi politička delegacija Kraljevine SHS istaknula na Konferenciji. Sekcija je okupljala znanstvenike diljem jugoslavenskog prostora. Sastala se i počela s radom 24. siječnja 1919. u Parizu. Na sjednici 15. veljače sekcija je, na prijedlog predsjednika, radi lakšega rada podijeljena na pet podsekcija. Podsekciju za Banat, Bačku i Baranju činili su Ilarion Zeremski (1865. – 1931.), Milan Šenoa (1869. – 1961.), Jovan Radonić (1873. – 1956.), Stanoje Stanojević (1874. – 1937.), Stevan Mihaldžić (1861. – 1941.), Aleksandar Belić (1876. – 1960.) i Vasa Stajić (1878. – 1947.) (Букановић 1980, 47-50).

9 Deputaciju su činila još petorica Hrvata (Franjo Piuković i Šimun Rudić iz Aljmaša, Josip Đido Vuković iz Bikića, Pavao Išpanović iz Kačmara, Josip Velin iz Santova), dvojica Nijemaca (Franz Schnobli iz Kačmara i Johann Nitsch iz Bačalmaša), dvojica Srba (Rada Stanislavljević iz Crvene Crkve i Giga Ilija Krajčinović iz Zemuna) i jedan Madar (Sándor Svarcinger/Schwarzinger iz Baje) (Pekić 1930, 243-44; Искруљев 1936, 494-95; Pekić 1939, 350).

10 Heisuke Yanagawa (1879. – 1945.), poslije je uznapredovao do visokog čina u vojsci i stekao veliki utjecaj i moć u političkom sustavu Carskog Japana. https://en.wikipedia.org/wiki/Heisuke_Yanagawa (Pristupljeno 5. siječnja 2018.)

11 Искруљев 1936, 335-36; Suba 2000, 445.

12 Mačković 2011, 139.

13 Стајић 1930, 159.

14 Pekić 1930, 247-50; Istina, u jednom izvještaju vojne obavještajne službe (1934.) iz Subotice piše da su istu „vlasti morale zabraniti, jer širi plemenski separatizam” (Mačković 2016, 61), ali to je, razumije se, bio samo izgovor, kojem je inače birokracija šestosiječanjske diktature bila veoma sklona, da se uklone kritizeri vlasti i postave poslušnici istih.

15 Mačković 2009, 105.

daru za 1945. Godine 1942. izašla je njegova knjiga o počecima NDH-zije pod naslovom *Postanak Nezavisne Države Hrvatske*, koja je, međutim, povučena iz prodaje, jer u njoj nije dovoljno naglašena uloga poglavnika Ante Pavelića i razvoju ustaškog pokreta. Ivan Košutić ju je, međutim, ocijenio kao uglavnom vjerodostojno svjedočanstvo o prvim danima NDH-zije.¹⁶

Iz ove vremenske i prostorne distance teško je reći kakav je tretman Pečić imao u post-NDH-zijskom Zagrebu. Nije isključeno da je u izvjesnom smislu bio marginaliziran iz društva kao „suradnik okupatora“. Godine 1951. izišao je u izdanju Matice hrvatske njegov prijevod Voltairovih memoara – *Moj boravak u Berlinu* (fra. Mon séjour à Berlin).

Umro je u Zagrebu 5. prosinca 1965. godine.

Vasa Stajić (1878. – 1947.)

Rođen je 10. veljače 1878. u Mokrinu, od oca Save i majke koja je bila rodom iz Kikinde, iz obitelji Brandića. S deset godina je ostao bez oca te je, radi izdržavanja, morao osim svojih čuvati i tuđe ovce.¹⁷ U rodnom je mjestu pohađao osnovnu školu. Prvi razred gimnazije je završio u Velikoj Kikindi, a onda je prešao u Srpsku gimnaziju u Srijemskim Karlovcima, odakle je nakon sedmog razreda izbačen „zato što je kao mladi socijalista došao u oštar sukob s klerikalnim tradicijama u njoj“, tako da je u Senju završio osmi razred i položio maturu. Završio je filozofiju u Budimpešti 1902., a po jedan semestar je proveo u Parizu i Leipzigu na studijama germanistike i romanistike.¹⁸ Proforski je ispit položio 25. rujna u Budimpešti 1907.¹⁹

Nakon svog školovanja radio je kao nastavnik u Rudni (1903.), Srpskoj učiteljskoj školi u Pakracu (od 1. rujna 1903. do 18. veljače 1904.), u Gimnaziji u Pljevljima (1904./05.) i Muškoj učiteljskoj školi u Somboru (1907. – 1913.). Zbog svojih je slobodoumnih ideja više puta dolazio u sukob s konzervativnim školskim vlastima i gubio posao. U Somboru je 1912. godine postao članom organizacije „Narodna obrana“ (Народна одбрана) i pokrenuo časopis *Novi Srbini*. Nastavio ga je izdavati po prelasku u Pančevo 1913. godine, gdje je pokrenuo još jedan list – novine *Srpska prosveta*.²⁰

16 Košutić 1992, 38: „U povodu prve godišnjice proglašenja NDH izašla je, u travnju 1942. godine, knjiga zagrebačkog publicista Petra Pečića pod naslovom: Postanak NDH. Autor je bio neposredni svjedok, čak sudionik tih događanja. Ako se zanemari neizbježna politička ambalaža i poneka preteška riječ, u knjizi je zabilježeno ono najvažnije, pa i povijesno najvrednije što se događalo u Zagrebu prvih dana Nezavisne Države Hrvatske.“

17 Stajić 1947, 275; Lebl 1963, 59.

18 Lik „Stojana Vasića, pitomca Tekelijanuma, koji u Parizu usavršava francuski, sprema tezu o Euripidu i francuskoj tragediji i čeka stipendiju koja ne dolazi“ iz pripovijetke „Duševni čovjek“ (objavljena prvi put u „Brankovom kolu“ 1902.) Antun Gustav Matoš zapravo je inspiriran likom Vase Stajića (Milanović-Hadžić 2016, 115; Marković 2016, 41).

19 Kosoava 1910, 149; Милан Петровић, Место предговора У: Васа Стајић. 1949. *Српска православна велика гимназија у Новом Саду*. Нови Сад: Штампариа Змај, 9; Стајић 1950, 5; Lebl 1963, 59; Лукић 1969, 160; Марковић 2016, 9-10.

20 <http://www.snp.org.rs/enciklopedija/?p=15691> (Pristupljeno 7. siječnja 2018.); Kosoava 1910, 153;

Pred izbijanje Prvoga svjetskog rata 1914., na dan prve i djelomične mobilizacije, Stajić je uhićen s još nekoliko svojih učenika, većinom polaznika Muške učiteljske škole u Somboru. Naime, te je godine koncem lipnja, na Vidovdan – na dan kada je Gavrilo Princip pucao u Sarajevu na austro-ugarskog prijestolonasljednika Franza Ferdinanda – organizirao ekskurziju vojvođanskih maturanata na Kosovo.²¹ Stajićevo je držanje pred mađarskim sudom u Segedinu 1915. ostavilo dubok dojam na suvremenike. Dobar poznavatelj političkog lika V. Stajića Arpád Löbl (1898. – 1983.) ovako je ukratko opisao tzv. Segedinski proces: „U procesu u Segedinu njegovi učenici nisu mogli odmah da ga shvate što se on uopšte nije branio od teških optužbi; čak je negodovao što su ga njegovi učenici hteli braniti. On je hteo da se žrtvuje, nije hteo sebe da brani, već je hteo režim da optužuje, da i pred sudom razgoliti mađarski imperijalizam, potlačivanje. Da mu i pred sudom nanese nov udar.“²²

Preuzevši, dakle, na sebe svu odgovornost, Stajić je osuđen na deset godina robije, dok su njegovi učenici oslobođeni. Robiju je izdržavao po raznim tamnicama, ali najviše u Segedinu i Ilavi (danas Češka). Pušten je na slobodu potkraj 1918., vidno narušena zdravlja. Sudjelovao je u radu Narodnog vijeća u Zagrebu i Narodne uprave u Novom Sadu. Bio je članom Etnografsko-historiografske sekcije delegacije Kraljevine SHS na Pariškoj mirovnoj konferenciji. Po povratku u zemlju postao je referent pri odsjeku Ministarstva prosvjete za Banat, Bačku i Baranju. Zatim je bio tajnikom Prosvjetnog odbora Matice srpske (1920. – 1921.).²³

Uvidjevši, međutim, da nacionalno oslobođenje i ujedinjenje pod Kraljevinom SHS nije donijelo ostvarenje ideala za koje se borio, Stajić se povukao iz javnog života i posvetio nastavničkom pozivu i prosvjećivanju naroda.²⁴ Izvjesno je vrijeme (od 1921.) bio profesorom novosadske gimnazije. Tada je počeo izdavati časopis *Nova Vojvodina* (1922. – 1923.). Od 1928. do 1929. bio je ravnateljem subotičke gimnazije,²⁵ nakon čega je umirovljen.²⁶ Izabran je za predsjednika Matice srpske 1935. Međutim, već sljedeće godine je podnio ostavku.²⁷

Uvidjevši, naime, da ni u Matici srpskoj ne može provesti svoje ideje građanske tolerancije, povukao se u svoj dom u Srijemskim Karlovcima i posvetio proučavanju povijesti²⁸. Premda je na polju proučavanja povijesti Vojvodine

21 Бербер 2005, 71.

22 Лебл 1957, 21; Lebl 1963, 283-84.

23 Бербер 2005, 63-64.

24 Васа Стајић (некролог). У: 1947. *Преглед* 264-65.

25 У vrijeme između dva svjetska rata ravnatelji subotičke gimnazije su bili: Ivan Vojnić Tunić (1919. – 1921.), Todor Borovnjak (1921. – 1924.), Janko Garić (1924. – 1928.), Vasa Stajić (1928. – 1929.), Lazar Čurčić (1929. – 1932.) i Velimir Stefanović od 1932. do okupacije 1941. godine (Ivanović 1981, 67).

26 Георгијевић 1947, 177-179.

27 Бербер 2005, 65.

28 Бербер 2005, 65.

postignuo zavidne rezultate, u skromnom maniru za sebe kaže da nije „školan historičar, nego [...] sin [Kikindskog] Dištrikta čija je mati rođena u Kikindi, a otac rođen u Mokrinu, čiji su preci i s očeve i materine strane sudelovali pri izgradnji tih naselja 1751, a godine 1776 postali građani tog privilegisanaog Dištrikta“, te „neverni sin svog zavičaja, koji je napustio plug za kojim su mu išli preci poslednjih dvesta godina svi bez izuzetka, a on – našav se bez kuće u već razrešenom Dištriktu, i bez zemlje, posvetio se školi“.²⁹

Pravi pedagog, plijenio je ne samo svojom učenošću, nego i iznimno lijepim manirima. Stoga je još za života bio veoma poštovan: gotovo kao „živi svetac“. Prigodom šezdesetog rođendana 1938. godine poštovatelji, učenici i suradnici pripremili su mu *Spomenicu*, gdje je pozdravljen kao „[j]edini revolucionar predratne Vojvodine i organizator racionalnijeg nacionalnog života među omladinom u njoj, jedan od najistaknutijih predratnih nacionalističkih vođa u našem narodu, hrabri i čestiti borac za najbolje ideale pravde i slobode među ljudma, posleratni zaslužni društveni i kulturni historičar Vojvodine XVIII i XIX veka“.³⁰ Prigodne tekstove su napisali: Isidora Sekulić (1877. – 1958), Vasa Savić (1893. – 1939.), Nikola Radojčić (1882. – 1964.), Svetislav Marodić (1893. – 1948.), Žarko Vasiljević (1892. – 1946.), Slavko Bokšan (1888. – 1953.), Jovan Popović (1905. – 1952.), Laza Popović (1977. – 1945.), Milutin Simić (? – ?.), Dušan J. Popović (1894. – 1965.), Jaša M. Prodanović (1867. – 1948.), Petar Konjović (1883. – 1970.), Fran Tućan (1878. – 1954.), Aron Jakovljević (1894. – ?.), Stojan Jakšić (1883. – 1955.), Milan Grol (1876. – 1952.), Pero Slijepčević (1888. – 1964.), Mijo Mandić (1857. – 1945.),³¹ Josip Smodlaka (1869. – 1956.),

29 Stajić 1950, 6.

30 Споменница Васи Стајићу. Нови Сад: Уранија, 7-8.

31 Za ovu je temu naročito interesantno Mandićevo mišljenje o Stajiću. Mijo Mandić, Vasa Stajić i Bunjevci, U: 1938. Споменница Васи Стајићу. Нови Сад: Уранија, 123-124: „Ja sam se upoznao sa g. Vasom Stajićem na odborским sednicama Prosvetnog otkesa u Novom Sadu, odmah posle Oslobođenja. Prilikom svake sednice nas dvojica smo nastojali da uvek jedan do drugog sedimo, kako bismo na taj način mogli izmenjati svoje misli i poglede na stvari o kojima se tada raspravljalo. A bilo je tih problema tada dosta na dnevnom redu, neposredno posle Ujedinjenja, i kulturnih i nacionalnih. G. Stajić nije se ustručavao na tim sednicama uvek zagovarati i preporučivati latinicu za bunjevačke škole, iako su svi odbornici bili Srbi, – osim mene. Na taj način je g. Vasa i ovom prilikom potvrđivao svoje širokogrudno jugoslovenstvo i ljubav prema Bunjevcima, koje je dobro poznao i o njima u više mahova sa dubokim poznavanjem i pisao. Stoga je on bio dobro poznat među Bunjevcima, naročito među intelektualcima. I zato, kada je došao 1927 godine u Suboticu za direktora gimnazije, obradovala se bila cela Subotica i okolina joj. A on je u toku svoga boravka u našem gradu tu našu radost i iskupio svojim nesebičnim radom pravog kulturnog radnika i retkog pedagoga. Ne samo da su ga njegovi učenici poštovali, nego i nastavnici i đjački roditelji su bili vrlo zadovoljni njegovim blagim i odličnim upraviteljstvom. Imao je on neobično dobar pedagoški način i prema nastavnicima i prema učenicima. Umeo je nekako da ih svojom blagošću i taktom u postupanju prema njima privuče i zadobije njihovu ljubav i poštovanje. Nikada se on, kažu njegovi nastavnici, nije trudio da istakne svoj položaj starešine u gimnaziji, niti je ikada svoj autoritet zloupotrebljavao u odnosu prema svojim potčinjenima. I van gimnazije, u javnom životu Subotice, g. Vasa je učestvovao i bio poštovan. Sve slobodno vreme svoje provodio je on u Gradskoj biblioteci, čitajući i uvek nešto istražujući u starim spisima i knjigama. Tamo smo se često sastajali i svojski porazgovarali i raspravljali mnoga naša društvena i prosvetna pitanja. Jednom prigodom pokažem mu fra Grgura Peštalica slavo-pjev bačkih i drugih slovinske krvi delijah, koje je delo prvi put štampano u Kaloči godine 1790, a napisano u desetercu i duhu naših narodnih pesama. Ovo staro patriotsko delo jednog od prvih

Svetislav Marić (1895. – 1973.), Miroslav Jerkov (? – ?), Mladen Leskovac (1904. – 1990.), Gaja Gračanin (? – ?), Milan Petrović (1879. – 1952.), Nenad Rajić (? – ?), Rada Lungulov (1894. – 194?.) i Veljko Petrović (1884. – 1967.).

Propašću Kraljevine Jugoslavije u Travanjskom ratu 1941. preko noći se našao u NDH-ziji.³² Ondje je usprkos svim neprilikama nastavio sa svojim istraživanjima, tako da su nakon završetka Drugog svjetskog rata izašle dvije njegove monografije: *Srpska pravoslavna velika gimnazija u Novom Sadu* (1949.) i *Velikokikindski distrikt 1776. – 1876.* (1950.). Rujna 1944. partizani su ga pozvali da prijeđe na slobodni teritorij na Fruškoj Gori. Priča se da im je tada odgovorio: „Ako drugovi misle da i ja mogu nešto doprineti, stavljam se na raspoloženje“. Njegov je prilazak partizanima objavio Radio Slobodna Jugoslavija. Uključivši se u NOB, Stajić je postao član Glavnog narodno-oslobodilačkog odbora Vojvodine. Listopada iste godine vratio se u oslobođeni Novi Sad. Priča se da je tada izjavio: „E sada mogu da umrem“. Godine 1945. ponovno je izabran za predsjednika Matice srpske.³³

Umro je na svoj 69. rođendan – 10. veljače 1947. Sahranjen je 13. veljače o trošku države. Sprovod mu je bio velik. Došao je ne samo veliki broj građana Novog Sada, nego i visoki državni dužnosnici i ugledne ličnosti iz Beograda: ministar vanjske trgovine Savezne vlade FNRJ Nikola Petrović, ministrica prosvjete vlade Narodne Republike Srbije Mitra Mitrović Đilas (1912. – 2001.), ministar industrije vlade Narodne Republike Srbije Jovan Veselinov Žarko (1906. – 1982.) i njegova supruga Stanka Munčan-Veselinov Seka (1920. – 1984.) i književnik Jovan Popović.³⁴ Zagrebačka *Republika* donosi njegov nekrolog, u kojem ističe njegov „ogroman, upravo začuđujući, rad na terenu“ i njegova postignuća na polju prevodilaštva i povijesti, te ga svrstava među zaslužne ljude: „Svojim solidnim, ustrajnim i svestranim radom na širenju progresivnih ideja, Vaša Stajić ide među prvake borbe za ujedinjenje i oslobođenje naših naroda.“³⁵

„Historiografski šund“

Početak 1930. Petar Pekić je potporom Matice hrvatske konačno izdao ranije u tisku najavljivanu knjigu pod naslovom *Povijest Hrvata u Vojvodini: od*

književnika bačkih Bunjevaca g. Vasi se toliko dopalo, da je odlučio da će ga o svome trošku izdati. Tako i beše. Godine 1927 ugledalo je ono sveta, kao četvrto izdanje, sa opširnim i poučnim predgovorom i komentarom od g. Vase Stajića [...] Ne znamo šta je dalo povoda da je g. Stajić tada napustio Suboticu. Ali ne možemo prežaliti što mu nismo mogli učiniti onakav rastanak, kakav je on to uistinu bio zaslužio, makar i za ono kratko vreme koje je proveo u Subotici. Uzrok je tomu to što su već u ono vreme u Subotici društveni i politički odnošaji bili prilično nesredjeni. Ali ipak zato rastanak od g. Stajića bio je težak i dirljiv. Uspomena na njegov boravak u našem gradu i našoj sredini i danas živi u srcu i u duši njegovih prijatelja i poštovalaca“.

32 Милан Петровић, Место предговора У: Васа Стајић. 1949. Српска православна велика гимназија у Новом Саду. Нови Сад: Штампариа Змај, 9; Стајић 1950, 9.

33 Васа Стајић (некролог), У: 1947. Летопис Матице српске 360, 179.; Бербер 2005, 66.

34 Васа Стајић (некролог), У: 1947. Летопис Матице српске 360, 177-180.

35 Васа Стајић (некролог, потпис: Н. П). У: 1947. Република 3, 204-205.

najstarijih vremena do 1929. godine. Teško je s ove vremenske distance ustvrditi kakva je bila njezina recepcija kod hrvatskog dijela čitateljske publike.³⁶ Srbi pak mogli su biti sve samo ne oduševljeni. Naime, iako se autor poziva na nepristranost i jugoslovenstvo,³⁷ način na koji prikazuje odnos između Srba i Bunjevaca u Subotici tijekom povijesti može navesti na drugačije zaključke. Stiče se, naime, dojam da se fokusirao više na nesporazume i sukobe, nego na slogu i suradnju. Bilo je, međutim, i Bunjevaca kojima se Pekićeva *Povijest* nije dopala. Alba M. Kuntić (1907. – 1997.) nam prenosi dojmove Mije Mandića (1857. – 1945.): „Dobro se sećam razgovora koji smo vodili povodom objavljivanja knjige Petra Pekića *Povijest Hrvata u Vojvodini*. Tom prilikom [Mijo Mandić – primj. V. N.] bio je veoma oštar u osudi Pekića, za koga nije imao ništa dobro da kaže, tvrdeći da je izvesne izvore, na koje se u knjizi poziva, falsifikovao, a za samu knjigu rekao da je istoriografski šund.”³⁸

Uskoro po objavi knjige Pekić je ostao bez posla.³⁹ Opušten je 28. veljače 1930. iz gradske službe odlukom gradonačelnika brigadnog generala Selimira Ostojića (1875. – 1931.). Njegova knjiga pak našla se na udaru kritike. Iz burne reakcije pojedinaca može se zaključiti da je njena pojava djelovala na ondašnju književnu publiku naviklu uglavnom na romantične povijesti o srpsko-bunjevačkoj simbiozi kao grom iz vedra neba. Ona je zblijla na neke koji su pokazali interes za bunjevačko pitanje zatekla nespremnima. Dušan J. Popović (1894. – 1985.), profesor na Sveučilištu u Beogradu, pravdao se da „to pitanje ne pruža zgodan objekt“, jer „nema tu ni krupnijih događaja ni većih figura“. Prema tome, „ono je prvenstveno od interesa za etnologa i sociologa“.⁴⁰ Kasnija istraživanja pokazala su neodrživost Popovićeve tvrdnje. Ipak, bilo je i onih znanstvenika koji su se pokazali dorašlim zadaći, a s tim u vezi i kompetentnim kritizirati: prije svega Vasa Stajić i Jovan Erdeljanović (1874. – 1944.).⁴¹

36 Skenderović 2011, 17: „Ova je knjiga odgajala i nadahnjivala generacije bačkih Hrvata i jedno je od značajnijih djela narodnog preporoda Hrvata u Bačkoj.“; Mačković 2016, 58: „Dok je vodeći dio srpske političke i znanstvene javnosti bio vrlo kritički, onaj hrvatski ju je dočekao s ne malim oduševljenjem“.

37 Pekić 1930a, 309: „Misao vodilja mi bijaše sustavno, savjesno i nepristrano prikazivanje stvari. Od mnogo materijala birao sam ono što najbolje karakterizira život i rad našega naroda.“

38 Кунтић 1991, 208.

39 Mačković 2016, 58.

40 Popović 1930a, 326.

41 Skenderović 2011, 17: „Njihove [tj. Dušana Popovića i Vase Stajića – primj.] primjedbe su trijalne i očevdno je da je njima u prvom redu bio zazoran sam naslov knjige: *Povijest Hrvata*“. Naslov je kritičarima, istina, bio zazoran, ali njihove primjedbe nisu za podcijeniti. To je uostalom potvrdio i Beato Bukinac, koji u svojoj doktorskoj disertaciji iz 1939. De activitate franciscanorum in migrationibus populi croatici saeculis XVI et XVI za Pekića kaže da je pisac „plurimum librorum sed maxima ex parte non scientifici valoris“, tj. „mnogih knjiga od kojih najveći dio nema znanstvenu vrijednost“, a za njegovu knjigu o povijesti vojvodanskih Hrvata da „opus non est historicum, et partem revera historiam attingentem forsitan nimis superficialiter tractat“, tj. „djelo nije povijesno, a dio koji se stvarno tiče povijesti tiče se eventualno prepovršno“. Citate u izvornom obliku prenosi Sekulić 1986, 223., u prijevodu sam ih donio ja. Bukinčeva doktorska disertacija iz 1939. doživjela je trudom Bele Tonkovića prijevod na hrvatski 2007. godine.

Stajić je u *Letopisu Matice srpske* 1930. dao objaviti članak pod naslovom „Mađarizacija i demađarizacija Bunjevaca“, gdje se neštedimice okomio i na Pekića i na njegovu *Povijest Hrvata u Vojvodini*. Stajić je ondje, među ostalim, iznio sumnju da je Pekić istraživao u crkvenim i općinskim arhivima u Vojvodini i izvan nje, te franjevačkih samostana u Baji, Baču, Subotici, Segedinu i Budimu: „Ne, nije g. Pekić radio u arhivima. To se vidi ne samo iz činjenice da on nema ništa novo da nam rekne što ne bismo već znali iz literature, nego i iz toga što on arhive ne ume da razlikuje. Dokumenta (!) iz protokola državnog arhiva u Beču zaceo znače podatke iz register- i ekspedit-protokola u arhivu Ratnoga Saveta koje g. Pekić citira posle Antunovića, Ivanjija i D-ra Ivića. Kad g. Pekić ne zna da razlikuje Državni Arhiv od Arhiva Dvorskog Ratnog Veća, već iz toga dosta jasno vidimo koliko je u njima radio. A, nažalost, stvar isto tako stoji i s ovim arhivima koji su nam bliži: lokalni arhivi Vojvodine. Ni jedan od ovih nije citiran, sem u predgovoru; iz Subotičkog, pak, Gradskog arhiva, koji je nama poznat, a za istoriju Bunjevaca nije najmanje važnosti, možemo pouzdano reći da, bez Ivanjijeva posredovanja, nije u ovu knjigu unesen ni jedan podatak.“⁴²

Pekić je u obranu svoje knjige a može se reći i časti dao objaviti vjerovatno u drugoj polovici 1930. godine brošuru pod naslovom *Vae victis* [Jao pobijeđenima – primj. V. N.]: *ili pobijanje kritike dra Dušana Popovića i Vase Stajića*. Ovdje je, među ostalim, odgovorio na Stajićevo kritiku da nije istraživao u arhivima: „Za gradnju moje knjige je potreban bio materijal iz arhiva svih hrvatskih općina Vojvodine. Taj kao i ostali materijal sam sabirao kroz više godina. Dok je naša vojska držala Bajski Trokut, obašao sam sva naša mjesta, te sam tražio i upotrebio potrebne podatke. Tako sam činio i u drugim našim gradovima i selima u Vojvodini. Zato su u historijskom pregledu hrvatskih općina u mojoj knjizi kod svake općine navedena i prva hrvatska prezimena koja se u njoj spominju, što dosada još niko nije publikovao. Osim toga moja knjiga je obogaćena čitavom silom raznih novih podataka. Već po tome vidimo koliko neistinu govori g. Stajić. Što se pak tiče njegovog druga tvrdjenja, ja sam u predgovoru moje knjige rekao, da sam se u drž[avnom] arhivu u Beču koristio nekim dokumentima iz njegovog protokola, a na 59 str. moje knjige se vidi, da je to bio Arhiv Dvorskog Ratnog Veća. Neka mi g. Stajić dokaže, da Arhiv Dvorskog Ratnog Veća nije državni arhiv! Pošto on to ne može dokazati, znači da je opet neistinu govorio, što nas već ni ne iznenadjuje, jer kod njega to nije ništa novo.“⁴³

Na ovu je brošuru Pekić koncem iste godine dobio odgovor u *Letopisu Matice srpske*. U potpisu ne stoji Stajićevo ime, nego samo slovo „M.“, ali bit će da je to ipak on. To i nije odgovor u punom smislu riječi, jer njegov autor nije ulazio u točnost svakog Pekićevog navoda ponaosob. Uglavnom se osvrtao na „ton njegova [Pekićeva – primj. V. N.] odgovora“, za koji je ocijenio da „nije nikako prikladan za objektivno raspravljanje naučnih istina, niti je dostojan ozbiljnih naučnih radnika“. Prešavši preko činjenica koje je njegov sugovor-

42 Stajić 1930a, 160.

43 Pekić 1930b, 15.

nik iznio u obranu svoje knjige, samo je konstatirao da nije dokazao nijednu svoju tvrdnju: „G. Pekić inače zamera svojim kritičarima: da su se okomili na njega što je vojvođanske Bunjevce i Šokce prikazao kao Hrvate i što su ne-tačno citirali pojedine izraze i pasuse iz njegove knjige. Međutim, g. Pekiću je slabo uspelo da dokaže i jednu i drugu svoju tvrdnju; jer nije dovoljno samo reći 'nije istina, nije tačno', ili prosuti masu grubosti i uvreda, pa na taj način rešiti pitanje.“ Na koncu je Stajić iznio što ga je potaknulo da napiše tuk na utuk: „Mi se, iskreno da rečemo, ne bismo ni osvrnuli na brošuru g. Pekića, da nas nije pobudio ton koji sebi dozvoljava g. Pekić prema ljudima i naučnim radnicima koji su daleko ispred njega izmakli. Tako se kod nas ne piše više ni u dnevnoj žurnalistici o ličnim pitanjima u rubrici 'priposlano', jer su i lične kao i partijsko-političke polemike davno prestale i izašle iz običaja. U nauci može biti samo jedan duh, duh objektivnosti, i jedan metod: tačno i sistematski sređenih fakata. Ko ne radi u tome duhu i po tom metodu, nema prava da prisvaja sebi naziv naučnog radnika. Iz toga razloga smo se baš i pozabavili brošurom g. Pekića, da bismo podigli svoj glas protiv jednog pamfletskog načina naučne polemike koji svako mora osuditi.“⁴⁴ Koristeći se, dakle, Pekićevim nepromišljenim komentarima, Stajić je izbjegao odgovoriti na njegova neugodna pitanja. Iz daljeg izlaganja vidjet ćemo koliko je u stvari Stajićev pristup proučavanju prošlosti Subotice u 18. stoljeću bio metodološki ispravan.

Tragom Stajićevih istraživanja u Subotici

Za kratko vrijeme (1928. – 1929.) koje je proveo u Subotici, Vasa Stajić je prikupio prilično velik broj podataka za svoju studiju o Bunjevcima. Istina, u tome su mu pomogli ljudi s terena, o čemu, uostalom, i on sam piše: „Arhivskih podataka sam najviše našao u gradskom arhivu⁴⁵ koji je idealno sačuvan počev od godine 1779; i g. [Martin] Horvacki, koji je tada rukovao ovim arhivom, u mnogome je omogućio ova proučavanja svojom predusretljivošću. Manje sam iskoristio biblioteku i arhiv subotičkih franjevac⁴⁶ kojima je tada na čelu bio O[tač]. [Radoslav – primj. V. N.] Kulundžić; zagledao sam i najstarije matice Subotice koje se čuvaju u rimokatoličkoj parohiji.⁴⁷ Najzad, mnogo podataka sadrži i arhiv muške gimnazije u Subotici, naročito za vreme 1795. – 1918.“⁴⁸ Ipak, čovjek ne može a da mu ne oda priznanje na ovim doista impresivnim naporima.⁴⁹

44 Stajić 1930b, 271.

45 Danas je to Povijesni arhiv Subotica (PASu).

46 Arhiv Franjevačkog samostana u Subotici nema još službeni naziv, niti je otvoren za širu javnost, jer nije sređen. Radovima oko sređivanja rukovodi mr. Bela Tonković. Tijekom kratkog posjeta Arhivu 9. studenog 2017. pater Danijel Maljur mi je pokazao kutiju s natpisom Samostanski arhiv Miscelanea A-I-1 18 st.

47 Riječ je o župi sv. Terezije Avilske, u čijem uredu se nalaze rečene matice.

48 Stajić 1935, 50.

49 Čini se da je Stajić još za života dobio od dijela Bunjevaca priznanje za svoje priloge proučavanju njihove prošlosti. Marković 2010, 58 nam iz Rukopisnog odjela Matice srpske prenosi

U nastavku teksta osvrnut ću se na par rezultata Stajićevih istraživanja osamnaestovjekovne povijesti Subotice, u čiju točnost sumnjam. Imajući pristup Arhivu Franjevačkog samostana u Subotici, Stajić je mogao proučavati tzv. *Kućnu povijest*.⁵⁰ Ovdje mu je pažnju privuklo jedno mjesto, koje u prijevodu glasi: „Usljed toga desilo se da je drugi dio puka izvorno i od vremena naseljavanja u ove predjele shizmatički, koji je gotovo dva puta bio brojniji od rimokatoličkog puka, vidjevši ove lijepe pobožnosti našega puka i revnosne pouke otaca, bio potaknut željom prihvatiti našu rimokatoličku vjeru, te ju je i prihvatio. Mnogi njihovi domovi postoje i danas.”⁵¹ Stajić u ovome izvodu vidi dokaz da su Bunjevci nekada bili pravoslavci: „I ovo veliko katoličenje pravoslavnih se međutim desilo u rackoj miliciji, negde oko 1700 godine.”⁵² Pridajući mu veći značaj nego što realno zaslužuje, Stajić ga je prosljedio Jovanu Erdeljanoviću, etnologu i profesoru na Sveučilištu u Beogradu, koji ga je u svojoj knjizi *O poreklu Bunjevaca* (1930.) upotrijebio kao ključni dokaz „da su subotički Bunjevci dobrim dijelom bivši pravoslavni Srbi”.⁵³ Od Erdeljanovića su poslije ovaj dokaz preuzeli Alba M. Kuntić i Mara Đorđević Malagurski (1894. – 1971.).

Kuntić je bio toliko inspiriran Erdeljanovićem da je izmislio priču na temu katoličenja Bunjevaca i objavio je u brošuri *Bunjevac Bunjevcima i o Bunjevcima*.⁵⁴ Priča bi mu možda naišla na bolju recepciju kod Bunjeva-

pismo J. Erdeljanovića V. Stajiću od 29. listopada 1929. (sic), gdje piše: „Vrlo sam pažljivo pročitao ceo vaš članak o Mađarizaciji Bunjevaca u Letopisu – Ne može biti čoveka razumnog i objektivnog, koji ne bi priznao da je Vaš članak zaista plod poštene studije i da je svako tvrđenje tako dokumentovano jako kao grad. Posle vašeg članka Pekičeva knjiga ima da se baci na đubre. Vrlo mi je milo, što je nesumnjivo Vaš članak učinio isti utisak i na bačke Bunjevce.” Bogdanov (1957, 253) također visoko cijeni istraživanje svog prijatelja i imenjaka: „Želeći prvo, da ih u eri pseudoparlamentarizma (1918. – 1928.) pretvore u svoju pokornu glasačku vojsku, velikosrpski vlastodršci pokušali su Bunjevce silom da srbiziraju, sredstvima, koja se često nisu razlikovala od postupaka mađarizacije peštanskih šovinista. Te ‘nerazumne i unapred na neuspeh osuđene pokušaje, da se posrbliju Bunjevci i Šokci’ oštro je osudio vojvođanski Srbin Vasa Stajić, koji je i u doba najteže diktature ustajao u obranu bunjevačkih Hrvata i 1935. napisao dosad najbolju historiju Bunjevaca [podcrtao V. N.]”

50 Pravi i puni naslov spisa glasi Archivium religiosae domus Szabatkienis fratrum minorum provinciae Hungariae SSMI Salvatoris ab anno 1692... compositum opera p[at]ri. Danielis Zadvodski, anno 1751.

51 Erdeljanović 1930, 314-315: „Inde erat quod partis alterius populus, ab origine sua et introductione has in oras Schismaticus, qui altera fere vice populum Romano Catholicum superabat, videns populi nostri has pulchras devotiones, Patrum has zelosas instructiones, sponte trahebatur, ac convolabat ad amplectendam nostram RCatholicam fidem: quorum nunc etiam plurimae domus extant.”

52 Stajić 1935, 53.

53 Beato Bukinac upozorava na tendencioznost Erdeljanovićeve knjige o Bunjevcima: „Opus, etsi sub forma omnino scientifica, tendentiam personalem et quidem politicam praebet. Argumenta non tam in factis historicis fundat auctor” (Ovo djelo, premda u znanstvenoj formi, pokazuje osobnu tendenciju i to političku. Autor ne zasniva argumente na povijesnim činjenicama.). Citirano prema Sekulić 1991, 36.

54 Kuntić 1930, 5: „Kada su se naši dedovi počeli naseljavati u ove krajeve, Franjevci koji su ih vodili, nagovarali su ih da se pokrste u rimokatolike, pošto su oni bili pravoslavni. Jedan deo onih, koji su se krenuli na put, nisu hteli da prelaze u drugu veru i zato su se odvojili od njih.

ca da na početku brošure nije samog sebe diskreditirao: „Uzimam pero u ruke da pišem o najtugaljivoj i najnezahvalnijoj temi, spreman da primim udarce sa svih strana, da budem oglašen za izroda, da budem provociran i vređan anatemama i klevetama, i to samo zato – što neću ni pokušati da svojim pisanjem ugodim bilo kome, da se dodvorim bilo kome, da laskam bilo kome.“⁵⁵ Poslije ovakvih riječi pronicljivom Pekiću doista nije bilo teško konstatirati: „Time nije mogao bolje dokazati koliko ga Bunjevci osudjuju, jer kad on sam osjeća tu strašnu osudu, onda sam i uvidja, da je doista zaslužuje.“⁵⁶ Profesor Dušan J. Popović pak pokazao je više razumijevanja za Kuntića. Istina, morao je iz obzira prema svojoj struci primijetiti da „piscu izvesne pojave nisu dovoljno jasne stoga i zaključci nedovoljno tačni“, ali se u suštini prema istom postavio zaštitnički.⁵⁷

Udana za bivšeg artiljerijskog poručnika, eksponenta centralističke politike u Subotici Dragoslava Đorđevića, (1887. – ?.), Mara Malagurska se u raspravi o podrijetlu Bunjevaca svrstala na stranu beogradskih profesora Erdeljanovića i Popovića. Žato je gore citirani izvod iz *Kućne povijesti* Franjevačkog samostana protumačila ovako: „Dakle, evo dokaza ispisanog rukom naših [subotičkih – primj. V. N.] fratara, ondašnjih savremenika i očevidaca: a. da se sa našim narodom [Bunjercima – primj. V. N.] katoličke vire doselio i naš narod pravoslavne vire; b. da je našega naroda pravoslavne vire tada bilo dva puta više nego svijju ondašnjih katolika u Subotici; c. da je taj narod posli priveden u katoličku viru (iz razloga koji se gori spominje, ili drugih), d. da je od njih i onda, kada je gornji zapis napisan, bilo mnogobrojnih domova.“⁵⁸

Istini za volju, valja istaknuti da su franjevci od pamtivijeka bili skloni preuveličavati svoje zasluge u širenju katolicizma. Primjerice, franjevac i hrvatski povjesničar bugarskog podrijetla Euzebije Fermeđžin (1845. – 1897.) prenosi u svom djelu *Bugarske crkvene isprave od 1565. do 1799. godine (Acta Bulgariae Ecclesiastica ab a. 1565. usque ad a. 1799)* jednu predaju o misionarskoj djelatnosti bosanskih franjevaca u Bugarskoj: „Sveta apostolska stolica je već u 13. stoljeću (1245. i 1291. godine) slala kraljevima Bugarske franjevce da se tamo trajno zadrže i podučavaju narod katoličkoj vjeri, ali su tek 1365. godine osmorica fratara iz Bosanskog vikarijata,

Kada su se rastali bila je baš subota... i reče im vođa: danas je subota, pa sve do druge subote nećemo nigde duže stajati, a kuda one subote stignemo ostaćemo tamo ako hoćete. Tako i beše i iduće subote stali su na jednom mestu, gde se je nekoliko njih zadržalo, a ostali krenuli su se ponovo na put i tako su stigli ovamo.“

55 Kuntić 1930, 5.

56 Pekić 1930b, 3-4.

57 Popović 1930b, 508: „Pisac se u ovoj malojoj broširi dotakao nekoliko interesantnih i delikatnih pitanja, koja se tiču naših Bunjevaca i njihove inteligencije. Svoje je mišljenje ili bolje da kažemo uverenje – što je vrlo simpatično i danas naročito potrebno – izneo otvoreno. Pisac stvari lepo zapaža i izlaže, pa bi se moglo samo poželeti, da stvari – ako ima istinski interes za ovo pitanje – i dalje ozbiljno proučava. Problem je, istina, i vrlo lep i vrlo blagodarani, ali i težak i vrlo složen, te je stoga razumljivo što piscu izvesne pojave nisu dovoljno jasne stoga i zaključci nedovoljno tačni.“

58 Đorđević Malagurski 1941, 119.

iz samostana – prema tradiciji – Olovo, došla ovdje [Vlaška, Transilvanija i Južna Ugarska – primj. V. N.], gdje su zadivljujućom predanošću u roku od 50 dana priveli dvije stotine tisuća ljudi, dijelom pauličane, dijelom nesjedinjene grčkog obreda, što katoličkoj vjeri, što uniji sa Svetom apostolskom stolicom”.⁵⁹ Postavlja se pitanje je li se u ondašnjim prilikama ovako nešto moglo postignuti za tako kratko vrijeme. Erdeljanović pak nimalo ne sumnja u istinitost gore citiranog navoda, nego mu poklanja puno povjerenje, tvrdeći da se bazira na „pouzdanima dokumentima”.⁶⁰ U stvari, nije riječ ni o kakvim prvoklasnim izvorima, nego o ljetopisu irskog franjevca Luke Waddinga (1588. – 1657.) – *Annales minorum*, o čijoj se vjerodostojnosti može posebno raspravljati. Ovdje pod godinom 1366. čitamo: „Vikarija Bosna je tek pod naredbom kralja i na poticaj fratra Peregrina, episkopa bosanskog, doista presvetog muža, poslala osmoricu franjevaca, koji su za pedeset dana preveli preko dvije stotine tisuća ljudi.”⁶¹ Uostalom, kako tvrdi dr. sc. Aleksandar Horvat, da je teza o naglom i masovnom prelasku Bunjevaca iz pravoslavlja u katoličanstvo neodrživa vidi se otuda što „nije postojalo kolektivno sećanje koje bi kreiralo kulturu pamćenja i povezovalo bunjevačku-šokačku populaciju sa navodnim pravoslavnim precima”.⁶²

Za razliku od Erdeljanovića, Đorđević Malagurske i Kuntića, Stajić ne nameće Bunjevcima i Šokcima srpski identitet. Naprotiv, nema ništa protiv njihove identifikacije s Hrvatima: „Ko je predratni Jugoslovenin, a zna prilike današnjih Bunjevaca i Šokaca, taj ne može imati ništa protiv tzv. kroatizacije Bunjevaca i Šokaca. Nema potrebe ni mogućnosti da oni u jugoslovensku zajednicu uđu kao Srbi.”⁶³ Protivi se asimilacijskim nasrtajima: „Najviše bih voleo da vidim radikale na delu: da dopuste Bunjevcima i Šokcima udžbenike iz Zagreba, da im ne naturaju udžbenike iz Beograda, da reknu onako kako će reći svaki građanin: neka Subotica čita što sama hoće i želi; Srpstvo

59 Fermendžin 1887, v: „Fratres minores iam saeculo XIII. (ann. 1245 et 1291) a sancta sede apostolica mittebantur ad reges Bulgariae, attamen, qui ibidem diutius morarentur populumque fidem catholicam docerent, primum anno 1365 octo fratres ex vicaria Bosnensi, conventu – ut traditio vult – Olovo, illuc intrarunt, ubi mira sollicitudine intra 50 dies bis centum mille homines ex Paulicianis partim, partim vero ex hominibus graeci ritus non unitis, cum ad catholicam fidem tum ad unionem cum sancta sede apostolica reducerunt”.

60 Erdeljanović 1925, 295: „Poznato je pak, da je staro pravoslavno slovensko stanovništvo krašavske županije, kao što smo napred pokazali, 1366 god. silom prevedeno u katoličanstvo i da su mu tada dovedeni glagoljaški sveštenici iz Dalmacije, koji su znali narodni jezik. Već bi se možda i time dalo objasniti, što su i posle Krašovani dobivali franciskanske sveštenike iz ‘bosanske provincije’ (kako to kaže Miletić u napred označenom radu), a Fermendžiu (sic!) navodi pouzdane dokumente [podcrtao V N.], koji pokazuju, da su ‘fratres ex vicaria Bosnensi’, ‘franciscani Bosnenses’, bili dobili još u 14. veku katoličke manastire u severinskoj županiji, koje je tamo podigao kralj Ludvig I i da im je bilo povereno staranje oko širenja i održavanja katoličanstva u tim krajevima.”

61 Waddingus 1733, 195: „Primum immissi per Vicarium Bosnae, jubente Rege, & exhortante fratre Peregrino Episcopo Bosnensi, viro profecto sanctissimo, octo Minoritae, qui infra dies quinquaginta ultra ducenta milia hominum converterunt.”

62 Horvat 2015, 30.

63 Stajić 1930, 158-159.

i Hrvatstvo, sve mi je jedno, samo neka je u okviru Jugoslovenstva [...]”⁶⁴ On od Pekića i ostalih subotičkih Hrvata samo očekuje da ne zaborave Srbe koji su sa svojim novčanim priložima pritekli njihovim pretcima u pomoć: „U istoriji Bunjevaca kako je mi zamišljamo, gde bi se govorilo o mađarizaciji i demađarizaciji njihovoj, našli bi svoje mesto i skromni ali zaslužni radnici iz redova Srba, kakvi su bili: Boško Vujić, Dušan Petrović i Mladen Karanović [...] Kao istorik, g. Pekić treba da zna da je g. Karanović, na molbu četiri popa Kujundžića, napustio i svoju svršenu bogosloviju i svoja maštanja o studiranju prava u Parizu, te dobar deo svog imanja uložio u štampariju Dušana Petrovića, u srpsko-bunjevačku banku i u Subotičke Novine. Ako danas Bunjevac postane Hrvat, nije time zbacio sa sebe obaveze koje su na sebe primili jučeranjci Bunjevci [podcrtao V. N.]”⁶⁵

Stajić je na više mjesta stavio do znanja da ne želi ulaziti u raspravu o nacionalnoj pripadnosti Bunjevaca. Međutim, to ne umanjuje činjenicu da je – kao što smo vidjeli – dao znanstvenu osnovu za nijekanje hrvatskog identiteta Bunjevaca. Bez rezultata njegovih originalnih istraživanja ne bi bilo ni prenategnutih zaključaka Erdeljanovića, Kuntića i Đorđević Malagurske; njihova ionako skromna argumentacija o „pravoslavnom podrijetlu” Bunjevaca bila bi još skromnija.

Podjednako problematično je i Stajićevo tumačenje jednog mjesta u *Zapisniku privilegiranog kraljevsko-komorskog grada Szent Maria* (Subotica), koje u prijevodu glasi ovako: „Da naši potomci i nasljednici zauvijek znaju i pamte odlučili smo zabilježiti u zapisniku: da je ovaj grad, ranije poznat kao Szabatka, a sada Szent-Maria, do današnjeg dana, odnosno 50 godina otkako je naseljen, priznavao vojni status i jurisdikciju, da se u spomenuto vrijeme uvijek nalazio pod vlašću Plemenite Vojne Komande u Segedinu, a na lokalnu pod rimokatoličkim kapetanima, naime pod obitelji Sučić, i da je pod kraljevima Plemenite Kraljevine Ugarske vjerno pružao vojne usluge. Ali kada je cijela Potiska Krajina, koja se najvećim dijelom sastoji od ljudi i vojnika grčkog obreda, nas malobrojne katolike pod različitim izgovorima gonila, slabila i uništavala, tako da su na koncu, tj. 1741. godine, naš grad, prethodno ga popisavši cijelog, podijelili na dva određena dijela, te su u jedan odvojeni dio naumili uvesti čovjeka grčkog obreda, dabogme: vrhovnog kapetana naprijed spomenute Potiske Krajine, i dodijeliti mu sjedište i vlast, zaustavivši i preusmjerivši Božjom Milošću tu težnju, po savjetu kako Gospode Magnata, tako i drugih velikana i gospode provincijalnih moćnika, počeli smo posredovanjem Gospode Miklósa Kárásza, redovitog bilježnika Slobodnog Kraljevskog grada Segedina i našeg opunomoćenika, kao i deputiraca iz naše sredine *Stipana Vojnića i Ilije Bukvića i Grga Križanovića* tražiti Reinkorporaciju, te smo njihovim naporom isposlovali od Presvetog Kraljevskog Veličanstva Gospođe Gospodarice naše presvjetle Marije Terezije Kraljice Ugarske, Češke i ostalih zemalja 7. svibnja 1743. godine, odnosno treće godine njezine vladavine. Osim prethodno spomenute Reinkorporacije Presvjetlo Kraljevsko Ve-

64 Vasa Stajić, „O narodnom jedinstvu”, *Jedinstvo*, 6. VIII. 1919., br. 84 (Citirano prema Sekulić 2010, 180).

65 Stajić 1930, 186, 189.

ličanstvo Najmilostivije je darivalo i predalo i privilegije opremljene mnogim važnim slobodama i ratificiralo Ugovor koji je sklopljen s uzvišenom Ugarskom kraljevskom komorom [...] Najposlije je privilegije i ugovor maloprije spomenute godine 1743. dana 29. srpnja Ugledni Gospodin Franz Joseph de Redl savjetnik Presvetog Kraljevskog Veličanstva i administrator pomorskih dobara distrikta Bačke, u nazočnosti Presvijetle i Slavne Gospode Petra Latinovića asesora Sudbenog stola Plemenite županije Bačke, Mihály Zbiska fiškala rečenih komorskih dobara, Miklósa Baranyajja komesara Plemenite županije Bačke, Mihály Valpruma suca Slobodnog kraljevskog grada Segedina, Andrása Temesváryja senatora istog grada, i Miklósa Kárásza redovitog zaprisegnutog bilježnika rečenog grada Segedina, kao i Slavne Gospode Istvána Pétera suca kumanskog grada Halasa, i Istvána Bonea zaprisegnutog bilježnika istoga grada, pred našim pukom govornim jezikom protumačio, te objavio u originalu. Naši se sugrađani grčkog obreda [tj. Srbi – primj. V. N.] nisu složili s izloženim, te su uložili prigovor.”⁶⁶

Analizom gore citiranog izvoda iz *Zapisnika Subotičkog Magistrata* Stajić je došao do zaključka da u Potiskoj Krajini nisu bili ugroženi katolici, nego napro-

66 PASu F.261.1. pag. 5.-6.: „Pro aeterna notitia, et memoria Posteris ac Successoribus nostris Prothocollo inserendum censuimus: Quod hocce Oppidum antea Szabatka jam vero Szent-Maria nuncupatum ad hodiernum Diem a sui Incolatione, videlicet: Ab Annis circiter 50 Statum, et Juris-Dictionem Militarem Cognoscens, et ab In[nclyto]-Comando Szegediensi Militari, in Loco vero a Romano-Catholicis Capitaneis, nominanter: A Familia Szucsicsiana praemissis semper Temporibus dependens, Inclyti Regni Hungariae Regibus Servitia Militaria, eaq[ue] Fidelia praestiterit: Ast Cum Totum Confinium Tybiscanum e Graeci Ritus Hominibus, aeq[ue] Militariibus, plerumque Constans, Nos exiguos Catholicos varys sub praetextibus persequendo mortificaverit, et Labefactaverit, ita ut postreme, scilicet Anno 1741-mo totum oppidum nostrum praevis conscriptum in duas ratas partes diviserint, inq[ue] Divisam partem unam Graeci Ritus Hominem, quippe praememorati Confinii Tybiscani supremum capitaneum introducere, sedemque eidem et dominationem assignare intenderit, qua intentione per Divinum Clementiam suppressa, et Remota ex suasu tam Dominorum Magnatum, quam aliorum Magorum, et potentium Dominorum Provincialium Reincorporationem nostri medio D[omi]norum Nicolai Karasz Liberae Regiae Civitatis Szegediensis ordinary, et Jurati Notary Plenipotentiaryque N[ost]ri, item et Stephani Vojnics, Eliae Bukvics, et Gregory Krisanovics e Gremio nostri Deputatorum sollicitare caepimus, et per eorundem Desudationem Eandem obtinuimus a S[acra]s[im]a R[egi]a Ma[jes]t[ate] Domina D[omi]na nostra clementissima MARIA THERESIA Hungariae et Bohemiae, ac Reliquorum Regina Anno 1743o Die vero 7a Mensis May, Regnorum autem suorum Anno Tertio; penes quoq[ue] praepetitem Reincorporationem Privilegia multis, ysque momentosis Libertatibus condecorata, et Contractus Cum Excelsa Camera Regia Hungarica pactatus, ac per S[acra]s[im]am Regiam Ma[jes]t[ate]m Benignis sine Ratificatus elargita, et extradata sunt, uti in Ipsi Privilegys Biseam Thecam Rubram habitis, et in Camerali Contracu a parte in Pergameno scripto, et Sigillis suae Ma[jes]t[ate]s S[acra]s[im]ae Coroboratis effectus clare pateret: Quae tandem privilegia, et Contractus Anni modo praemisso 1743tio Die vero 29na Mensis July per Dnum Sp[ect]ab[ile]m Franc[iscus]. Josephum de Redl S[acra]s[im]ae R[egi]ae Ma[jes]t[ate]s Consiliarium, et Bonorum Districtus Bacsiensis Cameralium Administratorem praesentibus perillustribus, ac Grosis D[omi]nis Petro Latinovics In[nclyti]-Comitatus Bacsiensis Tabulae Judicariae Assessore, Michael Zbisko praedictorum Bonorum Cameralium Fiscale, Nicolao Baranyai Ejusdem In[nclyti]-Comitatus Bacsiensis Commissario Michael Valprum Liberae Regiae Civitatis Szegediensis Judice, Andrea Temesvary Ejusdem Civitatis Senatore, et Nicolao Karasz Civitatis dictae Szegediensis ordinario Jurato Notario. Item et Grosis D[omi]nis Stephano Peter Oppidi Camunalis Halass Judice, et Stephano Bone – Ejusdem Oppidi Jurato Notario vernacula Lingua coram populo nostro explicata, et sua modalitate publicata sunt; Co-Incolis nostris Graeci Ritus non consentientibus, et contradicentibus.”

tiv – Srbi: „Teško je verovati u neko ugnjetavanje Bunjevaca i katolika od strane Srba pre godine 1743. Ovo je bilo vreme kada su Srbi najžešće proganjani od katolika. U potiskoj granici su, u najboljem slučaju, mogli biti srećni što im niko ne dira u veru. Za prepotentnu katoličku crkvu je, dabogme, bila uvreda već u tome, ako su 'šizmatici' o malo žrtava slavili boga na svoj način.“⁶⁷

Na ovaj je prenategnuti zaključak Stajić, potaknut Pekićevim prikazom prilika u Subotici tijekom 1743. godine, napisao: „Ne smijemo zato misliti da je novo stanje isprva sa općim oduševljenjem i zadovoljstvom bilo primljeno. Najžalosnija posljedica mu je bila ta da je razdvojilo Srbe i Hrvate koji su dotada uvijek živjeli u lijepoj i razdorom nikada ne pomućenoj slozi i ljubavi. Srbi su naime odlučno usprotive ukinuću vojne krajine i htjedoše pod svaku cijenu da i nadalje ostanu graničari. Osim toga ih ljuto uvrijedi što ih privilegija Subotice isključuje iz učesća u gradskoj upravi. Njihovo nezadovoljstvo je utoliko bilo opravdano što nije pravo jednim građanima uskratiti ono što se drugima daje. Oni opet prijedju u drugu krajnost i u svom ogorčenju zatraže za sebe šest pustara. Hrvati pokušaju da dodje do sporazuma, ali bez uspjeha. Reakcija zahvati maha na sve strane, a strast osvete raspali sve nezadovoljnike. Stvar postade ne samo ozbiljna već i opasna. Da bi se uklonila svaka nesreća, ratno vijeće zapovjedi Srbima da se pokore caričinoj volji ili da napuste Suboticu. Srbi prihvate ovo drugo te se u toku 1746. i 1747. isele većinom u šajkaška mjesta. No poslije nekoliko godina se mnogi vrata u Suboticu. Hrvati pak bace velo zaborava na predjašnji razdor srdačno ih dočekaju, te im bratski ustupe sva ona mjesta koja su ranije posjedovali“.⁶⁸

Na ovo Stajić komentira: „G. Pekić kazuje ovaj slučaj po Ivanjiju. Možda je to dobro, jer je Ivanji imao u rukama mnoge spise kojih danas u arhivi Subotice nema [podcrtao V. N.]. Ali g. Pekić nije razgledao ni ono što ima ta [Subotička – primj. V. N.] arhiva, a ipak raspravlja pitanje krivice na osnovu kazivanja nekadanjeg pijariste Ivanovski-Ivanjija, koji govori o neispranim ustima rackih sveštenika.“⁶⁹ U nastavku ćemo vidjeti na što je autor monografije o Subotici – István Iványi (1845. – 1917.) mislio pod „neispranim ustima“ (mađ. mosdatlan szájokkal) subotičkog pravoslavnog svećenstva.⁷⁰

„Poput ptice grabljivice koja rastjeruje jata ptica“

Protivno Stajićevom mišljenju, ipak postoje osnove za tvrdnju da su katolici u Potiskoj Krajini u spomenuto vrijeme bili na meti napada pra-

67 Stajić 1935, 53.

68 Pekić 1930a, 93-94.

69 Stajić 1930, 182; Identično stanje Gradskog arhiva Subotica zatekao je i Проџић 1931, 3.: „Kad je Ivanji radio, on se služio najstarijom gradskom arhivskom građom; danas taj fascikl sa najstarijom građom fali! Nestao je i šteta je! Arhiv gradski ima sada građu tek od kraja XVIII v. Ima doduše u arhivu delovodnik i iz starijeg doba, ali on je štur.“

70 Iványi 1886, 147: „A rác papok a templomban szószékről tartottak lázító beszédek s buzdítottak hiveiket, hogy az utolsó csep vérig ne adják meg magukat, ne engedjenek a polgári bírónak, ne fogadjanak neki szók, ne vessék alá magukat a katolikusoknak, akiknek vallását is mosdatlan szájokkal becsmérték“.

voslavaca. Pruža ih nekoliko do sada nedostatno iskorištenih dokumenata iz prve kutije *Zbirke Istvána Iványija* Povijesnog arhiva Subotica koji se tiču nemira u Subotici tijekom 1743. godine. Od njih vrijedi izdvojiti dva koja prenose iskaze petnaestorice ispitanika-svjedoka (lat. *fatentes testes*) spomenutih događaja. Jedan je označen brojem 21, a drugi 22. Prvi predstavlja kopiju drugog.⁷¹ Istina, kratka sadržina im nije ista. Kod prvog dokumenta ona glasi: „*Inquisitio Contra, et adversus Popam Thimotia vocatum peracta*“, tj. „Istraga provedena protiv svećenika Timotija“, a drugog: „*Inquisitio Intuitu Discordiarum per Graeci Ritus Co=Incolas nostros causatarum peracta Die 1^a Xbris 743*“, tj. „Istraga o kavgi koju su izazvali naši sugrađani grčkog obreda provedena 1. prosinca 1743. godine“. Ali, uostalom, za to nisu odgovorni sastavljači dokumenata, nego gradski arhivar/i.⁷² Original su potpisali i pečatirali György Kereskényi, glavni sudac (*supremus Judlium*) i Bálint Adamovich, njegov pomoćnik (*Jurassor*), a kopiju je ovjerio István Antal Miskolczy, redoviti zaprisegnuti bilježnik (Or:[*dinarus*] Jur:[*atus*] Notarius). Kopija je uglavnom vjerna originalu. Razlike su uglavnom ortografske prirode, što je najvidljivije kod prenošenja imena ispitanika-svjedoka.

	F.179 I 21	F. 179 I 22
1.	Izák Kernyaiszky	Iszák Krnyanszky
2.	Marco Osztoity	Márko Osztoity
3.	Jovan Czviganov	Ivan Kujam
4.	Hyeronimus Vukovits	Hieronimus Vukovics
5.	Lucas Bojnity	Lucas Vojnics
6.	Cserenkovics	Elias Czrnkovics
7.	Mathias Kakucska	Mathjas Kakucska
8.	Andreas Kubatovics	Andreas Kubatovics
9.	Franciscus Solnay	Franciscus Solnaj
10.	Elias Bukovics	Elias Bukvics
11.	Joannes Macskovics	Joannes Mácskovics
12.	Georgius Sokcsity	Georgius Sokcsics

71 PASu F.179 I 21 fol. 6: „*Quod p[rae]sens copia cum originali J[n]clyto:Co[m]i[t]a[t]ui in G[ene]rali Congregatione in oppido Baja, dje 16ta Xbr[is] Ann[o] curren[te] celebrata, per D[omi]n[u]m Judlium relata, comportata, ac conformis sit p[rae]senti Testor Bajae die 20a Xbr[is] 1743. L[ocus]. S[igilli].*“

72 Antić, Đorđe. 1966. „Organizacija arhivske službe u razdoblju 1749-1849.“, u: *Iz prošlosti Sombora, Sombor: Istorijski arhiv Sombor, 1966, 35-36*; „Prema 15. paragrafu gradskog statuta rukovanjem arhivskom građom zadužen je bio beležnik. Beležnik ili zamenik primao je poštu koju je pažljivo pročitao i proverao broj priloga, ukoliko ih je bilo, predmet je uzduž presavio na pola i označio vreme kada je predmet prispeo, ko ga je uputio i kome je upućen. Nakon obavljene primopredaje pošte beležnik je pristupio stilizaciji kratke sadržine predmeta naznačivši je na aktu, a zatim je predmet upisao u privremenu protokol.“ Identična je praksa bila zastupljena u Subotici.

13.	Luca Balaity	Luka Belais
14.	Joannes Csonka	Joannes Csonka
15.	Jancsika Petruka	Jancsika Petruha

Glede vjerske i nacionalne pripadnosti, prvi i drugi svjedok su Srbi pravoslavci, a ostala trinaestorica katolici, od kojih su, sudeći po imenima i prezimenima, devetorica Hrvati (treći, četvrti, peti, šesti, osmi, deseti, jedanaesti, dvanaesti i trinaesti), a preostala četvorica Mađari (sedmi, deveti, četrnaesti i petnaesti). Kada je pak riječ o njihovom povijesnom značaju, vrijedi istaknuti da su neki poznati iz drugih konteksta. Isak Krnjajski (oko 76), Jerko Vuković (oko 25), Luka Vojnić (oko 27) i Ilija Crnković (41) su bili časnicima subotičke narodne milicije i o njima se može pobliže informirati i na drugim mjestima. Ništa manje značajan je Ilija Bukvić (oko 50), plemić (nobilis) i član gradskog vijeća (senator). Đuro Šokčić (oko 19), Luka Belajić (oko 21) i Jancsika Petruha (oko 40) su panduri (hajdones).⁷³ János Csonka (oko 30) je mali sudac (parvus iudex). Ostali, pak, Marko Ostojić (oko 25), Jovan Cviganov/Ivan Kujam (oko 33),⁷⁴ Mátyás Kakucska (oko 44), Andrija Kubatović (oko 34), Ferenc Solnai (oko 23) i Ivan Mačković (oko 27) ubilježeni su kao obični stanovnici (incolae).⁷⁵ Sve su njih 1. prosinca ispitali činovnici koje je Bačka županija na molbu Senata Subotice 26. studena 1743. iz Baje poslala u Suboticu.⁷⁶ Morali su im odgovoriti na sljedeća pitanja:

1mo An Timothaeus Graeci Ritus non uniti Popa se ad aliqua saecularia immittat, et Populum sui Ritus ad dissensiones cum Romano-Catholicis habitas concitet?

73 Jancsika Petruha je ostao upamćen po tome što je imao ženu koja ga je stalno dovodila u neprilike i na koncu koštala progonstva iz grada. U zapisniku gradskog magistrata pod datumom 27. kolovoza 1743. (dakle, iste godine kada su izbili nemiri) stoji ubilježeno „da je mladić János Balog nedvojbeno počinio preljubu sa Zsuzsannom Dubnyiczky, suprugom Jánosa Petruhe“ (lat. quod nimirum Juvenis Balog Janos nuncupatus cum Susana Dubnyiczky Joannis Petruha uxore adulteriam committat) (F.261.1.pag.8.-9. 15/1743.). Neoženjeni je mladić kažnjen s 15 udaraca bičem, a preljubnica s trideset udaraca bičem, te prognana iz grada sukladno „Kaznenom zakoniku“ (Praxis Criminalis) stranica 62 paragraf 7. (lat. Mulierem qua 30ta scurticae ictibus percuti, percusamq. ex Oppido eliminari juxta Praxis Criminalis Pagin. 62um 7mum). Da je progonstvo bilo samo privremeno, može se zaključiti iz zabilješke od 30. rujna 1746. Naime, tog je dana magistrat donio odluku da se Zsuzsana za zloporabu službenog položaja kazni sa četrdeset udaraca bičem i ponovno istjera iz grada, ovaj put zajedno sa svojim mužem, kome je stavljeno u grijeh što nije primijetio da mu se supruga odjednom počela dotjerivati i lijepo oblačiti (PASu F.261.1.pag.97.-98. 34/1746).

74 Ostaje nejasno zašto je treći ispitanik-svjedok upisan u prvom dokumentu kao Jovan Cviganov (vjerojatno Cvijanov), a u drugom Ivan Kujam. Prezime Kujam moguće dolazi od *tur.* kıyam (ustanak, ustajanje), koje opet dolazi od *arap.* qiyām (uspravno stajanje u molitvi).

75 To naravno ne znači da su posve irelevantni. Ne treba a priori isključiti mogućnost da će dalja istraživanja fonda F.261 donijeti nova saznanja o njima.

76 PASu F.179 I 21 fol. 1A: „Anno 1743. Die 1ma Decembris in Regio Privilegiato oppido Szent Maria, Inxlyto huic Comitatu Bacsien adjacente, poenes Gratosam I[n]cylti:Co[m]it[at]u Bacsienis, ex G[ene]rali ejusdem Congregatione, die 26ta Novembris in oppido Baja celebrata exmissionem, pro parte Senatus Praelibati oppidi in negotio infra uberius declarato sequentes peregrimus Inquisitiones, rescivimusq certitudinis veritatem juxta subinsertum Interogatorium.“

Santi Michaelis in Publica Platea dicendo Almyrici Carolusius Pavia
 vera Sokacsla neyer Zeblyem Budie hoc est Cajmo fidei
 Carolusius non iudicabit Almyrici prius Domini Indis Pucem.
 cum demde rēis ubi habeant aceruos feni in Exady incendio
 animant et, alij autem duo testes Atus. et Otus. Supraseri.
 pō solummodo in hac Materia ab alijs Procerto audita
 referunt et hanc Sapienter confirmant. Ad 8um. Occasione
 Nundinarum in Duri Puncto Specificatarum, quod Pasi
 Rini's Thomes in ventorio Turcico Mexcartem Turcam
 aggressi sūt, ut pote: Joan Sakalanon, et Ofstoj Pterosty;
 Insolentias Parvorum, Damnumq; Eodem Tubae multu-
 rini audiendo Patentes ad Larvam advenerunt, pro
 quibus Indea Offidant comulanare debuit ubi audire
 Patentes sūt. 116. Ulterius quod huc Emertum nihil.
 Ad 9um. Quod occulte et alijs hōdera Romanum Equallent
 in Anticubum autem concurrere Decimataq; Lotare abta
 lue nolunt ac demq; contrariantur in omnibus Lōvi.
 legi Offidant. Ad 10um. Nihil.

Septimus Regis Matdjas Kakuacsla Incola Offid. B. Maria
 Anno. cir. 77. Carolusius adjuvans examinatus.

Octavo Andreas Kubatoris ejusdem Regi Offid. Incola
 Carolusius, Anno. cir. 77. de pōsiri juramento Examinatus.

Nonno Franciscus Solnaj in eodem Regi Offid. Regens Car-
 licius, Anno. cir. 23. adjuvans Examinatus, qui omnes
 unanimiter Occidentium Testim. Fussiones confirmant
 a Primo Duri Puncto secundum Ordinem interrogati
 usq; ad factum inclusive, ad 7um Verū dicunt equalis
 quod alter Loga Ivan Romas tempore Nundinarum
 in festo Nati Regine Angelorum in Publica Platea in-
 tras Solatam Offid. B. Maria absq; ulla causa dōi gra-
 tita in despectum Romani Sardonia Eder Romatica
 sequentia Verba effuissent Almyrici: Isem vam Viru Sokay
 ku Paserie Vine immenso vicius repetendū id est laimo
 idiomate Significat salvis auribus, et cum omni respectu
 omnes-

Stranica svjedočenja ispitanika o nemirima u Subotici tijekom 1743.
 (PASu F-179-I-22-Fol.5-A.)

2do Si concitat, qualiter, & quem in finem, ac quos Principilos et assec-las haberet, nominatim declaret Fatens, & id

3tio Utrum aliquas in Graeci Ritus homines repartitiones, ac impositas faciant, quales, quare, ac quo modo eas exigant?

4to An dictus Timothaeus Popa, ac reliqui ejus assecclae, vecturas, pra-ejuncturas a suae Professionis hominibus exigat, an Judicem Ordinatam ab ejusmodi dispositionibus ihibeat, et ab eo, ne ad Senatum constitutum ydem Graeci Ritus assecclae pro administranda justitia veniant.

5to Utrum crebrofatus Popa Catholicum Lanionem ex Macello Com-munitatis expelli curavit, qui & quosnam tales Expulsores fuerint, aut quo tempore hoc contigerit?

6to An itaq[ue] saepiusfatus Timothaeus Popa Locumtenenti Graeci ritus Iszak Kernyajacz vocato anathema sit minatus et quare, an eundem lapidandum suaserat, contraque Vexilliferum Catholicum, Populum an instigaverit?

7mo Alter Popa Jovan Szrimacz utrum in despectum Romano Catho-lica fidei aliqua Scomata effutiverit, qualia, ubi, coram quibus, et qualiter Catholici minatus est circumstantialiter enarret Fatens?

8vo Occasione Nundinarum in Festo natae Angelorum Reginae cele-bratarum utrum quasdam insolentias Graeci Ritus homines exercuerint, et utrum erga fidem Romano Catholicam scomata proclamaverint, qui & qua-lja circa hoc punctum omnia genuine fateatur Testis?

9no Numve aliqua Beneficia Graeci Ritus Populus pro se usurpet, et qualia, et an refragetur ad Contributiones debitas concurrere, ad quas quo ex praeconceptu? Denique

10mo Quid quid circa p[rae]missa puncta itaq[ue] in hac dissensionum Materia scit, omnia secundum DEum & ejus justitiam circumstantialiter & genuine enarret Testis positivam scientiae suae rationem assignans.

U prijevodu:

1. Upliče li se svećenik grčkog nesjedinjenog obreda u svjetovne poslo-ve i potiče li narod svojeg obreda na sukobe s rimokatolicima?

2. Ako potiče, kako i s kojim ciljem i koje prvake i sljedbenike ima uz sebe? Neka ih svjedok navede poimence.

3. I da li na ljude grčkog obreda propisuju razreze i namete, kakve, zašto i na koji način ih traže?

4. Traže li rečeni svećenik Timotej i ostali njegovi sljedbenici od ljudi svoje profesije podvoz, foršpon, da li ih postavljeni sudac sprječava u takvim radnjama i u tome da isti sljedbenici grčkog obreda ne dođu u konstituirani senat da učine pravdu?

5. Je li se spominjani svećenik pobrinuo da se mesar-katolik izbaci iz Općinske kasapnice, tko su izbacivači i koliko ih je bilo i kada se to dogo-dilo?

6. Je li spominjani svećenik Timotej zamjeniku grčkog obreda Isaku Krnjajcu prijetio anatemom i zašto? Je li preporučivao da se isti kamenuje i je li poticao narod protiv barjaktara-katolika?

7. Je li drugi svećenik Jovan Srimac [sic!] u prkos rimokatoličkoj vjeri izgovarao neke pogrde, kakve, gdje, pred kim i kako je prijetio katolicima? Neka svjedok to ispovjedi.

8. Jesu li ljudi grčkog obreda prigodom vašara na blagdan Gospe od Anđela izvršili akte neposlušnosti i jesu li protiv rimokatoličke vjere izgovorili pogrde? Koje i kakve? Neka svjedok ispovjedi sve na vjerodostojan način.

9. Uzurpira li narod grčkog obreda za sebe neke beneficije i kakve, i opire li se participirati u obaveznim kontribucijama? U kojima? S kojim predumišljajem?

10. I na koncu, što god svjedok zna glede spomenutih točki, dakle u vezi sa sukobima, neka ispovjedi sve, po Bogu i pravdi njegovoj, na opširan i vjerodostojan način i neka naznači pozitivan razlog svog znanja.⁷⁷

Za ovu su temu naročito zanimljivi odgovori na sedmo pitanje. Dvadeset sedmogodišnji Luka Vojnić, koji je prije Reinkorporacije bio zamjenikom kapetana subotičke milicije (Locumtenens Nationalis Militiae), odgovara na ovo pitanje: „Na sedmo pitanje prije spomenuti poručnik Luka Vojnić, peti po redu svjedok, odgovora da je drugi svećenik Jovan Srimac u prkos rimokatoličkoj vjeri izgovarao poruge, oko blagdana Sv. Mihovila [29. rujna – primj. V. N.] na glavnom trgom, rekavši na ilirskom [srpskom – primj. V. N.] katolicima: *‘Pasja vera šokačka, nećeš Srbijem sudit’* [podcrtano u izvorniku – primj. V. N.]. Prethodno je rekao: *‘Spalit ću sučevu kuću’*, a zatim je prijetio požarom: *‘Znam gdje na pustarama drži stogove sijena’*. Druga dvojica svjedoka pak, četvrti i šesti [Jerko Vuković i Ilija Crnković – primj. V. N.], u vezi s ovim predmetom ispovijedaju samo ono što su zasigurno čuli od drugih, te potvrđuju ovaj iskaz.”⁷⁸ Dvadeset trogodišnji Ferenc Solnai prenosi još skandalozniju vijest: „Da je drugi svećenik Jovan Srimac u vrijeme vašara, na blagdan Gospe od anđela [2. kolovoza – primj. V. N.], na glavnom trgu, unutar grabe grada Sent Marija, ničim izazvan, u prkos rimokatoličkoj vjeri izgovorio riječi: *‘J...m vam viru šokačku, pasje vire’*, ponavljajući to nebrojeno puta.”⁷⁹

77 U hrvatskoj se pravnoj literaturi sintagma *ratio scientiae* prevodi kao razlog znanja ili izvor znanja. Vidi: Ogorelica 1899, 361.: „Svjedoka valja upozoriti, da navede i izvor njegovog znanja [podcrtao V. N.]: *ratio scientiae*, vlastito opažanje ili čuvenje od drugih.”; Šilović 1901, 177.-78.: „Ako je ustanovljeno, da je svjedok o razlogu znanja svoga [podcrtao V. N.] (*ratio scientiae*) krivo izkazao, tada nije potrebno uz to za uporabu §. 199. sl. a) k. z., da se je po svjedoku potvrđena činjenica doista i dogodila ili nije. Svjedok dakle, koji izpovieda, da je stanovitu činjenicu vidio, a bude dokazano da ju nije vidio, položio je kriva izpovjed, pri čem je svejedno, da li se je u obće činjenica ova dogodila ili nije, jer je svjedok izkazom, da je tu činjenicu vidio, htio da ju pravno najboljom predstavi. (Rješ. kas. sudišta u Beču od 3. prosinca 1886. Br. 10838. M 999).”

78 PASu F.179 I 22.: „Ad 7mum Praenomitauis Leidinantius Lucas Vojnicis 5tus in ordine Testis fatetur, alter Popa Jovan Szrimáčz in despectum Romano-Catholicae fidei scomata effutiverat, circa Festum Sancti Michaelis in publica Platea dicendo Illyrice Catholicis passia vera sokacska netyēs Szrblyem szudit hoc est caninae fidei Catholici non judicabitis Illyros prius Domum Judicis succendam, deinde scio ubi habeat acervos faeni in Praedys incendio minatus est, aly autem duo Testes 4tus, & 6tus suprascripti solummodo in hac materia ab alyis procerto audita referunt, et hanc Fassionem confirmant.”

79 PASu F.179 I 22.: „[A]d 7mum vero dicunt aequalit[er], quod alter Popa Jovan Szrimacz tempore Nundinarum in festo Natae Reginae Angelorum in publica platea intra fossatum oppidi

Kakav su dojam na mjesne Hrvate ostavile riječi pravoslavnog svećenika Jovana Sremca, može se vidjeti iz pisma Subotičkog Magistrata episkopu bačkom Mojsiju Putniku (1757. – 1774.) od 24. svibnja 1762. godine: „Naime, plaši nas postavljanje stranih prezbitera u naš grad, kao što su nas minulih godina, 1743. i 1743., dvojica postavljenih (od čijih se imena zazire) užasno preplašili. Ne samo što su unijeli svojom nezakonitom anatomom veliki nemir koji nas je vrlo koštao, nego su i, poput ptice grabljivice koja rastjeruje jata ptica [podcrtao V. N.], rastjerali naš narod po svim dijelovima Kraljevine [Ugarske – primj. V. N.], tako da se on još sada uz jecaje iseljava i prebiva u raznim mjestima“.⁸⁰

Ovaj dokument Pekiću sigurno nije bio poznat, pa se stoga ne može reći da ga je usporedba ptice grabljivice sa svećenicima inspirirala da u odgovoru na Stajićevu kritiku njegovih zbirki pjesama četiri godina ranije napiše: „Zaleti se kobac od Novog Sada pa nam plaši laste.“⁸¹ U svakom slučaju, nije zgoreg provjeriti Stajićeve navode koji se tiču prilika u Subotici u 18. stoljeću. Amicus Plato, sed magis amica veritas.

Zaključak

Naizgled površan i tematski ograničen, ovaj je uradak zapravo plod detaljnog iščitavanja zavičajne literature i arhivskog gradiva, nagovjesnik i donekle polazna osnova sveobuhvatnih istraživanja prilika u Subotici tijekom 18. stoljeća. Sa svakim novim saznanjem otvarao sam nova pitanja, čije rješavanje iziskuje znatan napor i suradnju s različitim institucijama kulture. Nisam za cilj imao diskreditirati po svaku cijenu ni Petra Pekića, ni Vasu Stajića, niti druge koji su pokazali interes za bunjevačko pitanje, već naprotiv pokazati što je preciznije moguće što ih je sprječavalo da budu bolji povjesničari. Upućen uglavnom na monografiju Istvána Iványija i ponesen nacionalnim oduševljenjem koje je zavlдалo u Subotici koncem 20-ih godina 20. stoljeća,⁸² Pekić je samo sumarno prikazao dotične događaje, ne ulazeći mnogo u detalje. Drugi pak iskusniji i većih mogućnosti, kao u inat potegnulo je sve svoje veze samo da dokaže ispravnost svojih pretpostavki koje se mogu svesti na sljedeće: Naime, Srbi su krivnjom

Sz: Maria absq[ue] ulla Causa sibi praestita, in despectum Romano-Catholicae fidei scomatica sequentia verba effutiverat Illyrice: „J...m vam viru sokacsku, paszie vire, inumeris vicibus repetendo, id est latino idiomate significat salvis auribus, et cum omni respectu omnes hasce Lecturos deprecando lapso Catholicam vestram fidem, canina vestra fides. Coram multitudine Hominum in plateis constituta, de caetero nihil.“

80 PASu F.261.34/1762: „Nam terret Nos extraneorum Praesbyterorum in oppidum Nostrum introductio, velut in Retroactis 1743 & 1744. Annis duo /:quorum nominibus parcitur /: introducti horrendum in modum perterruere nos non modo magnam in confusionem, eamque adeo sumptuosam suo illegali anthemate inducendo, verum etiam Populum Nostrum per Regni partes ad instar accipitris volatiliu Turmas dispellentis dispergendo, ita ut etiamnum emigrantes, et in diversis locis degentes gemant.“; Vidi još F:261.2.pag.252/1762. točka dnevnog reda 5.

81 Pekić 1926, 6.

82 Sekulić 1986, 223-24: „Pekićeva je knjiga [o povijesti Hrvata u Vojvodini – primj. V. N.] djelo izrazito raspoložena Hrvata [...]“

naivnih Bunjevaca dospjeli u inferioran položaj u Subotici. Unatoč tome, Srbi nisu tražili načina da se osvete Bunjevcima, nego su im, naprotiv, pružili ne samo ruku pomirenja, nego i spasa, kada je u drugoj polovici 19. stoljeća svima zaprijetila mađarizacija. Nalik na priču o dobrom Samarićaninu, ovaj bi pojednostavljeni prikaz možda bio održiv da stvarnost, kako sam pokazao, nije komplicirana. Otuda se neizbježno nameće zaključak da prije moralističko-didaktičkog pristupa povijesti povjesničar mora proći kroz kilometre arhivskog gradiva – posao, istina, nimalo lak posao, ali malodušnosti nema mjesta. Da se skupljanje ostataka prošlosti isplati, pokazuje primjer Balinta Vujkova, koji je proputovao kroz bunjevačko-šokački habitat, zapisavši usmenu tradiciju, na čemu su mu mlađi naraštaji vođovodanskih Hrvata duboko zahvalni.⁸³

Izvori

- Povijesni arhiv Subotica, fondovi F.179 i F.263.
 1938. *Споменица Васу Стајићу*. Нови Сад: Уранија
 Васа Стајић (некролог), U: 1947. *Летопис Матице српске* 360, 177-180.
 Васа Стајић (некролог). U: 1947. *Преглед* 2, 64-65.
 Vasa Stajić (nekrolog, potpis: H. P.). U: 1947. *Republika* 3, 204-205.
 Pekić, Petar: U: Brozović, Dalibor (ur.). 1999. *Hrvatska enciklopedija* 8 (O-Pre). Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 364.
 Antić, Đorđe. 1966. *Iz prošlosti Sombora*. Sombor: Istorijski arhiv Sombor.
 Бербер, Стојан. 2005. *Печатници: Лаза Костић, Петар Деспотовић, Васа Стајић, Милош Црњански, Милан Коњовић, Добрица Ћосић, Сава Стојков, Јован Рашковић, Мирослав Јосић Вишињић*. Нови Сад: Прометеј
 Bogdanov, Vaso. 1957. *Živa prošlost*, Zagreb: Zora.
 Đorđević Malagurski, Mara. 1941. *Bunjevka o Bunjevcima*. Subotica: Gradska štamparija.
 Букановић, Мирјана. 1980. Тихомир Ђорђевић на Конференцији мира у Паризу 1919. године. *Гласник Етнографског института САН* 29. 45-61.
 Ердељановић, Јован, Трагови најстаријег словенског слоја у Банату, U: *Niederlův Sbornik*, 1925. Praha. 275-305.
 Ердељановић, Јован, 1930. *О Пореклу Буњеваца*, Београд: Српска краљевска академија.
 Fermendžin, Euzebijе. 1887. *Acta Bulgariae Ecclesiastica ab a. 1565 usque AD a. 1799*. Zagrabiae: Ex officina Societatis Typographicae.
 Георгијевић, Крешимир. 1947. Васа Стајић. *Словенско братство* 1. 177-79.
 Нека, Ladislav, 2015. *Dalmatini (Bunjevci) u slobodnim kraljevskim gradovima Segedinu i Subotici*. Subotica: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

83 Rad je pročitan na znanstveno-stručnom skupu na XVI. danima Balinta Vujkova – danima hrvatske knjige i riječi u Subotici, listopada 2017. godine.

Хорват, Александар. 2015. *Етнички идентитет војевођанских Шокаца и Буњеваца у међуратној Југославији (1918-1941)*. Докторска дисертација. Нови Сад.

Ivanović, Josip. 1981. Pregled povijesti subotičke gimnazije, *Zbornik za historiju školstva i prosvjete* 14. 57-69.

Iványi, István. 1886. *Szabadka szabad királyi város története*, 1. rész, Szabadka: Bittermann József könyvnyomdájából.

Искруљев, Тоша. 1936. *Распеће српског народа у Срему 1914 године и Маџари. Са маџарске границе, Бајски трокут, Сент Андрија*, Нови Сад: Штампариија и књиговезница Јовановић и Богданов.

Kikić, Geza. 1971. *Antologija poezije bunjevačkih Hrvata*. Zagreb: Matična hrvatska.

Косовац Мате (ur). 1910. *Српска Православна Митрополија Карловачка: по подацима од 1905*. Сремски Карловци: Наклада Саборског Одбора.

Košutić, Ivan. 1992. *Hrvatsko domobranstvo u drugom svjetskom ratu*. Zagreb: Školska knjiga.

Kuntić, Alba. 1930. *Bunjevac Bunjevcima i o Bunjevcima*, Subotica: Globus.

Kuntić, Alba. 1991. Из историје Бачких Буњеваца : Бачки Буњевци у Сомбору и значај дела Мартина Матића за њихову историју. *Споменик САНУ 132*. Одељење историјских наука 8. 137-240.

Лебл, Арпад. 1957. Политички лик Васа Стајића. *Зборник Матице српске за друштвене науке* 16. 5-26.

Лебл, Арпад. 1963. *Politički lik Vase Stajića*. Novi Sad: Progres.

Лукић, Василије. 1969. Намера др А. Ивића и В. Стајића да год. 1907. пређу у Црну Гору, *Зборник Матице српске за књижевност и језик* 17, 159-160.

Lončarević, Juraj. 1993. *Hrvati u Mađarskoj i Trianonski ugovor*. Zagreb: Školske novine.

Mačković, Stevan. Proslava 250. obljetnice doseljavanja veće skupine Bunjevaca (1686-1936.). *Godišnjak za znanstvena istraživanja ZKVH-a*. 1. 95-108.

Mačković, Stevan. 2011. Ulomci za povijest Subotice u 1925. godini. *Godišnjak za znanstvena istraživanja ZKVH-a*. 3. 123.-154.

Marković, Saša. 2010. *Politički život Bunjevaca Vojvodine u Kraljevini SHS-Jugoslaviji 1918-1914*, Subotica: Bunjevački informativni centar.

Marković, Saša. 2016. *Vasa Stajuh*. Нови Сад: Прометеј-ПТВ.

Milanović, Željko; Hadžić, Zorica. 2016. A. G. Matoš i Vasa Stajić u Parizu: Distopijska perspektiva (auto)biografskog izmještena u pripovijedanje. *Knjizevna smotra* 179, 1. 111-122.

Ogorelica, Nikola. 1899. *Kazneno procesualno pravo: s osobitim obzirom na judikaturu Kralj. stola sedmorice i kasacionoga suda bečkoga*. Zagreb: Nakladom Kralj. hrvat.-slavon.-dalmat. zemaljske vlade.

Pekić, Petar. 1926. *Pobijanje kritike V. S.-ća*. Subotica: Štamparia Fischer i Krausz.

Pekić, Petar. 1930a. *Povijest Hrvata u Vojvodini: od najstarijih vremena do 1929. godine*. Zagreb: Matica hrvatska. (trudom ZKVH-a dostupna na njegovoj internetskoj stranici pod linkom <http://www.zkvh.org.rs/index.php/digi-knjige/3387-pekić-petar-povijest-hrvata-u-vojvodini>)

Pekić, Petar. 1930b. *Vae victis : ili pobijanje kritike dra Dušana Popovića i Vase Stajića*, Subotica: Globus.

Pekić, Petar. 1939. *Povijest oslobođenja Vojvodine*. Subotica: Vlastita naklada.

Pekić, Petar. 1942. *Klasje naših ravni*, god. IV, br. 1. 45-47.

Popović, Dušan. 1930a. „Petar Pekić, Povijest Hrvata u Vojvodini od najstarijih vremena do 1929 g. Izdana s potporom Matice hrvatske. Zagreb, 1930. 8 s. 318“. *Гласник Историског друштва у Новом Саду* 3, 2 (6). 322-327.

Popović, Dušan. 1930b. „Alba M. Kuntić, Bunjevac – Bunjevcima i o Bunjevcima. Subotica, 1930. Мала 8, с. 48. Издање пишчево“. *Гласник Историског друштва у Новом Саду* 3, 3 (7). 508

Протић, Марко. 1931. *Суботичка Српска православна црква: њезини свештеници, ђакони и учитељи од 1710-1931. године : са портретима – прилог историји Суботице*. Суботица: Штампарија и цинкографија Фишер и Краус.

Sekulić, Ante. 1986. Prilog trostoljetnoj povijesti bačkih Hrvata. *Croatia Christiana periodica* 10 (18). 219-228.

Sekulić, Ante. 1991. *Bački Hrvati: narodni život i običaji*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Sekulić, Ante. Bački Hrvati u 20. stoljeću, U: *Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa. Identitet bačkih Hrvata*, ur. Robert Skenderović. 2010. Zagreb-Subotica, Hrvatski institut za povijest-Hrvatsko akademsko društvo, 167-214.

Stajić, Vasa. 1929. Grgur Peštalić. Jedan od prvih književnika Bačkih Bunjevaca. U: *Grgura Peštalića Slava bačkih i drugih slavinske krvi delijah*. Subotica: Gradska štamparija.

Stajić, Vasa. 1930a. Мађаризација и демађаризација Буњеваца, *Летопис Матице српске* 325, 158-209.

Stajić, Vasa. 1930b. Petar Pekić: Vae victis ili pobijanje kritike dra Dušana Popovića i Vase Stajića, Subotica, 1930. *Летопис Матице српске* 326. 271.

Stajić, Vasa. 1935. Мађаризација и препород Буњеваца, *Гласник историског друштва у Новом Саду* VIII/1. 50-93.

Stajić, Vasa. 1947. Успомене из детињства. *Летопис Матице српске* 360, 270-282.

Stajić, Vasa. 1949. *Српска православна велика гимназија у Новом Саду*. Нови Сад: Штампарија Змај.

Stajić, Vasa. 1950. *Великокикиндски диштрикт 1776-1876*. Нови Сад: Матица српска.

Skenderović, Stjepan. 2011. Trajno mjesto među intelektualnim velikanima bačkih Hrvata. *Klasje naših ravni* 1-2. 15-19. (broj dostupan na internetskoj stranici Ogranka Matice hrvatske u Subotici pod linkom <http://www.mh-subotica-klasje.com/downloads/klasje-01-02-2011.pdf>)

Šilović, Josić. 1901. *Kazneni zakon o zločinstvih, prestupcih i prekršajih od 27. svibnja 1852. sa zakonimi i naredbami, koji se na nj odnose i sa rještibami kr. Stola sedmorice i vrhovnog suda u Beču*, Zagreb: Tisak i naklada knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch).

Suba, János. 2000. Magyar-Jugoszláv Határmegállapító Bizottság. U: *Magyarország az első világháborúban: lexikon A-Zs*, Budapest: Petit Real Könyvkiadó. 445.

Švab, Mladen 1997. „Petar Pekić”. U: *Tko je tko u NDH. Hrvatska 1941-1945*. Zagreb: Minerva, 315.

Waddingus, Lucas. *Annales minorum seu Trium ordinum A. S. Francisco Institutorum...* Tomus octavus. Romae: Typis Rochi Bernabo 1733.

ŽEDAN U PUSTARI HODOČASNIK BRANKO JEGIĆ

U ožujku 2017. godine obilježavamo petnaestu godišnjicu smrti *hodočasnika žednog u pustari*¹ – Branka Jegića, pjesnika, intelektualca kršćanske orijentacije, domoljuba. Tijekom 58 godina svog života uspio je svojom poezijom ostaviti trag iza sebe, kojeg čitamo u njegovu duhovnom identitetu prepoznatljivom po *hodočašću* kroz zemaljski život i vrijeme uopće.

Kada se, dakle, spominjemo djela Branka Jegića, tada govorimo o hrvatskom pjesniku bunjevačke provenijencije iz Bačke. Rođen je u Subotici 13. travnja 1944., a umro 19. ožujka 2002. godine.

Ovim prikazom pokušat ću dati cjelovitu sliku Jegićeva pjesničkog opusa koji živi već petnaest godina među nama, a bez njega, tiho i neopaženo. Želim ukazati na bitne odrednice njegove poezije koje će nam rasvijetliti njegovu osobu, karakter njegovih poruka koje je snažno izrazio svojom pjesničkom riječju. Kroz nadahnuti poetski izričaj čitamo njegov duhovni credo kojem je podložio sebe tijekom života, a taj izričaj je bio katkad miran i emotivan, katkad strog i pomalo bizaran. Bio je vrlo osebnija života, širok u duši, u buntovnosti gromoglasno tih, smiren i ponizan. Sva njegova nadahnuća koja su se rađala, sabirala, klupčala, grčila u njegovoj duši, upućuju nas da slobodno možemo reći kako je bio propovjednik humanizma, domoljublja i svjetonazorske autentičnosti. U takvom duhovnom habitusu nastajale su njegove pjesme koje mi danas možemo dokučiti kroz njegove ispisane stihove.

Prvi sustavniji prikaz Jegićeva pjesničkog rada objavili su njegovi prijatelji 2007. godine u knjizi *Ja, hodočasnik* u kojoj su skupljene značajnije pjesme po kojima ga se može donekle realnije proučiti. Lazar Merković u njegovoj zbirci pjesama *Ja, hodočasnik* kaže: ... „zbirka je zorna svjedodžba da njegova bitka nije prošla uzaludno. Stvorio je svoju osobnu poetiku, sustav vlastitih umjetničkih načela i načina rada. Svoj autentični poetski svijet, koji možda po obimu i nije tako velik, ali je respektabilan po svom sadržaju, umjetničkoj snazi i kvaliteti. Istoimena pjesma“ („Ja, hodočasnik“, op. a.) „je alfa i omega njegovog opusa, ključ za razumijevanje njega kao čovjeka i kao

¹ Branko Jegić, *Ja, hodočasnik*, Matica hrvatska / Hrvatska riječ, Subotica 2007., str. 14.

pjesnika”². Stoga, s pravom možemo reći da ga po njegovom pjesničkom doseg u prepoznajemo kao pjesnika čije radove možemo smjestiti u integralni dio sveukupnog hrvatskog nacionalnog književnog korpusa.

U Jegićevoj poeziji, dakle, ogleda se nekoliko njegovih ljudskih karakternih crta koje su utjecale na njegovo umjetničko stvaranje, a u ovom ću prikazu spomenuti samo neke koje su dominirale njegovim umjetničkim životom. U ovu prosudbu prvenstveno spadaju pjesme autobiografskog karaktera u kojima on filozofsko-meditacijskim poniranjem u sebe iskazuje svoj osobni stav o živoćj stvarnosti utemeljenoj na nevjerojatnom osjećaju za istinu, slobodu, pravdu i ljubav. U ove *vrhunaravne* vrline polagao je svu svoju nadu, ali i brigu za njihovo moguće ostvarenje. Piše:

*Prelama se u meni svjetlo i tama.
Jedino ljubav vraća bjelinu.
Traćak svjetla.
Ja gradim sebe. Na hodu svoga puta
upisujem stopalima trag. I na kraju
... ćujem glas: Ja sam
tvorac tvogega života*³.

Ili:

*Ja tvorac hoću biti sebe
i svoga puta. Hodoćasnik
na livadi života, pun
širine duha.
Samo sam prosjak sa praznom
rukoma*⁴.

Ili:

*Moja duša je ćaša
gorka grozdova soka.
Neispijena
i uvijek do vrha puna
nosi sakupljene muke.
Nosi i patnju svojega
svijeta,
mućno u osvit zore,
gdje sebe će izlit
te netom opet
postati puna*⁵.

² Isto, str. 79.

³ Isto, str. 7.

⁴ Isto, str. 8.

⁵ Isto, str. 13.

Ili:

*Ima li nade
da će proći ova bespuća
u nama
sve kada se pregori. ...
Ima li nade čekati
spas
u sumornom jutru
kada budemo uništeni
ima li
i bespuće svoje mirno skrovište⁶?*

Prema jednome cilju

Autobiografski karakter poezije Branka Jegerića iščitava se u njegovoj kompletiranoj intimnoj *biografiji jednog hodočasnika kroz vrijeme na ovo-me planetu*, hodočasnika koji obremenjen životnom realnošću hoda prema odabranom cilju. On hoda po putu popločanom oštrom kaldrmom na kojem dolazi u sukob sa stvarnošću od koje traži da se takav put izravna od podmetnutih ljudskih mana, od zlobe, čarobnih obećanja ili od ljudske gluposti. Tim ga je putem tjerala iskrena i nepatvorena vodilja, koju zovemo *pričom o sebi*, o onome što je bilo duboko u njemu do razmjera koje ni sam nije do kraja spoznao, kako bi na temelju tog izričaja dokazivao da se stvari u životu mogu ispraviti. Njegovim bićem je harala duhovna bura, u grudima vihorili stihovi koje su tada u mlazu upijale uši i razum njegove najbliže javnosti.

Sagledavajući Jegerićevo pjesništvo, dojma sam, kako su sva njegova nagnuća i nadahnuća koja su izvirala iz stihova bila jasan pokazatelj njegova odnosa prema samome sebi. Taj put prema sebi bio je trnovit, pun dvojbi, nerazumijevanja, pogotovo u mladosti, put pun varki i trauma. Na sebi je iskatio svu svoju snagu volje kako bi stekao otpornost u borbi s vlastitim duhovnim neskladom. U stalnom trvenju sa samim sobom tražio je načina kako se hodočasteći kroz vrijeme može stići do *Onostranoga*. Taj put za ulazak u sebe samoga bio je njegov prepoznatljiv duhovni proces. I nikada do kraja ispjevan. Dok mu čitamo trenutke kada se činilo da gotovo dotiče dno na kojem se skriva gubljenje smisla i volje za borbu, kada se učinilo da ga obuzimaju klonulost i potištenost, on se odjednom diže i pokazuje da je hodočasnik na duge staze čija životna filozofija ima cilj. Veo nejasnoće mnogih njegovih stihova ostat će nam neprobojna brana pred ulazom u njegovu stvarnost. Nije ga teško pročitati jednom. Tek kada ga čitamo više puta i kada osjetimo njegove nemire kao svoje, tada ćemo ga u cijelosti shvatiti.

⁶ Isto, str. 19.

Jegić, dakle, jest hodočasnik, kao što i naslov zbirke njegovih pjesama glasi, hodočasnik koji je cijeloga života hodao, išao, tražio početak i kraj u klupku svoje duše. Hodočastio je prema jednom cilju, prema Nebu, Bogu i to hodočasnički ozbiljno, iako je bio često puta zanesen obmanama vlastitih procjena:

*Ja sam hodočasnik
ne dam se pomesti.
Svaki je dio zacrtan mojega puta.
Ja ne znam. Koliko je dug
moj put. Moja će duša vjerojatno
osluhnuti kraj.
Prema ljubavi.
Ja hodočasnik
vječno ću živjeti⁷.*

Njegovi zamršeni duhovni suodnosi unutar njega samoga bili su nam za života teško dokučivi, tek su stihovi bili oni duhovni kanali kojima je izlazio van, premda je i s njima škrto otvarao prozor svoje duše. Piše:

*Pustimo riječi uzdisaja
taj lom po srcu, nebo je čulo.
Živ treba izići iz objesti
vala.
Neka se u pustinju nitko
Živ ne zakopa⁸.*

I nastavlja:

*Ali, meni se čini da sam umoran.
Nemam pouzdanje sam u sebe i tako se mučim...
moje srce boema zna samo za bol,
a ne zna u njoj da se i veseli⁹.*

Svi mi koji smo poznavali Branka u mladosti znali smo da je bio vesela i vedra duha, a ipak su neke njegove pjesme iz toga vremena odisale ljudskom, rekao bih, nekom vrstom životne tjeskobe. Ta karakterna crta doduše nije bila dominantna, ali se osjećala u njegovim brojnim mladenačkim stihovima. Neki puta je bio opterećen beznađem koje je bilo njegov trenutni stav kada se osjećao usamljenim, kada je tonuo pod nekim naglim utjecajem časka slabosti duha. Tada je znao svojim riječima, ne samo žigosati razne pojave u stvarnosti, pa čak i sebe samoga, nego i tući po svojim ma-

7 Isto, str. 5,6.

8 Isto, str. 29.

9 Isto, str. 88.

nama. Naime, on je živio u svom buntovničkom getu, teško se probijao do javnosti i javnost u njega. U jednom svom pismu meni od 11. travnja 1966. pisao mi je:

„Koliko sam sada u depresiji kontradikcije onoga svega što smo vidjeli, osjetili i čuli. Mogle bi oči i sada nekoje da plaču, samo da nije sramota. Kontradikcija je sve ovo i plačem bez suza.“¹⁰

Ili:

U ojađenosti duša mi je čaša gorka.

I poslije se opet ojačan nekim doživljajem diže i kaže kako on zna da je svijet smrtnan, ali da će samo spoznaja: *Ja, hodočasnik / vječno živjeti*¹¹. U jednom drugom pismu od 29. travnja 1967., pisao mi je:

„Imam samo pouzdanje. Ludo pouzdanje i volju koja izrasta kao brijeg u danima crnim, u danima patnje.“¹²

Ovakvo stanje nevjerice i nepouzdanosti je dosta snažno izraženo u još nekim pjesmama:

*Ima li nade čekati
spas
u sumornom jutru
kad budemo uništeni
ima li
i bespuće
svoje mirno sklonište*¹³

Iz ovih nekoliko citiranih stihova vidimo njegova kontradiktorna stajališta. U pjesmi *Ja, hodočasnik* govori: *Nemam pouzdanje sam u sebe i tako se mučim ...*, a u pismu od 29. travnja 1967. mi piše: „Imam samo pouzdanje. Ludo pouzdanje i volju...“ Njegovi su se, dakle, stavovi u najranijim radovima mijenjali prema trenutnom raspoloženju po kojemu je onda kasnije vrlo brzo oblikovao i svoj stav.

Takve doživljaje nalazimo izražene u još nekim stihovima nabijenim emocijama:

*Sluša rođeni glas
u vlastitoj pustari*

¹⁰ Isto, str. 88.

¹¹ Isto, str. 6.

¹² Isto, str. 88.

¹³ Isto, str. 19.

*srca,
misli nedorečene.
Čini mi se svaka
misao
nedovršena,
kao crna mrlja
mutnog oblaka¹⁴.*

Ili:

*Kada mi ožedni duša
a srce osuši poput pijeska
u pustinji
u zatočeništvu moja usta okovana
sagiblju se da poljube vas bezimene pústare.
Vi razumijete žeđ
i jauk vremena
u vama oporo trnje cvate
na koncu ipak cvijet.¹⁵*

Ili:

*U krvi nosim umiranje
sa svojom pjesmom.
Gotovo ništa ne želim
izgaram,
za tvojim bijegom.
Gmilim kao crv zgažen
kraj puta...
Neispisan jedan svijet
umire
u mojim osjetilima duše...¹⁶*

*I tu je započeo nemir.
Grudi su kipjele prezasićene
i srce počelo teći.
Na koju Golgotu
valja poći?¹⁷*

Ili:

14 Isto, str. 20.

15 Branko Jegić, *Jeka sa ravnice, Bačko klasje* br. 69, Subotica 1992., str. 14.

16 Branko Jegić, *Ja, hodočasnik*, Matica hrvatska / Hrvatska riječ, Subotica 2007., str. 36, 37.

17 Isto, str. 46.

*Pogledah svoje srce satrto
u bolu i krvarenju,
srce
na tvrdom dlanu milovano,
u samoći ocvjetalo
za rumenu večer.¹⁸*

Kolikogod bismo ustrajavali na nekim Jegićevim *tvrdim* osobinama (sumornost, osjećaj zatočeništva, srce kao pustara, biti satrt, zgažen i dr.), koje možemo iščitati iz njegovih pjesama, on ih sam, kako vidimo, nije krio. Ipak, njegovi nemiri koje je tako britko opisivao, u osobnom kontaktu nisu ovladavali njegovom osobom. Iz poznanstva s njim i na temelju njegova pisanja mogu reći da je u njemu ipak prevladavao više duh elastičnosti i razumijevanja, mada u isto vrijeme nije odustajao od stava da se treba boriti kako bi se izborio za svoj cilj.

U običnom životu odavao je također jednu blagu osobinu koja je dominirala njime, a to je bio njegov veseo duh pun poštovanja u susretu s ljudima. Jednostavno rečeno, prosipao je oko sebe razigranost i u tome se radovao. Time kao da je htio naviještati onaj trenutak kada mu je mjesec podario *svilenu nit* za otkriveni *u sebi upaljeni žar*, ljubav prema supruzi, obitelji, prema svakom čovjeku, pa u nastavku veli:

*Iz našeg je srca zapjevala
skladna harmonija
u istom vremenu stvorena.
I ta nas je arija zanjela
iste vatre
u jezeru ljubiti.
A nismo niti osjetili
u crvenim bojama
kako nam srca gore.
Svijetle kose
i osjet daha tvoga
po licu.¹⁹*

Mala grana ali fina

Druga značajka, koja je bila duboko usađena u Jegića i koju nikada nije ispuštao iz vida, je domoljublje. Njegova umjetnička duša jasno se očitovala kroz odnos prema domovini, narodu, obitelji, kroz sklad zemlje i ljudi. Sljedeću pjesmu držim jednom među najljepšima u njegovu opusu:

¹⁸ Isto, str. 39.

¹⁹ Isto, str. 38.

*Grudo rodna, moga zavičaja
u tebi je ko sred samog raja.
Žitnice su sami perivoji,
urešeni cvijećem u boji²⁰.*

Kad misli na grad Suboticu, pjeva:

*Ljubljena, kako da te obgrlim
u crvenom maku među klasjem
kada tamo daleko na horizontu
ukrašena toneš u svijet
crnog krina
i iz njega izrastaš u san
djevičanskih vrlina.²¹*

Domoljublje mu je bilo krilo za pohranu njegove nacionalne svijesti i polazište u potrazi svoga duha sa sobom samim i okolinom, ali uvijek i povratak u sretno utočište. Bio je pod jakim nabojem domoljublja zaljubljen u bogatu kulturnu i povijesnu baštinu svog naroda, u svoj grad, u ljude, u svoja sela i njive.

O župi sv. Roka i o Keru, s kojima je bio tako blisko i zavičajno povezan, govori:

*Samo tvoje ljubiti sinove
križ na crkvi svetoga Roka
slutiti korak tvoga svanuća
na grudima kad budem
tvojim gorio
samo tvoje ime šaptati.²²*

Ili:

*Orali smo crnu brazdu duboku
grob do groba iz kog niču sjemenja.
I svi ćemo gledati kako klija
i nećemo dugo razumjeti
taj očinski zagrljaj neba
iz vašeg srca rod će izrasti.
A znali ste duboko u duše
svojih sinova poput klesara
sveto ime hrvatsko na grudi
kao vezilja izvesti.²³*

20 Branko Jegić, *Jeka sa ravnice, Bačko klasje* br. 69, Subotica 1992., str. 7.

21 Isto, str. 11.

22 Isto, str. 15.

23 isto, str. 11.

Ili:

*U ovoj zemlji
naši očevi
i naša braća.
U crnim brazdama
motikama
tvrdo su upisali.
Zakletvu.
Poljima zelenim
rukama žuljavim
i krvavim čelom.
Ovo je zemlja
naša... Zavjetna
na spomen.²⁴*

Kada je riječ o zavičaju, nikada ne propušta posvetiti pozornost majkama, mamama, nanama, kratko rečeno – ženama općenito, pa tako u jednoj pjesmi govori:

*Vi ste najljepša harmonija vremena
vječiti svijećnjak
što gori u našim domovima
i pjesma za pokoljenja*

i nastavlja:

*Načinit ćemo za vas
najljepši spomenik ljubavi
za sva vremena.*

Potom upozorava:

*Ne dajte da ugasne u našim domovima
SVETA VATRA.
Za kog će ostati vaša pjesma
u praznoj vasioni.²⁵*

Tako je biranim riječima pisao o svom zavičaju, o Subotici, ravnici (*ravnica pjeva u plaštu od klasja*), o bunjevačkom rodu (*Sokovi bunjevačke zemlje / napajaju moje grudi*).

Međutim, on nije stao samo na pohvalama svom zavičaju, nego je neke pojave i kritizirao. Kritika svome rodu odnosi se za skoro posvemašnje

²⁴ Branko Jegerić, *Ja, hodočasnik*, Matica hrvatska / Hrvatska riječ, Subotica 2007., str. 47.

²⁵ Isto, str. 51.

napuštanje svog ikavskog govora kroz proteklu povijest, kroz djelomično odnarođivanje Hrvata u bačkom kraju i zlogukost raznih jeftinih prodavača ideala budućnosti u najdražem mu gradu. Opominje:

*Perivoji i u njima dvori
zar će vama život da dogori?
Propast će napori otaca?
Izumrjet će pleme Bunjevaca?
Da ustanu naši djedi stari
do temelja vas bi razorali,
žitnice bi cvjetne uništili,
krv bi svoju iz zemlje popili.²⁶*

O sebi i ukopanosti u svoju baštinu, piše:

*Suđeno mi
prijatelju, u ovom gradu
roditi se, umrijeti
u ovome mjestu.
/ .../ I mrtav u njem
pod humkom
ostat ću
zakopan.
Suđeno mi ljubav,
za žitna polja
i mrtav trunuti kad stanem
da guta me zemlja ova.
I tad ću znati.
Suđeno mi.
Jer želio sam tako
sam.²⁷*

Iz vjere je crpio optimizam

Kršćansko-religiozna orijentacija Branka Jegića bila je također jedna od prevladavajućih životnih značajki. Ona je ispunjavala njegovu dušu. Bio je iskreno pobožan. Vjera mu je bila duhovna dimenzija duboko utisnuta u svakidašnji svijet. I pored toga, vječne dileme o Bogu nisu ga mimoilazile, čak što više, imao je potrebu propitivati se:

*Bog nije filozofski termin, izveden, izmišljen
ili još manje meni misterium nedokučiv.*

²⁶ Branko Jegić, *Jeka sa ravnice, Bačko klasje* br. 69, Subotica 1992., str. 7.

²⁷ Branko Jegić, *Ja, hodočasnik*, Matica hrvatska / Hrvatska riječ, Subotica 2007., str. 16.

*Istina, ne mogu ga svega dokučiti svojim razumom
ali zato mogu svojim srcem
... Imam vjeru i vjerujem u providnost Božju.
Za mene je to jedino rješenje problema zla.
Jedino rješenje problema patnje.²⁸*

Uvid u dušu Branka Jegića bio bi nepotpun ako ne bismo spomenuli još jedan snažan motiv zastupljen u njegovim pjesmama, a to je iznalaženje izlaza svojih ontoloških traženja kroz optimizam zasnovan u krilu vjere. Njom je stjecao pobjedu u borbi protiv sebe i okoline. Vjerom osnažen, Jegić je postao pobjednik u izdržljivosti na hodočasničkom putu, jer je svaku svoju bitku usklađivao s vjerskim načelima. Svojom blagom naravi, ali buntovnoga duha, provjeravao je ispravnost svojih postupaka kroz teološko naučavanje Crkve i u tome se očitovala njegova jaka vjera. Ona mu je davala duhovnu snagu da je svjedoči u privatnom i javnom životu i kroz aktivni rad u raznim vjerskim udrugama. I zato se osjećao pobjednikom. Bio je, dakle, osvjedočeni vjernik u životu što dokazuju molitve koje je izricao u mnogim svojim pjesmama:

*Svetu molitvu Svevišnjemu
iz srca da izrečem
nad klasovima povaljenim
u teške žute snopove.
Pusti me da molim
za svoju braću,
kruh svagdanji
Svevišnjem
molitvu da prinesem.²⁹*

Na drugom mjestu nam se povjerava:

*Ogladnjela mi je duša
i oči sasušile
da sam obnevidio za istinom
i tako žedan u pustari
otvorio sam dušu
nezasiitnih širina
neka tepa u zakutku srca.
A suze iz svakog oka
skupljene u jednom vrču
kada se sve smiri
prosut ću u sunčane vrtove
da se nasladim*

²⁸ Isto, str. 88.

²⁹ Isto, str. 63.

*u istini, koja je tako
gorka.³⁰*

Gajio je vrlinu za stvaranjem *Novog čovjeka* u kojega će on biti uronjen i po kome će se prepoznavati. U *Novome čovjeku* bi trebala biti usađena ljepota kao iskonski Božji dar. Tu ljepotu je on živio i želio je širiti na svoju okolinu. Bio je pun stvaralačkih poticaja:

*A ja bih htio sve da bukti
i izgara
u neugasivom plamenu ljubavi
za ovaj soj
kog si tako znao ljubiti.³¹*

Kako vidimo iz pjesama koje nam je ostavio, Branko Jegić je stavio kompletnog sebe na razinu prepoznavanja osobe koja upornošću svoga duha traži i pronalazi prigode u kojima može rješavati životne nepoznanice. U njih je stavio, gotovo nacrtao tipičnim stilom, slojeve svoje boemske ličnosti. Na taj način nam je vjerno pokazao slojevitost poetskog izraza, ne po formi, nego po svom kiptećem zanosu prisutnom u svim svojim stihovima. Istinski se s njima bavio i istinski se njima podložio kako bi ih nadvladao. Bolest ga je, nažalost, prerano prisilila da nam ne saopći svu svoju dušu do kraja, iako je gotovo u svakom stihu izricao sebe cijeloga. U svakom njegovom stihu pronalazimo i mi sami sebe.

Tko je bio Branko Jegić?

Branko Jegić je rođen u Subotici 13. travnja 1944. godine od oca Marka i majke Lize. Imao je sestru i dva brata. U mladosti se, 1960. godine, odlučio za srednjoškolsko obrazovanje u Zagrebu, u klasičnoj Nadbiskupskoj gimnaziji, a 1962. odlazi u Đakovo gdje nastavlja daljnje školovanje u Gimnaziji Josipa Jurja Strossmayera. Od toga vremena i tijekom nekoliko godina smo se intenzivno dopisivali, temeljem čega sam pratio različite faze njegove duhovne i pjesničke mijene. U Đakovu je započeo i studij teologije u Visokoj bogoslovnoj školi, a da se kasnije ipak nije zaredio za svećenika. Vrativši se sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Suboticu, kao čovjek hrvatsko-bunjevačke i katoličke orijentacije, premda u jeku Hrvatskoga proljeća, za vrijeme kojega u javnim medijima nije mogao ništa objavljivati osim u katoličkom tisku, ipak se uspio zaposliti u jednom međunarodnom poduzeću u Subotici. Bio je obiteljski čovjek, ima troje djece. Umro je 19. ožujka 2002. godine.

Povratkom, dakle, iz Đakova u Suboticu, uključio se u kulturni život grada. Bio je članom mnogih hrvatskih i kulturnih institucija i udruga; suosni-

³⁰ Isto, str. 14.

³¹ Branko Jegić, *Jeka sa ravnice, Bačko klasje* br. 69, Subotica 1992., str. 5.

vač Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV, 1990.), član Katoličkog instituta „Ivan Antunović“ i književnog kluba „Miroљjub“ (danas Katoličko društvo „Ivan Antunović“). Za života nije puno objavljivao, ipak su mu neke pjesme objavljene već u šezdesetim i sedamdesetim godinama u teološko-književnim glasilima u Hrvatskoj, a kasnije u raznim tada dostupnim glasilima i u Subotici: u *Rukoveti* (književnom časopisu, 1970.); u *Glasi ravnice* (1990.); *Subotičkoj Danici* (godišnjem kalendaru u više brojeva), *Bačkom klasju* (vjersko-informativnom glasilu, 1992.), *Zborniku Ivan Antunović* (1994.); u Godišnjaku KUD-a Bunjevačkog kola *Dužijanca '93.* (1994.); u *Žigu* (urednik Vojislav Sekelj, 1995.); *Zborniku podunavskih Hrvata u XX. st.* Ante Sekulića

(1996.); *Život i smrt u gradu Milovana Mikovića* (1999.); u *Književnoj reviji* 2000., *Vijencu* Matice hrvatske br. 400 od 2. 7. 2000.; *Klasju naših ravni* (časopis za književnost, umjetnost i znanost, 2002. i 2006.), u *Glasi Koncila* (katoličkom tjedniku 2002. i 2012.). Koristio je i pseudonime: Branimir, Stjepan Filipović i Krešimir Vranić.

Značajniji istup u javnost omogućilo mu je *Bačko klasje* br. 69 iz 1992. kada mu je objavljena zbirka od 29 pjesama pod nazivom *Jeka sa ravnice*. Već na temelju te zbirke mogli smo zakoračiti u njegovu bogatu duhovnu imovinu, a ona je bila natopljena turbulentnim osjećajima, razmišljanjima, a često puta i suprotstavljanjima. Njegov se opus kasnije sažeo u posthumnoj knjizi stihova *Ja, hodočasnik* u kojoj su tiskane 52 pjesme među koje sam i ja priložio i nekoliko pjesama iz naše privatne korespondencije.

O poeziji Branka Jegića malo je pisano. Bilješku o Jegiću napisao je Bela Gabrić u zbirci *Jeka sa ravnice* (1992.). U knjizi *Ja, hodočasnik* (2007.) napisali su pogovore Lazar Merković „Traganje Branka Jegića za silinom čistote, mekote, ljubavi“; Milovan Miković „Putova je obilje ispred mene...“; Lajčo Perušić „Budućnost prošlosti – Sjećanje na Branka Jegića“; zatim u katoličkom listu *Zvonik* (2002.), spominjan je u književnim ogledima *Iznad žita nebo* (2003.) Milovana Mikovića; leksikonska natuknica u *Leksikonu podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* Tomislava Žigmanova, izdanje Hrvatskog akademskog društva, sv. 11, Subotica 2011.; te Lajčo Perušić *Hodočasnik na ovome svijetu*, *Hrvatska riječ* br. 472 od 13. 4. 2012. Jegićeve pjesme mogle su se slušati i na subotičkom radiju u emisijama na hrvatskom jeziku, u raznim prigodnim skupovima, npr. Društva vojvođanskih i podunavskih

Hrvata u Zagrebu, u Društvu hrvatskih književnika u Zagrebu kada su na društvenoj tribini na temu *Suvremeno pjesništvo vojvođanskih Hrvata* recitirane i njegove pjesme.

Pjesnički izričaj Branka Jevića

Dok je izricao svoje stihove, kako smo vidjeli, Jević nije obuzdavao riječ, pustio ju je da prazni njegov kipteći duh, zato mu je u više navrata stih bio rezak i opor, ali nekada umiljat i drhtav. Pjesnički jezik mu obiluje raznim stilskim figurama, a sam izraz mu je jednostavan, prirodan i neposredan. Malo je brinuo o formi, stih mu je većinom slobodan kao i njegov duh koji nije podnosio nikakvu stegu. Unatoč tome, takav stih nam ne odmaže da dokučimo njegovu nutrinu, burne osjećaje i poruke, pa čak i zvuk, miris i boju. Kroz takvo njegovo odavanje sebe mi danas čitamo njegovu nutrinu, karakter. Za razliku od njegovih prethodnika, unutar već spomenute katoličke orijentacije, Jević ne robuje konfiguraciji stiha, strofe ili metrike jer mu je stih služio samo kao izražajno sredstvo misli i izražavanja svoje osobnosti, kulture iz koje je iznikao, kao i kulture koju usađuje u budućnost. Iz svega možemo zaključiti da je Jević veći pjesnik, a manji stilist.

Završna riječ

Na kraju ovog prikaza mogu reći da Jevićevo sveukupno duhovno ustrojstvo prosuđujem po tipičnim odlikama *sina ravnice* u kojem su bile stopljene sve lelujavosti njegova duha kao mislioca, duhovnog patnika, zaljubljenika, kršćanina, buntovnika, domoljuba i hodočasnika. Uvijek je, iako često puta stisnutih zubi, govorio hrabro i ponosno, dosljedno i na razini svojih životnih stavova. Tragao je za Slobodom, hodočasnički lutao po svojim duhovnim prostranstvima ne bi li je našao u nekim svojim zakutcima misli, osjećaja ili doživljaja, da bi je konačno 2002. godine sustigao – u *Onostarnosti* poslije *Ovozemnog geta*.

I završit ću s nekoliko Brankovih stihova iz pisma od 11. travnja 1966. u kojem mi je pisao:

*Moje je ono sada što imam.
A nemam ništa. Sve mi je prošlo.
Oči ne vide. Ruka se ne rjiše.
Ja više nisam. Nema me više.
O, da je samo još jednom biti!*

Literatura

Jegić, Branko, *Ja, hodočasnik*, Matica hrvatska / Hrvatska riječ, Subotica 2007.

Jegić, Branko, *Jeka sa ravnice*, zbirka pjesama i *Bilješka o piscu* Bele Gabrića, objavljeno u književnom prilogu br. 6 u *Bačkom klasju*, Subotica 1992.

Jegić, Branko, privatna korespondencija s autorom prikaza (danas u posjedu njegove obitelji).

Merković, Lazar, pogovor zbirci pjesama *Ja, hodočasnik*, Matica hrvatska / Hrvatska riječ, Subotica 2007.

Miković, Milovan, pogovor zbirci pjesama *Ja, hodočasnik*, Matica hrvatska / Hrvatska riječ, Subotica 2007.

Perušić, Lajčo, Hodočasnik na ovome svijetu, *Hrvatska riječ*, br. 472 od 13. 4. 2012.

Perušić, Lajčo, pogovor zbirci pjesama *Ja, hodočasnik*, Matica hrvatska / Hrvatska riječ, Subotica 2007.

Žigmanov, Tomislav, natuknica u *Leksikonu podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, sv. 11, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica 2011.

**REPREZENTATIVNI HRVATSKI
PRIJEVODI MAĐARSKIH
PISACA IZ VOJVODINE
U 2017. GODINI**

Hrvatsko nakladništvo u 2017. godini svakako je obilježio cijeli niz prijevoda uglednih, štoviše kanonskih pisaca književnosti Mađara u Vojvodini i to u rasponu od Kosztolányija, preko Végela do Sziverija i Fenyvesija. Pri tome, izdanja su to renomiranih nakladničkih kuća (Fraktura, MeandarMedia i Disput), koje jamče odličnu distribuciju, medijsku vidljivost, recepciju i dakako, što je još bitnije, profesionalnu jezičnu i grafičku pripremu teksta.

Već petnaestak godina hrvatski nakladnici kontinuirano izdaju kanonska ili aktualna djela mađarskih pisaca; Katedra za hungarologiju Filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu proslavila je prije dvije godine dvadeset godina rada; Institut Balassi, Mađarski institut u Zagrebu, otvoren je u centru grada prije tri godine... sve to govori o sve većoj prisutnosti mađarske kulture i jezika u Hrvatskoj. U slučaju mađarskih pisaca vojvođanskog porijekla, ovaj novi razvoj hungarologije u Hrvatskoj, potpomogao je i obnovu i jačanje starih književnih i prijateljskih veza iz vremena bivše zajedničke države, odnosno interes hrvatske književne publike za mađarsku književnost u Vojvodini, pogotovo onu (post)modernističke provenijencije. Svakako treba uzeti u obzir da su ovi pisci od prije bili poznati hrvatskoj književnoj javnosti, ali velikom većinom posredstvom srpskih prijevoda – to je sigurno također potaknulo ugledne hrvatske izdavačke kuće na ove nakladničke projekte.

I tako su se 2017. godine uz nove prijevode Máraiija, Krasznahorkaiija i Magde Szabó, trenutno najčitanijih mađarskih pisaca u Hrvatskoj, pojavili i prijevodi romana Ševa (Pacsirta, 1924.) Dezsóa Kosztolányija (Subotica, 1885. – Budimpešta, 1936.), Memoari jednog makroa (Egy makró emlékiratai, 1967.) i Balkanska krasotica ili Šlemilovo kopile (Balkáni szépség, avagy Slemil fattyúja, 2015.), prvog i posljednjeg romana Lászla Végela (Srbobran, 1941.), te prijevodi izabranih pjesama Jánosa Sziverija (Mužlja, Zrenjanin, 1954. – Budimpešta, 1990.) pod nazivom Tajna kratkog života i Otta Fenyvesija (Gunaroš, 1954.) pod nazivom Kod nas više nema kanibala. Da na tome hrvatski nakladnici neće stati, govori nam interes koji hrvatski prevoditelji pokazuju za opus Géze Csátha (Subotica, 1887. – 1919.), Otta Tolnaiija (Kanjiža, 1940.) i Zoltána Danyija (Senta, 1972.)...

Ukratko ćemo Vam opisati na koji su način hrvatski nakladnici predstavili navedena izdanja.

Neven Ušumović

Dezső Kosztolányi **ŠEVA**

Disput i Hrvatsko filološko društvo, Zagreb
prevela Kristina Peternai Andrić

Književna teoretičarka i prevoditeljica s mađarskog jezika dr. sc. Kristina Peternai Andrić (Osijek, 1974.) za istog nakladnika već je prevela zbirku priča *Kornél Esti* (hrvatsko izdanje 2008.) i roman *Anna Édes* (hrvatsko izdanje, 2015.) Dezsőa Kosztolányija. Svako od ovih izdanja opremljeno je prevoditeljičinom vrlo sadržajnom i analitičkom bilješkom o autoru. Te su bilješke ustvari mnogo više od uobičajenih informacija koje se nalaze na kraju knjiga: prevoditeljica Peternai Andrić pruža precizne, povijesno-znanstvene orijentire za razumijevanje djela koje je prevela.

U slučaju romana *Ševa* prevoditeljica hrvatskoj publici daje i kulturno-povijesne informacije o književnikovom rodnom gradu, Subotici, budući da ovo Kosztolányijevo djelo na „blago literarno za-bašuren“ način oslikava gradski život krajem XIX. stoljeća i praktično predstavlja suptilan obračun s njegovom provincijalnošću. Riječ je o jednom od najvažnijih i najprevođenijih Kosztolányijevih djela koje danas ima status remek-djela mađarske književnosti, te time predstavlja jedno od najvažnijih književnih djela u kulturnoj povijesti grada Subotice.

Priča ovog romana usredotočuje se na jedan izvanredan tjedan u inače monotonom životu postarijeg bračnog para. Njihova nelijepa i nedruštvena trideset petogodišnja kći usidjelica, čiji je nadimak Ševa, otišla je, prvi put u životu, na ljetne praznike kod rodbine na pustu. Roditelji, čiji se cijeli život vrti oko kćeri, isprva su shrvani zbog njezine odsutnosti, no malo-pomalo iznova otkrivaju užitke i razbibrigu života u malom gradu. Počinju činiti stvari koje nisu iskusili godinama: jedu u restoranima (koje Ševa mrzi), idu u kazalište, troše novac na sebe, otac se prepušta zabavi kartanja i pijančevanju, majka se dotjeruje za izlaske i nakon višegodišnje pauze ponovno svira klavir...

Svojim briljantnim, suptilno ironičnim stilom Kosztolányi daje živopisan portret austrougarskog provincijalnog društva. Naizgled jednostavan i uravnotežen roman polako otkriva sloj po sloj emotivno zapretanog, u konačnici izopačenog obiteljskog (i gradskog) života.

Dezső Kosztolányi (Subotica, 1885. – 1936., Budimpešta), jedan je od klasika mađarske književnosti. U aktualnim povijesnim pregledima mađarske književnosti XX. stoljeća navodi se kao jedan od ključnih predstavnika građanske i europske moderne proze. Javio se i djelovao unutar mađarskog književnog kruga poznatog pod imenom „Nyugat“ („Zapad“). Bio je pjesnik,

prozaik, esejist, novinar i prevoditelj. Na svim tim područjima ostvario je mnogobrojna i vrijedna djela koja je, među ostalima, cijenio Thomas Mann, hvalio Endre Ady, kao uzor isticao Danilo Kiš. Kiš je Kosztolányija smještao uz blok Flaubertu, a djela *Neron*, *Ševa* i *Anna Édes* isticao na vrh europske književnosti, držao predavanja o njima i često ih preporučivao (francuskim) izdavačima.

László Végel

MEMOARI JEDNOG MAKROA

I

BALKANSKA KRASOTICA ILI ŠLEMILOVO KOPILE

Fraktura

oba romana prevela Xenia Detoni

Fraktura je uz *Disput* i *OceanMore* najvažniji hrvatski nakladnik koji objavljuje prijevode s mađarskog jezika; veliki broj naslova najvažnijih mađarskih pisaca s prijelaza iz XX. u XXI. stoljeće (Péter Esterházy, Péter Nádas, Imre Kertész) objavila je ova međunarodno priznata nakladnička kuća. Ako pri tome dodamo da je sve to prevoditeljsko djelo jedne prevoditeljice, jasno je da je riječ o svojevrsnom kulturnom podvigu. Riječ je, naime, o najproduktivnijoj hrvatskoj prevoditeljici s mađarskog jezika Xeniji Detoni (1958.), dobitnici godišnje nagrade „Iso Velikanović“ (2012.), najuglednije nagrade među hrvatskim prevoditeljima. Detoni je, između ostalog, radila kao izvršna producentica i koordinatorica koncerata, festivala

te urednica zvukovnih nosača klasične i suvremene glazbe pri Koncertnoj direkciji Zagreb s posebnim naglaskom na razvijanju hrvatsko-mađarskih kulturnih veza.

Prošlo je četrdeset godina od Végelovog prvog romana *Memoari jednog makroa*, romana koji je imao kulturni status među vodećim mađarskim piscima, što najbolje govori sljedeća izjava Pétera Esterházyja: „Lijepa i slobodna knjiga. Možda jedini istinski šezdesetosmaški roman napisan na mađarskom jeziku. Upravo iz njega možemo saznati najviše o duhu onog doba.“

Radnja romana povezuje Novi Sad i... Trogir(!): bez ikakve perspektive, Bub i njegovi prijatelji dane provode po novosadskim ulicama, večeri u lokalima, a ako i stignu do fakulteta, ondje uglavnom pružaju pasivni otpor premda zapravo ne uspijevaju izreći što ih točno muči. U potrazi za bilo ka-

kvim poslom, Bub nailazi na inženjera koji ga angažira za prljavu rabotu: da krišom snima žene u kompromitirajućim pozama i potom ih ucjenjuje. No, kad Bubova najbolja prijateljica Csicsi odluči prekinuti životarenje i krenuti u Trogir s neprilagođenim nadobudnim piscem Merkuroszom, Bubov se svijet nepovratno mijenja...

Dok *Makroa* hrvatskim čitateljima približava Esterházyjeva izjava, za novi roman o balkanskoj krasotici preuzeti su citati poznatih srpskih pisaca Filipa Davida i Teofila Pančića: „Kod nas je malo pisaca za koje možete reći da su veliki i kao ljudi i kao intelektualci, a László Végel jedan je od njih.“ (Filip David). „Maestralno ispriповijedana, ironična, melankolična ali i puna duha, Balkanska krasotica osvaja kao dokaz trijumfa ljudske nesalomljivosti u strahotama 20. stoljeća. Végelovska karnevalizacija historije nije razuzdana i bučna, nego prigušena, mučaljiva, melankolična.“ (Teofil Pančić).

Posljednji roman je, kao i većina Végelovih djela, fokusiran na Novi Sad: osebujni kovač grbova za sve režime Franjo Šlemil najradije Bogu krade dane na terasi novosadskog hotela Luxor, odmah do svoje kućice s radionicom i vrtom. No, na njegovu je imovinu oko bacio vlasnik hotela, sumnjivi biznismen Kotarac, koji se obogatio švercajući naftu i ratujući u Hrvatskoj i Bosni. Franju jednog dana posjeti misteriozna hotelska pjevačica Laura Rottenbiller raspitujući se o njegovoj obitelji. Naime, svi se još dobro sjećaju njegova djeda, Jánosa Slemila, koji je izučio mehaničarski zanat kod gospodina Schwarza, a nakon 1918. i preuzeo njegovu radionicu. Tijekom godina János je postajao Jovan, pa Johann... Ipak, Franjo još uvijek traži odgovore čije je on zapravo kopile i gdje je završila balkanska krasotica.

László Végel rođen je 1941. u Srbobranu. Studirao je mađarski jezik i književnost na sveučilištu u Novom Sadu, kao i filozofiju u Beogradu. Radio je u više medija (član redakcije časopisa *Új Symposion*, *Polja* i *Prolog*, urednik subotnjeg kulturnog dodatka lista *Magyar Szó*, kazališni kritičar *Politike*, dramaturg Televizije Novi Sad). Od 1994. do 2002. bio je koordinator novosadskog ureda Fonda za otvoreno društvo, a od 2002. bavi se isključivo književnošću. Dobio je brojne nagrade za književnost, među kojima se ističu dvije mađarske državne nagrade za životno djelo, Kossuthova (za književnost, 2009.) i Domovinska (za doprinos mađarskom nasljeđu, 2013.), a za djelo *Wittgensteinov razboj* dobio je Regionalnu Pulitzerovu nagradu Mađarske. László Végel i danas je dragi gost književnih festivala i manifestacija u Hrvatskoj.

János Sziveri

TAJNA KRATKOG ŽIVOTA : IZABRANE PJESME

izabrali Lea Kovács, István Ladányi
prevela Lea Kovács
MeandarMedia

Kao četvrta knjiga u Ediciji „Antologije“ zagrebačke nakladničke kuće MeandarMedia čiji je urednik poznati pjesnik i publicist Branko Čeganec, pojavila se knjiga Jánosa Sziverija, jednog od najvažnijih pjesnika mađarske književnosti u Vojvodini druge polovine XX. stoljeća. Riječ je o izvanrednom izdanju u svakom pogledu, počevši od dizajna, originalnog izbora pjesama, prijevoda Lea Kovács i opsežnog, iznimno upućenog pogovora Istvána Ladányija.

Prevoditeljica Lea Kovács (Vukovar, 1981.) posljednjih se godina afirmirala kao jedna od najvažnijih prevoditeljica mađarske poezije na hrvatski, a između ostalog prevela je i vrlo zahtjevan roman Lászla Krasznahorkaija *Sotonski tango*. Dr. sc. István Ladányi (Adorjan, 1963.) diplomirao je mađarski jezik i književnost na sveučilištu u Novom Sadu, a doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2008. godine. Od 1989. do 1991. godine uređivao je novosadski *Új Symposion*, a nakon preseljenja u Mađarsku, jedan je od osnivača i urednika časopisa *Ex Symposion* koji izlazi u Veszprému. U istom gradu Ladányi danas predaje na sveučilištu.

Citiramo Ladányija: „U proteklih su se 25 godina pristupi Sziverijevom životnom djelu mijenjali, a u novije je vrijeme porasla vrijednost prvih zbirki, međutim, pjesnička refleksija tijela u raspadu te borba svijesti i jezika protiv Babilona tijela stoji pred nama kao trajna vrijednost. U novije, pak, vrijeme pojavile su se pjesme iz djetinjstva koje je pjesnik pisao do svoje 14. godine, „Hipijevske molitve“ zabilježene u školskoj bilježnici 1968. godine, koje istodobno svjedoče o Sziverijevu osobitu talentu i poetskom utjecaju časopisa *Új Symposion*, to jest, osim o individualnom talentu, i o iznimnoj važnosti toga uzornog časopisa.“

János Sziveri (1954. – 1990.) mađarski je pjesnik, esejist, dramaturg, književni prevoditelj, urednik i novinar, legendarni glavni urednik *Új Symposiona*. Srednju školu pohađao u Zrenjaninu i Mostaru, nakon čega je upisao studij mađarskog jezika i književnosti na Sveučilištu u Novom Sadu. Od 1980. do 1983. glavni je urednik novosadskog časopisa *Új Symposion*. Nakon raspuštanja cijelog uredništva, od 1985. radio je kao dramaturg u Narodnom kazalištu u Subotici. Godišnju nagradu Saveza književnika Vojvodine dobio je 1988. za zbirku pjesama *Soljenje pameti* (Szájbarágás). Njegovo najplodnije pjesničko razdoblje ujedno je i razdoblje književno-političkog progona, egzistencijalnih kriza i teškog oboljenja... Godine

1992. utemeljena je „Nagrada János Sziveri“ za potporu najboljim ostvarenjima na području mađarske književnosti. Godine 2012. osnovan je Institut János Sziveri – Centar za književna i društvena istraživanja Srednje i Istočne Europe.

Ottó Fenyvesi

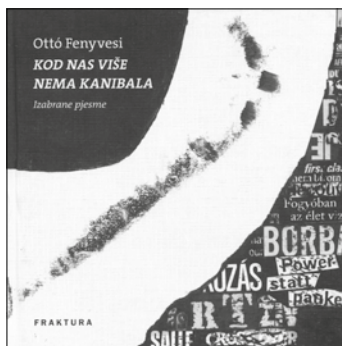
**KOD NAS VIŠE NEMA KANIBALA :
IZABRANE PJESME**

priredili Ottó Fenyvesi i Delimir Rešicki
s mađarskog prevela Lea Kovács

Kao sedamnaesta knjiga u „Fraktura“, izvanrednoj pjesničkoj ediciji Fraktura, danas jedne od vodećih hrvatskih nakladničkih kuća, pojavila se zbirka pjesama Otta Fenyvesija, zajedno s njegovim vizualnim priložima, većinom kolažima različitih isječaka iz novina. Knjigu je priredio Delimir Rešicki, jedan od najvažnijih hrvatskih pjesnika danas, a i ovu knjigu prevela je Lea Kovács.

Delimir Rešicki napisao je za knjigu opsežan pogovor, u kojem između ostalog piše: „Poezija Otta Fenyvesija oduvijek čuva mogućnost onoga jednoga maloga, ali još uvijek preostalog i otvorenoga puta za sve što štiti elementarnu ljudskost i cijeli registar ljudskih emocija komprimiranih u pjesnički tekst. Notorni Martin Heidegger dirljivo je pisao o ‘tajni poljskoga puta’, već vidno umorni Jim Morrison u ‘Američkoj molitvi’ šamanski recitirao: *We used to believe / In the good old days / Will still receive/In little ways / The Things of Kidness...* ‘Jedan gram je poezija. Dva su utopija’, piše Ottó Fenyvesi u svojim opet antologijskim stihovima, koji komotno mogu stajati kao moto u svim izborima recentnoga europskoga pjesništva.“ Na promociji u Osijeku, Rešicki je, pak, naglasio: „Fenyvesijevo pjesništvo spaja ono što rijetko komu uspijeva – nasljeđe istinske srednjoeuropske kulture i rock-nasljeđe, rock-glazba je pogonsko gorivo njegove poezije.“

Ottó Fenyvesi rođen je 1954. u Gunarošu. Bio je član uredništva novosadskog časopisa *Új Symposion* od 1975. do 1983. godine. Radio je kao disk-džokej i urednik literarnog programa na mađarskom jeziku na Radio Novom Sadu (1975. – 1991.). Od studenoga 1991. živi u Mađarskoj. Ure-

divao je razne listove i bio direktor lokalnih televizija. Od 2002. radi kao stručni suradnik Mađarske akademije znanosti u regionalnom centru u Veszprému. Od 2000. glavni je urednik literarnog magazina *Vár Ucca Műhely* (Radionica u tvrđavi). Piše pjesme, prozu i likovne prikaze. Radi kolaže, koje je izlagao na više samostalnih izložbi. Objavio je desetak knjiga poezije te dvije knjige proza i zbirki kolaža. Pjesme su mu prevedene na njemački, francuski, engleski, nizozemski, hrvatski, srpski, poljski, talijanski i španjolski jezik. Prevodi s hrvatskoga, slovenskoga, srpskoga i engleskoga jezika. Vlasnik je nakladničke kuće BabelPress, u kojoj objavljuje knjige južno-slavenških autora na mađarskom jeziku (Vojislav Despotov, Delimir Rešicki, Aleš Šteger). Dobitnik je brojnih nagrada, od kojih su najznačajnije: „Ervin Šinko” – za mlade vojvođanske pjesnike (1977.) i „József Attila” – najznačajnija državna nagrada za književno stvaralaštvo u Mađarskoj (2015.).

**IZ POVIJESTI
UMJETNIČKIH PRAKSI
HRVATA U VOJVODINI**

**UMJESTO
RAZLOGA**

Katarina Dinješ Gros

SUVREMENO HRVATSKO DRAMSKO PISMO U SUBOTIČKOM KULTURNOM OZRAČJU

Uvod

O dugoj i bogatoj povijesti subotičkog kazališta napisano je više studija, prikaza, kritika, knjiga i monografija¹. U njemu su izvođeni klasici hrvatske i svjetske književnosti te drame domaćih autora, a kazališni kritičari i kroničari kulturnog života grada pisali su o praizvedbama, premijerama i gostovanjima dosljedno te nekad manje, nekad više iscrpno.

Ovaj će se rad baviti sljedećim pitanjima: tko su suvremeni hrvatski dramatičari i po kojim se kriterijima svrstavaju u tu skupinu, koje su njihove drame dospjele na subotičku kazališnu scenu i u kojem su vremenskom razdoblju izvođene, kakav su odjek predstave imale u tiskovinama i kako je predstave vrednovala kritika.

Glavni je predmet rada nekoliko izvedbi suvremenih hrvatskih drama na subotičkoj kazališnoj sceni. Riječ je o dramama Fadila Hadžića *Hotel za luđake*, *Hitler u partizanima* i *Političko vjenčanje*, Brešanovim dramama *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja*, *Svečana večera u pogrebnom poduzeću* i *Arheološka iskapanja kod sela Dlj*, Šovagovićevim *Ptićicama*, Senkerovu *Fritzspieliu*, Špišićevu *Galebu 2*, Anočićevim *Kaubojima* i Matišićevu *Balonu*. Rad će obuhvatiti i dramaturgiju Tomićeva romana *Čudo u Poskokovoj Dragi*. Godina koja označava početak istraživanja je 1962. kada je u Subotici premijerno izvedena komedija Fadila Hadžića *Hotel za luđake*. Sastavni dio rada čine kritički osvrti u časopisu za književnost i umjetnost (*Rukovet, časopis za književnost, umjetnost i društvena pitanja*) te novinska kritika u rubrikama kulture tjednika *Subotičke novine* i *Hrvatska riječ*. Rad će se osvrnuti i na akademsku kritiku s mrežne stranice www.kriticarskikaravan.org te utvrditi sadašnje stanje kazališne kritike u subotičkom medijskom ozračju.

Prije svega, potrebno je podsjetiti se koji hrvatski književnici ulaze u kategoriju suvremenog hrvatskog dramskog pisma.

¹ Ristovski, Ljubica (ur.) 2005. *150 godina pozorišne zgrade /150 godina kazališne zgrade, Narodno pozorište – Narodno kazalište*. Subotica.

Tko su autori koji ulaze u antologiju suvremene hrvatske drame?

Svako je kategoriziranje sklizak teren, no eminentna imena poput teatrologa Borisa Senkera, teatrologinje Ane Lederer, dramatičara i dramaturga Jasena Boke i dr. sc. Lea Rafolta sabirala su i analizirala drame suvremenih hrvatskih autora pokušavajući ih povezati zajedničkim provodnim vrpčama.

Jasen Boko u predgovoru antologije *Nova hrvatska drama: izbor iz drame devedesetih* (2002.) navodi 3 kategorije hrvatskih dramatičara, počevši s *Neslomljivima (Onima koji opstaju)* za koje piše: „... ova je skupina vrlo produktivna i prisutna na scenama. Njezin je predvodnik, po zastupljenosti na domaćim scenama, Ivo Brešan...” (Boko, 2002, 16). Spomenutoj su kategoriji pridruženi i klasici hrvatske književnosti poput M. Držića, M. Krleža, M. Begovića, R. Marinkovića, da navedem samo neke. O njima se iscrpno pisalo u časopisima za književnost kao što su *Klasje naših ravni, časopis za književnost, umjetnost i znanost*² i *Rukovet, časopis za književnost, umjetnost i društvena pitanja*³ pa i izvan Subotice⁴. Prvoj kategoriji pripadaju i neizostavni F. Hadžić, M. Gavran, L. Kaštelan, M. Matišić, B. Senker i dr. Drugu kategoriju indikativno nazvanu *Zaboravljen(i) (Onaj koji nestaje)* čini samo jedan dramatičar, S. Šnajder, koji se 90-ih nepravедno izostavlja sa scene. Trećoj kategoriji *Novom valu (Onima koji nastaju)* nastaloj potkraj devedesetih, pripadaju I. Vidić, M. Brumec, D. Mihanović, F. Šovagović, E. Bošnjak, T. Štivičić i dr. Doprinos suvremenom hrvatskom dramskom pismu dali su mnogi hrvatski glumci poput Ljubomira Kerekeša, Saše Anočića, Elvise Bošnjaka te Filipa Šovagovića.

Gavranov Teatar ITD na ovu je generaciju književnika projektom *Suvremena hrvatska drama* djelovao poticajno, promovirajući njihove književne prvijence.

Kako je 18. siječnja 1962. godine u Subotici premijerno izvedena Hadžićeva komedija *Hotel za luđake*, u nastavku rada prvo će se govoriti o kategoriji *Neslomljivih*.

Neslomljivi na subotičkoj kazališnoj sceni

Virtuoz komedije, redatelj, idejni začetnik i osnivač Satiričkog kazališta „Kerempuh“, Fadil Hadžić našao je svoje mjesto i na sceni subotičkog kaza-

2 O izvedbi Krležinih drama u Vojvodini, u *Klasju naših ravni, časopisu za književnost, umjetnost i znanost*, iscrpno je pisala Antonija Čota Rekettye. Autoričini radovi *Krleža na vojvođanskoj kazališnoj sceni* objavljeni su u navedenom časopisu u nastavcima tijekom 2013., 2014., 2015. g. Radove *Hrvatski pisci na sceni subotičkog kazališta* objavljujivane u nastavcima u *Klasju naših ravni, časopisu za književnost, umjetnost i znanost*, pisao je Milovan Miković.

3 U *Rukoveti, časopisu za književnost, umjetnost i društvena pitanja*, 60-ih i 70-ih godina 20. st. kazališne osvrte o premijerama hrvatskih klasika (Krleža, Begović, Marinković) objavljivali su Petko Vojnić Purčar, Petar Šarčević i Ivanka Rackov.

4 O Držićevim komedijama na vojvođanskoj sceni izlagale su Zlata Šundalić i Katarina Dinješ Gros na znanstvenom skupu Krležini dani u Osijeku 2015. g.

lišta. Podatke o premijeri Hadžićeve komedije *Hotel za luđake* donosi monografija *150 godina pozorišne zgrade /150 godina kazališne zgrade* (2005.) urednice Ljubice Ristovski.

Ova Hadžićeva komedija u režiji Boška Pištala premijerno je izvedena 18. siječnja 1962. godine. Scenu je pripremio Pal Petrik, a za kostimografiju se pobrinula Radmila Radojević. Monografija bilježi i glumački ansambl u sastavu: Ilija Drašković, Milan Cvejanov, Milenko Rastović, Danica Pištalo i dr. Povodom premijere oglasila se u *Rukoveti, časopisu za književnost, umjetnost i društvena pitanja* istaknuta kazališna kritičarka Ivanka Rackov člankom *Fadil Hadžić, Hotel za luđake*, dubinski analizirajući ključne čimbenike kazališnog čina. Redatelju zamjera razvučenost komedije, šablonski prikazane tipove usidjelica, dok glumačkom ansamblu priznaje korektnost u izvedbi, ističući glumu Danice Pištalo. Pronicljivim okom kritičarke, I. Rackov osvrće se na rad scenografa i kostimografa: „Scenograf Pal Petrik dao je vizualno lepu i funkcionalnu odgovarajuću scenu, naročito je stepenište dobro služilo za mizanscen, ali je to ipak delovalo više kao atmosfera jednog hotela na moru, nego planinskog doma na visini preko hiljadu metara, nedostajala je lokalna boja. Ista primedba bi se mogla staviti i kostimografu Radmili Radojević, mnogo golotinje za planinu.“ (Rackov, 1962, 233). Ivanka Rackov analizira jezični aspekt predstave, kritizirajući dikciju i intonaciju pojedinih glumica, a u zaključku progovara o praktičnim problemima kazališta i estetskim potrebama ansambla koji zaslužuje kvalitetniji repertoar.

Na sceni subotičkog kazališta 1971. našao se stjegonoša *Neslomljivih*, Ivo Brešan sa svojom najpoznatijom grotesknom tragedijom *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja*. Prema podacima koji se donose u monografiji urednice Ljubice Ristovski *150 godina pozorišne zgrade /150 godina kazališne zgrade* (2005.), premijera je održana 10. prosinca 1971., komediju je režirao Vladimir Putnik, scenu pripremio Pal Petrik, a kostime je kreirala Branka Petrović. Glazbene dionice potpisuje Zoltan Sagmajster, plesnu koreografiju Mihajlo Jančikin, a lektorski dio kazališnog čina obavio je Ivo Popić. *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja* izvedena je u sljedećem glumačkom sastavu: Geza Kopunović, Mirko Huska, Katarina Bačlija, Ilija Drašković te mlada glumica Milica Marodić. Nakon premijere Brešanova prvijenca oglasila se novinska kritika *Subotičkih novina*. U članku *Dobra igra i zapažena predstava*, Ladislav Kovačić osvrće se na Brešanovo umijeće u prikazu jedinstvenih ljudskih karaktera te informira čitateljstvo kako je predstava bila diplomski rad mladog redatelja Vladimira Putnika. O premijeri Kovačić ima samo pohvalne riječi.

Ivanka Rackov u osvrtu *Hamlet u selu Mrduša Donja – zadnja općina Blatuša Iva Brešana u režiji Vladimira Putnika*, objavljenom u *Rukoveti, časopisu za književnost, umjetnost i društvena pitanja* progovara o Brešanovu umijeću da kroz dramu i kazalište ponudi stvarnu društveno-političku sliku „svu glupost, zaostalost, nečovečnost, nasilje i podlu poniznost u prvim danima socijalističke izgradnje“ (Rackov, 1971, 92). Kritičarka posebnu pozornost posvećuje radu V. Putnika koji je zajedno s ansamblom uspio ostvariti „... jednu od najboljih i najsnažnijih predstava za poslednjih nekoliko godi-

na na subotičkoj sceni" (Rackov, 1971, 92). Scenograf je uvjerljivo dočarao atmosferu Dalmatinske zagore u ogoljenoj Maloj sali, modificirajući rasvjetu i dekorirajući predvorje i stubište svijećama, a emotivnija atmosfera postignuta je pružanjem kazališnih dasaka među gledateljstvo. Ivanka Rackov hvali glumu Petra Radovanovića u ulozi seoskog učitelja, Gezu Kopunovića u ulozi beskrupuloznog tajnika Partije te Radiše Vučkovića u ulozi pobunjenika protiv nepravедnog sustava. Ova kazališna suputnica u zaključku informira čitateljstvo kako je predstava *Hamlet u selu Mrduša Donja* konkurirala za Sterijino pozorje, ali nije ušla u konačni izbor. Monografija *150 godina pozorišne zgrade /150 godina kazališne zgrade*, bilježi i nagrade koje je subotički ansambl dobio za izvođenje Brešanove drame. U Svetozarevu, na Danima komedije, 11. travnja 1972. nagradu novinara dobio je Petar Radovanović za ulogu učitelja Andre Škunce. Na XXII. Susretu vojvođanskih pozorišta u Zrenjaninu koji su se održavali od 6. do 16. svibnja 1972., nagrađeni su: Petar Radovanović za ulogu učitelja Andre Škunce, Geza Kopunović za ulogu Mate Bukarice i Milica Marodić za ulogu Anđe. Pohvaljen je i glumac Milenko Rastović za ulogu Šimurine.

Premijeru druge Hadžićeve komedije *Hitler u partizanima*, izvedene 6. svibnja 1975., koncizno je najavila rubrika *Subotički informator*, u *Subotičkim novinama*: „Utorak, 6. V. u 19, 30 časova „Hitler u partizanima“ → premijera.“⁵ Tri dana nakon premijere u *Subotičkim novinama* izašao je članak *U stilu Pučkog teatra – Hitler u partizanima Fadila Hadžića u režiji Vladimira Vukmirovića*. Autorica potpisana inicijalima I. R.⁶ čitateljstvu predstavlja Fadila Hadžića kao našeg najizvođenijeg dramskog pisca, a upućenost u različite izvedbe ovog Hadžićeva komada kritičarka dokazuje usporedbom zagrebačke predstave – Satiričkog kazališta „Jazavac“ u režiji M. Međimorca izvedene 17. travnja 1975. na 20. Jugoslovenskim pozorišnim igrama, i subotičke predstave – u režiji V. Vukmirovića, ocjenjujući potonju kvalitetnijom. Osim režije, kritičarka hvali i uhodan subotički ansambl, a na kraju članka analizira inscenaciju Pala Petrika i kostime Zorane Jovanović.

Povodom premijere *Hitlera u partizanima*, Ivanka Rackov oglasila se i u *Rukoveti*, časopisu za književnost, umjetnost i društvena pitanja. U prikazu *Premijere u Narodnom pozorištu*, autorica piše o izvedbama ansambla Drame na srpskohrvatskom jeziku: Majtenjijinu *Prognaniku*, Hadžićevu *Hitleru u partizanima* i Pešićevoj *Darinki iz Rajkovca*. Nakon analize *Prognanika*, I. Rackov naglašava kako je „komedija Fadila Hadžića *Hitler u partizanima* toplo primljena od subotičke publike“ (Rackov, 1975, 495). Iskusni redatelj V. Vukmirović motivirao je glumce pa je cijeli ansambl tijekom izvedbe zračio skladom i zadovoljstvom, a publiku je zainteresirao postavivši komediju „u stilu pučkog teatra“ (Rackov, 1975, 495). Originalnom su se komikom istaknuli glumci Geza Kopunović i Kaća Bačlija, dok je Ilija Drašković u ulozi Hitlera djelovao karikirano. Scenografija i kostimografija zadovoljili su autoričine kriterije: „... inscenacija Pala Petrika sva u jarkim bojama, sugerisala

5 *Subotički informator* u: *Subotičke novine*, god. XXXI., br. 17, Subotica, 29. april 1975., str. 17.

6 Iza inicijala I. R. stoji ime uvažene kazališne kritičarke Ivanke Rackov. Dopunila autorica članka.

je ton vedrine i optimizma. Kostimi Zorane Jovanović spoljnim elementima isticali su komične crte pojedinih likova" (Rackov, 1975, 495). Svoj prikaz Rackov zaključuje pozitivnim dojmovima, a u nastavku rada piše o Pešićevoj drami *Darinki iz Rajkovca*.

O popularnosti komedije *Hitler u partizanima* govori u prilog i činjenica da je predstava na repertoaru kontinuirano izvođena do 29. lipnja 1975.⁷

Nakon deset godina Brešan se opet izvodi na subotičkoj sceni. Ovaj put riječ je o *Svečanoj večeri u pogrebnom poduzeću*. Drama je premijerno izvedena 20. svibnja 1981. Redatelj predstave bio je R. Z. Dorić, Subotičanima poznat i po postavljanju Držićeva *Dunda Maroja*.⁸ Predstavu je glazbom obogatio *Mátyás Murényi*, za scenu se pobrinula nagrađivana scenografkinja Sveta Jovanović, kostime je kreirala Vesna Radović, a uloge su podijeljene glumcima: Danilu Čoliću, Petru Radovanoviću, Ivici Jakočeviću, Svetislavu Đorđeviću i dr. U tjedniku *Subotičke novine* objavljen je članak Eve Bačlije *Ivo Brešan po drugi put*. U kratkom intervjuu R. Z. Dorić progovara o jezičnoj spremnosti glumaca koji su ranije, uz Brešanova *Hamleta*, uvježbali jedinstven jezik Dalmatinske zagore. Govoreći o premijeri, redatelj Dorić kaže: „Komad sam radio sa velikim zadovoljstvom. Mislim da se nalazimo na pragu jedne premijere koja će prevazići značaj samo jedne dobre predstave i da će skrenuti pažnju javnosti baš svojom aktuelnošću, problematikom i hrabrošću" (Bačlija, 1981, 8). Nije se dugo čekalo na kritiku Boška Krstića koji je u članku *Predstava Brešana u gradu Subotici* objavljenom u tjedniku *Subotičke novine* iznio svoje dojmove. Krstić piše o provokativnoj crti ove groteskne tragedije, a u nastavku rada bavi se autorskim činiteljem pišući o Brešanovoj mladenačkoj hrabrosti koja „hodi po nekoj liniji dozvoljenog koju je valjda sam zamislio" (Krstić, 1981, 4). Spomenuti autor koncizno predstavlja temu drame, a potom hvali uspjelu režiju, izvanrednu glumu i funkcionalnu scenografiju. Analizom lektorskog dijela predstave, za koji je bio zadužen Ante Jelaska, Krstić nastoji obuhvatiti sve elemente kazališno-scenskog događaja. Isti autor opaža i Čolićevu glumačku osobnost: „S mnogo je razumevanja tumačio lik direktora pogrebnog preduzeća, s nekom detinjom naivnošću, osvajajući i simpatije i saučestvovanje u sopstvenoj nesreći zbog neodoljive pohlepe" (Krstić, 1981, 4). Ovakva ga zapažanja uvrštavaju u uspjele primjere novinske kritike. Brešanova *Svečana večera u pogrebnom poduzeću*, također je postigla zapažen uspjeh. O uspjehu predstave svjedoče i nagrade zabilježene u monografiji urednice Ljubice Ristovski. 1982. Nagrada udruženja dramskih umetnika Srbije pripala je glumcu Petru Radovanoviću za ulogu Mikca, a pohvalu je dobio glumac Danilo Čolić. I na XXXII. Susretu vojvođanskih pozorišta u Subotici od 13. do 23. travnja 1982. za Brešanovu dramu *Svečana večera u pogrebnom poduzeću* nagrađen je glumac Drame na srpskohrvatskom jeziku Danilo Čolić, a pohvaljeni su Petar Radovanović i redatelj R. Z. Dorić.

7 U *Subotičkom informatoru* u: *Subotičke novine*, god. XXXI., br. 25, Subotica, 27. VI. 1975., str. 12, navodi se podatak o datumu posljednje izvedbe komedije *Hitler u partizanima* prije ljetnog odmora 1. srpnja 1975.

8 Mjuzikl *Dundo Maroje* izveden je 18. 11. 1980. na sceni Narodnog pozorišta u režiji Radoslava Zlatana Dorića.

Treća Hadžićeva komedija *Političko vjenčanje* premijerno je izvedena 7. veljače 1982., kako se navodi u spomenutoj monografiji ur. Lj. Ristovski. Kako je već imao iskustva s priređivanjem Hadžićevih komedija režirajući *Hotel za luđake*, i ovaj put je redateljska palica prepuštena Bošku Pištalu. Scenu i kostime pripremio je Petar Pašić, a u glumačkoj postavi našli su se: Dragan Tometić, Monja Milenković, Milan Marodić i dr. (Ristovski, 2005). Premijeru je najavio tjednik *Subotičke novine* u članku *Premijera Hadžićevog Političkog venčanja*. Nakon osnovnih informacija o redatelju i glumačkom ansamblu, nepoznati autor čitateljstvo upoznaje sa sadržajem Hadžićeve komedije: „Političko venčanje je parodija na naše Montekie i Kapulete iz Šekspirovog Romea i Julije. Reč je o dve porodice koje imaju sina, odnosno ćerku dorasle za brak. Mladi se zavole, ali tada na scenu nastupaju politički principi. Sukob izbija oko toga da li će se venčanje obaviti na komunistički način ili pred popom.“ (Nepoznati autor, 1982, 16). Premijera *Političkog vjenčanja* najavljena je koncizno, daleko od glamuroznih najava krajem 40-ih i 50-ih godina u *Hrvatskoj riječi* te 60-ih u *Subotičkim novinama*. Uslijedila je novinska kritika *Venčanje bez uzbuđenja* Boška Krstića u *Subotičkim novinama*. Taj korektni kazališni suputnik uspijeva u svoj tekst uklopiti različita zapažanja o *Političkom vjenčanju*: nespretno odabran i neambiciozan komad tematski neprilagođen vremenu, redateljske i glumačke propuste, umorni ansambl Drame i nezadovoljstvo gledatelja.

Treće Brešanovo djelo na repertoaru subotičkog kazališta bila je drama *Arheološka iskapanja kod sela Dilj*. Premijera je održana 30. ožujka 1984. godine u režiji Aleksandra Davića. Scenograf predstave bio je István Hupkó, kostimografkinja Ivanka Krstović, a glazbu je priredio *Mátyás Murényi*. U ostvarenju predstave sudjelovao je ansambl u sastavu: Ilija Drašković, Monja Milenković, Zoran Bučevac, Danilo Čolić, da spomenem samo neke. O premijeri ove Brešanove drame čitatelj podrobnije saznaje iz novinske kritike *Premijerna Arheološka iskapanja* koju je u *Subotičkim novinama* objavila Slavica Lakićević. Ona se oborila na mladog redatelja Aleksandra Davića kojemu je postavljanje *Arheoloških iskapanja* bio diplomski rad. Zastarjeli trendovi u režiji i propusti koji su isplivali kroz jezičnu nepripremljenost ansambla, glavne su autoričine zamjerke. S. Lakićević ističe i nekoliko svijetlih točaka predstave, u prvom redu realističnu glumu Ilije Draškovića, Đorđa Rusića i Ivica Jakočevića. U svojoj novinskoj kritici ostavlja prostora i za I. Brešana o kojemu piše: „Brešan je primamljiv za pozorišne stvaraocce, verovatno zbog sposobnosti da perom naslika današnje vreme, vrline i mane običnih ljudi, kao i onih u čijim rukama je često sudbina pojedinaca i grupa.“ (Lakićević, 1984, 4).

Devedesetih su godina hrvatski suvremeni dramatičari privremeno utihnuli na sceni subotičkog kazališta.

U novom mileniju na subotičkoj je sceni osvanuo još jedan predstavnik *Neslomljivih* – Boris Senker. Njegova drama *Fritzspiel* premijerno je izvedena 17. 11. 2006. Predstavu je, u *Hrvatskoj riječi*, krajem listopada najavio novinar Davor Bašić Palković u članku *Fritzspiel na repertoaru od sredine studenoga*. Autor informira čitateljstvo o praižvedbi Senkerove drame 2002., piše o zapa-

ženim nagradama te najavljuje subotičku premijeru. U kratkom intervjuu za *Hrvatsku riječ*, redatelj Robert Raponja ističe i cilj predstave: „Nastojat ćemo da učinak predstave bude takav da publiku zabavimo i nasmijemo, ali i da ih zaintrigiramo ne bi li možda originalni komad ponovno pročitali.“ (Bašić Palković, 2006, 37). O premijeri *Fritzspiela* pisalo se i u tjedniku *Subotičke novine*. Autor potpisan inicijalima Zo.Ve.⁹ u članku *Poigravanje smehom* (Zo. Ve., 2006, 11) donosi važne podatke o predstavi. Redatelj i scenograf predstave je gost R. Raponja, za glazbu je zadužena Arinka Segando, predstavu je koreografski pripremila Dragica Aćin, a kostime je osmislila Dragica Pavlović. Predstava se izvodi u sljedećem glumačkom sastavu: Jovan Ristovski, Suzana Vuković, Miloš Stanković, Đorđe Simić, Jelena Mihajlović, Ivan Fotez i dr. Isti novinar bilježi informacije s konferencije na kojoj se redatelj Raponja dotaknuo i društveno aktualne tematike o Glembajevima: „Dakle, ideja koja se provlači kroz predstavu je da tajkunska obitelj Glembajevi preživljava i vremena i prostore, nadživljava ih i da taj tajkunizam je u svakoj epohi, traži da se legalizuje i da bude na vlasti.“ (Zo. Ve., 2006, 11). Nakon izvedbe *Fritzspiela*, u rubrici *Kultura u Hrvatskoj riječi* izašao je opsežan članak *Krležina drama na meniju povijesno-kazališne kuhinje*, autora D. Bašića Palkovića. U uvodnom rečenici članka autor informira čitateljstvo o etimologiji naziva predstave, a zatim piše o povijesti drame i kazališnim stilovima koji se isprepleću u predstavi: „U izvedbi takozvanog Kulinarskog kazališta, poznata tročinka o propasti patricijske obitelji publici je servirana na više načina – od grčke, elizabetinske i klasicističke tragedije, preko komedije dell’ arte, nušičevske lakrdije, suvremenih formi opere, baleta i neverbalnog teatra, sve do televizijske novele.“ (Bašić Palković, 2006, 28). Autor se dotiče pojma tranzicije navodeći Glembajeve kao tipičan primjer svih tranzicijskih društava. Novinar hvali kvalitetnu izvedbu predstave i glumce koji, kako zahtijevaju kabaretski segmenti predstave, preuzimaju uloge pjevača i plesača, a osvrće se i na jezični aspekt ovog kazališnog događaja. Ansambel Drame na srpskom jeziku svladao je jezične finese i s uspjehom odigrao predstavu na hrvatskom jeziku. Članak Zorana Veljanovića *Iz Zrenjanina sa punim bućurom nagrada*, objavljen u tjedniku *Subotičke novine* još se jednom osvrće na ovu predstavu, jezgrovito informirajući kulturnu javnost o uspjesima subotičkog ansambla koje je 19. travnja 2007. na 57. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine uspješno izvelo Senkerovu dramu: „Drama na srpskom jeziku Narodnog pozorišta-Narodnog kazališta/ Népszínház iz Subotice dobila je specijalnu nagradu za predstavu u celini *Fritzspiel* Borisa Senkera u režiji Roberta Raponje.“ (Zo. Ve., 2007, 9). Na Festivalu su nagrađeni i glumci, Suzana Vuković u ulozi Barunice i Jovan Ristovski u ulozi Glembaya.

Drama *Balon Neslomljivog* Mate Matišića izvedena je u Subotici 15. studenoga 2015. godine. Dramu je režirao Mislav Brečić, a predstava je u sklopu turneje Teatra Exit prethodno izvedena u Beogradu i Somboru. Toj

9 Zo. Ve su inicijali novinara Zorana Veljanovića. Podatak je pronađen u radu Đure Lončara, *Pseudonimi i inicijali autora koji su pisali o bunjevačkim i šokačkim Hrvatima*, u: *Klasje naših ravni, časopis za književnost, umjetnost i znanost*, god. 11, br. 11-12, Subotica 2006., str. 84-100. U otkrivanju pseudonima pomogao Milovan Miković, potvrdio Slobodan Đurikin, glavni i odgovorni urednik *Subotičkih novina*.

je kazališnoj poslastici prostor posvetio tjednik *Hrvatska riječ* u članku *Priča o glumcu i našim životima*. Okosnicu dramske radnje čini položaj glumca i umjetnosti te ljudski životi izloženi svakodnevnim frustracijama. U izvedbi *Balona* sudjelovao je kvartet vrhunskih glumaca: Krešimir Mikić, Vilim Matula, Branka Trlin i Judita Franković. Subotičani su uživali u maestralnoj glumi Vilima Matule koji se od „neuroznog glumca“ s početka predstave, preobrazio u „jednog zanimljivog pripovjedača“ (HR – *Hrvatska riječ*, 2015, 32).

Novi val na subotičkoj kazališnoj sceni

Trojica su predstavnika *Novog vala* izvedena na subotičkim kazališnim daskama. Riječ je o dramatičaru Filipu Šovagoviću koji je kulturnoj javnosti poznatiji kao kazališni i filmski glumac, dramatičaru i prozaiku Davoru Špišiću te glumcu, dramatičaru i redatelju Saši Anočiću. U Subotici je 21. prosinca 2004., u režiji R. Raponje premijerno izvedena Šovagovićeva *zavtorska* drama *Ptičice*. Scenografiju je pripremio István Hupkó, dramaturgiju Svetislav Jovanov, a kostimografiju Dragica Pavlović. Koreografski dio predstave pripremila je Vera Obradović, a glazbene dionice Gábor Lengyel. O premijeri Šovagovićevih *Ptičica* na pozornici kina „Jadran“ pisano je u tjedniku *Hrvatska riječ*. Z. Sarić u članku *U zatvoru ipak nije bolje* piše o toplom prijemu *Ptičica* kod subotičke publike: „Dupke puna kazališna dvorana na premijeri, potvrda je interesa publike za kazališnim komadima prema tekstovima suvremenih pisaca.“ U istom članku Šovagović izražava zadovoljstvo redateljskim postupcima i uspjehom drame kojom je zaintrigirao publiku i izvan granica Hrvatske. S *Ptičicama* je subotički ansambl nastupio na 55. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine koji se od 19. do 25. travnja 2005. održavao u Zrenjaninu. Taj je događaj popratio tjednik *Subotičke novine*. Novinar potpisan inicijalima Z. R.¹⁰ u članku *Iskorak ka savremenom* piše kako je Festival „otvorila predstava Filipa Šovagovića *Ptičice* u režiji Roberta Raponje, a u izvođenju Drame na srpskom subotičkog Narodnog pozorišta-Narodnog kazališta-Népszínház“ (Romić, 2005, 15). Publika je ispratila predstavu ovacijama, a ansambl je dobio brojne pohvale na okruglom stolu. U istom je članku glumac Ljubiša Ristović naglasio važnost predstave: „(...) subotičko Pozorište prvo je nakon dugo vremena u svoj repertoar uvrstilo komad na savremenom hrvatskom jeziku...“ (Romić, 2005, 15). Visoko su ocijenjene i ostale predstave subotičkog kazališta izvedene na ovom Festivalu¹¹, a dvije je nagrade dobio glumac Béla Kaló i to za najbolju mušku epizodnu ulogu u predstavi Drame na mađarskom jeziku *Murlin Murlo* i *Ptičice* Drame na srpskom jeziku. Predstava *Ptičice* zainteresirala je novinara *Hrvatske riječi* Zvonka Sarića koji je objavio članak *Odigrana i predstava na*

10 Z. R. su inicijali novinara Zlatka Romića. Podatak je pronađen u radu Đure Lončara, *Pseudonimi i inicijali autora koji su pisali o bunjevačkim i šokačkim Hrvatima*, u: *Klasje naših ravni, časopis za književnost, umjetnost i znanost*, god. 11, br. 11-12, Subotica 2006., str. 84-100. U otkrivanju inicijala pomogao Milovan Miković.

11 Isti tjednik navodi kako je riječ o predstavama *Murlin Murlo*, *Siromašni čizmar* i *kralj vetra* te *Aska i vuk*.

hrvatskom jeziku. Spomenuti autor piše kako je 55. Festival profesionalnih kazališta Vojvodine počeo Šovagovićevom dramom koju subotički ansambl izvodi na hrvatskom jeziku. Sarić je popratio i jedan književni događaj u Hrvatskoj. U članku *Zbirka drama Ptičice Filipa Šovagovića* spomenuti novinar piše o promociji Šovagovićeve zbirke održane 3. svibnja 2005. u Gradskom dramskom kazalištu „Gavella“ u Zagrebu.

Na sceni subotičkog kazališta praižvedena je i drama Davora Špišića. Za dramu *Galeb 2* Osječanin je nagrađen na natječaju Narodnog pozorišta Subotica za novu dramu 2010.¹² Praizvedba Špišićeva *Galeba 2*, najavljena je za 18. ožujka 2011. Istog je datuma u rubrici *Kultura u Hrvatskoj riječi* objavljen jezgrovit članak nepoznatog autora, *Galeb 2 Davora Špišića u Subotici* koji obavještava čitateljstvo kako je predstavu režirao Nikola Zavišić. Isti članak najavljuje premijeru: „Premijera predstave je večeras (petak, 18. ožujka) na sceni „Jadran“ u 19,30, a prva repriza u nedjelju, 20. ožujka“ (Nepoznati autor, 2011, 31). *Galeb 2* je zainteresirao novinara tjednika *Subotičke novine* potpisanog inicijalima S. N. koji u opsežnom članku *Galeb 2 u subotičkom Narodnom pozorištu – Malo nostalgije, humora i ljubavi* donosi vrijedne informacije o ovom kazališnom događaju. Komad je režirao Nikola Zavišić, ujedno zadužen i za dramaturgiju, rasvjetu i izbor glazbenih dionica. Koreografiju je pripremila Dunja Jocić, kostime kreirala Mirna Ilić, a glazbu su prilagodili i izveli Armando Mesaroš i Deneš Blažanik. Članak navodi i glumačku postavu koju čine Jugoslav Krajnov, Suzana Vuković, djevojčica Lola Berta, Zoran Bučevac, i dr. Dramsku radnju čitateljima je pojasnio redatelj Zavišić: „Priča je jednostavna, govori o raspadu jedne porodice na granici raspada zemlje, bivše Jugoslavije“ (S. N., 2011, 11).

Kulturna predstava *Kauboji*, prvijenac kazališnog i filmskog glumca i redatelja, Osječanina Saše Anočića, izvedena je u Subotici tijekom gostovanja NP Kikinda 20. prosinca 2015., kako se navodi na mrežnoj stranici Narodnog pozorišta/Narodnog kazališta/Népszínház.¹³ *Kauboje* je režirao Kokan Mladenović, inscenirala Marija Kalabić, kostime osmislila Tatjana Radišić, koreografski pripremila Andreja Kulešević, a glazbu odabrala Irena Dragović. Ovo je gostovanje u subotičkom medijskom prostoru prošlo nezapaženo u rubrikama kulture *Hrvatske riječi* i *Subotičkih novina*.

Kako je Tomić očarao Suboticu?

Čudo u Poskokovoj Dragi, humoristični je roman suvremenog hrvatskog prozaika i kolumnista Ante Tomića koji je 25. rujna 2010. doživio dramatizaciju u Satiričkom kazalištu „Kerempuh“. Komediju je tada režirao Krešimir Dolenčić, a adaptirala i dramatizirala Željka Udovičić koja je, uz tekstopisca Tomića, na Marulićevim danima 2011. dobila Marula za najbolje izvedeni tekst. Dramatizacija Tomićeva humorističnog romana zaintrigirala je i sjever

12 Podaci o nagradama Davora Špišića navode se na mrežnoj stranici: <http://www.hrvatskodru-stvopisaca.hr/hr/clan/davor-spisic-226> (zadnji posjet 3. 11. 2017.).

13 <http://suteatar.org/repertoar.php> (zadnji posjet 7. listopada 2017.).

Bačke. Subotički je tjednik u najavama premijere *Čuda u Poskokovoj Dragi* bio glamurozan, donoseći brojne informacije o prvim čitalačkim probama, najavi premijere, odnosu glumaca i publike te nagrađenim glumcima. Tako autor potpisan inicijalima N. Đ. u članku *Pred početak sezone u Narodnom pozorištu – Čudo u Poskokovoj Dragi*, objavljenom u *Subotičkim novinama* piše kako će se premijera održati 5. listopada 2012., a tjednik donosi i fotografiju s prve čitalačke probe. O subotičkoj premijeri pohvalio se i Ante Tomić koji je u listopadu gostovao na beogradskom sajmu knjiga.¹⁴ Tjedan dana nakon premijere, u *Hrvatskoj riječi* objavljen je jezgrovit članak nepoznatog autora, *Ante Tomić u subotičkom kazalištu* u kojemu se navode podaci o autoru, redateljici i dramaturginji predstave. U tjedniku *Subotičke novine* autorica potpisana inicijalima M. M.¹⁵ objavljuje opsežan intervju *Između publike i glumaca se dešava predstava*, s glumicom Minjom Peković. Mlada glumica je za ulogu Lovorke nagrađena na 63. Festivalu profesionalnih pozorišta Vojvodine u Kikindi 2013., a o heroini komedije kaže: „Kod Lovorke mi se najviše sviđaju vedrina i njena volja za životom.“ (Matković, 2013, 15). Jezični aspekt komedije zahtijevao je dodatnu pripremu gdje je do izražaja došla i snalažljivost mlade glumice: „Za ovaj komad mislim da sam najviše vremena provela slušajući na jutjubu splitski izgovor i gledajući razne klipove, priloge i intervjue Splitskana, baveći se tim mentalitetom.“ (Matković, 2013, 15).

Popularna komedija spominje se i u *Subotičkim novinama* u članku *Dve predstave u selekciji međunarodnih festivala*. Autorica potpisana inicijalima A. Š.¹⁶ razotkriva financijske probleme kazališta: „... gostovanje predstave *Čudo u Poskokovoj Dragi*, koja je također ušla u selekciju Dana satire u teatru „Kerempuh“ u Zagrebu, još je neizvesno, s obzirom da subotički teatar nije u mogućnosti da finansira troškove (...)“ (Šiška, 2013, 15). Jednostavnom internetskom pretragom pronalazi se podatak kako je Narodno pozorište/Narodno kazalište/Népszínház gostovalo na 37. danima satire Fadila Hadžića u Zagrebu od 5. do 21. lipnja 2013. s predstavom *Čudo u Poskokovoj Dragi*, u režiji Snežane Trišić te adaptaciji i dramtizaciji Maje Pelević.¹⁷

Subotički se tisak još jednom osvrnuo na glumce koji su obilježili sezonu 2014./2015. Autorica potpisana inicijalima V. K. B.¹⁸ u članku *Minja Peković i Milan Vejnović najbolji glumci* piše: „Po mišljenju publike i žirija najbolja glumica Drame na srpskom jeziku je Minja Peković. Publika je za najboljeg glumca izabrala Milana Vejnovića, dok je po oceni žirija najbolje uloge ostvario Marko Makivić.“ (Vučković, 2015, 14).

14 Mrežna stranica: <http://www.blic.rs/kultura/vesti/ante-tomic-sajam-knjiga-nemerljiv-sa-slicnima-u-regionu/dvixpbg> (zadnji posjet 2. kolovoza 2017).

15 M. M. su inicijali novinarke Milke Matković. U dopuni podatka pomogao Slobodan Đurikin.

16 A. Š. su inicijali novinarke Alane Šiška. Podatak dopunio Milovan Miković, potvrdio S. Đurikin.

17 Mrežna stranica: <http://kazaliste.hr/index.php?p=article&id=1807> (zadnji posjet 7. listopada 2017.).

18 V. K. B. su inicijali novinarke Biljane Vučković. Podatak dopunio Milovan Miković, potvrdio Slobodan Đurikin.

Koliko je Tomičevo *Čudo* bilo popularno i posjećeno govori i činjenica da se u Subotici izvodilo i tijekom 2016.¹⁹, ostvarilo brojna gostovanja pa tako i jedne lijepe ljetne večeri na OLJK 2013.²⁰

Zaključak

Na subotičkim kazališnim daskama izvođene su drame F. Hadžića, I. Brešana, F. Šovagovića, B. Senkera, D. Špišića, M. Matišića i S. Anočića, a dramtiziran je i Tomičev roman *Čudo u Poskokovoj Dragi*. Uvjerljivo najizvođenijima pripadaju *Neslomljivi*, Fadil Hadžić i Ivo Brešan. Iako su se Brešanove drame u Subotici izvodile 70-ih i 80-ih, podaci pronađeni na mrežnoj stranici subotičkog kazališta otkrivaju kako je *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja* u Subotici izvedena i 2013. prilikom gostovanja Narodnog pozorišta Sombor.²¹ Subotičani su 2006. pogledali Senkerovu dramu *Fritzspiel*, a 2015. izveden je *Balon* Mate Matišića, čime je dopunjena kategorija *Neslomljivih*.

Godine 2004. Suboticu je zapljusnuo *Novi val*. Šovagovićeve drama *Ptičice* glumcima i publici donijela je svježinu dramske suvremenosti. Nostalgiju za prošlim vremenima probudio je 2011. Davor Špišić s *Galebom 2*. Zasad posljednji predstavnik *Novog vala* je Saša Anočić s *Kaubojima* izvedenima 2015. Od premijere Brešanove drame *Arheološka iskapanja kod sela Dilj* do Šovagovićevih *Ptičica* prošla su čak dva desetljeća. Nakon kulturno sušnih, a politički dramatičnih 90-ih, 2000-ih hrvatski se suvremenici vraćaju na subotički repertoar. Nemoguće je, nažalost, ne zapaziti kako je s repertoara izostalo suvremeno hrvatsko dramsko žensko pismo. Subotička publika na domaćoj sceni još nije vidjela drame etabliranih hrvatskih književnica poput Lade Kaštelan pripadnice *Neslomljivih*, ali i predstavnice *Novog vala* Tene Štivičić – perspektivne dramatičarke i dramaturginje svjetskog glasa.

Kazališna kritika kakvu su u zlatnim godinama pisali P. Šarčević, P. Vojnić Purčar, L. Merković, I. Rackov, L. Kovačić i M. Miković, izostala je u slučaju istraživanih dramatičara, uz iznimke, Fadila Hadžića i Ivu Brešana čije je drame u *Rukoveti* vrednovala I. Rackov. Predstavnicu *Novog vala* ostali su bez akademske kritike. Istraživanje rubrika kulture u tjednicima *Subotičke novine* i *Hrvatska riječ* pokazalo je zanimanje novinara za suvremenu hrvatsku dramsku i kazališnu scenu. Premijere i gostovanja, uz pokoju iznimku, bile

19 Na sceni „Jadran“ posljednji put izvodi se 20. ožujka 2016. što je vidljivo iz mjesečnog repertoara: <http://suteatar.org/repertoar.php> (zadnji posjet 7. listopada 2017.).

20 Mrežna stranica <http://radio.hrt.hr/radio-osijek/clanak/oljk-palacinka-i-cudo-za-puno-smijeha/19064/> (zadnji posjet 7. listopada 2017.).

21 U Narodnom pozorištu Sombor premijerno je 7. rujna 2012. izvedena Brešanova groteskna tragedija *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja*. Premijera je najavljena na mrežnoj stranici somborskog kazališta: <http://www.npozoristes.co.rs/vesti.php?&kategorija=arhiva&page=30> (zadnji posjet 7. listopada 2017.). Somborski je ansambl s ovom dramom gostovao u Jagodini, Beogradu, Kruševu i Novom Sadu. Gostovanje Narodnog pozorišta Sombor u Subotici s Brešanovom dramom *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja* najavljeno je 29. travnja 2013. za 19,30, kako se vidi na mrežnoj stranici: <http://suteatar.org/repertoar.php> (zadnji posjet 7. listopada 2017.).

su medijski popraćene. Osim nekoliko novinskih kritika u tjednicima *Subotičke novine* i *Hrvatska riječ*, od koje bih istaknula onu Boška Krstića i Davora Bašića Palkovića, u pogledu izvođenih suvremenika, i ona je iščeznula. Kazalište se u Subotici u novije vrijeme popularizira kroz intervjuje s (gostujućim) redateljima i glumcima ili se svodi na najave u rubrikama kulture. Glumci poput Minje Peković i Ljubiše Ristovića pokazali su zanimanje za suvremenu hrvatsku dramu te spremnost za suradnju s hrvatskim redateljima. Ovakva *dobitna kombinacija* iznjedrila je brojne pohvale i nagrade na festivalima i gostovanjima. Kraj sušnom razdoblju kazališne kritike u Hrvatskoj nazire se u pojavi najmlađe generacije kazališnih kritičara o čemu piše osječki teatrolog Ivan Trojan²², dok se to u Srbiji realizira kroz projekt Kritičarski karavan na inicijativu Udruženja pozorišnih kritičara i teatrologa Srbije. Simbolično pa i sudbinski, Karavan je 2014. krenuo od Subotice, ostvarujući se na *Gloriji* hrvatskog klasika, *Neslomljivog* Ranka Marinkovića.²³ U vjeri da će teatrološki eseji obuhvatiti predstavnike *Novog vala* i u nadi u proboj suvremenog hrvatskog dramskog pisma na subotičku kazališnu scenu zaključujem rad.

Literatura

Bačlija, Eva. 1981. Ivo Brešan po drugi put. *Subotičke novine*, godina XXXIV (19), Subotica, 15. V., 8.

Bašić Palković, Davor. 2006. Fritzspiel na repertoaru od sredine studenoga. *Hrvatska riječ*, 27. listopada, broj 193, 37.

Bašić Palković, Davor. 2006. Krležina drama na meniju povijesno-kazališne kuhinje. *Hrvatska riječ*, 24. studenoga, broj 197, 28.

Batušić, Nikola. 1971. *Hrvatska kazališna kritika*. Zagreb: Matica hrvatska.

Boko, Jasen. 2002. Hrvatska drama devedesetih: povratak monologu. U: Jasen Boko (pr.). *Nova hrvatska drama: izbor iz drame devedesetih*, Zagreb: Znanje, 5-28.

H. R. (*Hrvatska riječ*). 2015. Priča o glumcu i našim životima. *Hrvatska riječ*, 20. studenoga, broj 658, 32.

Krstić, Boško. 1981. Predstava Brešana u gradu Subotici. *Subotičke novine*, godina XXXIV (21), Subotica, 29. V., 4.

Krstić, Boško. 1982. Venčanje bez uzbuđenja. *Subotičke novine*, godina XXXIX (6), Subotica, 12. II., 4.

Kovačić, Ladislav. 1971. Dobra igra i zapažena predstava. *Subotičke novine*, godina XXII (51), Subotica, 17. XII., 6.

Lakićević, Slavica. 1984. Premijerna Arheološka iskapanja. *Subotičke novine*, XLV (14), Subotica, 6. IV., 4.

²² Ivan Trojan, *Najmlađa generacija hrvatskih kazališnih kritičara (dramskih)*. U: Dani hvarskog kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu, Vol. 40 No. 1. travanj 2014. Mrežna stranica: <http://hrcak.srce.hr/122891> (zadnji posjet 2. kolovoza 2017.).

²³ *Gloriju* su u režiji Anđelke Nikolić vrednovali I. Burić, I. Medenica, D. Bošković i B. Jevtić.

Lončar, Đuro. 2006. Pseudonimi i inicijali autora koji su pisali o bunjevačkim i šokačkim Hrvatima, u: *Klasje naših ravni, časopis za književnost, umjetnost i znanost*, god. 11 (11-12), Subotica, str. 84-100.

M. M. (Matković, Milka) 2013. Između publike i glumaca se dešava predstava. *Subotičke novine*, godina LXVIII (18), Subotica, 3. maj, 15.

Nepoznati autor. 1982. Premijera Hadžićevog „Političkog venčanja“. *Subotičke novine*, godina XXXIX (5), Subotica, 5. II., 16.

Nepoznati autor. 2011. Galeb 2 Davora Špišića u Subotici. *Hrvatska riječ*, 18. ožujka, broj 417, 31.

Nepoznati autor. 2012. Ante Tomić u subotičkom kazalištu. *Hrvatska riječ*, 12. listopada, broj 498, 31.

S. N. 2011. Galeb 2 u subotičkom Narodnom pozorištu. Malo nostalgije, humora i ljubavi. *Subotičke novine*, godina LXVII (11), Subotica, 18. mart, 11.

Rackov, Ivanka. 1962. Fadil Hadžić, Hotel za luđake. *Rukovet, časopis za književnost, umjetnost i društvena pitanja*, godina VIII., knjiga XII, sveska 3, mart: 233.

Rackov, Ivanka. 1972. Hamlet u selu Mrduša Donja – zadnja općina Blatuša Iva Brešana u režiji Vladimira Putnika. *Rukovet, časopis za književnost, umjetnost i društvena pitanja*, godina XVIII, knjiga XXXV, sveska 1-2, januar-februar: 92-93.

I. R. (Rackov, Ivanka). 1975. U stilu Pučkog teatra – Hitler u partizanima Fadila Hadžića u režiji Vladimira Vukmirovića. *Subotičke novine*, godina XXXI (18), Subotica, 9. maj, 5.

Rackov, Ivanka. 1975. Premijere u Narodnom pozorištu. *Rukovet, časopis za književnost, umjetnost i društvena pitanja*, godina XXI, knjiga XLII, sveska 7-8, jul-avgust: 494.-495.

Ristovski, Ljubica (ur.). 2005. *150 godina pozorišne zgrade /150 godina kazališne zgrade, Narodno pozorište-Narodno kazalište*, Subotica.

Z. R. (Romić, Zlatko). 2005. Iskorak ka savremenom. *Subotičke novine*, godina CXIII (17), Subotica, 29. april, 15.

Sarić, Zvonko. 2004. U zatvoru ipak nije bolje. *Hrvatska riječ*, 24. prosinca, broj 99, 40.

Sarić, Zvonko. 2005. Odigrana i predstava na hrvatskom jeziku. *Hrvatska riječ*, 29. travnja, broj 116, 47.

Sarić, Zvonko. 2005. Zbirka drama *Ptičice* Filipa Šovagovića. *Hrvatska riječ*, 6. svibnja, broj 117, 39.

Subotički informator. 1975. *Subotičke novine*, godina XXXI (17), Subotica, 29. april, 17.

Subotički informator. 1975. *Subotičke novine*, godina XXXI (25), Subotica, 27. VI., 12.

A. Š. (Šiška, Alana). 2013. Dve predstave u selekciji međunarodnih festivala. *Subotičke novine*, godina LXVIII (20), Subotica, 17. maj, 15.

V. K. B. (Vučković, Biljana). 2014. Minja Peković i Milan Vejnović najbolji glumci. *Subotičke novine*, godina LXVIII (26), Subotica, 27. jun, 14.

Zo.Ve. (Veljanović, Zoran). 2006. Poigravanje smehom. *Subotičke novine*, godina CXIV (45), Subotica 17. novembar, 11.

Zo.Ve. (Veljanović, Zoran). 2007. Iz Zrenjanina sa punim bućurom nagrada. *Subotičke novine*, godina CXIV (17), Subotica, 27. april, 9.

Mrežne stranice:

Kurelec, Tomislav. 2013. Ženska slika patrijarhalnosti. *Kazalište.hr*. 12. lipnja 2013. Dostupno na: <http://kazaliste.hr/index.php?p=article&id=1807> (Posjet 7. listopada 2017.) (Kurelec, 2013.)

Fijala, Iva. 2013. Palačinka i Čudo za puno smijeha. Dostupno na: <http://radio.hrt.hr/radio-osijek/clanak/oljk-palacinka-i-cudo-za-puno-smijeha/19064/>

(Posjet 7. listopada 2017.) (Fijala, 2013.)

Trojan, Ivan. 2014. *Najmlađa generacija hrvatskih kazališnih kritičara (dramskih)*. Dani hvarskog kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu, Vol.40 No. 1. travanj 2014. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/122891> (Posjet 2. kolovoza 2017.) (Trojan, 2014.)

a) Burić, Igor. 2014. *Crveno-beli svet*. *Dnevnik*. 4. 11. 2014.

b) Međenica, Ivan. 2014. *Smrtonosna belina*. *Politika*. 15. 11. 2014.

c) Bošković, Dragana. 2014. *Čekajući čudo*. *Večernje Novosti*. 19. 11. 2014.

d) Jevtić, Boban, 2014. *Jednostavna znakovitost*. *NIN*. 20. 11. 2014.

Kritike dostupne na:

<http://www.kriticarskikaravan.org/karavan-2014.htm> (Posjet 2. kolovoza 2017.)

Narodno pozorište-Subotica-mesečni repertoar.

Dostupno na: <http://suteatar.org/repertoar.php> (Posjet 7. listopada 2017.)

Narodno pozorište Sombor-arhiva vesti.

Dostupno na:

<http://www.npozoristesoc.rs/vesti.php?&kategorija=arhiva&page=30> (Posjet 7. listopada 2017.)

Nepoznati autor. 2012. Ante Tomić: Sajam knjiga nemerljiv sa sličnima u regionu. Dostupno na:

<http://www.blic.rs/kultura/vesti/ante-tomic-sajam-knjiga-nemerljiv-sa-slicnima-u-regionu/dvkxpbg>

(Posjet 2. kolovoza 2017.)

Hrvatsko društvo pisaca. Davor Špišić. Dostupno na:

<http://www.hrvatskodrustvopisaca.hr/hr/clan/davor-spisic-226>

(Posjet 3. studenoga 2017.)

Dalibor Mergel

FRANJO RADOČAJ

(Starčevo, 29. VII. 1902. – Beograd, 2. III. 1948.)

Franjo Radočaj rođen je u Starčevu 29. srpnja 1902. godine u siromašnoj obitelji Mate i Tereze Radočaj rođ. Mačaš. U svom rodnom mjestu završio je osnovnu školu, a upravo uoči Prvog svjetskog rata u susjednome Pančevu upisuje Gimnaziju i poslije četiri godine školovanja maturira. Nakon srednjoškolskog obrazovanja obučio se za soboslikara i pismoslikara. Godine 1921. postao je izvanredni učenik Umjetničke škole u Beogradu, a 1922. upisuje Kraljevsku umjetničku akademiju u Zagrebu na kojoj su mu, između ostalih, predavali profesori Tomislav Krizman i Ljubo Babić. Po svršetku Akademije vraća se u Pančevo, gdje mu je živjela majka. Tih je godina radio u Pančevu i Vršcu, gdje je otvorio i svoju prvu samostalnu izložbu.

Od tridesetih godina je Radočaj živio u Beogradu u vrlo lošim materijalnim uvjetima. Od 1933. izlagao je u Novom Sadu i Osijeku, a slikarova teška financijska situacija tada počinje zabrinjavati i njegove kolege i prijatelje. Iz pera Milana Butozana, glasovitog pančevačkog slikara i suvremenika Franje Radočaja tako izlazi i tekst objavljen 1. prosinca 1934. u novinama *Banatski vesnik*. Nekoliko dana prije toga Franjo Radočaj je, pak, dobio u Beogradu nagradu dnevnog lista *Politika* koju je ovo medijsko poduzeće svake godine dodjeljivalo mlađim darovitim, a istodobno i siromašnim umjetnicima. Nagrađeni s pet tisuća dinara 1934. bili su Radočaj i Mihajlo Vukotić. Svečanost proglašenja dobitnika upriličena je prigodom jesenske izložbe beogradskih umjetnika i primijenjene umjetnosti koju je u Paviljonu „Cvijeta Zuzorić“ na Kalemegdanu otvorila spisateljica Isidora Sekulić. Radočaj je tada osvojio priznanje za svoje djelo „Žena pri radu“.

Butozan, međutim, u svom napisu u *Banatskom vesniku* želi pančevačkoj javnosti ukazati na Radočajev dotadašnji mukotrpan životni put i još goru svakodnevicu s kojom se u to vrijeme suočavao. On tvrdi kako ga je Pančevo gotovo zaboravilo usprkos tomu što je u tom gradu proveo 20 godina. Opisujući zagrebačke dane Franje Radočaja, Butozan, koji je također studirao u Zagrebu, govori kako se Radočaj živeći isključivo od slikarstva tamo hranio u narodnoj kuhinji skupa s prosjacima i nemoćnicima, te je završio i u kužnoj bolnici na odjelu za trbušni tifus. Jedina novčana pomoć

Franjo Radočaj, Ženski portret,
Narodni muzej Pančevo

koju je u to doba primao dolazila je od društva „Čovječnost“ koje mu je mjesečno isplaćivalo za normalan život nedovoljnih 50 dinara. Godine koje je po povratku iz Zagreba proživio u Pančevu (1929. – 1931.) također su mu bile gorke. Butozan tvrdi da je Radočaj tada za jednu obitelj izradio osam slika velikog formata za nešto stare odjeće i veša, bolju hranu i dvije-tri stotine dinara. Otišao je zatim u Beograd, gdje nailazi na još veću bijedu, jer stanuje kod sestre koja ga izdržava. Tamo je radio kod nekih pismoslikara ili je ispostavljaio jeftine kaligrafske narudžbe. Nagrada za najsiromašnije umjetnike, s kojom se proćuo skoro po zlu, mogla mu je, prema Butozanovim riječima, pokriti troškove kupnje kaputa i cipe-

la za zimu. Stoga je u napisu predložio da Pančevo otkupi nagrađenu sliku čija je vrijednost procijenjena na šest tisuća dinara, te tako pomogne svom talentiranom umjetniku.

Tek 1940. godine Franjo Radočaj ima svoju prvu samostalnu izložbu u Beogradu. Kao nastavnički pripravnik u Školi primijenjene umjetnosti zaposlio se 1941. Uslijedio je Drugi svjetski rat i vrlo tegoban period za ovog umjetnika obilježen uništenjem njegova ateljea tijekom nacističkog bombardiranja Beograda, a uz to i dugogodišnja neimaština. Godine 1947. postavljen je za profesora Škole primijenjene umjetnosti. Unatoč već veoma narušenome zdravlju, poslije rata sa studentima odlazi i na radne akcije. Njegova posljednja izložba pod nazivom „Omladinska pruga Šamac-Sarajevo“ bila je priređena 1947. godine u Sarajevu. Radočaj je preminuo 2. ožujka 1948. u Beogradu, povučeno i u siromaštvu s kojim se borio tijekom čitavog životnoga vijeka. Samo nekolicina njegovih bliskih prijatelja otpratila ga je na vječni počinak.

Komemorativna izložba na kojoj su prikazani Radočajevi crteži, ulja na platnu i grafike, održana je 1955. godine u Narodnome muzeju u Pančevu. Priredila ju je Borislava Krstić Bлага, dugogodišnja kustosica Muzeja i jedna od prvih povjesničarki umjetnosti zaposlenih u ovoj ustanovi.

Krstić Bлага je bila autoricom kataloga izložbe na čijim je prvim stranicama citirala Radeta Drainca, pjesnika, romansijera, pripovjedača, esejistu i novinara, koji je u listu *Pravda* 25. svibnja 1935. o Radočaju napisao sljedeće: „Radočaj Franjo koji se smije kao Krist iz pjesme Nikole Šopa, očigledno inspiriran od jezuita, koji nosi blagost u duši teladi iz banatskih ravnica – odlika po kojoj mu kao čovjeku mogu mnogi pozavidjeti, osobito razni razmetljivci i umjetnički šarlatani, išćahurio se u dobrog, solidnog slikara. Od

te mladeži kad ne bude ništa ostalo, Franjo će se još uvijek smijati djetinjim i bezazlenim pogledom.”

Dajući opis slikarova umjetničkoga izričaja, Borislava Krstić Blaga na početku ističe važan utjecaj profesora Joze Kljakovića koji je Radočaja po okončanju Akademije odveo u smjeru ilustracijskog slikarstva. On je prvotno ilustrirao biblijske motive rješavajući ih više skulptorski nego slikarski. Ispunjavao je površinu na način da je više razvijao arabesku nego li je produbljivao prostor, istodobno podcrtavanjem pojačavajući pokrete i udove kako bi djelo dobilo na izražajnosti i monumentalnosti. Upravo tako nastaju goleme noge i ruke i glomazni oblici u „Mučenju sv. Sebastijana”. On uopće nije osjećao boju kao glavno slikarsko sredstvo, pa je stoga težište njegova rada bilo na liniji i obliku.

Druga faza Radočajeva slikarstva bila je obilježena portretima, te se u njoj prepoznaje djelovanje profesora Ljube Babića. U toj fazi paleta mu je svjetlija, ali je na slikama i dalje prisutna svijetlo mučkasta intonacija. Kod tih portreta nije bilo psihološkog produbljivanja, mada su tonski često vrlo dobro riješeni, široko slikani s po nekim detaljem u akademsko-školskom duhu.

Treća faza je bila grafička, a bila je obilata malim kompozicijama u bakrotisku i drvorezu (farizeji). To je bio njegov vrlo plodan period ispunjen slikarskim kvalitetama, ali i manjim pogreškama u crtežu. Bile su to socijalno i realistički shvaćene kompozicije rađene u toplom smeđe sivome tonu.

Naredni period obilježilo je opadanje. Tada Radočaj odstupa od svojega shvaćanja tražeći ukus publike srednje klase. Takva djela je pripremio za svoju izložbu u Budimpešti u nadi da će poboljšati svoje materijalno stanje. Međutim, ona nije održana zbog izbijanja Drugog svjetskog rata. U petoj fazi se nalaze slike nastale tijekom okupacije na kojima je dostigao vrhunac u tonskom slikanju, dok se u šestoj fazi vraća crtežu i sprema naslovne stranice za časopise.

Krstić Blaga o Radočaju govori kao o poštenu i humanu čovjeku, koji je bio nenametljiv i nesnalažljiv za praktičan život. Kaže da je više gladovao nego li bio sit, tako da ga je to tijekom okupacije dovelo u bezizlazni položaj. Bio je bez novca i stana, spavao je po parkovima, gdje je njegov već oronuli organizam dodatno propadao. Unatoč tomu, on je s prijateljima dijelio i posljednje zalogaje.

Radočaj je slikarske probleme volio rješavati na uskom i ograničenome prostoru, pa stoga, prema riječima Pjera Križanića, nije težio za frapantnim i praznim efektima. Čitav njegov slikarski opus bio je ispunjen mrtvim prirodom temeljem kojih se može vidjeti kako se i od najgrubljih predmeta u prirodi kroz umjetnički senzibilitet može stvoriti slika bez gubljenja svoje realnosti. Pejzaže je rijetko radio i oni su svojom obradom i motivom nalik na mrtve prirode. Njegov veliki akt koji je ostao nedovršen predstavlja fino tonski riješenu kompoziciju u sivkasto crvenkastom koloritu.

Neki od radova prikazanih na komemorativnoj izložbi 1955. su „Polaganje Krista u grob”, „Proljeće na vršačkom brdu”, „Naranče”, „Sat s jabukama”, „Anemone”, „Djevojčica s mašnicama”, „Pribor za čaj”, „Jorgovan”, „Pejzaž Beograda”, „Iz doline Rame” i dr.

Od druge polovice sedamdesetih pa sve do kraja osamdesetih godina prošloga stoljeća u Starčevu je, na inicijativu pančevačkog profesora likovne umjetnosti Stojana Trumića, osnovana slikarska skupina *Franjo Radočaj*. Njezini su članovi od mjesnog Doma kulture dobili i atelijere u kojima su mogli nesmetano razvijati svoje umjetničke talente. Okosnicu skupine činili su Pavle Rajković, braća Pera i Nikola Poljak, Golub i Budo Slavković, Vlastimir Madić, Verica Živković. Plodan umjetnički rad ovih darovitih Starčevaca rezultirao je brojnim izložbama koje su priređivane bar jednom godišnje, a svi su oni tijekom tog perioda izrasli u vrsne slikare.

Godine 2007. u zbirci zagrebačkog kolekcionara dr. Josipa Kovačića pronađena je crtanka Vjekoslava Paraća s portretima nekih studenata Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, među kojima je i portret Franje Radočaja.

U okviru izložbe pod nazivom „Jedna slika – jedna priča“ realizirane prigodom obilježavanja 90 godina od osnutka Narodnog muzeja u Pančevu, u ovom je gradu nakon nekoliko desetljeća prikazana Radočajeve slika „Mučenje Svetog Sebastijana“. Autor postavke, povjesničar umjetnosti Dimitrije Jovanov je uz priču o njezinu „životu“ rekao i nešto o samome autoru. Predstavljeno je djelo, naime, nastalo tridesetih godina 20. stoljeća i bilo je u vlasništvu dr. Nikole Bartoša, gradonačelnika Pančeva tijekom okupacije u Drugom svjetskom ratu, sve dok mu nakon oslobođenja slika nije konfiscirana. U Narodnom muzeju se nalazi od 1948. godine.

Njegovi su radovi danas najvećim dijelom i pohranjeni u pančevačkom Narodnome muzeju, ali ih ima i u nekim privatnim zbirkama. Radočajevo ime poznato je samo u užim slikarskim krugovima, ali on bez sumnje zaslužuje daleko više od toga.

Popis korištene literature:

Butozan, Milan. 1934. Nedostaje naslov jer je stranica oštećena. *Banatski vesnik*, 1. prosinca, 2.

Sekundarna literatura: Mergel, Dalibor. 2011. Iz života našeg umetnika. *Starčevačke novine*, 30. travnja, 20.

Krstić Blaga, Borislava. 1955. *Franja Radočaj – komemorativna izložba (crteži, ulja, grafike)*. Pančevo: Narodni muzej.

Matična knjiga krštenih rimokatoličke crkve u Starčevu (1901. – 1932).

Pančevac. 2013. Čuvati prošlost, sačuvati budućnost. *Pančevac* 4538 https://www.pancevac-online.rs/arhiva/index.php?module=article&issue_id=557&id=74031 (pristup 15. XII. 2017.)

Politika. 1934. Nagrade „Politike“ dobili su slikari g. g. Mihajlo Vukotić i Franja Radočaj. *Politika*, 26. studenog, 6.

Ljubica Vuković Dulić

SLAMARSTVO – PRIJEDLOG KANDIDATURE ZA UPIS NA LISTU NEMATERIJALNOG KULTURNOG NASLIJEĐA HRVATA U VOJVODINI/SRBIJI

Projekt „Izrada Kataloga nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Vojvodini/Srbiji“ (NKBH/S) odvija se pod okriljem Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Centra za popis nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Vojvodini/Srbiji,¹ a plod je terenskoga istraživanja i stvaranja baze podataka, s ciljem njezine trajne zaštite, upisa u Registar kulturnih dobara Republike Srbije te eventualni upis na UNESCO-ovu listu čijoj je konvenciji o nematerijalnoj kulturnoj baštini Republika Srbija pristupila 2010. godine. Izrada kataloga se može razumjeti kao prvi korak u evidentiranju nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Vojvodini/Srbiji. Postupku kandidiranja pojedinoga prijedloga za upis na Listu i u Katalog nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Vojvodini/Srbiji, odnosno popunjavanju obrasca za kandidaturu pod nazivom „Protokol za evidentiranje nematerijalnih kulturnih dobara hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini“ prethodi niz aktivnosti: istraživanje na terenu, pregled i proučavanje građe pohranjene u javnim i privatnim zbirkama, prikupljanje fotodokumentacije i videozapisa, dokumentiranje trenutačnoga stanja danoga prijedloga na terenu i dr.

Definiranju slamarstva kao jednog od mogućih prijedloga za upis na listu nematerijalnog kulturnog naslijeđa Hrvata u Vojvodini/Srbiji može se prići zahvaljujući dugogodišnjem praćenju i dokumentiranju ovog segmenta baštine. O slamarstvu, kao dijelu narodne umjetnosti, u trenutku definiranja kao mogućeg prijedloga za upis na listu i u Katalog nematerijalnog kulturnog naslijeđa Hrvata u Vojvodini, posjedujemo veliki broj informacija potrebnih za započinjanje procesa upisa na listu.²

1 U okviru Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata 26. svibnja 2012. godine osnovan je neformalni Centar za popis nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Vojvodini/Srbiji koji će raditi na popisu i kandidiranju baštine kako za nacionalnu razinu tako i za Republiku Srbiju i UNESCO. Osnovni zadatak ovog Centra je da valorizira prijedloge za upis u Katalog nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Vojvodini/Srbiji a ujedno i u Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog naslijeđa Srbije.

2 O postupku upisa vidi stranicu: <http://www.zkvh.org.rs/index.php/katalog-nkbhv-s/postupak-za-upis-na-listu-i-u-katalog-nkbv-s>

Identifikacijski podaci o dobru

Kao specifičan oblik rukotvorstva na prostoru sjeverne Bačke, točnije sela u okolici Subotice koje nastanjuju bunjevački Hrvati (Đurđin, Žednik, Tavankut, Mala Bosna), slamarstvo, odnosno vještinu izrade predmeta od slame možemo pratiti unatrag jedno stoljeće te na temelju toga možemo sagledati njegove specifičnosti. Njih definiraju: stvaratelji, ambijent u kojem nastaje, namjena odnosno svrha nastanka pojedinih predmeta, tematske odrednice, a istodobno pojavna tehnološka i likovna obilježja koja ih razlikuju od predmeta izrađenih od slame u drugim dijelovima svijeta.

Znanja o načinu izrade predmeta od slame prenosila su se s koljena na koljeno, ponajprije u ženskom dijelu populacije. Tijekom vremena, s promjenom načina života, promjenom kulturno-društvenih obrazaca, običajnih i religijskih rituala, mijenjaju se i oblikovne forme te namjena pojedinih predmeta oblikovanih od slame. Put oblikovanja vlatima slame kretao se od ukrasnih predmeta izrađivanih na samim strništima, da bi u narednim razvojnim fazama preuzeo religijsku namjenu i tematiku te na kraju svjetovne slikovne prikaze. Tako do danas razlikujemo četiri osnovne skupine predmeta od slame:

- a) dekorativni predmeti (perlice, nakit, kutije, kandila, svijeće...)
- b) predmeti u službi običajnih i religijskih rituala (krune, simboli)
- c) slike od slame
- d) suveniri

Transfer tehnologije izrade odvija se u okvirima djelatnosti kulturno-umjetničkih društava, školskih sekcija, na radionicama i seminarima koji tematiziraju narodno stvaralaštvo. Slamarstvo kao vještina nije više isključivo vezano za ruralnu sredinu, no tehnologija izrade i tematske odrednice zadržali su svoje osnovne karakteristike.

Opis dobra

Slamarstvo je specifičan oblik rukotvorstva koji se temelji na oblikovanju predmeta preplitanjem cjelovitih ili rascijepljenih slamki ili lijepljenju rascijepljenih slamki na podlogu. Razvitku slamarstva prethodi dobro poznavanje tehnike obrade slame kao materijala te tehnike pletenja. Glavni oblikovni elementi ove tehnike su određene vrste pletiva od žitnih slamki, kao i cijepane slamke te izrezani, isječeni i na slične načine oblikovani dijelovi

Perlica

Marija Dulić, Deran i pivac

stabljike žitne slamke, koji se slažu jedan pored drugog ili jedan preko drugog, tvoreći na taj način različite prikaze i oblike. Pletiva najčešće nose imena po broju slamki od kojih su tvorena: dvojka, trojka ili pletenica, cik-cak trojka, pljosnata četvorka ili čipka pletivo od četiri slamke... Primjenom što većeg broja ornamentalnih pletiva, slaganjem istih, odnosno kombinacijom njegovih inačica predmet biva raskošniji. Tehnikom pletenja najčešće se stvaraju trodimenzionalni predmeti, dok se tehnologija rada sa cijepanom slamkom odnosi na izradu slika od slame.

Slikovni i pisani izvori, kao i sačuvani predmeti, potvrđuju da su prvi predmeti od slame rađeni tehnikom pletenja, koja se tijekom vremena razvijala od jednostavnijih do složenijih pletiva, kao i predmeti koji su se od skromnih razvili do raskošnijih oblika tzv. kruna tridesetih godina 20. stoljeća. Najveći poticaj za razvitak ovog stvaralaštava bila je žetvena svečanost – dužijanca, koja svoj izvor i početak ima na salašima koje su nastanjivali bunjevački Hrvati. Na kraju žetve pleo se žitni vijenac kojim se darivao vlasnik imanja kao simbolom završetka žetve.

Kruna od slame predmet je religijske namjene, koji je iznikao iz narodne tradicije pletenja žitnoga vijenca koji se kao takav na kraju žetve poklanjao domaćinu imanja te je bio smještan na istaknuto mjesto u kući. Poticaj da se vijenac od klasja razvije u raskošniji oblik došao je kada je od 1911. dobio značajnu i simboličku ulogu u crkvenoj proslavi završetka žetve, odnosno u trenutku kada postaje predmetom crkvenog rituala. Predstavlja simbol zahvale, a nazvan je krunom jer je svojim oblikom na krunu i podsjećao te je označavao simbol božanske i zemaljske vlasti. Ovaj se predmet razvijao kroz povijest do simboličkih pojava oblika, koji su zamijenili formu krunne. Na formalne promjene u oblikovanju kruna utječu i društveno-političke okolnosti. Tijekom tog novog društveno-povijesnog konteksta nastojao se izbjeći oblik krunne kao monarhistički simbol. Značajna je novina to što oblici sada opredmećuju određenu religijsku poruku (npr. prikaz kaleža kao simbola euharistije), iako zadržavaju svoj dotadašnji naziv „kruna“. Druga formalna promjena u oblikovanju „krunne“ odnosi se i na njezino oblikovanje u obliku slike. Kao takva kruna-slika razvija se pod utjecajem razvitka same tehnike izrade slika od slame sa svjetovnom tematikom (prvu sliku od slame

sa svjetovnom tematikom izradila je Ana Milodanović 1962. pod nazivom „Rit“.

Drugu najbrojniju skupinu predmeta od slame čine slike kao jedan od prepoznatljivih oblika likovnog izražavanja kod bunjevačkih Hrvata, vezan gotovo isključivo za žensku populaciju tzv. slamarke. Izrada slika od slame razvila se iz pučke vještine izrade sitnih trodimenzionalnih predmeta, a tehnologija izvedbe prilagođena je oblikovanju prizora na podlozi (kartonu) po uzoru na slike rađene u drugim likovnim tehnikama. Prva slika nastaje 1962. godine, a izradila ju je Ana Milodanović, slamarka iz starog Žednika. Publici je prvi put predstavljena na izložbi slikara amatera u Tavankutu u ožujku 1962. godine.

Nepoznati autor, Kruna, 1932. godine

Slamarke su kao motive svojih kompozicija na slikama odredile prizore iz svakodnevnog života sela i ljudi. Izvedba motiva realizira se plošno, polaganjem cijepane vlati slame u različitim smjerovima, kojim se uz nijansiranje boje slame postiže kontrast i efekt plastičnosti. Usporedo s plošnim načinom izvedbe javlja se i tehnika izvedbe slike koja teži reljefnosti tako da pojedina rješenja izrastaju iz plohe. Reljefnost prikaza postignuta je utkavanjem pletenih vlata i formulirane oblike. Na izbor tematskih prikaza utiče društveni kontekst u kojem autori žive. Prvotni izbor tema bio je vezan isključivo za zavičajni prirodni okoliš (salaši, ravnica, radovi u polju, ruralni ambijenti), dok se današnji izbor tema odnosi i na one elemente koji se ne tiču samo tradicijskog načina života bunjevačkih Hrvata već i urbanih tema poput gradskih veduta, suvremenih modnih detalja, mrtve prirode i sl. Na razvojne oblike predmeta od slame, ponajprije što se tiče tematskih prikaza, utjecala je promjena društvenog konteksta u kojima su autori stvarali te sukladno tome i njihov promijenjeni svjetonazor.

Nositelji tradicije, stanje dobra

Slamarstvo, razvijano među bunjevačkim Hrvatima na sjeveru Bačke, prepoznajemo kao dio tradicijske kulture, odnosno etnografske, a dijelom i likovne baštine, koja služi kako u religijske tako i u svjetovne namjene. Danas su poznati praktičari ove vještine u zajednici bunjevačkih Hrvata kao pojedinci, ali i kao članice pojedinih udruga. Slamarstvo se tako organizirano prakticira pri slamarskoj sekciji Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva

„Matija Gubec“ u Tavankutu, a osobito popularizira radom u koloniji koju organizira ova udruga te koja nosi naziv *Prva kolonija naive u tehničarima slame*. Popularizaciji vještine i transferu znanja pridonosi i rad u okvirima školskih sekcija. Svi su ovi sudionici čuvari i prenositelji tradicije u mnogim oblicima svakodnevnog života. Svjesni su važnosti i značaja slamarstva kao sastavnog dijela lokalnog identiteta. Žele sačuvati pozitivna iskustva iz prošlosti, prenijeti znanja novim generacijama, a otvoreni su i za nove inicijative. Slamarstvo je važno i kao kreativna aktivnost za ispunjavanje slobodnog vremena, ali i kao izvor dodatnih prihoda za život, jer su predmeti od slame prepoznatljiv suvenir lokalne sredine.

Stanje dobra se danas može ocijeniti kao pozitivno, jer predstavlja živu praksu i evidentira se kao ono koje nastavlja razvijati svoje pojavne oblike te je kao takvo prihvaćeno i primjenjivo u suvremenome društvu. Perspektivu za održivost predstavlja ekonomski element ovog dobra, jer se prepoznaje kao specifičan i autentičan proizvod lokalne zajednice.

Prijedlog mjere zaštite dobra

Načini očuvanja tehnike izrade ovih predmeta svakako su oni koji mlade generacije podučavaju samome smislu izrade ovih predmeta, svladavanju osnovne tehnike i poticanju kreativnosti kako bi tvorili nove originalne oblike i modele.

Radi zaštite, očuvanja i poticanja na dalji razvitak slamarstva važno je nastaviti istraživanja te ga stručno i znanstveno vrednovati, uz organiziranje izložbi i prezentacija s ciljem upoznavanja i popularizacije u široj javnosti. Jedan od značajnih koraka bio bi osnivanje muzeja slamarstva, uz stalnu i povremene izložbe, a u okviru istoga poticanje otkupa i darivanja predmeta, odnosno stvaranje što cjelokupnije zbirke predmeta i dokumenata. Jednako važna je i podrška aktivnim slamarima i institucijama koje u okvirima svojim mogućnosti rade na poticanju razvitka slamarstva, a u okviru toga i poticanje organizirane prodaje predmeta od slame kao suvenirske ponude u mjestima izrade.

Osnovni dugoročni cilj je očuvanje i zaštita slamarstva kao osebujnog identifikacijskog elementa bunjevačkih Hrvata, uz usvajanje spoznaje o njegovoj važnosti kao dijela lokalnog identiteta i nacionalne kulturne baštine.

Petar Pifat

GLAZBENO STVARALAŠTVO ILIJE OKRUGIĆA SRIJEMCA

(PRIGODOM 190. OBLJETNICE ROĐENJA
I 120. OBLJETNICE SMRTI)

Uvod

Za „smrt“ ponekih velikana i sami smo krivi, jer ih zaboravimo. Vrijeme učini da izgubimo opipljivi spomen, no s Okrugićem nije tako, jer njegova djela – materijalna i nematerijalna i danas žive, napose u Petrovaradinu u kojemu je on kao svećenik i župnik proveo najveći dio svoga života – 31 godinu. Ne možemo zanijekati crkvu srijemskoga svetišta njegove *mile Gospe Tekijske* koju je, s pomoću milodara brojnih hodočasnika i potporom tadašnjeg biskupa Josipa Jurja Štrosmajera rekonstruirao u, i danas prepoznatljivom, neogotsko-romaničkom stilu. Ne može u petrovaradinskim crkvama proći niti jedno božićno vrijeme, a da okosnicu radosnog crkvenog pjevanja, karakterističnog za to doba crkvene godine, ne ispune popijevke našeg popa Ilije, maestralno harmonizirane Preprekovim aranžmanskim umijećem. Tekijsko-marijanske i svetootajstvene hodočasničke popijevke.

Djetinjstvo, školovanje, stvaralaštvo i postignuća

Ilija Okrugić pripada preporoditeljskom dobu našega roda. Rodio se 12. svibnja 1827. u Srijemskim Karlovcima u činovničkoj obitelji. Nakon završetka gimnazije u rodnom gradu, stupio je 1842. godine u sjemenište u Đakovu. Za svećenika je zaređen 1850. godine kao prvi ređenik biskupa Josipa Jurja Strossmayera, kojemu će ostati odan do kraja života. Službu kapelana, potom župnika, obavljao je u mnogim mjestima tadašnje Đakovačko-srijemske biskupije, a najduže je ostao u Petrovaradinu (1866. – 1897.).

Bio je veliki promicatelj Marijine slave i neumorni graditelj tekijске crkve. Kao ravnatelj tekijskog svetišta, Okrugić je spjevao i niz marijanskih pjesama koje hodočasnici i danas rado pjevaju. Priznanje za neizmjeran doprinos na polju crkvenog rada dobio je 1885. godine, kada je imenovan počasnim opatom svetog Dimitrija, mučenika srijemskog. Ilija Okrugić Srijemac je kao hrvatski narodni preporoditelj bio i plodan književnik, pjesnik, dramatičar, skladatelj i povjesničar, te zagovornik ujedinjenja Istočne i Zapadne Crkve, srpskoga i hrvatskoga naroda.

Glazbena strana Okrugićeve darovitosti

Uza svu svoju svestranost, Okrugić se bavio i glazbenim radom, točnije pisanjem stihova duhovnog i svjetovnog sadržaja za koje je samostalno *ishitrio* i napjeve. Tako zagrebački časopis za svjetovnu i crkvenu glazbu *Gusle* – broj 4 od 1. travnja 1892. god. posvećuje Okrugiću već prvu stranicu svoja izdanja navodeći kako „nema jamačno Hrvata, te ne bi znao i s najvećim počitanjem spominjao ime hrvatskoga pjesnika i spisatelja Ilije Okrugića“.

U nastavku spomenutog članka, kronološki se navodi Okrugićev glazbeni put od ranoga djetinjstva i mladosti, te se tvrdi kako nije ispjevao samo stihove više domoljubnih i crkvenih popijevaka, nego im *ishitrio* i napjeve. Još kao dijete svirao je gusle, a kasnije „kao klerik u Đakovu, učio je neko vrijeme glasovir i pjevanje, te je nekoliko puta i po koji offertorij¹ na koru đakovačkom otpjevao. Napokon, bavio se je ponešto još gitarom i tamburicom. Najmilija, međutim, bijaše mu od djetinjstva pjesma i pjevanje, te on umije pjevati pjesama pučkih i varoških, pa i umjetnih iz ilirskoga doba toliko, da im se gotovo ni broja ne zna“.

Svjetovna djela

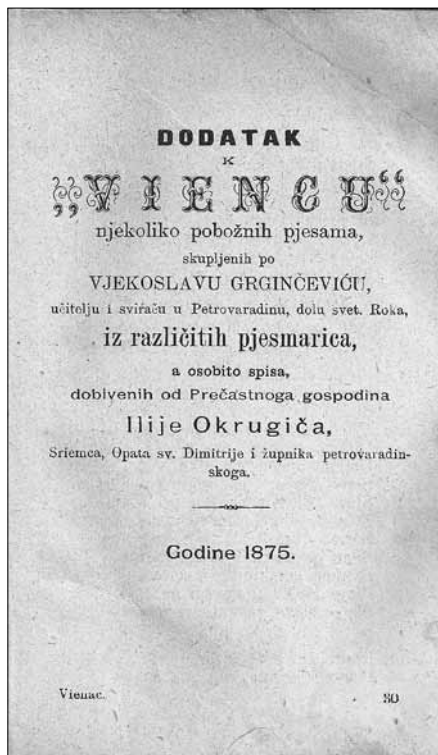
U sagledavanju Okrugićevog glazbenog stvaralaštva, u obzir treba uzeti i vrijeme u kojem je živio i stvarao. Do njegove tridesete godine života, književnu, kulturnu i društveno-političku scenu Hrvatske obilježio je Ilirski pokret. Premda je tijekom Okrugićeva kasnijega stvaranja jenjavao, ipak je utjecao na njega i njegova djela, od kojih je među prvima rodoljubna pjesma „Diži se, diži, mili rode moj“. O nastanku ove popijevke, Okrugić u gore spomenutom izdanju časopisa *Gusle* osobno progovara: „Nekakav napjev, čini mi se, dobismo iz Zagreba, al taj se meni niti klericima (u Đakovu) nije sviđao. Zato ja pokušah nešto stvoriti, te pušeci i pero grizući, onaj moj (napjev) istjerah, koji bijaše lijepo od braće primljen i njima raznesen po domovini.“ Dobro primljeni u narodu bili su i ostali napjevi domoljubnih popijevaka za koje je Okrugić komponirao napjeve, poput sljedećih: „Oj, Hrvati i Slavonci“. Popijevke „Je li bolje, braćo draga“ i „Oj, čujte braćo Slavjani“ od prethodno navedenih razlikuje to što su u cijelosti Okrugićeva djela – i stihovi i napjevi.

1 Darovna (prikazna) pjesma

Među djelima skladanim za buđenje rodoljublja i domoljublja, vrijedne su spomena popijevke „Domovino, slatko milovanje“, „Tam iza gora, voda“ i „Kom' slavskih u žilah krv plamteći vrije“ za koje je skladao napjeve. Za razliku od ovih prilično zaboravljenih popijevaka, među starogradskim biserima repertoara mnogih orkestara i vokalnih solista, i danas je vrlo popularna Okrugićeva skladba „Za jedan časak radosti“ koja je nastala prema napjevu talijanske pjesme „Per un momento di piacer“. U svojoj drami *Saćurica i šubara* (objavljenoj 1864. u Osijeku) Okrugić objavljuje stihove, danas poznate, srijemske popijevke „U našem lijepo ti je Sremu“ s čak 72 stiha, a među neobjavljenim (u Okrugićevom rukopisu) lirskim pjesmama pronađeni su i stihovi popijevke „Milkina kuća na kraju“ (sa tri strofe) koja je postala jedna od najpjevanijih starih gradskih pjesama.

Ilija Okrugić je istinski bio glazbeno nadarena duša, a imao je i lijep, zvonak baršunast glas. Međutim, „Okrugić nije bio glazbenik u punom smislu te riječi. Nije bio niti dovoljno notalan, jer nije temeljito svladao glazbenu teoriju. Bio je ljubitelj glazbe – amater, sastavljač napjeva svojim i tuđim pjesmama“.

Crkvena djela

U glazbenom stvaranju, Okrugić je, ipak, najdalje otišao na polju crkvene popijevke.

Okrugićeve duhovne pjesme, u formi stihova, došle su u ruke običnoga puka putem poznatog molitvenika – pjesmarice *Vienac bogoljubnih pjesama* objavljivanom u nekoliko izdanja po o. franjevcu Marijanu Jaiću. U posebnom dodatku toga molitvenika tiskano je „njekoliko pobožnih pjesama skupljenih po Vjekoslavu Grginčeviću, učitelju i sviraču u Petrovaradinu, dolu svet. Roka, iz različitih pjesmarica, a osobito spisa dobivenih od prečasnoga gospodina Ilije Okrugića, Sriemca, Opata sv. Dimitrija i župnika petrovaradinskoga.“ (1875. god.)

Tih „njekoliko“ pjesama podrazumijeva dvanaest onih pjesama za koje danas sa sigurnošću možemo reći da su i riječima i napjevima skladane po našem Iliji.

S glazbenom evangelizacijom ili, možemo reći, katehizacijom puka Okrugić je otišao i korak dalje. Godine 1858. u Beču je tiskao molitvenik *Ružica znamenita odišuća neuvehlím mirisom spasonosnih naputakah, molitava i pjesmicah za bogoljubne hodočasnike putujuće Gospi Tekijskoj*. Već iz samog naslova zbirke jasno je kome je ovaj molitvenik namijenjen.

„U prvom proznom dijelu zbirke Okrugić pruža povijesne podatke o svetištu, a u drugom dijelu... počinje pjesmarica...”

„Unutar Ružice zlamenite pronalazimo objavljene samo Okrugićeve tekstove bez notnih zapisa, a radi glazbene izvedbe, često nailazimo samo na uputu o pjevanju”. Tu susrećemo stihove pjevanih skladbi „Na Tekije putujemo”, nadalje „Zdravo Majko oželjana”, zatim „Osobita pjesma Gospi Tekinskoj” s početnim stihovima *Oj! Tekinska Gospo sveta, da si stoput zdrava* koja se smatra svojevrsnom himnom svetišta Gospe Tekijske u Petrovaradinu. Uz naprijed nabrojane, Okrugićeva djela su i popijevke „Nek ori”, „Veseli se, Gospo”, „Sveta Ano i Marijo” koje se i danas pjevaju u petrovaradinskom svetištu.

Njihovom spašavanju od zaborava i nestanka pridonijelo je tiskanje *Tekijskog molitvenika* 2005. god. u kojem su u cijelosti notno i tekstualno zabilježene.

„Sve su Okrugićeve marijanske-tekijske popijevke i tekstualno i glazbeno dobre i sadržajne, ishitrene u zdravom narodno-crkvenom duhu... I kao ishitritelj marijanskih popijevaka, Okrugić se pokazao vrsnim teologom”, uspjevajući svojim umjetničkim izražajem na najbolji način predstaviti teološku dubinu kršćanskih otajstva.

Od euharistijskih popijevaka, sa sigurnošću se zna da od Okrugića po-teću najmanje dvije: „Isuse, Bože moj” i „Spomeni se”. Prva popijevka „pjevala se u petrovaradinskoj crkvi Svetog Roka navodno još u 19. stoljeću. Pri preuzimanju orguljaške službe u njoj, krajem 1926. god., Stanislav Prepek je navedenu popijevku odmah zabilježio u zatečenom obliku.

U popijevci ‘Spomeni se’ mjestimice se osjeća duh naše narodne crkvene popijevke... ima vrlo originalni oblik i sastoji se od četiri različita dijela”.

Za očuvanje Okrugićevih crkvenih popijevaka najzaslužniji su petrovaradinski orguljaši, a usmenom ih je predajom upoznao i Stanislav Prepek. Zabilježio ih je prema pjevanju svoga oca Mateja Prepeka koji je bio orguljaš u crkvi svetog Jurja. Zahvaljujući Stanislavu Prepeku i njegovom glazbenom suradniku Đuri Rajkoviću, Okrugićeve su crkvene popijevke harmonizirane i kao takve objavljene 1981. godine u Petrovaradinu pod nazivom *Crkvene pjesme*.

„Kao zagovaratelj narodnog jezika u Liturgiji, Okrugić je već 1878. god. u crkvi Sv. Jurja mč. dopustio pjevanje božićnih popijevaka na hrvatskom jeziku, ali u njegovu prijevodu.”

Skladajući čitavu božićnu misu pod nazivom „Hajdmo, hajdmo”, stvorio je osam vrlo originalnih božićnih popijevaka koje se do danas za Božić pjevaju u petrovaradinskim crkvama.

Božićna misa nosi naziv po istoimenoj ulaznoj popijevci, a sačinjavaju je još i popijevke: „Slava Bogu”, „Vjerujem u Tebe”, „O, Isuse, poljubljeni”, „I

Prilog 12. broju „Gusala“.

I. IZ „BOŽIĆNE MISE“

I. Pristup. Veselo Svi. što ju je spjevao i ukajdio Ilija Okrugić Srijemac, opat i župnik u Petrovaradinu.

Pjev. Hajdemo, hajdemo svi Betlemu, u ra-dostni o-voj čas, Isus dragi

Orgulje.

Sedat. jest u njemu ro-di-o se za sve nas od ka-ri-je dje-vi-ce

Svi. u sred pra-šte i ta-li-ce, od Ma-ri-je dje-vi-ce, usred pra-šte i ta-li-co!

Umjereno i nježno Sedat. Pjesma I. djev. Marije. O Isuse po-gub-je-ni, sladki si-ne moj! na o-či ti san mi-lu-ni.

Note Okrugičeve božićne mise objavljene u časopisu Gusle

ti zboru od pastira“, „Veselite se, svi kršćani“, „O Isuse, ti sunašče“ i „Ustajte, pastiri“.

Popijevka „Ustajte, pastiri!“ pjevala se petnaest minuta prije početka polnočke, a prethodio joj je, prema starom običaju, neki božićni pastirski napjev – preludij koji se svirao na orguljama, ispočetka tiho, pa sve jače i jače, do punog zvuka orgulja pred početak navedene popijevke.

Božićne popijevke postale su toliko popularne da bez njihove izvedbe nije moguće zamisliti misu polnočku i ostale svetkovine i blagdane toga radosnog crkvenog doba, a sve one odišu narodnim duhom koji je vlastit božićnom vremenu u Crkvi.

Zaključak

Okrugićeva glazbena djela odraz su duboko proživljene kršćanske vjere i uvjerenja u jedinstvo Crkve kroz duboko štovanje vjerskih istina, te domoljubnog čuvanja hrvatske tradicije i običaja. Zahvaljujući Stanislavu Prepreku koji je nenadmašno harmonizirao Okrugićeve popijevke, ali i petrovaradinskim orguljašima koji su ih sačuvali u svojoj izvedbenoj praksi, danas možemo biti ponosni što imamo toliko sadržajnu glazbenu baštinu crkvenog, ali i svjetovnog žanra koju je umnogome obogatilo veliki srijemski poligraf Ilija Okrugić Srijemac.

Literatura:

- Molitvenik *Vienac bogoljubnih pjesama*. 1904. Budimpešta.
Popievke Ilije Okrugića, U: *Gusle – časopis za svjetovnu i crkvenu glasbu*, br. 4; 1. travnja 1892., Zagreb.
Martinović, Ilija. 1978. Ilija Okrugić Srijemac, U: *Sveta Cecilija*, XLVIII, Zagreb.
Melvinger, Jasna. 2009. *Lirika*, Petrovaradin.
Okrugić, Ilija. 1981. *Crkvene pjesme*, Petrovaradin.
Rajković, Đuro. 2007. Glazbena djela Ilije Okrugića Srijemca, U: *Zbornik radova sa drugog znanstvenog skupa „Dani Ilije Okrugića u Zemunu“*, str. 74, Zagreb-Zemun.

**TAMO
GDJE
KAMO
JURI**

**NOVI AUTORSKI UDŽBENICI
NA HRVATSKOM JEZIKU
U VOJVODINI**

Duga je, no ne i bogata, povijest naklade udžbenika na vlastitome jeziku koje su Hrvati na ovom prostoru za potrebe svojega obrazovanja pisali ili pak prevodili. Prvi udžbenik koji je objavljen na narodnom jeziku Hrvata objavljen je prije 148 godina, daleke 1879. godine: učitelj u Sonti Ivan Zetović (Sombor, 1846. – ?) objavio je „Zemljopis Magjarske za pučke učione“, nakon dvije godine – 1881. – „Zemljopis Bačke“, a 1894. „Zemljopis za bunjevačku i šokačku mladež“. Udžbenike za Hrvate u ondašnjoj Ugarskoj priređivali su još i Ivan Mihalović (Baja, 1820. – Baja, 1877.) prijevodima udžbenika s mađarskoga – „Čitanka za katoličke pučke učione“ (1881.) i „Početnica za katoličke pučke učione“ (1889.) te Mijo Mandić (Kačmar, mađ. Katymár, 1857. – Subotica, 1945.) koji je izdao također dva udžbenika – „Prirodopis, prirodoslovlje i slovnica (1880.) te Zemljopis, povistnica i ustavoslovlje“ (1880.).

Nakon toga početnog razdoblja, dolazi do velikog diskontinuiteta – proći će cijelo stoljeće, kada će se 1970-ih pojaviti novi udžbenik, priručnik za vjersku nastavu (koji nije imao pravo javnosti) autora vlč. Andrije Kopilovića „Slavimo sa Isusom“ (1979.). Isti autor će također početkom XXI. stoljeća objaviti dva udžbenika za vjeronauk, koji su odobreni od resornog ministarstva i kao takvi u uporabi do danas – „Pustite k meni malene“ (2001.) i „Isusovi prijatelji“ (2005.). Napomenut ćemo još da je koncem XX. stoljeća u Subotici jezikoslovac Josip Buljovčić bio suator udžbenika za srpski i srpskohrvatski jezik kao nematerinji od prvog do trećeg razreda – „Srpskohrvatski hrvatskosrpski jezik kao jezik društvene sredine : za II razred srednjeg obrazovanja i vaspitanja“ (zajedno sa Zlatom Jukić, 1988.; kasnije „Srpski jezik kao nematerinji : za II razred srednje škole“ (zajedno sa Zlatom Jukić 1996.), „Srpskohrvatski-hrvatskosrpski jezik kao jezik društvene sredine : za III razred osnovne škole“, (zajedno s Magdolnom Elek 1987.; kasnije „Srpski kao nematerinji jezik : za III razred osnovne škole“ (zajedno s Magdolnom Elek od 1996., u čak 11 izdanja) te „Srpski jezik kao nematerinji : za I razred srednje škole“ (zajedno sa Zlatom Jukić i Radomirom Babinom, 1995.).

Očito, pisanje i priređivanje udžbenika u ovdašnjih Hrvata nije od danas, dugo je više od 140 godina. No istodobno, ono, može se reći, vjerno prati i tragične dionice unutar povijesti vojvođanskih Hrvata. Danas, uvelike osnažena hrvatska zajednica s razvijenim institucijama te spremnošću države i njezinih institucija kao što su Zavod za udžbenike i resorno Ministarstvo stvorilo je okvir koji je 2017. godine omogućio pojavu novih autorskih udžbenika koje ovdje prikazujemo iz „pera“ njihovih suautor(ic)a. (T. Ž.)

Margareta Uršal

DIDAKTIČKO-METODIČKE SMJERNICE ZA REALIZACIJU NASTAVE GLAZBENE KULTURE

OD 1. DO 4. RAZREDA
S OSVRTOM NA GLAZBENE ŠKRINJICE

Nastavnim planom predviđeno je izučavanje predmeta Glazbena kultura od 1. do 4. razreda jedan sat tjedno ili 36 sati godišnje. Međutim, glazba nije samo prisutna na satima glazbene kulture. Pjesme i skladbe se koriste i na satovima likovne kulture, tjelesnog odgoja, svijeta oko nas i prirode i društva, a mogu da se koristiti i na satu hrvatskoga jezika i matematike. Stoga je u autorskim udžbenicima glazbene kulture, *Glazbenim škrinjicama*, ponuđeno više sadržaja nego što se može obraditi za jednu školsku godinu i na taj način je ostavljen izbor učiteljima koje će pjesme i skladbe obrađivati.

Struktura nastavnog programa glazbene kulture može se promatrati s obzirom na dinamiku i kompleksnost sadržaja.

S obzirom na **dinamiku realizacije sadržaja**, sam program Glazbene kulture je istodobno i sukcesivan (linijski) i koncentričan i spiralan (ljevkast).

Sukcesivan (linijski) – pojedini nastavni sadržaji ređaju se jedni za drugima bez neke značajne veze s prethodnima, što srećemo kod učenja pjesmica koje se u 1. i 2. razredu pjevaju po sluhu, a od trećeg razreda čitaju se, pjevaju i sviraju iz notnoga teksta.

Koncentričan – učeni sadržaji/teme se iz godine u godinu ponavljaju i proučavaju nešto šire. U trećem razredu izučava se jedan dio C-dur ljestvice i njeni tonovi od *do* do *sol*, a u četvrtom se uče tonovi *la*, *si*, *do* 2 čime se zaokružuju znanja učenika o C-dur ljestvici.

Spiralan (ljevkast) – sadržaji se nadovezuju jedni na druge u neprestanom rastu opsega i dubine. Npr. izučavanje glazbenih oblika započinjemo na razini prepoznavanja dijelova neke skladbe po sluhu, a od petoga razreda se uči i dio teorije vezane uz glazbene oblike (motiv, fraza, kadenca, mala i velika rečenica) kao i analiza određenih skladbi (jednostavni glazbeni oblici – dvodjelni i trodjelni, te njihove varijante...).

S obzirom na **kompleksnost sadržaja**, nastavni program se određuje u odnosu na: nastavno područje (glazbena kultura spada u vještine kao i likovna kultura i tjelesni odgoj), predmetno područje (glazbena kultura), nastavnu cjelinu (teorija glazbe), nastavnu temu (metrika), nastavnu jedinicu (takt/mjera).

Tri su bitne karakteristike nastavnog programa: opseg, dubina/intenzitet i redosljed/struktura.

U udžbenicima *Glazbene škrinjice* od prvog do četvrtog razreda autori su se trudili ispuniti ono propisano što se odnosi na opseg tj. kvantitetu činjenica, generalizacija i aktivnosti koje učenici trebaju steći i razviti, potom su nastojali uskladiti i dubinu iznesenih

činjenica s onim što je propisano, kao i pratiti strukturu izlaganja koja je smisljena i koherentna.

Cilj nastave glazbene kulture je razvijanje osjećanja, glazbene osjetljivosti i kreativnosti kroz upoznavanje umjetničke tradicije i kulture svog i drugih naroda, te omogućiti djeci da kroz pjesmu i igru izraze sebe.

Zadaci nastave glazbene kulture proizlaze iz navedenog cilja. To su: pjevanje po sluhu, slušanje vrijednih djela umjetničke i tradicijske glazbe, igranje didaktičkih igara s pjevanjem, sviranje na dječjim glazbenim instrumentima (u 1. i 2. razredu to su instrumenti koje su djeca pravila – štapići, zvečke, bubanj, a u 3. i 4. razredu instrumenti iz orfova instrumentarija) i upoznavanje glazbenog pisma koje započinje u 3. razredu i nastavlja se do kraja školovanja (što omogućava lakše i točnije pjevanje i sviranje jednostavnih melodija).

Iz ovako gore postavljenih zadataka proizlazi da se glazbena kultura ostvaruje kroz sljedeća **područja**: slušanje glazbe, pjevanje pjesama po sluhu (u 1. razredu 20 sati, a u 2. razredu 25 sati treba posvetiti ovoj temi), sviranje i glazbeno stvaralaštvo.

Kod **pjevanja pjesmica** značajno je poštivati i uvažavati didaktičke principe: od poznatom k nepoznom (ponoviti pjesmice koje su djeci poznate, a potom uvoditi nove), od lakšeg ka težem (na početku školske godine potrebno je obrađivati lakše primjere, a potom sve teže i teže), od bližeg ka daljem, a kao iznimno važan u nastavi glazbene kulture je princip doživljaja. Kada je pjesma usvojena i ukoliko to dozvoljava tekst, naučenu pjesmu treba: drammatizirati, slobodno improvizirati pokretima, likovno izraziti (stoga je u udžbenicima ostavljen prostor na nekim stranicama kako bi učenici mogli sami crtanjem izraziti svoj glazbeni doživljaj) i pratiti ritmičkim instrumentima.

Kod **sviranja** potrebno je postepeno uvoditi melodijske instrumente, a od 3. razreda uvesti sviranje na metalofonu, blok flauti ili sintisajzeru/klavijaturi (tako su i udžbenici koncipirani da je na ta tri instrumenta vizualno prikazano kako se svira ton koji se uči).

Kod **brojalica** potrebno je prvo obrađivati one u dvodobnom (2/4) taktu, potom u četverodobnom (4/4) taktu, a nakon toga uvoditi i one u trodobnom (¾) taktu.

Kod **didaktičkih igara** potrebno je prvo svladati pjevanje pjesmice, potom pokrete, pa tek onda sve to spojiti i izvesti didaktičku igru.

Kod **slušanja glazbe** potrebno je djeci dati slobodu emotivnog izraza kroz crtež, mimiku, pokret, tekst, zatim ih poticati da sami opažaju sve važnije elemente slušane skladbe, ali i poticati ih da sami tumače svoje osjećaje i zapažanja nakon odslušane skladbe. *Glazbene škrinjice* za učenike od prvog do četvrtog razreda su koncipirane tako da postoji prostor za likovni izraz. Također postoje kratke priče na temelju kojih su skladane kompozicije čija je funkcija motivirati učenike na slušanje i određena pitanja koja imaju za cilj potaknuti učenike na razmišljanje o osjećajima koji ih obuzimaju/ prožimaju dok slušaju skladbu.

Dječje stvaralaštvo je nešto na čemu autori nastavnog programa insistiraju i autori Glazbenih škrinjica su ga uvrstili u udžbenike 3. i 4. razreda. Ono je namijenjeno onoj djeci koja to žele, sastavni je dio udžbenika. To je dodatni zadatak ili, kako učitelji vole reći, *zadatak sa zvjezdicom* koji ne mora svatko riješiti, jer su učenici različitih razina znanja i različitih interesiranja.

Sam udžbenik, pa tako i ove *Glazbene škrinjice*, možemo okarakterizirati kao pomoćno nastavno sredstvo, a učitelja kao ključnu figuru u nastavnom procesu, jer upravo od njegova odnosa prema predmetu zavisi i stav učenika prema tome predmetu. Međutim, s druge strane, udžbenik je istodobno i veoma značajno nastavno sredstvo kako učenicima za učenje i saznavanje, tako i učitelju koji unaprijed ima ponuđene i za djecu pripremljene nastavne jedinice/lekcije (tekst pjesme, notni zapis, ilustraciju, pitanja, zadatak, glazbenu priču) u udžbeniku, što mu olakšava pripremanje za sat i ostavlja prostor za promišljanje koncepcije samoga sata, iznalaženje kreativnih rješenja kako bi sam sat bio što interesantniji, dinamičniji i prilagođen potrebama skupine s kojom se realizira.

Nastava glazbene kulture nema za cilj od svakog učenika stvoriti umjetnika, već kod svakog djeteta razvijati ljubav prema glazbi, smisao za lijepo i uzvišeno, oplemeniti život, a to se može postići samo prakticiranjem glazbe na svakom satu uz izbjegavanje teoretiziranja (stoga su i definicije u udžbeniku kratke, sažete i prilagođene uzrastu).

Možda bi se kao najvažnije moglo izdvojiti to da predmet Glazbena kultura pruža mogućnost da **svako dijete pronađe sebe i bude uspješno**. Netko će to ostvariti kroz pjevanje, netko će se pronaći u sviranju, netko će biti uspješan u ritmičkim vježbicama, netko u didaktičkim igrama, a nadam se da će u području slušanja glazbe svi učenici pustiti mašti na volju i izraziti sebe i svoj glazbeni doživljaj.

KONCEPCIJA UDŽBENIKA GLAZBENE KULTURE

GLAZBENA ŠKRINJICA OD PRVOG DO ČETVRTOG RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Sam naziv udžbenika upućuje na glazbu, odnosno predmet kojim se bavi, a riječ škrinjica upućuje na blago i čuvanje blaga koje se moglo naći kod naših majki ili baka.

Kada govorimo o udžbenicima od prvog do četvrtog razreda, oni predstavljaju jednu cjelinu, ali se može uočiti sličnost sadržaja i odjeljaka u prvoj i drugoj *Glazbenoj škrinjici*, dok su treća i četvrta nešto drukčije oblikovane jer je i sam nastavni program drukčiji, a znanja o glazbi se nadograđuju. Stoga će u ovom radu biti riječi o koncepciji i jeziku udžbenika, zadacima, a ponešto i o samim glazbenim sadržajima.

Prvi i drugi razred – Poglavlja koja čine ova dva udžbenika podijeljena su na sljedeći način: „Pjevajmo pjesmice“, „Pjevajmo i svirajmo na dječjim instrumentima“, „Slušajmo glazbu“, „Provjerimo što smo naučili“ i „Pjesmarica“.

Pjevajmo pjesmice je dio udžbenika koji obuhvaća dječje pjesme, ritmičke vježbe koje se izvode uz pljeskanje dlanovima uz koje djeca mogu koristiti tijelo kao muzički instrument, zatim pjesme o godišnjim dobima; zimi, proljeću, ljetu, jeseni, pjesme posvećene određenim slavljinama i blagdanima u godini kao što su rođendan, božićne i druge običajne pjesme iz naroda, recitacije, brojalice. Također, važno je istaknuti da se uz ovo poglavlje nalaze i primjeri koji ukazuju na to da se učenici uz pjesmu mogu i igrati. Tako su navedene igre i opisi igara, koje učiteljice/učitelji mogu realizirati u nastavi s učenicima. Na ovaj način kod djece se aktiviraju i složeniji misaoni i motorički procesi koje treba uskladiti, što dovodi do stimulacije samog razvoja djeteta. Pjevanju pjesmica u prvom razredu posvećeno je 20 sati, u drugom razredu 25 sati na godišnjoj razini, dok je u udžbenicima dano više primjera, kako bi učiteljice/učitelji imali mogućnost izbora pjesama, ali i mogućnost učenja tih pjesama na nekim drugim satima ili kroz neke druge aktivnosti koje se odvijaju u školi ili izvan nje.

Pjevajmo i svirajmo na dječjim instrumentima poglavlje je koje sadrži niz pažljivo odabranih ritmičkih brojalica i prijedloge za izradu ritmičkih glazbenih instrumenata koji se koriste kao ritmička pratnja tijekom recitiranja ili pjevanja određene brojalice. Učenici mogu sami napraviti zvečku, bubanj ili štapice, a zajedno izvoditi neke od pjesmica: „Ide maca oko tebe“, „Uš'o medo u dućan“ i druge. U drugom razredu ovo poglavlje se proširuje slikovitim notama, koje učenike polako uvode u svijet pisanja nota. Uz pomoć sličica jajeta, kapljica vode moguće je pratiti kretanje melodijske linije i tako izvoditi pjesmice kao što su „Resavo, vodo 'ladna“ ili „Snijela koka jaje“.

Slušajmo glazbu odjeljak je koncipiran tako da započinje upoznavanjem s nazivima glazbenih instrumenata, njihovim oblikom i izgledom, a potom najljepšim poznatim pjesmama za djecu. Slušanje glazbe obuhvaća i primjere iz narodne vokalne i instrumentalne glazbe, potom djela nacionalnih skladatelja, skladatelja umjetničke glazbe u Europi i svijetu, ali i filmsku glazbu iz animiranih i igranih filmova.

Završetak udžbenika pod nazivom **Provjerimo/podsjetimo se što smo naučili** sadrži zadatke u okviru kojih učenici mogu sami ili uz pomoć učitelja provjeriti svoje znanje o naučenom gradivu tijekom svake školske godine.

Pjesmarica je odjeljak koji u prvom i drugom razredu prvenstveno može poslužiti učiteljicama i učiteljima kao pomoć za izvođenje pjesama na nekom od instrumenata (tambura, klavir, harmonika).

Udžbenici za **treći i četvrti** razred slični su koncepciji prethodnih, ali uvođenje notnog opismenjavanja učenika donijelo je i novine u oblikovanju ovih dvaju udžbenika.

Prvi dio udžbenika započinje poglavljem koje obuhvaća dva područja **Pjevajmo i svirajmo**. Sam početak donosi pjesme za djecu, potom slijede lekcije posvećene učenju notnog pisma i notnih vrijednosti, gdje se služimo solmizacijskim slogovima od do-sol (III) i od do do2 (IV). Svaki ton donosi novu pjesmicu – model za učenje određenog tona *DO – Do, do, šta je to; RE – Redom, redom idu svi...* Također, kod svake pjesmice za određeni ton označeni su instrumenti i način dobivanja tog tona na metalofonu, klaviru i blok flauti (frulici). Glazbeni primjeri obuhvaćaju one koje đaci mogu i svirati i pjevati, kao i one koji su tu da bi se naučili pjevati uz praćenje notnog teksta.

U okviru ovog dijela udžbenika postupno uvodimo muzičku terminologiju: crtovlje (notni sistem), violinski ključ, note, notna trajanja, takt i vrste taktova, stanke, znak ponavljanja (repeticiju), ljestvice, intervale, znakove

za produžavanje trajanja nota i stanki, muzičke oblike i forme i oznake za dinamiku i tempo izvođenja.

Zaigrājmo skupa (III) dio je u kome djeca osim što nauče pjevati pjesmu, mogu je i izvoditi uz plesne pokrete ili glumu koji su opisani uz notne primjere. Neke od pjesama i igara su običaji *Kraljice*, pjesma „Jutro na selu“, igra „Jastuk tanca“, a u četvrtom razredu „Izgubljeno pile“, „Uranila divojčica“ i „Žito žela lipota divojka“, igra u kolu „Igrala bi dere“ i druge.

Stvori svoju melodiju i skladajmo glazbu odjelci su koji potiču učenike da sami stvaraju po svom nadahnuću nove melodije od tonova i glazbenih elemenata koje su do tada naučili. Kao pomoć imaju primjere pjesama koje su druga djeca stvarala, ali i zadane stihove na koje mogu skladati ili kratke melodijske motive koje mogu sastaviti u novu melodiju.

Slušajmo glazbu – sadrži lekcije o upoznavanju instrumenata, slušanje najljepših dječjih pjesama, narodnih igara i uglazbljenih pjesama, starogradske glazbe, umjetničke glazbe za zbor ili instrumentalnu glazbu, muzičko-scenska djela kao što su opere, baleti, ali i djela filmske glazbe.

Podsjetimo se što smo naučili – dano je u obliku kviza koji obuhvaća sve naučeno gradivo uz zanimljive zadatke u kojima se točni odgovori dopunjavaju, povezuju ili zaokružuju. Provjera točnosti rješenja moguća je također u dodatku udžbenika.

Pjesmarica sadrži nove glazbene primjere za pjevanje i sviranje, a može poslužiti djeci ili učiteljicama i učiteljima kao dodatni primjeri za nastavu ili glazbenu priredbu.

Još nekoliko zanimljivih karakteristika *Glazbene škrinjice* za prva četiri razreda osnovne škole:

IKONICE

Na početku svakog udžbenika nalazi se mali tumač oznaka, a mi smo ih nazvali ikonicama. One svojim rasporedom ukazuju učenicima i učiteljima na to što se s kojim tekstom ili muzičkim primjerom može činiti. To su ikone: pjevajmo, slušajmo, igrājmo se, stvarajmo, zadatak, svirajmo, plešimo i zapamtimo.

ILUSTRACIJE

Uz ovakvu koncepciju udžbenika bilo je posebno zanimljivo osmisliti na kom će se mjestu i u kom obliku naći ilustracije. Ilustracije trebaju biti vesele, ali dovoljno zanimljive da će određene pojmove ili oznake uspješno dočarati učenicima novo gradivo i tako im što duže ostati u pamćenju.

KAKVI SU ZADACI U UDŽBENICIMA?

Trudili smo se da svaki dio gradiva posjeduje kvalitetne zadatke uz pomoć kojih će učenje predstavljati zadovoljstvo. U udžbenicima su zastupljeni zadaci poput sljedećih: riješi križaljku, rebus, dopuni crtež, oboji, dopunjaljka, glazbena dopunjaljka, stvori svoju melodiju i drugih. Također, glazbeno opismenjavanje uz pisanje svakog znaka, nota i ritmova moguće je uvježbavati u udžbeniku, ali mi kao autori preporučujemo da djeca osim bilježnice i udžbenika od 3. razreda imaju i kajdanku/notnu bilježnicu.

GLAZBENA ŠKRINJICA

GLAZBENA KULTURA

1. – 4. RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

Nacionalni dodatak u udžbenicima

Glazbena kultura u osnovnim školama podrazumijeva upoznavanje svijeta glazbe kroz glazbeni doživljaj koji učenici trebaju dobiti na satu. Glazbeni doživljaj se može ostvariti na različite načine glazbenog izražaja: pjevanjem, sviranjem, slušanjem, igranjem, plesanjem i stvaranjem. Kroz glazbeni izričaj učenici dobivaju saznanja i o osnovnim pojmovima glazbeno-teorijskog znanja propisanim planom i programom za svaki razred posebice.

U udžbenicima *Glazbena škrinjica* od 1. do 4. razreda objedinili smo nastavne jedinice zadane nastavnim planom i programom kroz tradicijske melodije hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini. Učenici kroz pjesmu, igru, pjevanje i sviranje uče naše tradicijske melodije i čime se pridonosi osvješćivanju nacionalnog identiteta učenika od početka i tijekom osnovnoškolskog obrazovanja. Svakako da se svijest o osobnom nacionalnom identitetu može razvijati kroz glazbu i glazbenu kulturu nacionalne zajednice iz koje potječemo.

Božićne pjesme

Božićne pjesme u udžbenicima *Glazbena škrinjica* zastupljene su u sva četiri razreda.

U prva dva razreda poglavlje se zove „Pjevajmo skupa“. Kroz slušanje i pjevanje učimo pjesmice „Spavaj mali Božiću“, „Djetešce nam se rodilo“, „Radujte se narodi“ i „Srićna noć je prispila“. U udžbeniku smo predvidjeli da u drugom razredu uz slušanje pjesme „Srićna noć je prispila“ učenici crtežom izraze svoje osjećaje pri proslavljanju Božića u krugu svoje obitelji. Ovo je primjer korelacije s predmetom Likovna kultura.

U 3. i 4. razredu poglavlje se zove „Pjevajmo i svirajmo skupa“ u kojem učimo pjesme „Svim na zemlji“ i „Radujmo se i pivajmo“. Osim slušanja i pjevanja, u trećem i četvrtom razredu dodajemo i sviranje, tako da ove božićne

pjesme sviramo na dječjim instrumentima koji se upotrebljavaju na satu Glazbene kulture (blokflauta i metalofon). Pjesme su notirane u tonalitetima u kojima se mogu odsvirati na ovim instrumentima.

Sv. Nikola

Jedan od najomiljenijih blagdana djece u adventu je doček sv. Nikole (6. 12.), često poznatijeg kao „Mikulaš“. Stoga je povodom tog blagdana u 1. razredu u poglavlju „Pjevajmo skupa“ predviđeno učenje pjevanja pjesme „Sveti Niko“. Kada učenici nauče ovu pjesmu, mogu je iskoristiti na prired-

SVETI NIKO

Glazba: s.Lujza Kosinović
Tekst: Žarko Roje

Pjesma

Sve - ti Ni - ko, svi je - tom še - će, tra - ži dje - cu svo - ju,

5

jer za sva - ko dob - ro dije - te i - ma stvar - cu ko - ju.

9 Pripjev

Tra, la, la, la, la, la, la, doć' će sve - ti Ni - ko - la.

13

tra, la, la, la, la, la, la, doć' će sve - ti Ni - ko - la.

<p>Sveti Niko svijetom šeće, traži djecu svoju, jer za svako dobro dijete ima stvarcu koju.</p>	<p>I pred našom stat' će kućom jer smo dobri bili, pa smo dragom Svetom Niki danas vrlo mili.</p>
<p>Pročit'o je naše želje što se s duša rune, sve će naše cipelice biti s darom pune.</p>	<p>A gdje djeca dobra nisu tu se šibe laća, za njim ide crni krampus šiba im je plaća.</p>

Pripjev: Tra, la, la, la, la, la, la,
doć' će Sveti Nikola. (2x)

bama koje se organiziraju u školi za ovaj blagdan. Kako u prvom razredu učenici još ne poznaju note, u poglavlju „Pjesmarica“ je notni zapis ove melodije kako bi učiteljice/učitelji mogli naučiti svoje učenike pjevati spomenutu pjesmu.

Materice

Materice su blagdan koji se slavi dva tjedna prije Božića, i veoma je štovan kod Hrvata Bunjevaca i u današnje vrijeme. Toga dana djeca svojim majkama, bakama čestitaju njihov dan i u tome se očituje zahvala majci koja ih je rodila.

U 1. razredu smo predvidjeli da nauče brojalicu „Faljen Isus, gazdarice“, u kojoj učenici uče osnovne ritmičke figure predviđene planom i programom.

Treći razred je u poglavlju „Pjevajmo skupa“ predvidio učenje pjevanja pjesme „Srce“, a kako nastavni plan i program nalaže da učenici imaju i

FALJEN ISUS GAZDARICE

Pjesma za Materice

Fa - ljen I - sus gaz - da - ri - ce čes - ti - ta - mo Ma - te - ri - ce.
 5 Ja sam do - š'o pri - ko mo - ra da mi da - te ma - lo o - ra.
 9 Snaš - la me je straš - na mu - ka da mi da te i ja - bu - ka.
 13 Vi - di - o sam i o - va - ca da mi da - te i no - va - ca.

Faljen Isus gazdarice, čestitamo Materice.
 Ja sam doš'o priko mora, da mi date malo ora.
 Snašla me je strašna muka, da mi date i jabuka.
 Vidio sam i ovaca, da mi date i novaca.

U udžbeniku trećeg razreda je i napisan opis pokreta uz kraljičku pjesmu i način izvedbe. Pjesma je notirana tako da osim pjevanja učenici imaju zadatke iz muzičke teorije koje mogu naučiti u ovoj tradicijskoj pjesmi.

Šokačko pivanje – „Kraljice Bodroga“ Monoštor

Karakteristično pjevanje kod Šokaca je svakako pjevanje ženskih skupina kako to čine „Kraljice Bodroga“. To je ponajprije mješavina forme solo dionica „počimalja“ i ostatka pjevačke skupine. Ovo je uvršteno u poglavlje „Slušajmo glazbu“, a u zadatku nakon slušanja učenici trebaju prepoznati na koji je način izvedena pjesma.

U udžbeniku je fotografija članica pjevačke skupine „Kraljice Bodroga“, čije su članice odjevene u karakterističnu šokačku nošnju, kako bi učenici i vizualno upamtili izgled šokačke nošnje.

Bunjevačke igre – plesovi

Bunjevačke igre/plesovi su veoma karakteristične i popularne u raznim kulturno umjetničkim društvima, te smo njihove melodije željeli približiti učenicima u poglavlju „Slušajmo glazbu“ od 2. do 4. razreda.

U drugom razredu to su dva bunjevačka kola, „Bože daj“ i „Cupanica“ (Ajde Ive, ajde Vince), u trećem je „Divojačko kolo“ a u četvrtom razredu je „Momačko kolo“.

U trećem razredu je fotografija „Divojačkog kola“, na kojoj se vidi način izvedbe ovoga plesa i da je u pratnji tamburaškog orkestra, a svakako je zanimljiva i slika slikarice Jele Cvijanov koja se nalazi u udžbeniku četvrtog razreda na kojoj se vidi način izvedbe „Momačkog kola“.

Kako je riječ o slušanju glazbe, u udžbenicima su zadaci koje učenici trebaju riješiti slušajući glazbene primjere i gledajući ponuđene slike.

Dječje pjesme

Dječje pjesme su svakako veoma važne za razvoj glazbenog ukusa kod učenika u prva četiri razreda osnovne škole, pa je zato i njihov odabir veoma bitan.

U *Glazbenim škrinjicama* za 3. i 4. razred u poglavlju „Pjevajmo i svijajmo“ predviđene su osim ostalih i pjesme naših autora, koje su iznimno popularne kod naše djece. U trećem razredu je to pjesma M. Kiša „Al'sam rđav“, i pjesma „Jutro na selu“ autora D. Denaćića, tekst za ovu dječju pjesmu napisao je subotički svećenik Aleksa Kokić.

Za pjesmu „Al' sam rđav“ zadatak je napravljen o obliku stripa koji govori o tekstu u pjesmi i koji treba obojiti (koleracija i s predmetom Likovna kultura).

U udžbeniku za četvrti razred nalazi se pjesma „Subotica“, za koju je tekst napisala Đula Milodanović, za III. Festival bunjevački pisama (2003.). Pjesma je kasnije postala himna Smotre dječjih pjevača i zborova koja se

SUBOTICA

Pjesma -Umjereno

Glazba i tekst:
Đula Milodanović

Musical score for the song 'Subotica'. It consists of four staves of music in G major, with lyrics written below the notes. The time signature changes from 2/4 to 3/4 and back to 2/4. The lyrics are: Su-bo-ti - ca vrid-ni- ja od zla - ta, ti si po - nos svi' bač- ki' Hr - va - ta. O - ba - vi - ta zlat-nim ži - tom zri - lim, o - ki - će - na sa - la - ši - ma bi - lim. O - ba - vi - ta zlat-nim ži - tom zri - lim, o - ki - će - na sa - la - ši - ma bi - lim.

Subotica vridnija od zlata,
ti si ponos svi' bački' Hrvata.
Obavita zlatnim žitom zrilim,
okićena salašima bilim

U tebi su bunjevčice mile,
obučene u šling i u svile.
Tamburica kad tiho zsvira,
kogod čuje u srce ga dira.

Bunjevci smo dičimo se time,
a Hrvat je naše pravo ime.
Na daleko poznata nam grana,
rodila nas bunjevačka nana.

svake godine održava u Subotici, a izvodi se kao završna točka svih izvođača na smotri.

Tradicijske pjesme

Tradicijske su pjesme, uz druge dječje pjesme, veoma važne u izgrađivanju glazbenog profila i ukusa kod učenika. Učenjem ovih pjesama učenike upoznajemo s našom tradicijskom kulturom.

U udžbeniku za četvrti razred u poglavlju „Pjevajmo i svirajmo skupa“ nalaze se tri tradicijske pjesme: „Da je višnja k'o trišnja“, „Uranila divojčica

ŽITO ŽELA LIPOTA DIVOJKA
 Po pjevanju Klare Kozma - Tavankut
 Zapis: Tamara Štricki Seg

Bunjevačka

Ži - to že - la li - po - ta di - voj - ka,
 ži - to že - la li - po - ta di - voj - ka.
 Ži - to že - la pa se u - mo - ri - la,
 ži - to že - la pa se u - mo - ri - la.

golube da rani“ i „Žito žela lipota divojka“ po pjevanju Klare Kozme iz Tavankuta a u zapisu Tamare Štricki Seg.

Dječja opera

Opera je glazbeno-scensko djelo skladano za soliste, zbor i orkestar. U operi su zastupljeni pjevanje, gluma, orkestarsko sviranje, kostimi i balet kao ples.

Glazbena škrinjica za 3. razred, u poglavlju „Slušamo glazbu“, donosi dječju operu *Šumska kraljica* hrvatskog srijemskog pjesnika i skladatelja Franje Štefanovića iz Petrovaradina. U udžbeniku se nalazi i sažetak priče (libreto) na temelju koje je skladana ova opera.

U zaključku ovog osvrtu na nacionalni dodatak udžbenika Glazbena škrinjica 1. – 4. razred možemo izraziti svoje zadovoljstvo što se školski plan i program u svim njegovim segmentima za predmet Glazbena kultura može realizirati sa skladbama značajnim za hrvatsku nacionalnu zajednicu u Vojvodini.

**HRVATSKO NAKLADNIŠTVO
U NULTOM DESETLJEĆU**

U desetljeću koje je za nama nakladništvo u Hrvatskoj razvilo se u znatno promijenjenim uvjetima nakon ratnih devedesetih i raspada Jugoslavije. Djelujući u suženim nacionalnim prostorima, hrvatsko nakladništvo polako je hvatalo korak s grafičkim, uredničkim i književnim standardima i tendencijama razvijenijih književnih tržišta. Nažalost, zbog minimalne distribucije hrvatskih knjiga na srbijanskom tržištu, taj se razvoj hrvatskog nakladništva teško mogao pratiti u književnim krugovima u Vojvodini, odnosno Srbiji. Stoga smo odlučili u Novoj riječi kronološki prezentirati hrvatsko nakladništvo nakon 2000. godine.

Svaku godinu nultog desetljeća „ilustrirat“ ću s po deset proznih naslova: s pet prijevoda i pet djela hrvatskih autora, odnosno autora iz regije kojima prijevod ne treba, a prvo izdanje izabrane knjige objavljeno im je u Hrvatskoj. Polazeći od vlastitog čitateljskog i spisateljskog iskustva, pokušat ću naznačiti koja su utjecajna djela objavljena u tematiziranoj godini. Naslove i autore predstaviti ću u najkraćim crticama, na osnovi uredničkih i recenzentskih tekstova, te vlastitih čitateljskih bilješki. U uvodnom tekstu, prije opisa izabranih naslova, skicirat ću odnose na književnom tržištu i ocrtati profile pojedinih nakladničkih kuća. (napomena autora)

Neven Ušumović

2005.

KNJIŽEVNOST KAO POTROŠNA ROBA

Nakon osvajanja kioska 2004. godine jeftinim reizdanjima klasika svjetske i hrvatske književnosti, najmoćnija hrvatska medijska kuća Europapress holding (izdavač *Jutarnjeg lista*, skraćeno EPH) kreće u novi nakladnički projekt – Biblioteku Premijera! Kao što i sam naziv biblioteke govori, ovoga puta riječ je o prvim izdanjima novih romana aktualnih hrvatskih pisaca, uglavnom onih koji su kao sudionici FAK-a (Festivala „A“ književnosti, 1999. – 2003.) već uživali u promidžbenom spektaklu ove medijske kuće, to su: Miljenko Jergović, Zoran Ferić, Boris Dežulović, Ante Tomić, Ivo Brešan, Jurica Pavičić, Edo Popović i Borivoj Radaković. Riječ je o vrlo jeftinim izdanjima, u doslovnom, ali i u grafičkom smislu, još jedan pokušaj da se omasovi čitanost i poveća prodaja nove hrvatske književnosti.

Što se tiče književne vrijednosti i recepcijskog života riječ je o djelima vrlo različite „težine“, od kojih se rijetko koje oduprlo zubu vremena (preciznije, samo „Djeca Patrasa“ Zorana Ferića i „Jebo sad hiljadu dinara“ Borisa Dežulovića). Niz je tu zanimljivih momenata koji upućuju na prilagođavanje hrvatskih književnika tržišnom pritisku: hiperprodukcija, brendiranje imena, improvizirani, brzopotezni produkti. No vrijeme se promijenilo i što se tiče recepcije, udarac odmah stiže iz sve snažnije virtualne sfere: ugledni žanrovski pisac, književni urednik i stripaš Darko Macan na svom blogu pod nazivom „Blogov kolac“, brzinski, lucidno, duhovito i bespoštedno recenzira jedan po jedan naslov, prateći ritam njihovog pojavljivanja na policama kioska. Iako je Macan prestao održavati taj blog 2009. godine, sve se i dalje može pročitati na linku: <http://blog.dnevnik.hr/mcn/2005/08/index.html>

Citiramo neke od Macanovih stavova:

„Dužnost ti je upoznati se sa suvremenom hrvatskom književnom produkcijom“, rekao sam tako sam sebi pred naslaganih osam svezaka biblioteke *Jutarnjeg lista*, 'dužnost ti je prestati živjeti na Marsu i pokušati vidjeti što muči tvoju generaciju, tvoj narod, tvoju vrstu.' Uzdahnuo sam potom duboko i krenuo niz stupac knjiga, čitajući, obavještavajući se. Danas, po obavljenom poslu, mislim da mi je jasno zašto sam svojevremeno izabrao Mars. Osam *Jutarnjih* knjiga mogu se – promatrajući ih tematski a ne više

kvalitativno – ugrubo podijeliti u dvije kategorije: tri se (Jergović, Dežulović, Brešan) bave prošlošću te stoga temama koje nadilaze trenutak; preostalih se pet (Pavičić, Tomić, Popović, Ferić, Radaković) bave trenutkom kojega ne uspijevaju nadići. Spomenuta su petorica novinarski opsjednuta što doslovnijim kopiranjem detalja stvarnosti, zadržavanjem trenutka kojeg mogu promišljati, ali kojeg zbog nedostatka distance ne uspijevaju kritički sagledati. Najbolji dijelovi tih knjiga nikad nisu, stoga, priče: tih pet romana svoje najveće domete dosežu u reportažnom zapažanju ili kolumnističkom opažaju. Tih pet romana su, zato, propovijedi i dnevnici, pet sluga i žrtava trenutka.“

„Pod pritiskom roka, književnost nije vrjednija od odrađenog novinskog članka, od nje se ne očekuje ni da bude trajnija.“ (o knjizi Jurice Pavičića „Kuća njene majke“).

„Ne može se, mislim, dobar roman slagati od aforizama, ni od pabiraka.“ (o knjizi Miljenka Jergovića „Gloria in excelsis“).

„Pisac ima pravo na stav, ali bi trebao, čini mi se, pokušati razumjeti svoje likove, oživjeti ih i prikazati kao više od kurioziteta za novinsku crticu.“ (o knjizi „Ljubav, struja, voda & telefon“ Ante Tomića).

„Čini mi se, naime, da se potraga za originalnošću, za ‘nenapisanom’ knjigom, u suvremenoj književnosti opasno približila novinarskoj potrebi za senzacijom.“ (o knjizi „Djeca Patrasa“ Zorana Ferića).

Osnivanje mrežne stranice Moderna vremena info

Macanov blog vjesnik je novog razdoblja elektronske književne komunikacije, a najveći događaj na tom području svakako je osnivanje portala za knjigu Moderna vremena info (www.mvinfo.hr). Internetski portal za knjigu i kulturu čitanja Moderna vremena Info u svom današnjem konceptu pokrenut je 21. ožujka 2005. godine, kao svojevrsni novi format u odnosu na raniji tiskani magazin Moderna vremena (1995. – 1999.) i istoimeni e-zine (1998. – 2005.). Zahvaljujući dnevnom obnavljanju sadržaja, portal Moderna vremena Info je do danas (uz portal Booksa.hr koji je pokrenut 2007. godine) najreferentnije mjesto ciljne skupine zainteresirane za knjigu i nakladništvo, za teme iz domene čitanja, ali i one koje se tiču proizvodnje knjiga i problematike knjižnog tržišta.

TOP 10 – Romani tiskani u Hrvatskoj 2005. godine

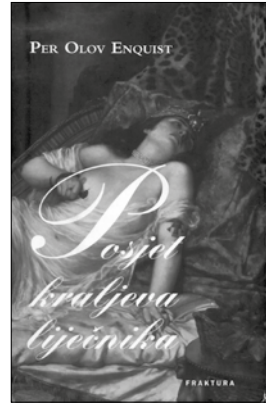
Per Olov Enquist:

POSJET KRALJEVA LIJEČNIKA

prevela sa švedskog Željka Černok
(Livläkarens besök, 1999.)

Fraktura

Radnja ovog povijesnog romana odvija se na danskom kraljevskom dvoru krajem osamnaestog stoljeća, u vrijeme prosvijećenih apsolutističkih vladara i velikih promjena u svijesti ljudi. Na dansko prijestolje zasjeo je Christian VII., mladi šizofrenični kralj. Njegova nevjesta, samouvjereni Caroline Mathilde, duboko je nesretna svojom ulogom na dvoru prepunom spletki i intriga. Situacija se mijenja dolaskom njemačkog doktora, osobna kraljeva liječnika i savjetnika Johanna Friedricha Struenseea. Zadbivši povjerenje mladog kralja, on počinje provoditi reforme. Istodobno započinje i erotična ljubavna veza između njega i princeze Caroline Mathilde. No, reakcionarne snage koriste ljubav savjetnika i kraljice kako bi ih uklonili s dvora...

Ovaj Enquistov roman preveden je odmah na sve veće svjetske jezike, uz jednodušne hvalospjeve književne kritike. Švedski autor oduševio je čitatelje bogatom, kompleksnom psihologizacijom likova, kao i filozofskim propitivanjem razdoblja prosvjetiteljstva i ograničene moći „svjetlosti razuma”. Enquist istražuje granično područje između znanosti i mistike, uma i ludila.

Per Olov Enquist (1934.), švedski pisac, studirao je književnost na Sveučilištu u Uppsali. Dugi niz godina radio je kao kazališni i književni kritičar za najznačajnije švedske dnevne novine. Od početka šezdesetih redovito objavljuje romane, pripovijetke i dramske tekstove, te ide u red najznačajnijih suvremenih švedskih autora. Među mnogobrojnim djelima izdvajaju se romani *Knjižnica kapetana Nema*, *Pali anđeo*, *Sekundant*, *Odlazak glazbenika*, *Posjet kraljeva liječnika*, te *Knjiga o Blanche i Marie*. Dobitnik je niza švedskih i međunarodnih nagrada i priznanja, između ostalog i Austrijske književne nagrade za europsku književnost (2010.).

Saša Ilić:

BERLINSKO OKNO

Devedeset stupnjeva (Zagreb); Fabrika knjiga (Beograd)

Roman *Berlinsko okno* počinje citatom jednog od najvažnijih etičara u povijesti filozofije Emmanuela Levinasa: „Prošlost drugog i, unekoliko, istorija čovečanstva u kojoj ja nikada nisam sudelovao, kojoj nikad nisam prisustvovao, jeste moja prošlost“. Junaci ovog romana susreću se i bore s vrtlozima povijesti, nošeni pitanjima odgovornosti i pravednosti. Glavni junak luta Berlinom, tragajući za mornaričkim oficirom Jankom Baltićem, „koji se 1992. izgubio sa broda DBM 141, putujući od Visa do Splita feribotom a potom ko zna kud“, i usput, poslovno snima i zapisuje razgovore s emigrantima iz bivše Jugoslavije. Razgovori s emigrantima često započinju u berlinskom metrou, čime se simbolika skrivene povezanosti osobnih i obiteljskih sudbina dodatno naglašava.

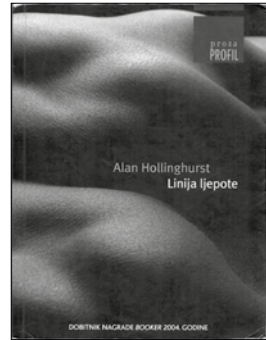
Roman *Berlinsko okno* dobio je stipendiju fonda Borislav Pekić. Srpska i hrvatska književna kritika pisala je vrlo pohvalno o romanu, ušao je u uži izbor za NIN-ovu nagradu. Jedan od najvažnijih srpskih književnih povjesničara i komparatista Tihomir Brajović istaknuo je važnost ovog romana na sljedeći način: „Naslućujući da je naše vreme, izgleda, iz pustošnog egocentrizma i moralne amnezije kadro da se izbavi tek katarzičnim prepoznavanjem greške u civilizacijskoj matrici, ova čitalačkog izazova i te kako vredna i možda (nad)generacijski signifikativna knjiga u isti mah i istim završnim gestom overava onaj levinasovski moto, prizivajući tako najzad, uz nadvladavanje zanatskih i drugih šumova, i jedan novi-stari humanizam, čija nasušnost predugo već lebdi u proređenom vazduhu savremenosti.“

Saša Ilić (1972.) srpski je pisac i kolumnist, jedan od osnivača aktivističkog književnog podlistka *Beton* koji su objavljivali dnevne novine *Danas*. Proznu knjigu *Predosećanje građanskog rata* objavio je 2000. godine. Iste godine priredio je knjigu *Pseći vek* u kojoj su se, pored njegovih priča, našle i priče Mihajla Spasojevića (1974.), Borivoja Adaševića (1974.), Uglješe Šajtinca (1971.), Srđana V. Tešina (1971.) i Nenada Jovanovića (1973.) – riječ je o vrlo utjecajnoj knjizi s kojom se nova generacija srpskih pripovjedača (okupljenih uglavnom oko časopisa *Reč*) predstavila široj književnoj javnosti. Nakon *Berlinskog okna* objavio je roman *Pad Kolumbije* (2011.). Godine 2015. objavio je dvije zbirke priča: *Dušanovac. Pošta* i *Lov na ježeve*. Radi u Narodnoj biblioteci Srbije. Saša Ilić jedan je od najvažnijih kritičara srpskog nacionalizma, revizionizma i palanačkog izolacionizma, zagovornik „književne internacionale u regiji“.

Alan Hollinghurst:
LINIJA LJEPOTE

s engleskog preveo Marko Maras
(The line of beauty, 2004.)
Profil International

Dvadesetogodišnji Nick Guest nakon studija na Oxfordu treba se posvetiti doktoratu o Henry Jamesu te nalazi stan u Londonu u potkrovlju obiteljske kuće najboljeg oxfordskog prijatelja Tobyja. Tobyjev otac Gerald Fedden je torijevac čija se politička karijera nalazi u usponu nakon pobjede konzervativaca pod vodstvom M. Thatcher. Nick se tako zatiče u svijetu engleske elite, politike i bogatih, konvencija i tabua kulture osamdesetih. Iako je Nick homoseksualac, prihvaćen je u krug Feddenovih s kojima dijeli kulturni i estetski kapital.

Linija ljepote, britanskog pisca Alana Hollinghursta i po obimu i po kvaliteti, prozni je vrhunac tog autora. Oduševljeni kritičari i čitateljska publika pretvorili su ga u bestseller. BBC je uskoro po knjizi snimio i vrlo gledanu seriju, zaredali su se i prijevodi, a Hollinghurst je postao paradigma suvremenog gej pisca koji uspješno spaja homoseksualne teme i širi društveni kontekst.

Alan Hollinghurst (1954.) studirao je pa predavao engleski jezik na Oxfordskom sveučilištu. Nekoliko je godina bio zamjenik urednika *The Times Literary Supplementa*. Dobitnik je nagrada *Somerset Maugham Award* i *James Tait Black Memorial Prize* za prozu, a 1994. ušao je u najuži izbor za nagradu *Booker* s romanom *Večernja zvijezda* (prijevod na hrvatski 2008. godine). Nagradu je osvojio 2004. godine romanom *Linija ljepote*. Na hrvatski mu je 2013. godine preveden i posljednji roman *Dijete stranca*.

Roman Simić:
U ŠTO SE ZALJUBLJUJEMO

Profil

U svojoj drugoj zbirci priča Roman Simić posvećuje se intimnim međuljudskim odnosima, pokazujući veliko pripovjedno umijeće. Čitatelju pažnju odmah privlači elegancija njegovog stila, a odmah zatim i suptilnost u prilaženju onom što je prešućeno i što ostaje u sjeni obiteljskih i ljubavnih odnosa. „Ova je prozna zbirka, tužna koliko su tužne sve one koje prodiru u samu bit ljudskih emocija...” (Jagna Pogačnik, *Jutarnji list*).

Knjiga *U što se zaljubljujemo* dobitnica je nagrade *Jutarnjeg lista* za najbolju domaću proznu knjigu u 2005., a prevedena je na njemački, španjolski, slovenski, makedonski te objavljena i u Srbiji.

Roman Simić (Zadar, 1972.) završio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu studij komparativne književnosti i španjolskog jezika. Urednik je književnog časopisa *Relations*, umjetnički direktor Festivala europske kratke priče. Kao prozni pisac uvršten je u više antologija i pregleda hrvatske proze 90-ih, a priče su mu prevedene na desetak jezika. Zaposlen je kao urednik u izdavačkoj kući Fraktura. Objavio: *U trenutku kao u divljini* (poezija, 1996.); *Mjesto na kojem ćemo provesti noć* (priče, 2000.); *U što se zaljubljujemo* (priče, 2005.); *Nahrani me* (priče, 2012.); *Baba Jaga i div Zaborav* (slikovnica, koautorstvo s Manuelom Šumbercem, 2015.). Knjiga *Nahrani me* prevedena je na njemački jezik, njome je osvojio nagradu Kiklop za najbolje domaće književno djelo godine 2012., dok mu je za jednu od priča iz te zbirke dodijeljena nagrada *Večernjeg lista* Ranko Marinković. Godine 2105. na engleskom je objavljen izbor iz njegovih priča pod naslovom *A Frame For the Family Lion*.

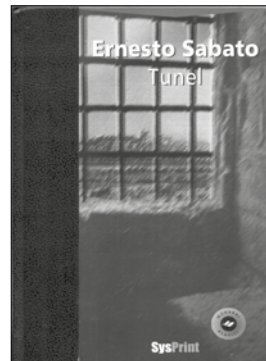
Ernesto Sábato:

TUNEL

prijevod sa španjolskog Dinko Telečan
(El túnel, 1948)
Sysprint

Tunel je uznemirujući, kafkijanski roman čiji pripovjedač je ubojica, Juan Pablo Castel sredovječni slikar. Odmah u uvodu priznaje da je ubio dvadeset šestogodišnju djevojku Mariju Iribarne Hunter, nakon burne ljubavne veze, ali razlog ubojstva ostaje neodređen, odnosno dobiva gotovo metafizičke dimenzije. Castel smatra da je jedino Marija razumjela tajnu njegovog slikarstva, pa je želi u potpunosti posjedovati; manijakalna žudnja za Idealom toliko je snažna da postaje smrtonosna za njegovu ljubav.

Ernesto Sábato (1911. – 2011.), argentinski je književnik. Doktorirao je fiziku i kao redovni profesor teorijske fizike zaposlio se na sveučilištu u Buenos Airesu. Početkom četrdesetih godina napušta znanost, povlači se na osamljeni planinski ranč i posvećuje književnom radu. Napisao je tri

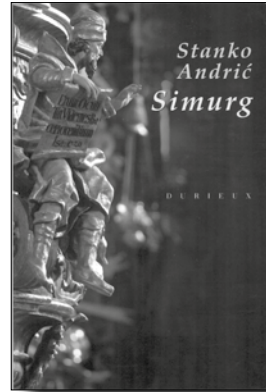

romana: *Tunel* (1948.), *O junacima i grobovima* (1961.) i *Abadon, anđeo uništenja* (1974.) i mnoštvo eseja. Šabato je politički angažiran pisac koji je u svojim romanima kritizirao vojnu diktaturu u Argentini te ga stoga nazivaju „anti-Borgesom“ jer se Borges opirao politizaciji književnosti. Svojim temama blizak je egzistencijalističkoj filozofiji; upravo je Albert Camus upozorio širu književnu javnost na Šabatovo djelo.

Stanko Andrić: **SIMURG**

Durieux

Simurg je izrazito lirski, autobiografski intonirana intimna reminiscencija na slavonske ravnice. S odrastanjem pripovjedač otkriva panonski zavičaj kao pejzaž natopljen poviješću, doslovno kao „civilizaciju“ koja seže beskonačno duboko u vrijeme: prvo ono povijesno uključujući i ono pretpovijesno, prenošeno samo nesvjesnom i mitskom predajom. U toj dalekoj dubini pisac nalazi mitsku pticu Simurga, metaforu spoznaje. *Simurg* je jedna od najljepših hrvatskih knjiga s panonskim motivima, pisana vrhunskim stilom. Andrić je mnogo šire koncipirao ovo svoje djelo, ali je od planiranih trideset napisao devet poglavlja i, kako se čini, napustio književno stvaralaštvo. *Simurg* je preveden na njemački i mađarski jezik.

Stanko Andrić rođen je 1967. u Strizivojnoj kod Đakova. Diplomirao je francuski i latinski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1993.), i doktorirao (1998.) na Odsjeku za srednjovjekovne studije Srednjoeuropskog sveučilišta u Budimpešti. Od 1996. zaposlen je u Hrvatskom institutu za povijest – Podružnici za povijest Slavonije, Srijema i Baranje (Slavonski Brod), čiji je danas predstojnik. Bavi se srednjovjekovnom poviješću sjeveroistočnih hrvatskih pokrajina. Objavljuje znanstvene knjige i književnu prozu. Za svoju je prozu 2001. godine dobio nagradu Vladimir Nazor. Objavio je sljedeće prozne i esejističke knjige: *Povijest Slavonije u sedam požara* (1992.); *Enciklopedija ništavila* (1995.); *Dnevnik iz JNA i druge glose i arabe-ske* (2000.); *Slavonija. Sažeti vodič prirodnih i kulturnopovijesnih zanimljivosti* (2004.); *Simurg* (2005.); *Zavičajna čitanka. Slavonija u ogledalu svoje pisane baštine* (2011.).

Bruno Schulz:

DUĆANI CIMETNE BOJE

s poljskog preveo Dalibor Blažina

(Sklepy cynamonowe, 1933.)

Litteris

Zbirka poetski intoniranih pripovjedaka u kojima autor evocira svoje djetinjstvo u neka-
dašnjoj Galiciji. Sugestivnim pjesničkim slikama,
često se približujući groteski i fantazmagoriji, on
dočarava atmosferu malog provincijskog mjesta
i relativno zatvorene židovske obitelji u čijem je
središtu lik oca. Otac, inače trgovac suknom, mit-
ska je figura ovih priča: ljudi istraživač i svjetotvo-
rac. Nasuprot njemu sasvim drugačije osjećaje
izaziva dominantna i zavodljiva služavka Adela...

Ove priče i danas oduševljavaju književnu
publiku zahvaljujući njihovoj bogatoj i duhovi-
toj jezičnoj inventivnosti, te nepredvidivim uzle-
tima mitološke, ali i erotske imaginacije. Iako se
u jugoslavenskoj periodici prijevodi Schulzovih
tekstova pojavljuju još od početka šezdesetih godina, ovo izdanje je prvi
cjeloviti prijevod *Dućana* na hrvatski jezik.

Bruno Schulz (1892. – 1942.), poljski pisac i profesor crtanja židovskog
porijekla. Njegove dvije zbirke priča *Dućani cimetne boje* i *Sanatorij pod
klepsidrom* (Sanatorium pod klepsydr, 1937.) nezaobilazna su djela moder-
ne svjetske književnosti. Schulz je utjecao na mnogobrojne svjetske pisce,
među ostalima na Danila Kiša, kao i na generaciju hrvatskih „borhesovaca“.

Krešimir Pintarić:

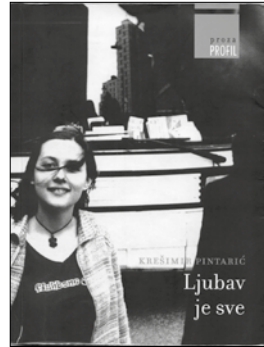
LJUBAV JE SVE

Profil

Pintarićev roman *Ljubav je sve* jedan je od vrhunaca novog intimizma u
hrvatskoj prozi (i poeziji), vala koji izbjegava „stvarnosne“, povijesne i ratne
teme. Riječ je o sedamnaest prizora ispisanih jednostavnim stilom, s mno-
go duhovitih dijaloga i samoironije. Minimalistički, a istovremeno fluidno,
bez dramaturgije, Pintarić gotovo esejistički opisuje svakodnevicu mladog
ljubavnog para.

Krešimir Pintarić (Osijek, 1971.) diplomirao je komparativnu književ-
nost, bibliotekarstvo i opću informatologiju na Filozofskom fakultetu u Za-
grebu. Pisao je kolumne i glazbene recenzije, te radio kao novinar i urednik

za veći broj tjednika, magazina i web portala. Od 2001. godine glavni je urednik i voditelj projekta Besplatne elektroničke knjige [BEK] Društva za promicanje književnosti na novim medijima [DPKM] (elektronickeknjige.com). Objavio je sjedeće knjige: *Tour de force* (poezija/proza, 1997.), *Divovski koraci* (poezija, 2001.), *Commedia* (poezija/multimedija, 2002.), *Rebeka mrzi kada kokoši trče bez glave* (priče, 2003.), *Ljubav je sve* (roman, 2005.), i *U tvom zagrljaju zaboravljam svako prepljeno zlo* (roman, 2008.).

Tahar Ben Jelloun: **SVETA NOĆ**

prevela s francuskog Zorka Šušnjar Boučekif
(*La nuit sacree*, 1987.)
Biakova

Biakova, nakladnička kuća skromnih izdanja, pokreće 2005. godine ediciju Strani pisci s dva romana Tahara Bena Jellouna *Dijete od pijeska* i *Sveta noć*. U romanu *Dijete od pijeska*, Zahra je kći čovjeka koji je, zbog sramote što nema muškog nasljednika, odlučio da je odgoji kao sina, pa joj i daje ime Ahmed. U *Svetoj noći*, Ahmed/Zahra pod stare dane piše svoju autobiografiju, fokusirajući se prije svega na svoje intimne traume, spolno sazrijevanje i društveni status. Složeni muško-ženski odnosi u romanu ocrtani su na pozadini strogog islamskog kodificiranja spolnih uloga. Ben Jellounov stil karakterizira bogata figurativnost, pjesnička nadahnutost i erotičnost.

Tahar Ben Jelloun rođen je 1944. godine u Fezu (Maroko). Studirao je filozofiju na sveučilištu u Rabatu. Kao profesor predavao je u Tetuanu i Casablanci. U Francusku odlazi 1971. na poslijediplomski studij socijalne psihologije. Doktorirao je 1975., radi kao psihoterapeut. Piše za brojne časopise i novine, među kojima i za dnevnik *Le Monde*. Autor je više zbirki poezije, romana, piše eseje i kazališne komade u kojima često govori o rasizmu i netoleranciji. Stekao je međunarodnu slavu, djela su mu prevedena na brojne jezike. Godine 1987. primio je najvažniju francusku književnu nagradu Prix Goncourt za svoje djelo *Sveta noć*. Za cjelokupni rad nagrađen je književnom nagradom Zaklade Nouredine Aba 1994. godine. Za roman *Ta zasljepljujuća odsutnost svjetlosti* primio je nagradu IMPAC 2004. godine (hrvatski prijevod 2007. godine). Osim navedenih na-

slava na hrvatski jezik prevedeni su mu još sljedeći naslovi: *Dijete od pijeska* (prijevod 2005.), *Islam objašnjen djeci* (2006.), *Rasizam mojoj kćeri i bujanje mržnji* (2006.), *Otići* (2007.), *O mojoj majci* (2014.).

Zoran Ferić:
DJECA PATRASA

EPH

Roman o četrdeset četverogodišnjem srednjoškolskom zagrebačkom profesoru koji dopi jeva u krizu srednjih godina, a pomalo počinje osjećati i prezasićenost svojim jedanaestogodišnjim brakom. Zaljubljuje se u sedamnaestogodišnju učenicu, te se s njom upušta u vezu. Istodobno, njegova supruga želi dijete... Doveden pred odluku, on mora ili raskinuti sa svojim dosadašnjim životom, te se uputiti posve novim putem ili iznaći drugo rješenje.

„*Djeca Patrasa* jedan su od najljepših ljubavnih romana koje smo čitali u posljednje vrijeme. Iako je riječ o ‘zabranjenoj ljubavi’ profesora i bolesne učenicke, komisije za čudoređe mogu ostati mirne jer je sve što se među njima događa, a događa se ljubav, više nego literarno utemeljeno”, napisala je Jagna Pogačnik u *Jutarnjem listu*.

Zoran Ferić rođen je 1961. u Zagrebu, gdje i danas radi kao profesor hrvatskog jezika u gimnaziji. Priče objavljuje u časopisima i novinama od 1987. godine, ali prvu knjigu priča, *Mišolovka Walta Disneya*, objavio je tek 1996. godine. Za drugu knjigu priča, *Anđeo u ofsajdu*, objavljenu 2000. godine (Naklada MD) dobio je Nagradu Ksaver Šandor Gjalski i Nagradu *Jutarnjeg lista* za proznu knjigu godine. Prvi roman *Smrt djevojčice sa žigicama* (Naklada MD) objavio je 2003., a sljedeće godine pod naslovom *Otpusno pismo* (Profil) izlazi mu zbirka kolumni koje piše za tjednik *Nacional*. Godine 2011., izlazi mu roman *Kalendar Maja* za koji je dobio nagradu Vladimir Nator, *Jutarnjeg lista*, Grada Zagreba i Pulskeg sajma knjiga (Kiklop). Druga knjiga izabranih kolumni *Apsurd je zarazna bolest* izašla je 2012. godine. Posljednje njegovo djelo je roman *Na osami blizu mora* (2015.).

**ČITANJA
KNJIŽEVNE PRODUKCIJE**

DOSADA

JE

DO SADA...

Marko Kljajić

RUMENI SUTONI

NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, 2014.,
str. 120

Četvrta zbirka poezije Marka Kljajića, nazvana *Rumeni sutoni* izašla je u nakladi NIU „Hrvatska riječ“ iz Subotice u ediciji *Suvremena poezija*. Knjiga broji više od osamdeset pjesama raspoređenih u tri cjeline: „Krajolik i pjesnik“, „Getsemanski plodovi duše“ i „Slučajnoj suputnici“. Već pri prvim pjesmama osjetno je da ovi stihovi izlaze iz pera zrele pjesničke ličnosti. Interesantan je izbor pjesama na početku zbirke koje odišu tamnim tonovima, smrću i mrakom. S obzirom na naslov pjesničke zbirke, čitatelj očekuje ipak nešto svjetlije i vedrije tonove, ali oni dolaze kasnije, kao da se iz noći vraćamo u suton, takva je retrospektiva dana i u pjesmama. Kako se navodi u pogovoru „Lirski plodovi duše“, Zvonka Sarića, pjesme sabrane u ovoj zbirci nastajale su od početka osamdesetih godina prošloga stoljeća do sadašnjice, dvijetisućitih.

Lirski subjekt ovoga puta nije neimenovani, naprotiv, zbirka se otvara pjesmom „Imenovali su me“, koja jasno daje do znanja iz čije pozicije se pjeva i čijim očima je viđen ovaj pjesnički svijet. U prvoj cjelini *Rumenih sutona* dominantno osjećanje je samoća. Osamljeni lirski subjekt je sam u noći, u mraku, on je molitelj u Getsemaniju. Okružuje ga grad u mraku, priroda potvrđuje njegov osjećaj usamljenosti. Kao u Tinovoj *Svakidašnjoj jadikovki*, pjesniku u njegovu Getsemaniju ne dolazi ni drug ni draga. Ova poezija

odiše jednostavnošću čovjeka onakvog kakav je sam pred sobom. U pjesmama se sluti i pjesnikova životna dob iz koje se pjesnik obraća drugima i svijetu s nemalim životnim iskustvom.

*Oblak siv nadvio se nad
posivjelim selom*

*U sobicu moju uvlači se posivjeli dan.
Gubim se u jednom proljeću veselom
Dok u samoći živim čekajući
sebe sam.*

Tautologija iskazana u riječima *posivjelim selom, posivjeli dan i samoća* i sama naglašeno prenosi duboku i trajnu usamljenost lirskoga subjekta. Pjesnička samoća ipak nije posve siva, bar ne za čitatelja – ona daje gorko-slatke plodove poezije. Kada govorimo o pjesničkome svijetu, ovdje je to utemeljeno ne samo na općim mjestima govora o nečijoj poetici, nego na vlastitu iskustvu lirskoga subjekta. U pjesmi „Pismo prijatelju u proljeće“ pjesnik kaže *U mom svijetu mnogo se ne zbiva*. Cjelina nazvana „Krajolik i pjesnik“ donosi niz pjesama u kojima se pjesnik stapa s prirodom, čak romantičarski, priroda oslikava osjećanja pjesnika. Nadalje, pjesnik piše

o svojim svakodnevnim susretima s ljudima. Ovi susreti otkrivaju više o imenovanom lirskom subjektu, Marku Kljajiću, svećeniku, koji se susreće s raznim ljudima u svom svakodnevnom (bogo)služenju. Pjesme posvećene različitim ljudima, onima s kojima se u službi susreće, prikazuju intimni susret svećenika s čovjekom, čovjeka s čovjekom i pune su osobnih patnji i bijeda tih pojedinaca. U svakoj od tih pjesama – susreta dan je susret onakav kakav se u zbilji dogodilo, a potom slijedi ono što je u pjesniku ostalo i dugo nakon susreta. Pjesnik otvara svoje stihove i za sve drage ljude, ali i za svoj zavičaj i drage gradove, obraćajući im se kao živim ljudima koji pate i stradaju.

Pjesnik ne mrzi ni svoje neprijatelje, premda se u pjesmama u kojima i o njima progovara osjeća velika gorčina. Pjesnik nastoji ostati prizeman i ponizan i ne zaboraviti biti čovjek ni u teškim trenucima. U suvremenom svijetu pjesnik je rastrzan između svoga idiličnoga djetinjstva, koje se povezuje i s bujanjem prirode, i sive sadašnjice koju simbolizira umrtvljivanje prirode. U stihovima se uočava i odnos horizontalnog nizanja motiva, kao i vertikalnog poretka. U horizontalnom nizu tu su ljudi, priroda i gradovi, a u vertikalnome svakidašnjica i Bog. Ono što povezuje ove motive je sam pjesnik, lirski subjekt. Pjesnik ne taji svoju samoću, naprotiv, pišući i o drugima i o prirodi, on piše i o svojoj samoći. Samoća se simbolički iskazuje i u naslovima pjesama, kao i u brojnim motivima koji je simboliziraju. *Crna dama* iz istoimene pjesme također upućuje na samoću, kao i *Sjenka*. Pjesme svjedoče o svom podrijetlu iz samoće, o svom rađanju u noćnoj

tišini. Noćna tišina sa svojim pritajenim zvukovima i sjenama izoštrava u pjesniku osjetilo za stihove. Oni su prodorni i oštri poput noćnog fijuka vjetra ili škripe u noći. Na strukturnom planu pjesama samoća i usamljenost dani su u svedenosti stiha na riječ ili dvije, tek pokoji slog. Korijen riječi samoća je i najčešće varirana riječ u pjesmi „Samotni putnik“; *Teško je ponekad Putovati sam sa sobom*

...
na plećima nejakim nosim samog sebe

Pjesnik sve više stremlji k onom drugom, svjetlijem svijetu, on ga sluti, premda ne dohvaća u mučnoj prolaznosti. Ono što daje kratkotrajnog oduška i odmora *tumaranju u tom mraku jest mučenički lik Krista kojeg smrt vječni život znači*.

Poetika Marka Kljajića u ovoj zbirci u svakome retku odaje prijedn veliki životni put. Njegove pjesme pjevaju o sadašnjem trenutku iz koga se osvrće na prošlost i mnoge odlaske, svoje i tuđe, privremene ili trajne, ali uvijek bolne i nepreboljene. Jedino što pjesnika drži u nadi jest, kako i naslov jedne njegove zbirke glasi *U istini trećeg dana – sve ima smisao*. Stihovi ove zbirke bilježe prolaznost na putu do te istine, do vječnosti.

Posljednja cjelina „Slučajnoj suputnici (i supatnici)“ donosi svjetlije tonove, ali i uvijek ostaju nedohvatni. To svjetlo koje doziva iz daljine, kome piše stihove pune blagosti i nježnosti je žena. Ona je san, snoviđenje, sjećanje na lijepu i svijetlu mladost. Ono što je vrlo karakteri-

stično za pjesme pisane o ženi, ona je uvijek daleka, u odlasku ili prolazi tek snovima. Na javi je nema nigdje, osim u pjesmi. Žena je označena motivima bujanja prirode, ona je cvjetna i zelena naspram sivila pjesnikove jeseni. Žena u pjesmama nosi i biblijsku simboliku izlječenja i plodnosti.

...

*Neću dan
u kojem te tražim
ko Mojsije
oslonjen o štap
zmijske mjedene*

Pjesme o ženi jedine su u kojima ne dominiraju statički motivi samoće mraka. U njima je zastupljeno kretanje, prolazak. Premda se spominje i ljubav, ostaje se pod dojmom susreta kao glavnog obilježja ovih pjesama. Blagotvorni i iscjeljujući susret događa se u snu. Žena je nagovještaj izbavljenja od usamljenosti. Njoj pjesnik iz daljine želi pružiti utjehu i ljubav i pronaći za sebe lijek za usamljenost i nemir.

Zajedničko obilježje triju cjelina zbirke *Rumeni sutoni* je razvijen pjesnički jezik, bogata simbolika koja označava iste motive i dubina intimnog i iskrenog otkidanja od najdubljih vlastitih doživljaja svijeta. Pjesme pisane u tišini traže sebi sličnu tišinu duše u koju bi se ulile, noseći svoje bujice tame i ljekovite svjetlosti.

Klara Dulić

Vladimir Brguljan

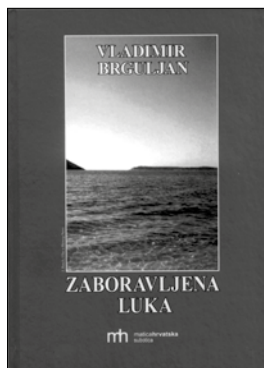
ZABORAVLJENA LUKA

*Matica hrvatska Subotica, Subotica,
2015., str. 84*

Pjesničko pismo Vladimira Brguljana objavljeno u knjizi *Zaboravljena luka* otvara se pjesmom „Čežnja“, kojom nas pjesnik uvodi u svoje dječastvo, pjesmom kojom je odmah naglašena njegova inspiracija prirodom i mediteranom, tu je svaki *morski kut i jedrilice bijele i valovi... kamenje... zidine... neimari... mornari... vjetar... osvjetljeni brodovi i pučina.*

Brguljana, rođenog u Zrenjaninu, osim putovanja, za more veže otac Krsto, koji je bio kapetan duge plovidbe iz Prčnja, kao i majka Meri iz peraške obitelji. Čitajući bio-bibliografiju autora, na momente nejasno napisanu, a koja se nalazi na kraju knjige, da se ipak zaključiti kako je Brguljan svoj radni vijek proveo u Beogradu i zato ne čudi njegova sljedeća pjesma u ovoj zbirci, gdje se on nalazi već usred: *maski s gradskih ulica*, a nakon pjesnikova pitanja *Gdje je taj put što vodi sreći?*, otvara se sljedeća skupina pjesama, nazvana „Ti si moje more“, gdje Brguljan iskazuje lirske stihove o prirodi i egzistenciji čovjekovoj kroz inspiraciju mjestima Perast, Piran, Islam Grčki, a uslijedit će i pjesme u kojima autora nadahnjuju Boka, Kotor, Prčanj. Jedna od inspiracija Brguljana je i mediteranska kultura.

U knjizi slijedi skupina pjesama „Bez naslova“, u kojima pjesnik emotivno izražava svoje osame, čežnje, doživljaj života, intimni svijet: *Devojko crnooka, ne budi u meni mornara / Krenuću odmah na put, a*

ovo pjesničko pismo se nastavlja pjesmama koje su u cjelini naslovljene „Prva skica bekstva“. Brguljan nam podastire svoja raspoloženja i osjećanja, dok *vozovi kreću u noć* i kaže nam da *Treba lajati da bi te čuli*, nakon čega slijedi pjesma „Oproštaj s prazninom“, te „Probuđeni čovek“ u kojima Brguljanova lirika ne zapostavlja vanjski svijet, iako pjesnik bilježi: *Obaram pogled pred gradom što me nosi*.

Ovo pjesničko pismo Brguljana sadrži još dvije cjeline: „Ja žedan“ i „Boka“, u kojima se susrećemo i s poručnicima bojnog broda i pomorskim kapetanima, mapama i busolama, lađama i skalnadama, tako nas pjesnik stihopisno vodi i ispred katedrale i tvrđave u Kotoru, nastoji Brguljan sažimati prošlost i sadašnjost.

Neke od pjesama Brguljana koje se nalaze u ovoj knjizi su uglazbljene („Boki“, „Povratak Prčnju“ i „Peraški otoci“), dakle, jedna od bitnih odlika Brguljanove lirike je – pjevljivost. Brguljanova *Zaboravljena luka* sadrži i stihove ljubavne tematike u potrazi pjesnika za *pravim putem*, ali taj put *Izmiče se, preda mnom beži, drveće se nad njim ne njiše / U magli se svi putevi, kao od*

đavola ili boga, skriše. Pjesnik Brguljan neće odustati od svoje potrage, jer *Smrti se mora prkositi / Ona jednom mora da nestane*.

Vladimir Brguljan je objavio knjige poezije *Bez mora* (1979.), *Putovanja* (2009.), te knjigu pjesama za djecu *Kuća u Perastu* (2008.), kao i pjesnički ciklus *Tragovi* (2002., u časopisu *Klasje naših ravni*), ali u ovoj knjizi nedostaje podatak jesu li pjesme koje nalazimo u *Zaboravljenoj luci* prvi put objavljene ili je to izbor pjesama. Zbirka pjesama *Zaboravljena luka* je opremljena grafikama autora. Čitateljima ova knjiga nudi raznovrsnost osjećanja i raspoloženja koja su predmet Brguljanovog pjevanja uz iskre stihova o promišljanju postojanja i prolaznosti ovozemaljskog života.

Vjerujem da će ova zbirka naći svoje mjesto među čitateljima koji traže putove do luke u koju žele stići i da parafraziram Brguljana – koji na tom putu ne zavrću šiju drugima vičući: Upomoći!

Zvonko Sarić

Blaženka Rudić

POVRATAK ISKONU

Katoličko društvo „Ivan Antunović“ i sestre dominikanke, Kongregacija svetih anđela čuvara, Subotica, 2016., str. 62

Sestra Blaženka Rudić objavila je svoj *Povratak iskonu* u sunakladi Katoličkog društva „Ivan Antunović“ iz Subotice (serija Duhovnost) i sestara dominikanke, Kongregacije svetih anđela čuvara u 2016. godini. Knjigu je uredila Katarina Čeliković, a po-

govor je napisao Lazar Novaković. Novaković je i priređivač antologijskog izbora *Odsjaji ljubavi – panorama suvremene duhovne lirike Hrvata u Vojvodini*, u kome je među 44 autora zastupljena i s. Blaženka Rudić.

Knjiga poezije *Povratak iskonu* druga je njezina zbirka poezije, a podijeljena je u tri tematske cjeline, s naslovima „Zatočena u kamenu“, „Tajne duše“ i „Razgovori s mojim pokojnicima“.

Cjelina „Zatočena u kamenu“ donosi poeziju nostalgije i čežnje za ravnicom koja odmara dušu; *Moj pogled se odmara na žitnim poljima*

Moj dah se osvježava na žutim suncokretima (str. 7).

Lirski subjekt izmješten je iz svog prirodnog okruženja, odvojen od svog iskonskog ognjišta. Stilski postupak ponavljanja istih riječi na početku strofa naglašeno skreće pozornost na ono što je unutra naspram onog što je vani, pred očima. Bogatstvo unutarnjeg života posvješćuje se uporabom prezenta u kome je sve ono što je fizički daleko, živo prisutno u unutarnjem doživljaju svijeta. Slikama morskog predjela suprotstavljaju se iznutra živi prizori ravnice, prisvojene pridjevom *moj* u ranije navedenim stihovima:

Moj pogled se odmara

na žitnim poljima

Moj dah se osvježava

na žutim suncokretima

Moje uši slušaju pjesmu zrikavaca nad uspavanim ravnima (str. 7).

Nazivima pjesničkih cjelina, pjesama, ali i samim njihovim stihom i stilskim postupcima sugerira se opredjeljenje za šutnju. U životu pjesnikinje i njezinim stihovima koji su doista neraskidivo povezani, uočava se i duboko proživljavanje kon-

templativne, redovničke šutnje. To je šutnja razmatranja i iščekivanja.

Tišina odzvanja ovim stihovima. Pjesnikinja s rodnom ravnicom komunicira retcima odmjenim tišinom i biranim, jednostavnim, materinskim, naoko škrtim, ali značenjski bogatim riječima. Stihovi su točno odmjereni riječima koje neće ometati prolazak umirujuće, okrjepljujuće, spokojne – tišine.

Cikličnost je također bitno obilježje ove poezije. Ona se ogleda u izboru tema koje prate čovjeka bačke ravnice kroz godinu, od adventa i rorata, preko prela do Uskrsa, a potom i Dužijance. Cikličnost prirode i kalendarske godine praćena je i različitim razdobljima života pjesnikinje koja se javljaju u pjesmama. Na početku pjesničke zbirke, u dijelu nazvanom „Zatočena u kamenu“, autorica u vremenu sadašnjem nanovo i duboko proživljava vrijeme prošlo. Suvremenost ovih stihova i nit koja drži na okupu prošlost i sadašnjost sadržana je u prirodi koja je uvijek ista, nekada u djetinjstvu, kao i sada. Ono što je nepromijenjeno je i obnavljanje vjerničkih praksi, usađenih u najranijoj dobi i ponavljanih

u svijesti istom prigodom, možda u daljini na različite načine, ali uvijek s istom slikom – odlazak na rorate (op. a. mise zornice) po *snigu*, nošenje *posvetilišta* na blagoslov pred Uskrs...

Pred pjesnikinjom se vrijeme otvara i ona ga doživljava u jednom trenutku – sadašnjem. Ovako uvjerljiva povezanost s trenutkom koji se dogodio možda davno, u djetinjstvu, omogućena je i uključivanjem prirode kao živog organizma koji u pjesmama diše, pjeva i spava. Cijela priroda sa svojim stvorenjima oživljena je i u pjesmi dahom Tvorca.

Pijetlovi dozivlju zoru,

Fazani uspravljaju sumrak (str. 8).

Svojim stihovima pjesnikinja izgovara naglas svoj život, pušta svoje zarobljene slike iz tišine u trajnost pisane riječi. Ono što se ne da izgovoriti, što je rođeno u tišini i izraslo iz bolnih mjesta postaje svjedokom samom sebi, postajući u riječima trajni i nepromjenjivi znak jednoga postojanja. Ukorijenjenost u rodnu ravnicu otjelotvorena je u svima onima bliskima koji jesu i koji su bili u životu pjesnikinje. Njima, prolaznima u sadašnjosti i živima u vječnosti se posvećuju ovi retci. Oni se u pjesmama pojavljuju onakvi kakvi su otisnuti u sjećanju.

U mnogim pjesmama, posebice onima smještenim u „Tajne duše“ u toj otvorenoj, vapijućoj tišini prolazi Krist. Pjesnikinja je moliteljica, budna u tišini. Njena tišina je ljudska, često mučna, pusta i teška. No, njena tišina ima i drugu dimenziju. To je molitvena tišina, ona koja budno iščekuje i vapi za dolaskom Krista koji je može iscijeliti i učiniti njenu ljudsku tišinu plodnom, otkupljenom tišinom. U „Tajnama duše“

sabrane su pjesme čiji naslovi u jednoj riječi nose opće i stalne ljudske osjećaje i doživljaje. Pjesme su to koje nose naslove „Želja“, „Suze“, „Nada“, „Molba“, „Sudbina“, „Smrt“, „Gorčina“, „Vatra“, „Žed“... U ovim naslovima je čovjekov osjećajni i misaoni svijet sveden na svoju suštinu. U pjesmama ove cjeline javlja se i metafizička povezanost pjesama i neimenovane *duše suputnice koja luta svemirom*. Poezija *Povratka iskonu* spada u red refleksivnih pjesama koje žedaju za istinom, za neprolaznom ljubavlju i vjernošću koja je bolja od ovoga svijeta, ali duboko prožima život pjesnikinje. Lirski subjekt ovdje je ponizan, mali čovjek, svjestan svoje ljudske slabosti i zaziva Boga koji prolazi. U svojoj nemoći i rastrzanosti, u dvije strofe „Molbe“ lirski subjekt kontrastira vlastite molbe:

Ako čuješ jecaj u noći

Ne zaustavlja se

Samo proći

[...]

Zaustavi se

nemoj proći

Putujući kroz *Povratak iskonu*, skupa s pjesnikinjom prolazimo putovima kojima prolazi mnogo puta, tijelom ili samo duhom, a pjesme su njeno rasuto zrnje koje nastaje uz put.

U pjesmama prevladava ispo- vjedni ton, govor upućen samoj sebi i Bogu, u tišini. Uz ovakve iskaze, javlja se i direktno apostrofiranje Boga, koji je katkada zazvan i intimnim, molitvenim *Ti*.

A opet znaš

Samo Ti znaš

da najdublja tišina

moga bića

izriče hvala

*i predanje
i prihvaćanje
da budem*

od Tebe ljubljena zauvijek

Poezija s. Blaženke Rudić ima duboka obilježja duhovne lirike, ali ne samo one izrazito intimne, nastale u osobnom odnosu s Bogom Stvoriteljem, nego one duboko proživljene s ljudima, osobito s onima s kojima je pjesnikinja svojim rođenjem i životom povezana.

Forma pjesama kreće se od onih ispjevanih u rimovanim katrenima, koje najčešće odišu lijepim i slikama djetinjstva, poput onih u pjesmi „Kad nana pravi pogaču“ ili rimovanog dvostiha u pjesmi „Od Marina do Marina“. Rima je ono što pridodaje dinamičnost ovim razigranim slikama.

U pjesmama dubokih, teških tonova izostaje rima i one se ispisuju slobodnim stihom. Stihovi su pritom neopterećeni nagomilavanjem riječi, svedeni na neophodan, dovoljan broj riječi. Eliptičnost iskaza pridonosi potpunijem doživljaju pjesničke slike. Interpunkcija je ili svedena na minimum ili potpuno izostavljena, čime se tekst simbolički ne zatvara u sebe, nego se otvara i prostire pogledu. Pjesnički jezik je doista slikovit, riječima se često daje skica ili okvir u koji je umetnut jedan osobni doživljaj svijeta s kojim se može poistovjetiti onaj komu je taj jezik blizak, materinski. Pjesme su pisane bunjevačkom ikavicom i hrvatskim standardnim jezikom koji se međusobno prepliću, onako kako je to, možemo pretpostaviti, i u govornom jeziku pjesnikinje. Otvoreni vokali kakvi su svojstveni bunjevačkoj ikavici, ovdje se stilskom figurom asonance osobito naglašavaju

i oslikavaju široki, otvoreni prostor autoričina iskona, nepregledne bačke ravnice.

Pjesnička zbirka *Povratak iskonu* donosi čist, ubijeljen i opran pjesnički jezik, koji je veoma snažan i motivski ustaljen. Stalan motiv i tema je ravnica sa svim svojim promjenama i ona je ogledalo pjesnikinji koja joj se vraća. Ravnica, unatoč svojim godišnjim promjenama, ipak vječito ista dočekuje svoje čedo, mirno, otvoreno, bez pitanja. Vraćati se uvijek istom pruža priliku za sagledavanje sebe u odnosu prema onom nepromjenjivom. U ovom ogledavanju i odmjeravanju uočava se i promjena vlastitih sjećanja, čežnji i molbi. Putujući s kamena u svoju ravnicu, u svoj iskon, pjesnikinja pušta svoj glas, a on joj se vraća, donoseći s ravnice sjećanja i nove impulse života. Jezik ovih stihova odzvanja, on je glas pušten u ravnici, dovoljno snažan da se rasprostire od iskona do vječnosti.

Klara Dulić

Robert Tilly

BUDUĆNOST MRTVACA

NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, 2015., str. 92

Engleski pjesnik Adrian Mitchel je napisao da većina ljudi ignorira većinu poezije, jer većina poezije ignorira većinu ljudi. To sigurno nije slučaj u stvaralaštvu Roberta Tillyja koji se poezijom, prozom, glazbom ili vizualnom umjetnošću, nastojao obazirati na ljude i obraćati se većini ljudi koji su „zaraženi životom“,

kao i on sam u neprekidnoj potrazi za smislom ovozemaljske prolaznosti. Naravno, uvijek tek čitateljsko iskustvo donosi spoznaju koliko je potentan poetski okvir autora, koji čitatelje može ostaviti tek kao pokisle kokoši u staroj kavani prepuštenih melankoliji ili biti poticaj za nastavljanje potrage za pravom religioznošću i punoćom života – i kada je situacija kao u pjesmi Toma Waitsa, gdje je *opasano 'ladno, hladnije od ustrijeljene kučke vuka / čijih devet štenadi vuče čeljust klopke / a njoj su usta puna ježevih bodlji*.

Knjiga poezije Roberta Tillyja *Budućnost mrtvaca* sadrži tridesetak pjesama kraće forme i poemu „Zaražen životom“. Ovo pjesničko pismo može se okarakterizirati kao poetika urbane kvalitativnosti, senzibiliteta usamljenika u sred ritma grada, kroz koji se autor probija do estetike stihovnosti. Tako je Tilly i ovim svojim rukopisom nastavljajući struju poetskoga naslijeđa Nine Živančević, Zlatka Krasnog, Vujice-Rešina Tucića i Vojislava Despotova, a taj niz takvog poetskog izraza u ovome podneblju, naravno shodno aktualnom društvenom trenutku, je

nastao utjecajem američke bitničke poezije i underground poezije *Liverpuskog kruga* 20. stoljeća.

Jedna od karakteristika takve poezije je slobodni stih, pa tako i Tilly niže stihove različite dužine, „pravih“ rima nema ili se pojavljuju tek povremeno, a ritam pjesama je organiziran zahvaljujući pretežno mjesnim činiocima koji pripadaju upravo i jedino pjesmi u kojoj su ostvareni. Tilly slijedi upute, među ostalima, i Jacka Kerouaca da se ne treba birati izraz, već se u pisanju trebaju slijediti slobodna skretanja – asocijacije. Uz bitničku poetiku, Tilly forsira i neselektivno gomilanje riječi, koje time gube značenje, a što je odlika, „slika i prilika“ aktualne ispraznosti postmoderne epohe. Pri svemu ovome, Tilly nastoji pokazati hrabrost kozmonauta – istraživača unutrašnjeg svemira, a na čitateljima je da prosude je li ova njegova literarna avantura nepatvorena hrabrost. Ili luka za odustajanje od daljnje potrage?

Glede građenja forme pjesama, uočljiv je utjecaj jednog od najnekonvencionalnijih pjesnika Amerike 20. stoljeća, eksperimentatora Edwarda Estlina Cummingsa. Tako Tilly, kao i Cummings, gradi pjesme na intuiciji, emocionalnom i anti-racionalnom, a uređenje riječi poetskoga govora u ovome rukopisu postiže igrom sa slogovima riječi i time uneobičavanjem pjesničkog izraza. Sredstva izričaja, kao što su povratna značenja, samoporuga, zgone i anegdote ili „učene aluzije“ su karakteristične za ovaj rukopis.

Uz izrazito naglašeno korištenje Cummingsovog postupka – narušavanja gramatike i sintakse, i Tilly, kao i novator Cummings, jukstaponira

riječi i dijelove riječi, postižući tako tipografsku invenciju, a naglašavaju važnosti grafičkog oblika, treba biti presudni činitelj ritmičke organizacije stihova.

Za pjesnika Tillija se pitanje konformističkog, konvencionalnog jezika pokazuje kao trajno njegovo zanimanje, jer srž njegove poetike pokušava ukazati da se takvim jezikom kompleksnost svijeta ne može promišljati.

U ovome rukopisu pulsira tijekom svakodnevnog poetskog promišljanja stvarnosti i spekulacije o ispraznosti životne kolotečine, ali pjesnik promišlja i o anti-empirijskoj predodžbi o istini, kao neizmjerljivoj tajni. Robert Tilly je uvijek u svojim knjigama zagovarao da se pjesnik ne smije odreći bitnog uvjeta stvaranja, a to je individualno, intuitivno osjećanje života i jezika.

Je li Tillijevo naglašavanje neposrednosti i intuitivnosti nepatvoreno, ostaje prosuditi čitateljima i upravo zbog toga ovu knjigu (ni toplo, ni hladno), preporučam čitateljima, a upravo zbog čitatelja koji će spoznati je li u pitanju tek još jedna postmoderna slagalica poetskih naslijeđa ili nešto drugo.

Zvonko Sarić

Željka Zelić

SLIKAM TE RIJEČIMA

NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, 2015., str. str. 72.

Zbirka poezije *Slikam te riječima* subotičke pjesnikinje Željke Zelić tiskana je u nakladi „Hrvatske riječi“

2015. godine. Nakon svoje prve zbirke pjesama (*intimna Kronika srca* (2013.)) i druga zbirka pjesama nastavlja s neiscrpnom temom ljubavnog previranja i traganja. Lirski subjekt izražava se zbijenim pjesničkim jezikom, eliptičnim rečenicama iz kojih oživljavaju slike u kojima čitamo snažne osjećaje, zanos i čežnje. Sam izraz kratkih pjesama, ali i ponekih pjesama u prozi, povezuje riječi, zvukove i boje u slike.

Pjesme su grupirane u četiri ciklusa: „Ulje na dlanu“, „Akvarel u očima“, „Pastele u grlu“ i „Mozaik pod nogama“. Ciklusi pjesama predstavljaju cjeline koje imaju svoj početak i kraj, a u svakome od njih lirski subjekt svim osjetilima upija svijet oko sebe i izražava ih motivima različitih slikarskih tehnika. Zbirku otvara istoimena pjesma „Slikam te riječima“ u kojoj dominira motiv suncokreta kojim se lirski subjekt simbolično okreće prema Suncu, svjetlu, izvoru. U motivima traganja, putovanja, otkrivanja i skrivanja sebe Drugome lirski subjekt na stranicama ove zbirke otvara nam uvid u trenutke ushita, ali i boli, dolaska i odlaska, susreta i rastanaka. Slike

nastaju i dobivaju smisao u pogledu i zato su oči jedan od čestih motiva. Pogled je shvaćen i kao mjesto susreta i cilj traženja:

*K'o ropkinja izmučena
u sužanjstvu, oslobođenje
iz tvojih očiju čekam.*

Osim traganja za ljubalju lirski subjekt otkriva nam kako uporno i neumorno traga za pravim riječima. U većem dijelu pjesama progovara o samom nadahnuću i procesu stvaranja. U njima je sama riječ temeljni motiv koji se oslikava kao pozorno birana, snažna i kao mjesto utočišta u kome lirski subjekt nalazi svoju sigurnost i pomoću nje gradi svoj svijet, svoje slike.

Pogovor zbirci napisala je Nevena Mlinko koja završava riječima: „Posljednjom pjesmom *Točka* dano je jamstvo novih stihova, novih početaka – možda novih tema i novih obliča. Tome se svakako nadamo uz pozitivnu ocjenu ovog postava“.

Ana Gaković

NEUZORANE BRAZDE – LIRA NAIVA 2015.

(uredila Katarina Čeliković,
izabrao Stjepan Blažetin)

Katoličko društvo za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ i Hrvatska čitaonica, Subotica, 2015., str. 175

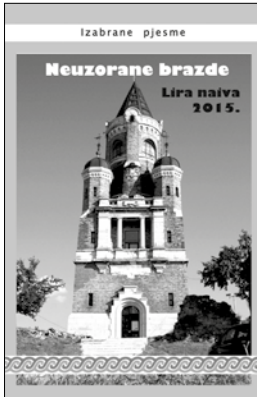
Knjiga izabranih pjesama *Neuzorane brazde – Lira naiva 2015.* nastala je kao plod tradicionalnog susreta pučkih pjesnika iz Vojvodine koji stvaraju na hrvatskom književnom jeziku ili na bunjevačkom i šokačkom govoru u organizaciji Kato-

ličkog društva za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ i Hrvatske čitaonice. Od prvog susreta održanog 2003. svake je godine knjiga izabranih pjesama svjedočila o lirskom stvaralaštvu velikog broja pjesnika koje povezuje njihov talent i ljubav prema riječi. Dolaze iz različitih mjesta, bave se različitim zanimanjima, različite su dobi, ali pjesme su nit koja ih povezuje.

Izbor pjesama napravio je Stjepan Blažetin, književnik i ravnatelj Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj iz Pečuha, a knjigu je uredila Katarina Čeliković, profesorica i menadžerica kulturnih aktivnosti u Zavodu za kulturu vojskovođa Hrvata iz Subotice. Izabrane pjesme *Neuzorane brazde – Lira naiva 2015.* tiskane su u nakladi organizatora.

Tijekom niza godina *Lira naiva* je postala prepoznatljiva po svojim specifičnim temama koje se primjećuju i u ovoj knjizi. To primjećuje i Stjepan Blažetin koji u pogovoru piše: „Pročita li čitatelj ove pjesme, primijetiti će da se uklapaju u okvire koje je *Lira naiva* na neki način definirala i njeguje već više godina. (...) Ljudima željnim pustolovina to će izgledati dosadno, ali priznajmo, većina ne voli promjene, čovjek voli imati čvrste oslonce, događaje, rođendane, imendane, svetke, godišnjice. Blagdani koji se ponavljaju i prelaze u naviku, u običaj, postaju tradicijom koja nas međusobno povezuje, koja stvara od nas vjersku, jezičnu, nacionalnu, u našem slučaju hrvatsku zajednicu.“

Tako su teme koja često okupiraju pjesnike prolaznost i uspomena. One se često povezuju s motivima djetinjstva i zavičaja, ali i sam izbor pisanja na bunjevačkoj i šo-

kačkoj ikavici često označava način suprotstavljanja nestajanju i zaboravu govora. Tako pjesnikinja Lucija Knezy u pjesmi „Sićanje na majku“ stihovima pisanim ikavicom živo oslikava bakin lik:

*Nana je tušta puta pomalo
zabrinuta,
Konac motala, iglom bockala.
Samo da joj čer bude lipa
Kad obuče bilo išlingano ruvo.*

O prolaznosti i prošlim vremenima govori i mlada pjesnikinja Maja Andrašić u pjesmi „Gdje su pisma“:

*Gdje su zalutala sva
Mirisava pisma djevojaka
Gdje su momci
Što su pjevali
Pod prozorima djevojačkim
Ta vremena su prošla*

U stihovima pjesme „Prošao sam pored polja zrelog žita“ Zorislava Vidakovića pred nama se nazire djed sa zagonetnim osmijehom. Lirski subjekt u pokušaju da vrati jedan trenutak poseže za motivima informatičkog doba:

*Taj osmijeh fotošopirajte!
Zabilježite ga vašim megapixels-ima
I pohranite u Gigabutes-ima
Na neki stick
Na DVD*

*ili neku skupnu memoriju,
u oblacima – cloud-ima
tamo na drugom kraju planeta
putem interneta.
Zabilježite vrijeme,
Vrijeme ponosa!
Zabilježite vrijeme
u kojem su ljubili svoju ravnicu
kao ženu!*

Ljubav kao neiscrpan motiv i u ovoj je zbirci prisutan na različite načine: kao romantična ljubav, ljubav prema zavičaju i narodu, ljubav prema Bogu, obiteljska ljubav. U takvim se pjesmama lirski subjekt često izražava u drugom licu obraćajući se ljubljenoj osobi. Takve stihove pronalazimo kod pjesnika Ive Mijatovića u pjesmi „Lišćem ću ti reći“:

*Tad uzmi jedan list na dlan,
prisloni ga na obraze,
osjetit ćeš kako te miluju ruke moje,
kako te milujem prstima čežnje
željan ljubavi tvoje.*

Jedna od čistih tema pjesama u knjigama *Lire naive* svakako je i religiozna. Ona se proteže i ovom zbirkom. Nailazimo na pjesme pisane u obliku molitava, ali i pjesme u kojima se autori osvrću na svoj pjesnički talent i zahvaljuju Bogu na tom daru. Tako, sada već pokojna, pjesnikinja Kata Ivanković u pjesmi „Dar od Boga moja lira“ zahvaljuje na svom pjesničkom talentu.

Pjesnici su u procesu stvaralaštva često zadivljeni samom riječi, pjesmom i umjetnosti. Izvor inspiracije, taj razumu nedohvatljiv trenutak, za pjesnika ostaje tajna koja ih vodi. O takvom trenutku inspiracije piše Ljubica Gurinović u pjesmi „Stvaranje“:

*Osjećam
dovoljan je samo jedan trenutak
otiči ćeš zauvijek*

*i ostaviti na stolu neispisani list
papira.*

*A mogla je bar jedna
pjesma nastati.*

Na kraju zbirke nalaze se kraći životopisi 75 pjesnika čije su pjesme objavljene u ovoj knjizi. Svaki od njih zastupljen je s jednom ili dvjema pjesmama, a među njima nalaze se pjesnički prvijenci, ali i oni čije su pjesme objavljivane, a neki od njih objavili su i svoje zbirke pjesama. Neke od njih upravo je sudjelovanje na *Liri naivi* potaknulo da nastave s pisanjem i objavljivanjem poezije. Možda i ponekog čitatelja ova zbirka ohrabri da se okuša u pisanju poezije ili se pak jednostavno prepozna u nekom stihu, doživljaju, uspomeni ili iskustvu.

Ana Gaković

Balint Vujkov

LISICA I KOKOŠ

hrvatske bunjevačke
narodne basne

*Hrvatska čitaonica, Subotica, 2015.,
str. 24*

U povodu XIV. Dana Balinta Vujkova – dana hrvatske knjige i riječi, održanih od 22. do 24. listopada 2015. godine, Hrvatska je čitaonica tiskala knjigu Balinta Vujkova pod nazivom *Lisica i kokoš* koja sadrži šest hrvatskih bunjevačkih narodnih basni u izboru Bernadice Ivanković. Navedene su basne prvi puta tiskane, iz zaostavštine Balinta Vujkova koju je ovaj neumorni skupljač narodne književnosti ostavio na čuvanje u Gradskoj knjižnici Subotica.

Kroz ove basne, u kojoj su glavni likovi životinje s ljudskim osobinama, predstavljaju se različiti karakteri i tipovi ljudi. Svaka od njih ima pouku. U svakoj se kroz razne ljudske osobine želi pokazati kakvo je ponašanje poželjno, a kakvo ne. Loše osobine su opisane podrugljivo, ismijavaju se. Najčešće su to lakomislenost, hvalisavost, glupost, sebičnost, zavist, lakomost, lijenost itd.

Tko je Balint Vujkov? Suvremenik djece koja su odrasla ili djece koja odrastaju? Je li on netko tko upravo sada živi ovdje u avliji i diže prašinu kada se krpenjača dobaci daleko u bašču, ili je netko tko obitava samo u knjižnici, na polici, konzerviran i hladan?

Tko je On?

Suvremenik prošlog i sadašnjeg, nadajmo se i budućeg vremena, suvremenik djeteta i odrasloga čovjeka...

Balint je uvijek aktualan kroz našu *materinsku riječ* koja živi u onome što je on zapisao, pripovijetkama, bajkama, fantastičnim pričama...

A kako On piše?

Jednostavno, na materinskom jeziku, onako kako jezik treba zvučati i kakav se mora sačuvati od zaborava. Baš onako kako su ga naši stari koristili u svakodnevnom govoru.

Danas je to na razini kulturne baštine koja ne živi aktivni život, već opstaje samo unutar čovjekovih misli, katkad i samo vegetira u glavama „naših starih“. Smijemo priznati da polako ali sigurno nestaju pravi divani, kakvima ih je Balint sačuvao u knjigama.

Jesu li mlađi ljudi kadri uvrstiti vokabular pravog identiteta u svakodnevni život?

Teško da jesu, samo stidljivo ga koriste u široj skupini, i sami se šaleći na svoj izvorni divan, a skupe hrabrost jedino „međ svojima“. Tužno.

Zato je Balint više od riječi. Balint je škrinja neopisivoga blaga iz koje se kao u bajci beskonačno zahvaća i ista nikada ne presušuje, ali treba znati zahvaćati objema rukama i ne dozvoliti blagu da iscuri kroz dlanove. Treba ga upijati kroz kožu.

Samo tako može sijati sve više i množiti se. Kroz blago riječi. Kroz riječno blago.

Bunar mudrosti, škrinja riječi, trezor baštine... što li nam govori?

Jeste li skoro osluškivali njegove knjige?

Šapuću i govore taj milozvuk materinskog jezika koji je svima topao i blizak, koji nas uvijek vraća u neka prošla vremena.

Treba udahnuti riječ, zastati na trenutak i kao i zraku, dopustiti da nam pokrene vijuge, da krenemo misliti o riječima. Riječ nas hrani. Balint je toga svjestan.

Ima li se što posebno reći o knjizi *Lisica i kokoš*, 10. u Ediciji Slikovnice, koju je na tako prilagodljiv način djeci i onima koji se tako osjećaju priredila Hrvatska čitaonica Subotica?

Svakako da ima.

U odabiru bilo koje hrvatske bunjevačke narodne basne ne može biti pogreške, ali se Bernadica Ivančević ipak prihvatila odabrati šest veoma dojmljivih basni koje ranije nisu objavljene, koje se iščitavaju u dahu, a zatim im se čitatelj ponovno vraća, ne bi li upio još koju nehotice „iscurilu“ riječ tijekom čitanja i ponovno uživao u ilustracijama Ružice Miković Žigmanov.

Izabrane su basne koje opisuju naše krajeve. Bili to avlija, rit, ledina, šuma, obala jendeka, salaš ili varoš, uvijek je sve životno i jednostavno. Bez posebne uvertire, uvijek se ide na suštinu kazivanja.

A tko su glavni likovi?

Razne životinje sa svojim raznolikostima i karakterima. Ako bi se tko zapitao što nam basna govori, shvatit će vrlo brzo metaforu koja postoji kao poveznica k stvarnom životu.

Prepredena lisica, po prirodi jednostavne ali mudre kokoši, pametni žabac i lukava roda, ostarjeli konj... sve ih možemo pronaći i oko sebe, u zemaljskom životu.

Svaki lik iz basne je sigurno postojao te ga je vješt pripovjedač sačuvao od zaborava, a kada su se pripovjedači umorili, pojavio se Balint kako bi zauvijek upio u sebe, zapisao i prenio.

Posao nimalo lak.

Koliko vremena, koliko ljubavi, volje i želje za čuvanjem kazivanja mora postojati kako bi netko, u ovom slučaju Balint, stvorio nemjerljivu dragocjenost!

Tko ne poznaje bar jednog prepredenog kurjaka?

Tko ne vidi ovce u čoporu? Lisice, jarce i bravce, magarce i vištice?

Što zbog poruke koju basne šalju, što zbog toplih, jednostavnih ali

prelijepih ilustracija Ružice Miković Zigmanov, ovo je knjiga koju svatko dijete treba imati.

Sada će je čitati kao veselo i zanimljivo štivo s tananim osjećajem za dobro i zlo, što ga svako dijete ima, a nakon toga, tijekom odrastanja, neke životinje će sve više poprimiti ljudski lik, mnogo više nego što se činilo na početku čitanja, u djetinjstvu...

Tako nas basne Balinta Vujkova nenametljivo uče životu.

Zoltan Sič

Balint Vujkov

ŠTA NA SRCU TO NA JEZIKU

Hrvatska čitaonica i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2016., str. 130

Čovjek željan mudrosti, taložene stoljećima i potvrđene kroz vjekove, neće pogriješiti uzme li u ruke bilo koju knjigu pripovjedaka, basni ili bajki Balinta Vujkova, pa tako ni *Šta na srcu to na jeziku*, objavljene 2016. u nakladi Hrvatske čitaonice i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Iako po opsegu nevelika (15 pripovjedaka i bajki, 130 stranica), ova knjiga zavrjeđuje posebnu pozornost bar iz dva razloga: kao iznimno uspjeti nastavak kontinuiteta narodne mudrosti što ju je Balint Vujkov desetljećima bilježio od svojih kazivača, ali i kao kraj toga golemoga opusa.

Kada je riječ o narodnoj mudrosti, ona buja gotovo na svakoj

stranici ove, u tri dijela podijeljene knjige, bez obzira na to je li riječ o nadmudrivanju siromašnih i bogatih, izrugivanju gluposti ili bajkama u kojima se suočavaju Dobro i Zlo, odnosno Moć i Pamet. Zaista je trebalo mnogo životnog iskustva, dara zapažanja, moći zaključivanja i urođene inteligencije, pa u jednoj rečenici opisati gotovo samu suštinu života kao što to čini nadničar u pripovijetki „Tri želje“ („Sačuvaj me, Bože, najskupljeg ila, velikog ukopa i šarenog odila“) i sav taj početni apsurd gradativno opisati do razine zdravorazumske logike. A što tek reći na rečenicu „Od nas mož otet samo nevolju“ kao najučinkovitije oružje dvoje mladih protiv straha u bajci „Zmajove sluge“? Ili, za kraj navođenja primjera i jedna gotovo pa montipajtonovska rečenica iz šaljive pripovijetke „Pokerio se“: „U tom selu nije bilo konja već samo magaraca, pa kad su čuli da će on leć i izleć čiste bile konje, al oma su se svi dali u lov na droplje“. Što je dalje bilo? Pa uzmite ovu knjižicu i nećete ju ispustiti iz ruke.

Ono što je posebno vrijedno istaknuti uz ovu knjigu tiče se njezina predgovora. Predsjednica Hrvatske

čitaonice Bernardica Ivanković, koja već godinama radi na zaostavštini Balinta Vujkova, ovim je izborom zaokružila zbirku do sada neobjavljenih njegovih pripovjedaka, bajki ili basni. Zahvaljujući njoj do sada je u zbirkama *Šta u oca, to u dice, Bečarski poso, Lisica i kokoš*, te u posljednjoj objavljeno ukupno 100, kako navodi, do sada neobjavljenih pripovjedaka, bajki ili basni Balinta Vujkova. Istine radi, treba reći da je ta brojka (ipak) nešto manja: „Zmajove sluge“ već su ranije objavljene (gotovo pod istim) naslovom „Zmaj i sluga“, a pripovijetka „Pokerio se“ objavljena je pod nazivom „Seljani gojili pauke“. To, međutim, ni u kom slučaju ne umanjuje vrijednost knjige *Šta na srcu to na jeziku*, a još manje ogroman napor kojega je Bernardica Ivanković do sada uložila na radost svih ljubitelja djela Balinta Vujkova.

Zlatko Romić

Ivan Balenović

SVI NA NOGE, SVI U TRK!

Stotinu i još jedan epigram za djecu

Hrvatska čitaonica, Subotica, 2016., str. 48

Jeste li čuli da itko piše epigrame za djecu? I što je to uopće epigram?

Epigram je kratka ali domišljata izjava. Potječe od grčke riječi *epigramma* (natpis) koja je ispočetka označavala natpise na javnim zgradama, nadgrobnim spomenicima i drugim objektima, a onda se vremenom u antici razvila u posebnu pjesničku vrstu. Epigrami najčešće imaju poli-

tičko ili didaktičko značenje. Mnoge znamenite ličnosti svjetske kulture su često svoje misli i ideje iznosili u obliku epigrama.

Kada se na ovaj način pristupi značenju riječi epigram, kako uopće navedeno povezati s djecom? Možda epigram zvuči kao vrlo zanimljiva i tajanstvena igra za djecu?

U ovom slučaju, autor Ivan Balenović se poigrava riječima i samim naslovom *Svi na noge, svi u trk!* poručuje i poziva čitatelje u uzbudljivu i dinamičnu avanturu. Autor je svjestan da kod djece nema mirovanja, po prirodi su znatiželjna i vječito u pokretu. Kada se ništa ne događa, postaje dosadno. To je vrlo jednostavno poimanje djece. Zato najmlađima ne treba ponuditi ljenčarenje već mnogo aktivnosti. Sve drugo je u suprotnosti s njihovom velikom energijom.

Ova knjiga poziva na aktivnost. Prije čitanja se uzme dah, i odmah u trk kroz njene stranice...

Osim što su po formi vrlo jednostavni, pamtljivi, još se i rimuju, te epigrami na jednostavan način opisuju svakodnevni život. Tako već na samom početku knjige kreće dinamična potraga za mačkom koja juri miša. Slike se redaju jedna za drugom. Dječak koji spašava pijetla zle sudbine – lonca, razmatranje stanarskih prava između lastavice i vrapca, dobrodušni ribolovac koji vraća sitnu ribu u vodu, žal za pticama selicama i radost pri njihovom povratku, vrijedni rudari neizravno zagrijevaju zgrade i brinu da se djeca ne prehlade...

Epigrami su veoma domišljati i duhoviti, a prije svega istiniti – temelje se na stvarnim slikama iz života. Neki od ovih epigrama nas uče mudrostima:

– dijete velikodušno dijeli jabuku s

crvom jer je podjednako vole,
– bunda nije privlačan odjevni predmet jer je od ubijene životinje – što je za osudu,

– humano je hraniti golubove i uživati u njihovom gugutanju,
– ruke se peru barem tri puta na dan,
– što se više prakticira tjelovježba, manje se koriste lijekovi jer je čovjek zdraviji.

Ima i onih koji su maštoviti i duhoviti:

– malo dijete požuruje djeda i majstore da zidaju štalu, kako bi što prije mazio krave,

– dijete koje pije slatki sirup za bolno grlo razmišlja što ne bi lizalica imala isti učinak,

– uzalud su divovi viši od hrasta kada dijete zna da visina nije najbitnija,

– u slučaju pronalaska mape s blagom, dijete bi kupilo mami kaput a seki novu lutku,

– uši služe baki za vid jači – jer naočale za njih kači.

Što se tiče lijepih ilustracija kojima knjiga obiluje, poznavateljima stripa osobito, dovoljno govori podatak da je Marinko Lebović (rođeni Subotičanin, 1955.) radio do umirovljenja u novinskoj kući „Dnevnik“ u Novom Sadu gdje je radio kao profesionalni crtač i uspješno crtao stripove i ilustracije, kako za domaće, tako i inozemne nakladnike.

„Dnevnik“ je u tim zlatnim godinama stripa na ovim prostorima, 70-ih i 80-ih prošloga stoljeća, okupljao profesionalce i izdavao edicije „Zlatna Serija“ i „Lunov magnus Strip“, koje su od tada dobile kulturni status. Lebović je bezbrojne ilustracije uradio za dječja i tinejdžerska izdanja (zabavna i didaktička).

Autor knjige, Ivan Balenović rođen je u Vrdniku 1938. Radio je kao arhitektonski tehničar, a potom u novinarstvu i izdavaštvu. Bivio se novinskom karikaturom (objavivši oko 2000 radova u raznim časopisima. Više od 25 godina je bio urednik u Izdavačkom sektoru novosadskog „Dnevnika“, gdje je radio na priređivanju raznih časopisa i druge periodične literature, knjiga i popularno-zabavnih izdanja. Uređivao je humoristično-satirični magazin *Osmeh*. Objavio je roman za mlade *Princ Humorabi od Plusopotamije*. Dobitnik je nagrade za životno djelo na području književnosti Balint Vujkov-Dida, nagrade Emerik Pavić za najbolju priređenu knjigu *Prognanik iz svijeta svjetlosti-život i djelo Stanislava Prepreka*.

Za brojne nakladnike, priredio je veliki broj književnih, didaktičkih i zabavnih izdanja.

Živi u Petrovaradinu.

Zoltan Sič

Dražan Prčić

HORVACKI : BAČKA 1901 – 1939

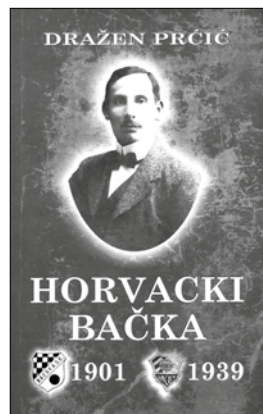
Minerva, Subotica, 2015., str. 254

Knjiga *Horvacki : Bačka 1901 – 1939* Dražena Prčića predstavlja neuspjeli romansirani prikaz jednog

razdoblja povijesti Nogometnog kluba *Bačka* i obitelji Martina Horvackog, koja je bila povezana s njim. Nevještim spojem faksije i fikcije nije dobiveno ni književno djelo iz kojeg bismo mogli izvući neku pouku, niti povijest na koju bismo se mogli osloniti ili nadovezati u daljem istraživanju, nego abominacija, koja i najupornijeg čitatelja straši već poslije spomena prvih historiografsko-statističkih podataka (str. 17-19, 21-23). Umjesto da na temelju pisanih izvora (dokumenata iz javnih i privatnih arhiva, te novinskih napisa) i obiteljske predaje, ugledajući se na Rankea (1795. – 1886.), *jednostavno ispriča kako je uistinu bilo* (njem. bloß sagen, wie es eigentlich gewesen), odnosno sastavi jednu vjerodostojnu i pristupačnu povijest o Horvackijevima, gdje bi bio podcrtan njihov značaj za NK *Bačka*, autor se ipak odlučio na ambiciozan i riskantan pothvat – romansiranu povijest, koja je mogla ispasti bolje.

Likovi su nedostatan psihološki profilirani počevši od glavnog junaka, Martina Horvackog, gradskog arhivara. Teško je zamisliti da je otac brojne djece članove svoje obitelji cijenio prema njihovom poznavanju nogometa. Prema piscu, njegova je mezimica Liza, a mezimac Marko. Ostaloj djeci pak, Lazaru, a pogotovo dvjema mlađim kćerkama, Mariji i Ani (str. 25), nije posvećivao ni približno toliku pažnju. Ni prema supruzi nije bio naročito pažljiv:

Ostavši ponovno sam u tmini, Martin se i dalje vragolasto smiješio i u trenu se sjetio brojnih prigovora svoje žene Marge koja je često znala ponavljati: Martine, sigurna sam da Bačku voliš više nego mene! Nije to bilo baš daleko od istine, jer žena je

mogao imati, a Bačka je bila jedna. Jedina. Još od nezaboravne 1901. godine. (str. 17) Ili:

A je li bi se ti zbog mene, da je u naše vrijeme bilo ili-ili, odrekao svoje Bačke? – izgovorila je, okrenuvši se na drugu stranu postelje. Margo moja – nasmijao se Martin – Pa što me uopće pitaš tako nešto, kad i sama dobro znaš odgovor! (str. 253-54).

Martinovo prvo dijete – Kata – iz nekog razloga nije uključena u glavni narativ. Spominje se u priči drugih likova. Njezin gubitak kao da nije poremetio ništa u životu obitelji Horvacki. Najodgovorniji članovi – Martin i Marko – opsjednuti su i dalje nogometom, a mlađi sin Lazar i kćeri Liza, Marija i Ana svojim „mukama“. Prvi u pogrešno vrijeme i na pogrešnom mjestu zahtijeva socijalnu pravdu, druga pada u očaj poslije smrti svog zaručnika i ubrzo se razbolijeva od tuberkuloze, treća odbija kućanske poslove i mjesto toga čežnjivo upire poglede na vršnjaka iz susjedstva, četvrta, premda nježne građe, „s tim zavrnutim rukavima [...] uvijek u nekom poslu“ (str. 169), jedini smisao života vidi u potpunoj posvećenosti Bogu – redovništvu.

Najviše međutim zapanjuje držanje majke Marge. Ona u prvo vrijeme nema ništa drugo reći prigodom gubitka svoje najstarije kćeri osim eliptičnog: „Božja volja“ (str. 156). Tek kada se od tuberkuloze razboljela druga kći, *suznih očiju sjecala se pokojne Kate i njene prerane smrti. Umrla je, sirotica, ne dočekavši niti jednu radost zrelog ženskog doba* (str. 196). Lakoća s kojom Horvackijevi podnose obiteljsku tragediju, odnosno način na koji je pisac prikazao kako su je oni doživjeli, čini čitav roman nalik komedijama *The Family Addams*, *South Park* i sl., čiji protagonisti, lišeni ljudskih emocija, sve okrenu na neslanu šalu. Iskreno se nadamo da oni u stvarnosti nisu bili tako neprirodni, nego da je pisac pri njihovoj psihološkoj profilizaciji izostavio neke njihove karakterne crte koje bi ih učinile uvjerljivijim i životnijim.

Roman bi vjerojatno uspio da se ograničio na usporednom prikazu životnih utakmica članova obitelji Horvacki. Premda autor nije svim Horvackijevima posvetio jednaku pažnju, iz priloženog se vidi da se svi oni bore za nešto. Martin, obolio od tuberkuloze, bori se za svoj život, njegova supruga Marga za to da obitelj bude ponovno na okupu, najstariji sin Marko za uspostavljanje autoriteta u obitelji nakon očeva odlaska na bolovanje u Split, a nakon diplomiranja za dostojno radno mjesto i srodnu dušu, Lazar za socijalnu pravdu, Liza za mondenski život, a poslije smrti zaručnika s depresijom i tuberkulozom. Najmlađe, Ana i Marija, pak, pokušavaju nadomjestiti očevu nebrigu prema njima. Prva vidi spas u posvećenosti Bogu, a druga u društvu vršnjaka (simpati-

je). Nažalost, pisac kao da ne prepoznaje potencijal u drugim temama osim nogometa. Opterećuje čitatelja rezultatima s nogometnih utakmica, ligama i drugim podacima kojima nije mjesto u jednom romanu. Dvojica upornih *Bačkista*, Martin i Marko, toliko su opsjednuti nogometom da ih drugo gotovo ne zanima. Rijetki su slučajevi kada mijenjaju temu razgovora: na primjer svečanost povodom 250. godišnjice dolaska Hrvata u Bačku (str. 128-130), smrt pape Pija XI. (str. 167-168), te okupacija Poljske (str. 227-229), ali inače nogomet im predstavlja glavnu brigu u životu. Tako se pokazalo tijekom zime 1939., kada je napadao toliki snijeg da je prijeto terenu NK *Bačka*.

Mogu mislit šta ga je na terenu – dodao je Marko i sam prekidajući lopatanje. – Ako zapuše sjeverac, nanijet će smetove preko dva metra (str. 176).

Proslava Dužijance u Subotici 23. srpnja 1939. samo je na kratko skrenula Markove misli s nogometa na lijepu Bajmačanku Anicu Srčić (str. 203-204). Isto tako, saznanje da je njegov mlađi sin Lazar komunist (str. 193-195) samo je nakratko uznemirilo Martina, dok je slučaj bolesne kćerke riješio bez raspravljanja. Jednostavno ju je poslao na liječenje u mondensko ljetovalište po njezinom izboru (str. 198-199). Kao da nisu dopuštali da ih *sporedne* stvari sprječavaju u uživanju u nogometu.

Bez zapleta i dojmljivog kraja, roman ostavlja čitatelja konfuznog, frustriranog i u nedoumici što je upravo pročitao: književno djelo ili povijest. Prvi dio se završava s Martinovim oporavkom u Splitu od

tuberkuloze, koja je tada važila za teško izlječivu bolest (str. 147-48), te ukrcajanjem na vlak za Suboticu (str. 152). Njegovim povratkom sa šestomjesečnog bolovanja 1936. godine počinje drugi dio, koji se završava ponovnim okupljanjem svih (sic) članova obitelji – *Obitelj Horvacki je ponovo bila u punom sastavu* (podcrtao M. Š.) *momčadi iz Kosovske ulice na kućnom broju šest. Istina, njezin kapetan je trenutačno bio izvan stroja, ali i iz postelje se i dalje skrbio o svima njima.* (str. 248) – odnosno dočekom Božića, na Badnjoj večeri 1939. godine. Protivno očekivanju, ondje nije spomenuta nedavno preminula Kata, nego se razgovor ponovno poveo o nogometu. Ovom prilikom Martin je donio odluku da će poslije Božića dati ostavku na svoju funkciju u klubu pod obrazloženjem kako je vrijeme da se vodstvo prepusti mlađim ljudima (str. 250). Poslije ovoga čitatelj može jedino zaključiti: Bez Kate se može, a nogomet je *conditio sine qua non*.

Mirko Šutalo

Julijana Adamović

GLINENI ANĐELI

Naklada Jurčić, Zagreb, 2016., str. 117

Kako god da se čitaju, u dahu ili „odgođeno“, kratke priče Julijane Adamović, smještene u zbirku *Glineni anđeli*, pobuđuju ne samo znatiželju nego i naknadno promišljanje o tomu kako to autorica vidi svijet oko sebe. A vidi ga, bez obzira na situaciju koju opisuje, na jedan svjež, ori-

ginalan i način koji prije svega potiče na zdravorazumsko razmišljanje i hrabrost.

Da, poticanje na hrabrost je možda i najjači dojam koji ostaje nakon čitanja posljednje rečenice u *Glinenim anđelima*. Poticanje na hrabrost svakako je i priča o ustanovljavanju „ženske nacije“ i kao kolektivne žrtve u ratovima koji su vodili nacionalisti (tako često kao muške šovinističke svinje, bez obzira na uniformu koju su nosili) i one u virtualnom svijetu; poticanje na hrabrost je i inzistiranje na razumijevanju Cvijetine ustrajnosti u delikatnoj situaciji kakva je uobičajena za licemjerna društva... Poticanje na razmišljanje, zaključivanje i hrabrost da se prizna „njihovo postojanje“ je sam izbor tema o kojima Julijana Adamović piše u devetnaest svojih kratkih priča.

U prilog naprijed rečenoj konstataciji svakako ide i stil pisanja autorice: jezgrovit, otvoren i precizan, nerijetko s manje uobičajenom, a opet logičnom poantom („Kako je Mile W. Bubreg utjecao na sve i bojim se da će opet“, „Božica i važne stvari“, „Portret“, „Suze za Maju“...), pri čemu je napravljen kondenziran

krug presudne ili najbitnije značajke nećijeg života.

Posebnost ove knjige ogleda se svakako i u njezinom tematskom rasponu, koji se kreće od „posve običnih priča“, poput „Crteža“ ili „Sasvim običnog zeca“, preko hedlovski intonirane „Goloruki mi i Tito“, pa do na momente senjanovićevske „Pri-a prašnjih ruku“. Za pojedine – poput „Angie“, „Cinque stagioni“ ili u pret-hodnoj rečenici posljednje navedene – još samo na televiziji stoji oznaka „18+“, dok su isto u svijetu književnosti već odavno dokinuli Miller, Bukowski, a u svom raskošnom „upri-stojavanju prljave mašte“ i Nabokov. Bez obzira na mjestimičnu uporabu „hard core rječnika“, naravno po standardima puritanaca (a možda upravo zbog njih), Julijana Adamović svojim perom slika intimu iz ženskog ugla, čineći je još zanimljivijom onom drugom, spolno suprotnom dijelu publike (recimo: sjajno poentiranje partnerice na temu vlastite mašte usred snošaja, a na čemu je kontinuirano inzistirao partner).

Sve u svemu, *Glineni anđeli*, kao peta objavljena knjiga Julijane Adamović, po mnogo je čemu zavrijedila da ju se potraži u Hrvatskoj, a doma se njezini tekstovi (čisto da ju se upozna i s te strane, zavrijedila je) mogu (pro)čitati i na *Tportal*u, gdje piše kao kolumnistica.

Zlatko Romić

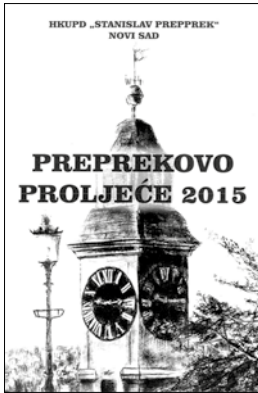
PREPREKOVO PROLJEĆE 2015.

Zbirka pjesama

(izabralo i uredilo uredništvo)
HKUPD „Stanislav Preprek“, Novi Sad, 2015., str. 127

Hrvatsko kulturno-umjetničko-prosvjetno društvo „Stanislav Preprek“ u Novom Sadu obilježilo je 2015. godine desetu obljetnicu svojega postojanja i iste godine objavilo sedmu zbirku pjesama *Preprekovo proljeće 2015*. Kao plod istoimene pjesničke manifestacije zbirka svjedoči o kontinuitetu lirike u okviru jedne udruge koja ima svoje aktivne članove u pjesništvu.

Gledajući brojčano, sedma zbirka pjesama *Preprekovo proljeće 2015* sadrži 90 pjesama 20 autora, podijeljena je u dva dijela: u prvom su pjesme 17 članova literarne sekcije udruge (i drugih voJVodanskih pjesnika), a u drugom su zastupljene tri gošće, pjesnikinje iz Rijeke. Zbirka ima i treći dio, kraće biografije zastupljenih pjesnika s fotografijama. Prvi puta zbirku uređuje petočlano uredništvo (Siniša Božulić, Miroslav Cakić, Mladen Franjo Nikšić, Marijan Piljić i Ljerka Radović), a recenzije potpisuju Pavel Domonji i Marko Kljajić. Uredništvo u „Predgovoru“ (5-6) poručuje kako su u „prvom dijelu knjige zastupljeni svi članovi Literarne sekcije s određenim brojem pjesama, možda neujednačene vrijednosti, ali naš najvažniji cilj jeste očuvanje i širenje našeg jezika i kulture...“ te najavljuje suradnju s „našom Maticom, odnosno s poznatim imenima hrvatske poezije“. U želji da se sačuva jezik i kultura, odnosno nacionalni identitet Hrvata u Novom Sadu, u Vojvodini, uredništvo je u zbirku uključilo pjesničke uratke različite kvalitete, motiva, poetika. To, naravno, ne određuje važnost zbirke, jer „Svaka pjesma, kao i njen tvorac, svijet je za sebe a opet – gledano u cjelini i na poruku o spoznajnom, metafizičkom i

estetskom dosegu onoga što nazivamo mimesis i poesis – estetska slika svega, ujednačena je i sročena, nema manje neka više uspješno.” (Kljajić, 113).

Uspješnost zbirke, ili objavljene poezije, može biti predmetom kritike, može se u njoj tražiti poruka i pouka, a ona će se otimati i u sebi stvarati svoj vlastiti svijet. Stoga heterogenost autora, u dobi i poetskom iskustvu, može imati svoju prednost. Silvija Benković Peratova, Ljubica Kolarić-Dumić i Vera Primorac slove za afirmirane pjesnikinje, a pjesme su im uključene u antologije, prevedene na druge jezike. Što one svojim pjesmama nude u zbirci *Preprekovo proljeće 2015.*? Što je pjesnička valuta kojom se „plaća” bjelina papira, pažnja čitateljskog oka? Ako je među pjesnicima glavna valuta riječ, njezina tečajna razlika istopi se u trenu kada vlasnik riječi progovori svojim vlastitim sredstvom, a ono tako vlastito upravo njemu ne mijenja svoju boju i vrijednost osim u međusobnom darivanju. Za to darivanje pjesnici poručuju – čitajmo jedni druge, mijenjajmo se na bolje, na originalno i autentično. U tom iznimnom stvaralačkom pro-

cesu zasigurno svoje mjesto nalaze pjesnici zastupljeni u zbirci svojom originalnom valutom: Siniša Božulić, Jelisaveta Buljovčić-Vučetić, Branka Dačević, Maja Gračan Livada, Dragan Dražen Ilić, Manda Jakšić, Ana Marija Kaluđerović, Marko Kljajić, Bosiljko Kostić, Mladen Franjo Nikšić, Dimitrije Paunović, Marijan Piljić, Ljerka Radović, Mladen Šimić, Branimir Miroslav Tomlekin, Zlatko Urbanek i Slađana Varićak.

Katarina Čeliković

SUBOTIČKA DANICA : KALENDAR ZA 2016.

(urednik Stjepan Beretić)

Katoličko društvo za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović”, Subotica, 2015., str. 271

Koncem svake godine – sredinom prosinca, u nakladi Katoličkog društva „Ivan Antunović” iz Subotice objavljuje se kalendar *Subotička Danica* za narednu godinu. Riječ je o najstarijem crkveno-narodnom kalendaru Hrvata u Bačkoj s tradicijom duljom od 130 godina – pokrenuo ga je 1884. godine svećenik Pajo Kujundžić. Stoljeće kasnije, od 1984. *Subotičku Danicu* pripremaju i redovito iz godine u godinu izdaju katolički svećenici Hrvati Subotičke biskupije. Izrastao na tradiciji poznog prosvjetiteljstva i romantizma, ovaj kalendar je imao za cilj raditi na kršćanskoj prosvjeti puka i na očuvanju nacionalnog identiteta.

I danas *Subotička Danica* pokušava djelovati s tih pozicija, ali, dakaiko, uvažavajući promjene i zahtjeve duha vremena. U svakoj se godišnjoj svesci kalendara na, u prosjeku, više

od 250 stranica objavljuju spisi raznolikog sadržaja: najveći broj članaka vjerske je provenijencije, zatim slijede prilogi na etno-kulturalne i povijesne teme, te književni napisi. Svaki broj sadrži i priloge mladih, a u posljednje vrijeme ima i dio namijenjen djeci. Osim bilježenja obljetnica značajnijih događaja i pojedinaca, *Danica* donosi i kroniku najvažnijih događaja iz crkvenog i narodnog života u protekloj godini.

Zbog naznačene uredničke intencije da se u raznolikom štitu sustavno objavljuju i književni sadržaji, *Subotička* je *Danica* nezaoobilazni resurs ne samo kada je riječ o spoznajama iz povijesti hrvatske književnosti u Bačkoj nego i kada je u pitanju njezino pulsiranje u sadašnjosti. Naravno, riječ je poglavito o onome segmentu književnosti koji pripada duhovnome procedeu, to jest književnosti koja je uvelike u tematsko-motivskom smislu navezana na *Beskraj*. To vrijedi ne samo kada je riječ o objavi poetskih i proznih djela iz recentne književne produkcije, već isto vrijedi i kada se govori o književnoj elaboraciji opusa zaslužnih književnih osobnosti iz mjesne hrvatske književnosti. Neki puta

pak imamo i tematizaciju zaslužnika iz drugih grana umjetnosti ili kulture uopće, kao što je to slučaj i u ovoj *Danici* – Franjo Emanuel Hoško piše na temu „O pronađenoj knjizi franjevca Mihajla Radnića *Pgargegne izpraznosti o svijeta* u knjižnici subotičkog Franjevačkog samostana“, a Ivan Evetović o Šimunu Matkoviću, čime se na najbolji način upotpunjuju spoznaje o ljudima koji su davali značajne prinose u svijetu teologije i znanosti.

Gore spomenutog uredničkoga pravila pridržava se i *Danica* koju ovdje prikazujemo. U njoj je objavljen cijeli niz pjesama suatora koji djeluju unutar pjesničkog kruga oko Katoličke crkve, mahom je riječ o onima koji djeluju unutar književnog pokreta „Lira naiva“ (Katarina Firanj, Đula Milodanović, Kata Ivanković, Tonka Šimić, Marica Mikrut, Zlatko Gorjanac, Ivan Andrašić, Pavka Domić, Ana Feđver, Lucija Knezy, Franjo Ivanković, Tihomir Šeremešić i Silvester Bašić), ali i onih koji imaju značajnije pjesničke opuse (Josip Dumendžić, Josipa Dević, Anita Đipanov, Tomislav Žigmanov). Također, zastupljena su i prozna djela – riječ je o kratkim prozama Alojzija Firanja i Stjepana Beretića. Iz pera Božice Zoko može se pročitati dulji vrstan esej o pjesništvu Alekse Kokića, dok Nevena Mlinko donosi i više neko koristan prikaz knjiške produkcije među Hrvatima u Vojvodini između dvaju posljednje održanih Dana Bantina Vujkova.

Sa spomenutim književnim, književno-povijesnim i kulturno-historijskim sadržajima obogaćena, uz dakako prgršt onih koji imaju religijsku, teološku, duhovnu, etnografsku i kulturnu tematiku, *Subotička*

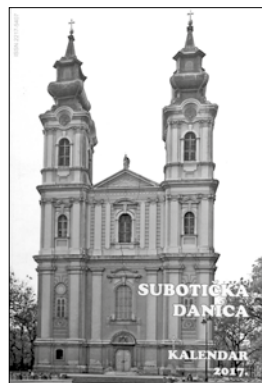
Danica : kalendar za 2016. na najbolji način nastavlja svoju dugu tradiciju važnosti za književni i umjetnički život Hrvata u Bačkoj.

Tomislav Žigmanov

SUBOTIČKA DANICA: KALENDAR ZA 2017.

(urednik *Stjepan Beretić*)
Katoličko društvo „Ivan Antunović“,
Subotica, 2016., str. 264.

Hrvatski kalendar s najduljim kontinuitetom (duljim od 130 godina!) u Bačkoj, *Subotička Danica* ponovno je ozarila lica mnogih katolika Subotičke biskupije raznorodnim poučnim priložima pisanim pitkim jezikom, koji slijede poslije kalendarskog dijela (4-27), podataka o astronomskim i vremenskim prilikama za 2017. godinu (28-30) i Katoličkoj Crkvi u svijetu (30-34), popisa značajnijih datuma u Subotičkoj biskupiji, katoličkih novina i časopisa i nadahnjujuće uvodne riječi glavnog urednika *Stjepana Beretića*, katedralnog župnika. Autorski su prilozi razvrstani po poglavljima: Papa govori crkvi i svijetu (39-44), Duhovnost (45-80), Naš kandidat za sveca o. Gerard Tomo Stantić (81-84), Narodno blago (85-100), Kultura (101-112), Mala Danica (113-128), Mladi (129-144), Obitelj (145-166), Povijesni kutak (167-184), Da ih ne zaboravimo (185-206). Poglavljia Obljetnice (207-210), Duhovna zvanja (211-212) i Naši pokojnici (213-216) donose kratke biografije o najznačajnijim živim i preminulim osobama iz redova svjetovnog i redovničkog svećenstva u Bačkoj, od-

nosno kulturnih radnika zaslužnih za poznavanje i očuvanje hrvatske kulturne baštine u Bačkoj, a Kronika (217-260) prikaz najznačajnijih događaja s prostora Subotice i izvan nje.

Iz tematike svakodnevnog života vrijedi prije svega izdvojiti tekst o Papinoj posinodalnoj apostolskoj pobudnici o ljubavi i obitelji, koji je priredio *Dragan Muharem*, župnik župe Presvetoga Trojstva u Maloj Bosni (39-44). Objavljena 2016. godine pod naslovom *Amoris Laetitia* (Radost ljubavi), ova pobudnica donosi ishode sinoda o obitelji 2014. i 2015. godine. Podijeljena u devet poglavlja, opširno govori „o obitelji u svjetlu Božjega nauma, o izazovima za obitelji danas, obiteljskome zvanju i bračnoj ljubavi – napose njezinoj plodnosti – te izlaže neke pastoralne perspektive za praćenje osoba na putu prema braku i tijekom braka [...] o osobitim izazovima razvoda, rastavljenih i civilno ponovno vjenčanih te o mješovitim brakovima“. Posebna poglavlja posvećena su odgoju djece, te „praćenju, razlučivanju i integraciji osoba u neregularnom stanju“. Za mlade parove koji se odlučuju za zajednič-

ki život sigurno će biti interesantno svjedočanstvo jednog mladog bračnog para iz Subotice pod naslovom „Jelena i Darko Temunović – kad Bog ljubav vodi“ (154-159), a za one koji planiraju začeti obitelj svjedočanstvo majke četvero djece pod naslovom „Sinovi rođeni za nebo“ (160-162).

Iz tematike povijesti, etnologije i kulture ističu se prilozi „Šokački pogrebni običaji i vjerovanja u Baču“ Antuna Keselića (85-93), prikaz knjige Antala Hegedúsa *Život i restauracijska djelatnost kalačkog nadbiskupa Gabrijela Patačića Josipa Štefkovića* (109-112), „Bunjevačko momačko kolo“ Stjepana Beretića (167-177), „Dva stoljeća bajmačke župne crkve“ Stjepana Beretića (178-180), „Izvještaj s ruševina bačke tvrđave iz 1842. godine“ Gyule Dudása u prijevodu Josipa Štefkovića (181-183), „Neizbrisivi tragovi prof. Bele Gabrića“ mons. dr. sc. Andrije Anišića (185-192), „Život i djelo Milana Asića te njegov doprinos hrvatskoj glazbi“ Miroslava Stantića (193-201).

Članak „Knjiška produkcija vojvođanskih Hrvata 2015. – 2016.“ Marte Vargek (101-108) donosi popis i grafički presjek hrvatskih naslova izdanih između listopada 2015. i listopada 2016. godine. Stekavši uvid u nakladničku djelatnost vojvođanskih Hrvata, autorica je iznijela sljedeći zaključak: „U razdoblju između listopada 2015. te listopada 2016. Knjiška produkcija vojvođanskih Hrvata broji zabrinjavajuće mali broj naslova. Tiskano je ukupno 27 knjiga na hrvatskom jeziku te dvije publikacije na srpskom jeziku. Usporedimo li sadašnju godinu s prethodnom, uvidjet ćemo da je naklada

u opadanju. Čemu možemo pripisati ovakav trend? Nakladnici su suočeni s brojnim problemima: od nedostatne potpore države do općenito slabog interesa za kulturu, što će reći gospodarska kriza snažno se posljednjih godina odrazila na vojvođanske pa tako i na hrvatske nakladnike. Opstali su samo najotporniji na sve nedaće, pa u tom kontekstu valja istaknuti NIU 'Hrvatsku riječ' koja izdaje beletristiku, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata njeguje znanstvenu, etnografsku i leksikografsku produkciju, dok za duhovno štivo brine Katoličko društvo 'Ivan Antunović'. Primjećuje se i čest slučaj suizdavaštva kao što je primjer Zavoda, Katoličkog društva 'Ivan Antunović' i Hrvatske čitaonice.“

O mučenicima, blaženicima i svecima pisano je u prilogama „Duhovno iskustvo i nauk karmelićanke, svete Elizabete od Presvetog Trojstva“ o. Mate Miloša (45-55), „Sveta Majka Terezija (Agnes Gonxha Bjaxhiu)“ Josipa Štefkovića (56-60), „Novi blaženici: fra Serafin Glasnović Kodić don Anton Muzić. Ubijeni iz mržnje prema vjeri“ Stjepana Beretića (61-64), „Sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić, karmelićanin – Hoću postati svet“ o. Mate Miloša (81-84), „70. obljetnica mučeništva fr. Česlava Novaka OP. Zagonetni nestanak subotičkog dominikanca nakon hodočašćenja Gospinome svetištu u Bošnjacima“ Antuna Lešića (202-206).

Kalendar je također prožet nizom autorskih pjesama označenih u Sadržaju zvjezdicom (*): „Bunjevačka tragedija“ Blaženke Rudić (44), „Bez naslova“ Ljiljane Crnić (67), „Postojiš“ Josipe Dević (76), „Grad bez neba“ Željke Zelić (99), „Plamen

ljubavi" Marice Mikrut (100), „Vapaj duše" Silvestra Bašića (112), „Materice" Blaženke Rudić (125), „Sjećanje" Ivana Dodiga (136), „Njemu" Tonke Šimić (162), „Zasvirale stare tambure" Stipana Bašića Škarabe (177), „Krpam" Kate Kovač (183), „Daj mi „Željka Šeremešića (184), „Zahvala velikom rodoljubu" Franje Ivankovića (191-92), „Leti pismo" Branka Ivkovića (201), „Mrtvi" Katarine Čeliković (216).

Premda u naslovu „subotička", Kalendar ne donosi samo vijesti o vjerskim i kulturnim događanjima u Subotici i njejoj okolici proteklih godina (Bajmaku, Đurđinu, Maloj Bosni, Mirgešu, Tavankutu i Žedniku), nego i o onim u drugim gradovima Srbije sa znatnim udjelom Hrvata i katolika općenito (u Bačkoj Topoli, Beogradu, Lemešu, Monoštoru, Novom Sadu, Petrovaradinu, Plavni, Riđici, Somboru i Vajskoj), te u inozemstvu. Isto tako – što nije bez značaja – *Danica* nije ograničena samo na određenu starosnu, statusnu i drugu skupinu, nego je namijenjena i otvorena svima, što se možda najbolje vidi iz posebnih poglavlja za djecu, mlade i roditelje: Mala Danica (ur. Katarina Čeliković) i Mladi (ur. Larisa Skenderović), Obitelj (ur. Vesna i Ladislav Huska). Pri tome ne pokriva samo teme iz domene historijskog i lokalnog, nego i aktualnog i globalnog. Sve u svemu, može se s pravom nazvati katoličkim kalendarom (grč. καθολικός – univerzalan, sveopći). Stoga joj iskreno želimo da još dugo svijetli neugaslim sjajem!

Vladimir Nimčević

SUVREMENA VOJVOĐANSKO-HRVATSKA KRATKA PRIČA

(priređio Vladan Čutura)
NIU „Hrvatska riječ", 2016., str. 132

Priređivanje antologije vjerojatno je za autora jedan od najnezahvalnijih zadataka, a za kritiku – napose onu što ju čine „šire mase izostavljene iz užeg kruga" – svakako među najzahvalnijim temama. Svašta tu autor, nakon što ju objavi, mora braniti: od kriterija kojim se rukovodio, vlastite „pozvanosti" (stručnosti), pa do osobnih odnosa s izabranima, odnosno izostavljenima.

Nižepotpisani se takvim stvarima neće baviti već će se zadržati isključivo na objavljenom, a u ovom slučaju to je *Suvremena vojvođansko-hrvatska kratka priča* u izboru Vladana Čuture i izdanju NIU „Hrvatske riječi", i to iz jednog jednostavnog razloga: ovakvih je knjiga u nas nešto manje nego snijega za Božić posljednjih desetljeća.

Uvrštavanjem petnaest priča šestorice autora (Petko Vojnić Purčar, Lajčo Perušić, Mirko Kopunović, Zvonko Sarić, Tomislav Žigmanov i Neven Ušumović) Vladan Čutura napravio je (neki veliju reprezentativan, neki morti ne) generacijski izbor autora koji žive i stvaraju na hrvatskom u Vojvodini ili su rodom iz ovih krajeva, što je, naravno, značajka svake antologije. Kako ne bismo upali u zamku krive (pr)ocjene nečije dobne kategorije, navest ćemo samo da je najstariji od njih (na žalost, u međuvremenu i pokojni Petko Vojnić Purčar) rođen 1939., a najmlađi 1972., dok su ostala četvorica ovaj svijet ugledali četrdesetih,

pedesetih i šezdesetih godina prošloga stoljeća.

Ono što je svakako važnije od broja godina autora svakako je ono što je njegov duh iznjedrio pred čitatelja. A tu je već primjetna doza svakovrsne heterogenosti, od tematske do stilske. Čitatelji kojima su poznati *Dom sve dalje*, *Odlazak Pauline Plavšić...* i da im netko drugi čita iz prve bi prepoznali specifičan stil Petka Vojnića Purčara, koji je u ovom izboru zastupljen s tri priče, kao što bi već i po poetičnosti naslova („Kamenčić mali u Kristinoj sandali“, recimo) pogodili da mu je autor Tomislav Žigmanov. Na svoj osobit način, „deskripcije autobiografske nutrine s jakom dozom lokalne svakodnevice“, prepoznatljiv je i Zvonko Sarić u dvije svoje priče, baš kao i uvijek dobrodošla i kroz stoljeća potvrđena „evergreen narativnost“ Lajče Perušića. I tematski i stilski vjerojatno najslbližiji Žigmanovu, Mirko Kopunović prisutan je u dva svoja karakteristična opisa sumorne svakodnevice likova s periferije, bliskih nam gotovo do susjedskih odnosa. Konačno, posljednji u ovoj antologiji (samo zbog toga što je najmlađi)

Neven Ušumović prepoznatljiv je na način na koji se i Štulić (Johnny, naravno) svojedobno izdvajao iz gomile folk-rock hibrida.

I na koncu, kao jedna od prvih reakcija na ovaj izbor u antologiji nametnula se činjenica da u njemu nema mladih (ili, bolje rečeno: mlađih) autora. Možda to i nije do privedivača koliko do slike realnog stanja kada je riječ o ovoj književnoj formi kod nas.

Zlatko Romić

Dragan Muharem

ISPOVIJEST CRKVENOG PAUKA

Katoličko društvo za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“, Subotica, 2015., str. 127

Ne samo da je Katolička Crkva u Hrvatskoj stoljećima vjerno pratila hod hrvatskog naroda, nego je ona i izvan granica domovine isto tako dugo bila jedina institucija koja je skrblila o dobrobiti hrvatskoga naroda, uključujući tu i Hrvate u Srbiji, Vojvodini. Osim toga što je Crkva bila jedinim konstantnim integrirajućim čimbenikom hrvatske zajednice, ona je vodila hrvatski narod onim putem koji počiva na temeljnim vrednotama kršćanskog humanizma.

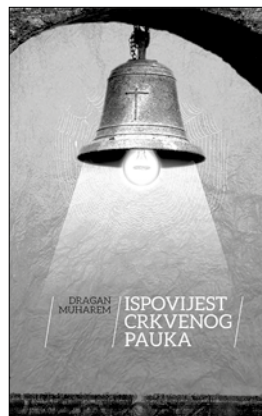
Nažalost, danas smo svi svjedocima vremena u kojem se sve više otvara prostor duhovne praznine, u kojem pod prividom nestvarne slobode nastaje sloboda bez odgovornosti i solidarnosti. Danas običan čovjek, bio on Hrvat ili ne, biva sve prazniji duhom, jer odvojen od Cr-

kve biva lakim plijenom ne vrednota koje mu se čine lakšima za uživati. No ipak, i u ovakvom ozračju, u kojemu dominira brutalna sekularizacija i odvojenost čovjeka a posebice mladih od Crkve, postoje entuzijasti koji su spremni mladima pokazati put do pravih vrijednosti i podsjetiti ih na sve ono što čovjeka istinski čini čovjekom.

Takav je slučaj i s mladim svećenikom Draganom Muharemom i njegovom knjigom *Ispovijest crkvenog pauka*, koja je po svom objavljivanju 2015. naišla na više nego dobar prijam javnosti, a posebice mladih. „Knjižuljak“, kako ju naziva autor pogovora Tomislav Žigmanov, samo je to po broju stranica, ali po sadržajnosti i kvaliteti ona je sve ono što jedna kršćanska duša može očekivati od književnog djela, kada istih manjka u dobu preplavljenom nekvalitetom i vulgarnostima.

Knjiga vlč. Muharema veoma provokativnog naslova zapravo je zbirka sabranih a različitih tekstova koje je pisao i objavljivao tijekom uređivanja katoličkog mjesečnika *Zvonik*. I sam je autor imao dvojbu iznoseći ovu knjigu pred čitatelja – jer tekstovi nastajali kroz 50 brojeva *Zvonika* nisu ni meditacije ni teološki traktati, ali jedno im je zajedničko – oni govore o običnom čovjeku i o Bogu, ili zapravo o njihovoj svezi i odnosu čovjeka prema onom višem.

Ovo hvale vrijedno djelo podijeljeno je na četiri dijela. Prvi dio pod nazivom „Kršćanske teme“, donose nam 14 tekstova, više nego zanimljivih naslova („Kršćanin i galapagoški pingvin“, „Bog kandidat za EU“, „Krizmanje šišmiša“, itd.). Drugi dio nosi naslov „Liturgijsko vrijeme“ i sastoji se od 20 tekstova i ujedno je

najobimniji dio knjige. Treći dio pod naslov „Dokolica“ ima 5 tekstova u kojima nalazimo i neke zanimljive likove iz povijesti kao što su Karl Marx i Nietzsche, a čitatelj ne treba misliti da su se ova dva mislitelja okrenuta protiv Crkve tu slučajno našla. Četvrti dio donosi četiri teksta i nosi naslov „Prigodna promišljanja“. Slijedi na koncu pogovor, koji je napisao Tomislav Žigmanov, naslovivši ga „Muharemovi lucidni teologijski ugrizi zbilje“. Već iz samoga naslova može se naslutiti kako ovo nije običan pogovor, već tekst koji se nikako ne smije zaobići nakon iščitavanja prethodnih dijelova.

Knjiga je tiskana u nakladništvu Katoličkog društva za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ u nakladi od 700 primjeraka (što je više nego imponozantno!), i ukupno sadrži 127 stranica. I kako smo već rekli, djelo neveliko po broju stranica, ali sadržajno pravo malo blago koje svaki, napose mladi, kršćanin treba držati pored noćnog stolca.

Darko Baštovanović

Tonka Šimić

MOJ KUTAK SRIĆE

Hrvatska čitaonica, Katoličko društvo „Ivan Antunović“, Hrvatsko kulturno-umjetničko-prosvjetno društvo, „Matoš“ – Plavna, Subotica, 2016., str. 110

Hrvatska čitaonica i Katoličko društvo „Ivan Antunović“ iz Subotice te Hrvatsko kulturno-umjetničko-prosvjetno društvo „Matoš“ iz Plavne, objavili su 2016. godine zbirku poezije Tonke Šimić *Moj kutak sriće*. Knjigu je uredila i pogovor napisala Katarina Čeliković. Zbirka ove mlade pjesnikinje objavljena je posthumno, samo nekoliko mjeseci nakon njezine smrti (1983. – 2016.). Tonka Šimić pisala je pjesme još od školskih dana, a za neke od njih redovito je dobivala pohvale i nagrade u okviru škole i na razini općine. Sudjelovala je također i na Pokrajinskom susretu hrvatskih pjesnika „Lira naiva“, a pjesme su joj objavljene u zbirkama *Lira naiva*, u kalendaru *Subotička Danica*, zbirkama *Preprekovo proljeće* i dr.

Zbirka sadrži ukupno šezdeset i osam pjesama pisanih na ijekavici i ikavici, razvrstanih u pet tematskih cjelina: „Isus je moj put“, „Uhićeno tijelo, al nije i duša“, „Čuvam svoje uspomene“, „Koraci ljubavi“ i „Mojim“. Već iz samih naslova cjelina može se zaključiti na čemu je Tonka temeljila svoj život. Najprije na ljubavi prema Bogu i Crkvi u kojima je u svojoj teškoj bolesti našla smisao, utjehu i spasenje, potom u ljubavi prema svojem podrijetlu odnosno prema „riječi i riči“ i uspomenama koje je vezuju za vlastiti zavičaj i rodnu Plavnu, ali nadasve ljubavi prema svojim najbližima i obitelji.

Kolika je njezina vjera i pouzdanje u Boga otkriva već u pjesmi „Živi“ (str. 8), kada kaže: *Otisni se nekad iznad kolotečine! / Opusti se! Poleti! / Ne gledaj granice! / Pred tobom su veličine. / Plovi! Kroz oblake. / Približi se Bogu! / Moli! / Predaj se nebeskom! / Zaboravi probleme! / Neprijatelje. / Dugove. / Ostavi zle teme! / Leti visoko, živi i ljubi! / Nek su ti puna pluća! / Nikoga ne krivi! / Samo si čovjek i zato živi!* Tonka, kako to ističe u jednoj drugoj pjesmi, osim Isusova puta nema drugog puta, svjesna pri tom da je put kojim je vodi težak. Noseći svoj križ, vazda je zagledana u Kristov križ u kojem je nada: *Kraj puta stoji stari križ / i putnik ponizno sklopi ruke. / Skrušeno moli gledajući u križ / i gle: zaboravi sve muke!* („Križ krajputaš“, str. 13). U svojoj patnji ne zaboravlja kroz pjesmu zahvaliti Bogu za svoje sinove, svoju obitelj, ali i sve one za koje nema tko moliti ili ih se nema tko sjetiti.

Nadovezujući se na prvu, druga cjelina zbirke poput prve obojena je također u bijelo. Ovoga pak puta ne u rajsku bjelinu već u bjelinu bolnice u kojoj zrcima nade pokušava odagnati tamu koja se, htjeli ne htjeli, s

vremena na vrijeme nadvije nad čovjeka koji trpi. Njezina nada, unatoč križu koji je morala ponijeti, zrcali se u pjesmi „Otkriće“ (str. 31) u kojoj kaže: *Bijele kute, bijeli hodnici, / svuda bjelina... / Bijeli papiri, crna slova, / pred očima tmina... / Prvo saznanje, otkriće, / teret na duši... / Al ipak, živnula je nada, / mala, malena... / S vjerom u Boga, nada raste, / teret je sve teži... / Milijun pitanja, milijarda molitava / a samo jedna želja! / Opstati, ostati, / radi njih živjeti!* / U tjelesnom trpljenju, koje pokušava odagnati vjerom u Boga, neumoljivo postavlja pitanja: zašto, zašto baš ja, ponekad budeći u sebi sržbu i bijes. Tonkino, pak, pero obznanjuje jedinu istinu: *Bože, volja je Tvoja!* („Zašto“, str. 32). Svjesna težine situacije i prolaznosti vlastita života, pjesnikinja se ne može oteti želji da još živi: *Sad će Božić, idu dani sveti, / svi se raduju a meni kažu: uskoro ćeš umrijeti. / Tuga me slama, smrt mi prijeti, / a tako bih htjela još živjeti!* („Dan za danom“, str. 34). Čak i onda kada je prikovana za postelju i kada joj je samo „prozor pogled u svijet“, ona pjeva: *Uhićena, u ovozemaljskom tijelu, / trošnom i napaćenomu, / a moja duša hrli k Isusu / i Ocu dragom svemogućemu!* („Uhićena“, str. 37).

Treća i u zbirci najopsežnija cjelina od dvadeset i šest pjesama pod naslovom „Čuvam svoje uspomene“, posvećena je kako i sam naslov govori uspomenama koje je Tonka duboko pohranila u svojem srcu. U prvom redu na Plavnu u kojoj je rođena i živjela, ali i na rano djetinjstvo, školu koju je pohađala, djeda i baku, plodnu ravnicu i ratare koji je obrađuju, šokačke kuće, slike sa sela i jutra koja se u njima bude i veče-

ri koje donose san... O svojoj Plavni Tonka pjeva ovako: *Lijepa li si, Plavno moja, / ranom rosom okupana / i zelena polja tvoja / zlatnim suncem osunčana. /.../ Plavna svoje goste čeka, / svima pruža ruku svoju, / kao brižna majka neka / da ugosti djecu svoju!* („Slike iz Plavne“, str. 43). Život u rodnom kraju iz kojega odlazi sve više življa, Tonka vidi kao raj i za nju je mogućnost odlaska neshvatljiva. Tu neshvatljivost i nezamjenjivost ognjišta i doma zabilježila je u jednoj od pjesama: *Odlaziš! / Kuće, njive, šume / ostavljaj! / Topli dom i ognjište, / majku koja maše... / Prijatelje iz djetinjstva, / crkvu, školu, igrališta... / Sve bacaš u zaborav. / Grad. / Tvoja nova postaja. / Počinješ život ispočetka / ali, greška! / Nešto nedostaje. / Neka sitnica? / Odjednom ti sine. / Polako se pletu niti / što moglo bi biti: / Majka koja viče – Sine!* („Dom“, str. 68).

Četvrta cjelina na neki je način hommage ljubavi, ovoga puta ne poput one u prvoj cjelini – prema Kristu, već prema Čovjeku, onom koji je od Boga predodređen i darovan. Baš kao što te dvije ljubavi ne mogu jedna bez druge. Jer samo zajedno imaju pravo utemeljenje, onako kako Tonka kaže u svojoj pjesmi: *Poželješ tada i sakrament braka / primiti u krasnoj, staroj katedrali. / Jer, ljubav je prava i dovoljno jaka / tek kad ju pred Kristom budu iskazali!* („Mladencima“, str. 84).

Posljednja cjelina posvećena je onima koji su joj za života uz Božju ljubav pružili najviše: njezini sinovi, suprug, otac i majka. Zato svojim pjesmama daje hvalu Bogu što je mogla osjetiti dar majčinstva: *Al najveći dar Tvoj, / nešto je odveć jako, / to sinovi moji su kada kažu: / „Voli-*

*mo te, majko!” („Darovi”, str. 96). U pjesmi naslovljenoj „Ostanite uvik ovde” (str. 97-98), posvećennoj sinovima Luki i Mateju, piše ovako: *Tu je kadgod kod svog dide / slavni Matoš dolazio / o ubavom selu Plavni / on bi govorio. / I zato te molim, Bože, / čuvaj mi anđele moje / blagoslovi moju dicu / da ostanu uvik ovde. /* Posljednja pjesma u zbirci posvećena je njezinu suprugu koji je, kako pjesnikinja piše, *svjetlo njenog jutra, otac njenih sinova, njene noge i ruke, njena dadilja i njegovatelj, iscjelitelj i utjeha...* („Njemu”, str. 99).*

Prerano prekinut život zaogrnut u povjerenje prema Bogu i ljudima ostavio je iza sebe trag Riječi. Trag je to koji ostaje vječno utisnut ne samo u papir već i u srca onih koji poeziju vole i žive. Tonka je zasigurno bila jedna od njih. I zato s velikim pjesnikom Antunom Gustavom Matošem po kojemu ime nosi i HKUPD iz Plavne, možemo zapjevati: *U dvorani kobnoj, mislima u sivim. / Samo kosa tvoja još je bila živa, / pa mi reče: Miruj! U smrti se sniva. / („Utjeha kose”, A. G. Matoš). Vjerujemo da Tonka po smrti sada živi!*

Željka Zelić

URBANI ŠOKCI 10 „KULTURNI ZNAK CVELFERJE – ŠOKAČKO BUNJEVAČKO PAMCENJE VODE”

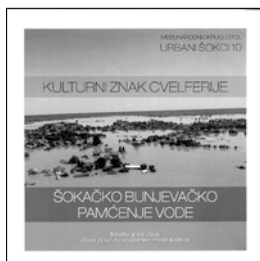
Međunarodni okrugli stol
[Zbornik radova]

(priredile Helena Sablić Tomić, Vera Erl i Helena Pšihistal)
Šokačka grana Osijek i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2017., str. 345

Ono što nam se na početku čini važnim istaknuti jest da je suradnja kulturnih institucija i udruga Hrvata iz Vojvodine i institucija i udruga iz Republike Hrvatske, osnutkom i aktivnostima Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, kao prve profesionalne institucije koja skrbi o kulturi hrvatskoga naroda u Vojvodini, podignuta na višu i profesionalniju razinu. Ustrojavanjem i radom Zavoda kulturna suradnja Hrvata iz Vojvodine i matične domovine prvi puta biva na adekvatan način institucionalizirana. Zavod je već od svoga osnutka nastojao razvijati suradnju sa znanstvenim institucijama i uglednim pojedincima iz svijeta znanosti, što je vidljivo u dugogodišnjoj suradnji s različitim relevantnim kulturnim udrugama i institucijama iz Republike Hrvatske. Više nego bogata nakladnička i sunakladnička djelatnost svakako je najbolja potvrda tomu radu i plodnim kontaktima u suradnji koja postoji.

Ovoga puta takva svjedodžba je zbornik radova *Urbani Šokci 10 „Kulturni znak Cvelferje – šokačko bunjevačko pamćenje vode”,* koji je konačni proizvod održanog desetog po redu međunarodnog okruglog stola, a koji su organizirali Šokačka grana iz Osijeka i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvat. Zbornik je i ovoga puta pred zainteresirane čitatelje i stručnu javnost iznio više nego impozantan broj radova, a proizvod je višednevnog okruglog stola s međunarodnim sudjelovanjem, koji je 14., 15. i 16. svibnja 2016. godine održan u Osijeku, Somboru i Drenovcima.

Zbornik je podijeljen u šest tematskih cjelina. Predgovor u ovom

zborniku pisali su Vera Erl, voditeljica projekta „Urbani Šokci“ i počasna predsjednica Šokačke grane u Osijeku, i Goran Rem, autor rada u kojem se čitatelj upoznaje s pojmom Cvelferije, odnosno imenovanjem koje povezuje devet posavskih istočnohrvatskih sela, kroz kulturno, povijesno i označiteljsko kultiviranje blaga.

Prva cjelina pod nazivom „Povijest, tijek i ostajanje“ donosi tri rada. Prvi je publicista Ivana Ćosića Bukvina pod nazivom „Poplave u Cvelferiji, tijekom proteklih stoljeća“, zatim zajednički koautorski uradak profesora Tomislava Lunka i Vere Erl o tradicijskim kućama u Cvelferiji i na koncu zajednički uradak Marka Josipovića i Josipa Kovačevića koji pišu o značaju vode za poljoprivredu i proizvodnju hrane.

Druga cjelina pod nazivom „Tradicijsko pismo“ najobimnija je cjelina, donosi osam uradaka i najvažnija je za kulturu Hrvata u Vojvodini. Koautorski tekst Ružice Pšihistal i Katarine Dimšić „Vjervanje u nadnaravna vodena bića u Slavoniji“ zanimljiv je jer tematizira i analizira pretkršćanske predodžbe koja poslije biva zamijenjena kršćanskom simbolikom vode u narodnim vjervanjima, običajima i obredima šokačkih Hrvata. Katarina Ćeliković donosi uradak „Tematiziranje vode

u bunjevačkim narodnim pjesmama“, što je veoma zanimljivo ukoliko se u vidu ima da su bunjevački Hrvati skupina koja tradicionalne ne živi uz rijeke i čiji se način života ne vezuje za vodu. Ponukana upravo ovim činjenicama autorica analizira značaj i ulogu vode u bunjevačkim narodnim pjesmama koje su skupili i zapisali velikani hrvatske zajednice Blaško Rajić i Ive Prčić. Milica Kljajić Taradžija iz Pečuha donosi radnju koja referira na vodu u narodnom stvaralaštvu subetničkih skupina Hrvata u Mađarskoj. Profesor Zvonimir Pelajić iz Plavne u svom uratku tematizira „Šokačko pamćenje vode u kutu lijeve obale Dunava“. Autor u njemu posebice ukazuje na poetske izražaje Antuna Gustava Matoša, Josipa Andrića i Stipana Bešlina, te njihovom promatranju vode kao umjetničkog nadahnuća. Marija Šeremešić iz Sombora zastupljena je radnjom koja tematizira polijevanje djevojaka na drugi dan Uskrsa odnosno *Vodeni ponedjeljak*, jedan od običaja bunjevačkih Hrvata, koji se do dan danas održao u Somboru i somborskim salašima. Profesor Zvonko Tadijan iz Sonthe u svojoj radnji tematizira poplave Dunava u ovom šokačkom mjestu u Bačkoj, što je svakako važno ako se u vidu ima činjenica da prva naselja sončanskih Hrvata nastaju upravo u blizini Dunava. Posljednja radnja iz ovog dijela rad je Miroslave Hadžihusejnović iz Zagreba o pučkim nabožnim pripovjednim pjesmama u Slavoniji i Srijemu.

Treća cjelina veoma je intrigantnog poetskog naslova „Pisati po vodi ili čitati njen trag?“ i donosi sedam radnji autora iz Hrvatske i Vojvodine. Prvu potpisuje Zvonimir

Stjepanović, a govori o poplavama rijeke Save te istodobno otkriva ju nedovoljno zapaženo književno djelo Mare Švel Garnišek i njezinog romana *Hrast* u kojem se spominju poplave te problemi oko izgradnje nasipa. Drugu radnju potpisuje Adam Rajzl a u njoj tematizira značaj voda i šuma u djelima Ivana Balentovića. Mirko Čurić donosi zanimljivu temu o Josipu Jurju Strossmayeru i njegovim tekstovima u kojima se mnogo puta doticao vode, kako na svojevrsan simbolički način, tako i u pokušajima da se iznađu praktična rješenja kao što su opskrba vodom, reguliranje vodotokova itd. Tatjana Ileš analizira motive vode odnosno rijeka u šokačkoj književnosti. Vlasta Markasović analizira motive Save u zbirci od 145 pjesama Vanje Raduša pod nazivom *Josipovo polje*, a Anđelko Mrkonjić u netipičnoj radnji donosi svojevrsnu priču o poplavi u Cerni. I na koncu, Tomislav Žigmanov predstavio je jedan od značajnijih projekata vojvođanskih Hrvata, to jest *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, naglašavajući kako je ovo važno djelo, koje je definirano kao regionalno, nacionalnoetničko i općekulturno, u svoju obradu radi posve jasnog i cjelovitog prikaza života vojvođanskih Hrvata uračunalo i prostorne sadržaje gdje žive. Iz tog razloga autori i suradnici *Leksikona* su leksikografski bilježili i bilježe i sve hidronime, odnosno one pojavne inačice voda koje se zatiču na prostorima bitnima za hrvatski narod u Vojvodini.

Četvrti dio pod nazivom „Dokumentarij protoka sadašnjosti“ posljednji je dio u kojem se nalaze autorski uradci. Prvi u ovom dijelu u koautorstvu potpisuju Janja Juzbašić

i Martina Mišetić – one tematiziraju događanja iz 2014. prilikom velikih poplava koje su pogodile sela Cvelferije te rad institucija Republike Hrvatske na spašavanju tradicijske baštine u poplavljenim područjima. Slavko Žebić u svojoj radnji opisuje pojedine aktivnosti u saniranju šteta nastalih u velikim poplavama 2014. Još jedan koautorski rad donose Marina Vinaj i Marija Erl Šafar analizirajući bibliografski pregled članka o poplavljenoj Cvelferiji, objavljenih u *Glasi Slavonije*.

I na koncu, posljednja dva djela su „tehničke prirode“ u kojima se predstavljaju dosadašnja izdanja u nakladničkoj djelatnosti Šokačke grane Osijek i dokumentarij naslovnica, kazala i programskih dokumenata.

Valja nam ovdje još konstatirati kako ovaj hvalje vrijedan zbornik dolazi upravo u vrijeme kada se u srbijanskoj javnosti ponovno pokreću različite inicijative koje za cilj imaju nijekati višestoljetnu pripadnost Bunjevaca i Šokaca hrvatskom narodu. Ovakav i slični zbornici svakako ostaju kao svojevrsna svjedodžba kako o prošlosti tako i o budućnosti Hrvata na ovim nam prostorima Podunavlja, koji na suvisao i znanstveno utemeljen način opovrgavaju sve prethodno navedene zlonamjerne pokušaje.

Važno nam je istaknuti i da je ovaj Zbornik interdisciplinarnog karaktera, jer su u njemu zastupljeni autori različitih profesija i stručnjaci iz različitih područja društvenih znanosti, prije svega etnologa, antropologa, novinara, filozofa itd. Zbornik će svakako koristiti svima onima koji nastoje bilo produbiti znanje ili dalje istraživati o Hrvatima u Vojvodini. A

stubokom vjerujemo da će ovo hvalje vredno djelo još jednom posvjedočiti o višestoljetnim svezama koje postoje između Hrvata u Vojvodini i matične im domovine i sunarodnjaka u istoj, što je tema o kojoj se dosta malo govori.

Darko Baštovanović

Franjo Kašik Bertron

RIJEČI NASUŠNE

NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, 2015., str. 83

Umjetničko stvaranje podrazumijeva umjetnički čin, ali i proces u kojem su sastavni dijelovi: nadareni pojedinac/umjetnik – djelo – konzument. Izdvajajući književnost kao umjetnost riječi, čije je sredstvo izražavanja jezik, nužno je posjetiti kako književnost čine književnik, književno djelo i čitatelj. Upravo u ove tri sastavnice leži odgovor je li neko djelo došlo do čitatelja (pre) kasno. Ne, nikako! Tomu u prilog govori poetski prvijenac Franje Kašika Bertrona pod naslovom *Riječi nasušne*, tiskane u nakladi NIU „Hrvatska riječ“ 2015. godine. Autor je rođen 1946. u Vrbasu, diplomirao je na Katedri za engleski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Kako je došlo do toga da mu se prva zbirka pjesama pojavi u njegovim zrelim godinama neće mo ovdje nagađati, jer se o tome u knjizi niti pjesnik ne otkriva. Ono što sigurno možemo ustvrditi da je zbirka plod zrelog pjesništva koje samo potvrđuje latinsku poslovicu „Pjesnik se rađa, a govornik postaje“ (lat.

Poet nascitur, orator fit.). Franjo Kašik jest pjesnik! Da je pjesnik potvrđuje nakladnik koji spaja pjesničko djelo s čitateljem, bez kojega se ne bi zatvorio magični krug, bez kojega poetsko djelo ne bi postalo književnost/umjetnost! Knjigu je uredila i pogovorom ju približila budućem čitatelju Željka Želić.

Stvarajući, pjevajući o životu, o mnogim njegovim sastavnicama, Kašik je kroz pedeset i tri pjesme slobodna stiha, od kojih su neke pisane prije nekoliko desetljeća, prošio univerzalnu poruku o smisli bivstvovanja. On (ih) otvara i promišlja o univerzalnim pitanjima čime se sam isključuje iz tematski zavičajnog miljea, a lirski subjekt progovara o svom intimnom prostoru u kojem se preplići metafizičke i refleksivne teme.

U četiri tematsko-sadržajne cjeline: „Odjeci vlastitosti“, „Preobražaji nevidljivog“, „Riječi s posvetom“ i „Raspukle čežnje“ Kašik ponajprije sebi odgovara na pitanja smisla bivstvovanja: *Ja birao nisam / slučajno sam ovdje / gdje nešto se zbiva; / mogao sam ne biti uopće / ili biti vjetar / il' na vjetru čun.* (Igra, str. 7).

Sanjajući o slobodi, odgovora i na pitanje tko je pjesnik: *Kroz tuđe srce vodi pravi put / i bi pjesnik već zbog tih riječi. / Samo ludaci su blaženi / a samo blaženi slobodni su do kraja* („Hodači u snu I“, str. 11),

Strahovi, tame, pa i *Život i smrt / kao dan i noć / plešu zagrljeni* („Ples“, str. 25), neizbježni su i utkani u svijest pjesnika. Neizmirenost svakodnevnim ritualima tako često rađa pjesnički bijeg: *Sit sam već ovih dana, lica i istog neba / ma koliko ponekad čeznuo za njima, / dosta mi je nedjeljnih ručkova / piletine, pirea, salate i piva*, ali krije i životnu istinu: *Otići / na jedrima trudnima od vjetra / raditi bilo što / biti daleko / onda tiho sjećati se kradom* („Otići“, str. 31).

U cjelini „Riječi s posvetom“ ispevane pjesme autor posvećuje jednoj nasmiješenoj dami, jednom nepoznatom djevojčurku, ali i Džoniju Štuliću, Branku Miljkoviću, H. Heineu, Chateaubriandu, Lorki, Charlesu Bukovskom i drugima, koji su bili inspiracija životom ili djelom.

Žudeći za ljubavlju, žena biva trajnom inspiracijom i temeljem postojanja: *Ležiš kraj mene / naga i veličanstvena / moćna i nedokučiva... / Podatno je toplo i nježno / tijelo voljene žene / žuđeno i obožavano / osvajano – nikad ukročeno / neumitno i sveprisutno / uzidano u same temelje postojanja* („Zimska noć“, str. 66).

Kao da svoje emocije, obiteljske odnose i snove, želje i strahove pjesnik gura u pjesme u kojima će ostati živjeti, jer *Moja je soba od snova tamnica*. Strah od gubitaka, napose majke, rađa topao odnos: *Tek sada ti zahvaljujem na svemu... / Kako ću gorko plakati jednom / zbog*

tvojih zgužvanih dana („Pozdrav majci“, str. 15). Univerzalna ljudska pitanja i univerzalni pjesnički strahovi utemeljeni su u ljudskom životu jer: *Čudo je to najveće / dok raste tijelo djetinje / i rastu noge i ruke / i ta glava malena / i zriju riječi u glavi / još nemušte i sanjive / i oči bolno iskrene / kao nebo prozirne / i slike svijeta suše se / među prvim zubima / u tim mednim ustima / što još laži ne znaju.// Svijet je opak i zao / kad biće tako nevino / nestvarno prijemčivo / za sve lijepo i dobro / crnim plaštem ovija / od užasa i bezumlja / ipak trune tijelo sagriješno / i gori duša bezbožna / što huli na istinu / u kazni pakla bezmjerna.* („Metamorfaza“, str. 39).

Nedvojbeno je čast i potvrda pjesniku objava deset pjesama u časopisu *Dubrovnik* br. 3/2011., u izboru Luka Paljetka, čiji život pulsira i u drugim geografskim prostorima. Ipak, Kašik nije pisao kako bi se dopao čitatelju, nije se dokazivao niti pak natjecao, dapače, pomalo skromno otkriva svoju intimu u gotovo „slučajnim“ objavama, poput one u susretu hrvatskih pučkih pjesnika „Lira naiva“.

Katarina Čeliković

**KULTURNO-DRUŠTVENI
DOKUMENTARIJ**

ULICOM ZNANOG

JUNAKA

PROSINAC, 2016.

2.

„Istraživanje tradicijske baštine šokačkih Hrvata u Bačkoj (Monoštor, Bereg)“ naziv je XLV. znanstvenog kolokvija Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, održanog u Monoštoru. Uvodničari su bili: Sonja Periškić, diplomirana etnologinja te Christina Jukić, Lucija Maroević, Marino Mihalj, Nikolina Vuković i Ivan Golubić studenti Odsjeka za etnologiju i kulturu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sudionici terenskog etnološkog istraživanja šokačkih Hrvata u Bačkoj tijekom 2016., realiziranog u suradnji Odsjeka i ZKVH-a, pod mentorskim vodstvom prof. dr. sc. Milane Černelić.

2.

Prigodom sjećanja na 25 godina progonstva iz zavičaja i 25. obljetnice svoga utemeljenja, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata organizirala je Pjesničku večer u zagrebačkom Kulturnom centru „Dubrava“ na kojoj su nastupili prof. Đuro Vidmarović i pjesnici Lajčo Perušić, Zvonimir Nemet i Tanja Čaćić te Ženski vokalni ansambl „Zwizde“.

2.

Mješoviti pjevački zbor i klapa HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina sudjelovali su na svečanom koncertu organiziranom u povodu obilježavanja 130. obljetnice Hrvatskog pjevačkog društva „Graničar“ iz Nove Gradiške.

2.

Delegacija HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta posjetila je grad Zaprešić u Hrvatskoj, gdje ih je primio gradonačelnik Željko Turk sa suradnicima. Tom prigodom primili su donaciju pedeset kompleta posteljine, dar „Turk tekstila“ iz Kupljenova.

3.

Tamburaška sekcija i orkestar HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina održali su svečani koncert prigodom obilježavanja 10. obljetnice djelovanja u amfiteatru SPENS-a u Novom Sadu. Kao gosti nastupili su HKUD „Ljutovo“ (Ljutovo), tamburaški orkestar „La banda“ (Novi Sad), Miodrag Miša Blizanac oktet i gosti iznenađenja.

3.

Predstavljanje knjige *Bunjevci – ishodišta, sudbine, identiteta* autorice prof. dr. sc. Milane Černelić održano je u čitaonici Gradske knjižnice u Subotici. Knjigu su predstavili dr. sc. Slaven Bačić, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća, prof. dr. sc. Jadranka Grbić Jakopović, recenzentica, prof. dr. sc. Milana Černelić, autorica i prof. Tomislav Žigmanov, ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

3.

Svečanom akademijom u velikoj dvorani Županije i Godišnjim koncertom u Hrvatskom domu HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora obilježeno je 80 godina neprekidnog rada Društva.

3.

Mješoviti pjevački zbor i klapa HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina nastupili su u Osijeku u okviru programa proslave Dana grada Osijeka i Međunarodnog dana osoba s invaliditetom a u organizaciji Gradskog saveza za sport i rekreaciju „Sport za sve“ iz Osijeka

3.

Posredovanjem generalnog konzula Republike Hrvatske u Subotici Velimira Pleše predstavnici Katoličkog društva „Ivan Antunović“ iz Subotice i HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta bili su gosti predsjednice Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović u Zagrebu koju su tom prigodom darivali božićnjakom, tradicionalnim kolačom, i ukrasima za bor izrađenim od slame.

3. Izložba božićnjaka nastalih u radionici HKPD-a „Matija Gubec“ u Tavankutu otvorena je u Galeriji prve kolonije native u tehnicu slame.

4. Godišnji koncert HKPD-a „Đurđin“ iz Đurđina održan je povodom blagdana sv. Nikole u župnoj dvorani crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu.

4. U prostorijama vrdničke Kasine održana je manifestacija u povodu blagdana svete Barbare – zaštitnice rudara. Svečanost je organizirao HKUD „Sveta Barbara“ iz toga mjesta.

5. Osnovci i srednjoškolci, pobjednici XV. pokrajinske smotre recitatora koju organizira Hrvatska čitaonica iz Subotice boravili su u Osijeku na nagradnom izletu.

5. Na inicijativu roditelja Nakladnička kuća „Egmont“ iz Zagreba poslala je donaciju knjiga Dječjem vrtiću „Marija Petković Biser“ u Subotici.

6. U okviru Dana hrvatske kulture 2016., u organizaciji UG-a „Urbani Šokci“ u Somboru je u Gradskoj knjižnici održan međunarodni okrugli stol „O Šokcima je rič“ nakon kojeg je u Gradskoj kući priređen koncert tamburaša HGU „Festival bunjevačkih pisama“ iz Subotice.

6. U okviru zajedničkog projekta „Knjižničari u razmjeni“ Gradske knjižnice Beli Manastir, Središnje knjižnice Mađara u Republici Hrvatskoj, Gradske knjižnice i kulturnog centra „Ady Endre“ iz Bajete Gradske knjižnice Subotica knjižničari iz Belog Manastira održali su radionice za učenike nižih odjela koji na-

stavu pohađaju na hrvatskom jeziku u subotičkim osnovnim školama „Matko Vuković“ i „Ivan Milutinović“.

7. U Osnovnoj školi „Matija Gubec“ u Tavankutu održana je II. mala škola tehničkih aktivnosti Tavankuta u okviru projekta međunarodne suradnje Zajednice tehničke kulture Osječko-baranjske županije, Zajednice tehničke kulture grada Osijeka i Osnovne škole „Matija Gubec“ Tavankut.

8. Monografija *Arhitektura rimokatoličkih crkava Vojvodine od 1699. do 1939. godine* Dubravke Đukanović predstavljena je u Arhivu Vojvodine u Novom Sadu.

9. Katoličko društvo „Ivan Antunović“ i njegov Etnografskog odjel „Blaško Rajić“ organizirali su XX. izložbu božićnjaka u predvorju Otvorenog sveučilišta u Subotici. Na izložbi su postavljene i prodajni radovi Likovnog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice i Likovno-slamarskog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

9. U Vikarijatu biskupije Đakovačko-osječke u Osijeku održana je projekcija filma „Božić na salašu“ redatelja Rajka Ljubića iz Subotice, a u organizaciji Udruge katoličkih intelektualaca i vukovarske podružnice Hrvatske matice iseljenika.

9. – 10. U Vukovaru je održana 3. sjednica Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske na kojoj su prisustvovali članovi Savjeta, predstavnici Hrvata iz Srbije Slaven Bačić, Tomislav Žigmanov i Petar Kuntić.

10. U sportskoj dvorani Tehničke škole „Ivan Sarić“ u Subotici HKC „Bunjevačko kolo“ održalo je svoj godišnji kon-

cert. Kao gosti iz Hrvatske nastupili su Hrvatsko glazbeno društvo „Sv. Cecilija“ iz Korčule, KUD „Mate Balota“ iz Raklja u blizini Pule i ženski pjevački zbor „Mendule“ iz Vrsara.

10.

U Art kinu „Lifka“ u Subotici održan je treći i završni dio ovogodišnjeg Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini koji je bio posvećen Milanu Bukovcu, jednom od najistaknutijih predstavnika hrvatskog eksperimentalnog filma.

10.

Izvorna pjevačka skupina „Kraljice Bostroga“ iz Monoštora, tamburaški sastav HGU-a „Festival bunjevački pisama“, ovogodišnji bandaš i bandašica, NIU „Hrvatska riječ“, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta i UBH „Dužijanca“ predstavili su se na prvom Sajmu nacionalnih manjina u Beogradu koji je organizirala Kancelarija za ljudska i manjinska prava.

10.

U kazališnoj dvorani u Staroj Pazovi, HKPD „Tomislav“ iz Golubinaca održao je godišnji koncert.

10.

Subotički srednjoškolac Mario Evetović je osvojio prvu, Augustin Žigmanov drugu a Marijana Skenderović treću nagradu na 4. Literarnom natječaju Ureda zaštitnika građana grada Subotice organiziranom u povodu obilježavanja Međunarodnog dana ljudskih prava.

11.

Hrvatska čitaonica „Fischer“ iz Surčina u svojim je prostorijama organizirala Božićni sajam koji su posjetili i gosti iz Duboševice iz Hrvatske kao i članovi zbora „Uznesenja Blažene Djevice Marije“.

12. – 13.

Dr. sc. Jasminka Dulić i dr. sc. Zlatko Šram imali su izlaganje u Zagrebu na

Međunarodnom znanstvenom skupu „Dijasporski i nacionalno manjinski identiteti: migracije, kultura, granice, države“ koji su organizirali Institut za migracije i narodnosti u suorganizaciji s Hrvatskom maticom iseljenika i Institutom društvenih znanosti „Ivo Pilar“.

14.

U amfiteatru SPENS-a u Novom Sadu HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina organizirao je koncert u čast Arsenu Dediću pod nazivom „Sve što znaš o meni“.

15.

Veliki tamburaški orkestar HGU-a „Festival bunjevački pisama“ pod ravnanjem prof. Mire Temunović gostovao je na tradicionalnom božićnom koncertu Ličkog zavičajnog društva „Vila Velebita“ iz Požege koji je održan u požeškom Gradskom kazalištu.

16.

U organizaciji Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, a pod pokroviteljstvom predsjednika Gradskog vijeća Grada Osijeka Ante Đapića u foajeu Hrvatskog narodnog kazališta u Osijeku održana je tribina „Hrvati iz Srijema, Bačke i Banata 25 godina poslije“. O sudbini Hrvata iz Vojvodine tijekom 1990-ih godina i o njihovom položaju danas govorili su Mato Jurić, Ivana Andrić Penava, Marko Kljajić, Tomislav Žigmanov, Stjepan Šutija i Jelena Dodig.

16.

Dan izbora prvog saziva Hrvatskog nacionalnog vijeća, jedan od četiriju praznika hrvatske zajednice u Srbiji, obilježen je svečanom akademijom u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici. Ovom prigodom priznanje „Bajo Josip Jelačić“ za društveni rad u hrvatskoj zajednici uručeno je Vojislavu Sekelju, „Dr. Josip Andrić“ za doprinos hrvatskoj kulturi Ladislavu Suknoviću i „Pajo Kujundžić“ za doprinos u obrazovanju na hrvatskom jeziku Nataši Mijačiki.

16.

U Osnovnoj školi „Matija Gubec“ u Tavankutu započela je s radom filmska radionica koju su održali poznati hrvatski redatelj Branko Ištvančić, u saradnji s Zoltánom Siflisem, redateljem iz Subotice.

17.

U Povijesnom arhivu Grada Novog Sada HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina je uz potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata organiziralo obilježavanje 110. obljetnice izlaska prvog broja petrovaradinskog tjednika „Fruškogorac“.

17.

U Velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici djeca i mladi župe svetog Roka u Subotici održali su priredbu u čast Materica i Oca.

17.

Cjelovečernjim koncertom Velikog tamburaškog orkestra HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume, na kome su kao gosti nastupili i članovi Gradskog tamburaškog orkestra „Branko Radičević“ iz Rume, svečano su obilježeni jubileji dvaju najznačajnijih festivala tamburaške glazbe u bivšoj Jugoslaviji – Festivala tamburaških orkestara Srbije u Rumi i Festivala hrvatske (jugoslaven-ske) tamburaške glazbe u Osijeku.

17.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora je u Hrvatskom domu organiziralo Božićnu radionicu „U štalici na slamici“.

18.

U Hrvatskom domu u Somboru HKUD „Vladimir Nazor“ je priredilo tradicionalni Božićni koncert kojem je prethodila izložba božićnih kolača. Na koncertu su osim organizatora sudjelovali i članovi Mađarske građanske kasine, Udruge Nijemaca „Gerhard“ i somborskih župa.

18.

Pjevački zbor „Odjek“ Zajednice Hrvata „Zemun Ilija Okrugić“ održao je božićni koncert u crkvi „Uznesenja blažene Djevice Marije“ u Zemunu.

18.

Članovi KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora priredili su Božićni koncert u mjesnom Domu kulture.

19.

Nakon dugotrajne teške bolesti preminuo je Marjan Sabljak, nekadašnji predsjednik HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada.

19.

Međunarodna putujuća izložba „Glagoljica u dječjem oku i srcu“ na kojoj sudjeluju djeca hrvatskih iseljenika širom svijeta otvorena je u OŠ „Matija Gubec“ u Tavankutu.

19.

U Galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici Hrvatska likovna udruga CroArt priredila je skupnu izložbu slika svojih članova i gostiju u povodu šeste obljetnice rada.

20.

Gradska knjižnica Subotica predstavila je javnosti projekt digitalizacije zbirke rukopisnih muzikalija Aleksandra Aranickog iz Radio Beograda pod nazivom „Svjedočanstvo tamburaške pismenosti s početka XX. stoljeća – digitalizacija“. Tom prigodom u čitaonici knjižnice održan je prigodni koncert Subotičkog tamburaškog orkestra te otvorena istoimena izložba.

21.

Učenci Osnovne škole „Ivan Milutinović“ iz Subotice priredili su u svojoj školi tradicionalni božićni koncert na kojem su nastupila i djeca vrtića „Marija Petković –Sunčica“.

22.

Učenici hrvatskih odjela Osnovne škole „Ivan Milutinović“ iz Subotice uručili su vlastito izrađene božićnjake, ukrasne pletene kolače Hrvatskom nacionalnom vijeću, Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata, NIU „Hrvatska riječ“, Gradskoj knjižnici Subotica, Gradskoj upravi i biskupu Ivanu Pénzesu.

22.

Učenici Osnovne škole „Matko Vuković“ iz Subotice priredili su tradicionalni Božićni koncert u svojoj školi.

22.

U okviru predstavljanja projekta Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata pod nazivom „Digitalizirana baština“ održanom u prostorijama Zavoda o digitalizaciji govorili su docent dr. sc. Tihomir Živić, predsjednik Katedre za knjižničarstvo Odjela za kulturologiju Sveučilišta u Osijeku i koordinator međunarodnog interdisciplinarnog znanstvenog projekta „Digitalizacija baštinskih knjižničnih fondova: naša nužnost i obveza“ te Katarina Čeliković, voditeljica Zavičajne knjižnice „Biblioteka Croatica“ ZKVH-a.

22.

U Dvorani sportova u Subotici koncert je održao poznati hrvatski glazbenik Gibonni.

23.

Na Tradicionalnom, 27. božićnom koncertu u subotičkoj katedrali nastupili su: Katedralni zbor „Albe Vidaković“, „Szent Teréz székesegyházi kórus“, „Collegium Musicum Catholicum“, Dječji katedralni zbor „Zlatni klasovi“, Subotički tamburaški orkestar te solisti Alenka Ponjavić, Mónica Saláta, Franjo Vojnić Hajduk, Emína Tikvicki i Marko Križanović. Dirigent je bio Miroslav Stantić.

26.

Poznati novosadski kantautor Đorđe Balašević održao je koncert u Zagrebu.

26. i 28.

Poznati glumac Rade Šerbedžija sa svojim orkestrom „Zapadni kolodvor“ održao je koncert u Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu pod nazivom „Uzalud je budim“. Dva dana kasnije, nastupio je i u Narodnom pozorištu u Somboru.

28.

Zbor „sv. Cecilije“ pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić i Subotički tamburaški orkestar kojim je ravnala Marijana Marki održali su Božićni koncert u subotičkoj Franjevačkoj crkvi sv. Mihovila arkanđela u Subotici.

28.

U povodu 112. obljetnice izgradnje Raichle palače, u kojoj se danas nalazi Suvremena galerija Subotica, održan je razgovor na temu posljednje restauracije toga objekta, kao i njegove budućnosti na kojem je govorila dugogodišnja ravnateljica Galerije Olga Šram i arhitekt Gábor Demeter.

30.

U okviru Božićnog koncerta u crkvi sv. Jurja u Subotici nastupili su Marija Ticl (sopran), Lovro Ticl (bariton), Igor Krišto (tenor), Tomislav Jurić (tenor) i Alen Kopunović Legetin (orgulje).

Objavljena monografija

Hosanafesta

Udruga Festival hrvatskih duhovnih pjesama – HosanaFest izdala je monografiju *Naših prvih deset festivala*.

Nova Subotička Danica za 2017.

godinu izašla iz tiska

U nakladi Katoličkog društva „Ivan Antunović“ izašla je iz tiska *Subotička Danica za 2017. godinu*.

Novi svezak Klasja naših ravni

Objavljen je novi svezak časopisa za kulturu, umjetnost i znanost *Klasje naših ravni* (5-12 za 2016. godinu) koji je jednim dijelom posvećen nedavno

preminulom književniku Lazaru Merkoviću.

Dodijeljene nagrade Ranko Radović
Udruga likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti i dizajnera Srbije (ULUPUDS) dodijelila je ovogodišnju nagradu Ranko Radović za doprinos arhitekturi skupini hrvatskih autora za monografiju *Branko Kincl*.

Objavljen Zbornik radova s Međunarodnog filozofsko-znanstvenog skupa

U nakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, iz tiska je izašao *Zbornik radova s međunarodnog filozofsko-znanstvenog skupa „Misaona popudbina Tome Vereša“*, održanog u Subotici prije četiri godine.

Spartak Dulić u Benettonovoj kolekciji

Rad Spartaka Dulića uvršten je u Benettonovu kolekciju Serbia Reconsidered među 136 radova suvremenih umjetnika iz Srbije.

Objavljena knjiga Monoštor u povijesti

U nakladi Udruge građana „Urbani Šokci“ i Gradske knjižnice „Karlo Bijelicki“ iz Sombora tiskana je knjiga *Monoštor u povijesti*, autora Marije i Martina Šeremešića.

Đurđinske božićne čestitke u Njemačkoj

Učenci hrvatskih odjela Osnovne škole „Vladimir Nazor“ iz Đurđina poslali su božićnu čestitku u vidu filma djece koja pohađaju hrvatsku nastavu u nekoliko njemačkih gradova u okolici Ulma.

SIJEČANJ, 2017.

1.
Novi ravnatelj NIU „Hrvatska riječ“ Ivan Ušumović je stupio na dužnost.

3. – 5.
Na župi svetog Roka u Subotici održan je Zimski oratorij za 30-ak djece osnovnoškolske dobi.

3. – 12.
U organizaciji Hrvatske matice iseljenika na Zimskoj školi folkloru održanoj u Koprivnici iz Vojvodine su sudjelovali Darko Prčić i Augustin Žigmanov (HKPD „Matija Gubec“ Tavankut) te Anita Đipanov-Marjanović (KUDH „Bodrog“ Monoštor).

5.
HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina ugoštilo je članove KUD-a „Hrvatskih željeznica“ iz Varaždina koji su održali cjelovečernji koncert na SPENS-u.

8.
U okviru Dana biskupa Ivana Antunovića 2017. a u povodu 128. obljetnice njegove smrti u katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske u Subotici služena je sveta misa koju je predvodio vlč. Siniša Tumbas Loketić.

10.
Viši znanstveni suradnik Hrvatskog instituta za povijest – Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavanskom Brodu dr. sc. Robert Skenderović i docent na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu dr. sc. Mario Bara nisu prihvatili poziv za sudjelovanje na simpoziju „Kultura i identitet Banjevaca“ u organizaciji Zavoda za kulturu Vojvodine i Muzeja Vojvodine iz Novog Sada s Organizacionim odborom.

10.
Izložba „Apsolutno sada: smrt, konfuzija, rasprodaja“ asocijacije „Apsolutno“ iz Novog Sada otvorena je u Galeriji umjetnina u Splitu.

10.
Jugoslovensko dramsko pozorište (JDP) iz Beograda gostovalo je u Hr-

vatskom narodnom kazalištu u Zagrebu s predstavom „Hamlet“ Williama Shakespeara, u režiji Aleksandra Popovskog.

13.

U okviru manifestacije „Dani biskupa Ivana Antunovića 2017.“ koju organizira Katoličko društvo „Ivan Antunović“ u Pastoralnom centru „Augustinianum“ u Subotici održani su XXV. Razgovori na temu „Strategija obrazovanja na hrvatskom jeziku u Republici Srbiji“.

13.

Održan je susret Čitateljskog kluba za tinejdžere Gradske knjižnice Subotica „Flâneuri“.

14.

U povodu blagdana Sveta tri kralja u prostorijama HKPD-a „Matija Gubec“ u Rumi održan je običaj kraljaca.

14.

Na 18. „Zimskom spremanju“ u Antinu (Hrvatska), reviji cura, snaša i momaka odjevenih u tradicijsko zimsko ruho, iz Vojvodine su sudjelovali Anita Đipanov Marjanović iz Monoštora i Milorad Stojnić iz Berega, oboje osvojivši drugo mjesto u kategoriji snaša odnosno momaka te Regina Kujundžić iz Tavankuta, Davor Francuz iz Monoštora i Augustin Žigmanov iz Subotice. U kulturno-umjetničkom dijelu programa nastupila je i muška pjevačka skupina „Bodroški bečari“ iz Monoštora.

16.

Nakon višegodišnje stanke u formi slobodne nastave u HKUD-u „Vladimir Nazor“ u Somboru pokrenuta je nastava na hrvatskom jeziku.

16.

Pokrajinski tajnik za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama Miroslav Štatkić sa suradnicima sastao se s konzulom prvog razreda

Republike Hrvatske u Subotici Hrvojem Ambreušom i članom Hrvatskog nacionalnog vijeća Ivanom Karačićem na temu jačanja veza u domeni kulture između srpskog i hrvatskog naroda.

17.

U cilju jačanja dobrih međuljudskih odnosa i unapređivanja međukonfesijskog dijaloga, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici, organiziran je okrugli stol „Bog i djeca Abrahama“ na temu „Blaženi mirotvorci“. Na njemu su između ostalih govorili i generalni konzul Republike Hrvatske u Subotici Velimir Pleša te gvardijan subotičkog samostana fra Zdenko Gruber.

18.

Na zajedničkoj sjednici Komisije za obrazovanje Koordinacije nacionalnih vijeća, Ministarstva prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja, kao i predstavnika Odbora za obrazovanje Bošnjaka, Slovaka, Mađara, Roma, Rumunja, Bunjevaca i Makedonaca održanoj u Beogradu prisustvovao je i predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća Darko Sarić Lukendić.

21.

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta organiziralo je pokladno druženje na Etnosalašu Balažević uz kušanje domaćih i tradicionalnih jela. Održana je i promocija knjige *Šorom sredom...* novinara Bore Otića, voditelja emisije „Skazanje“ Televizije Vojvodine.

21.

Ženska glazbena skupina iz Novog Sada, „Frajle“, nastupila je na 70. Hrvatskom balu u Beču kojega je organiziralo tamošnje Hrvatsko-gradišćansko kulturno društvo.

24.

Predstava „Hinkeman“ Zagrebačkog kazališta mladih (ZKM), zasnovana na motivima drame njemačkog književni-

ka Ernesta Tollera, u režiji Igora Vuka Torbice, gostovala je na Velikoj sceni Narodnog pozorišta u Beogradu.

25.

Svetom misom i prigodnim programom u kapelici sjemeništa obilježen je blagdan Obraćnja svetog apostola Pavla, dan škole i sjemeništa „Paulinum“ u Subotici. Svetu misu je na latinskom jeziku predslavio apostolski nuncij mons. Luciano Suriani, a suslavitelji su bili beogradski nadbiskup mons. Stanislav Hočevar, sjemenišni rektor mons. Josip Mioč i vlč. Tivadar Fehér.

27.

Rotary club Osijek donirao je Hrvatskom nacionalnom vijeću 5.000 eura za osiguravanje udžbenika i druge potrebe u nastavi na hrvatskom jeziku u Srbiji. Sredstva su prikupljena kao prihod ostvaren na Božićnom koncertu Josipe Lisac održanom 17. prosinca u Hrvatskom narodnom kazalištu u Osijeku.

27.

Šidskom Domu zdravlja uručena je donacija vrijedna 8.000 eura koju je osigurao Caritas Srijem za službu Hitne medicinske pomoći.

28.

Redovita godišnja skupština KPZH-a „Šokadija“ iz Sonte održana u prostoriama Šokačkog doma.

30.

U organizaciji Gradske knjižnice Subotica i logističku potporu Hrvatskog nacionalnog vijeća u osnovnim školama gdje se nastava odvija na hrvatskom jeziku u Subotici, Maloj Bosni, Tavanaku i Đurđinu održana je prva školska razina Kviza znanja i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“.

30. 1. – 8. 2.

Na prijedlog Veleposlanstva Sjedinjenih Američkih Država iz Beograda,

predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i narodni zastupnik Tomislav Žigmanov službeno je boravio u Americi kao izabrani sudionik iz Srbije Programa „Otvoreni svijet“.

31.

KUDH „Bodrog“ iz Monoštora održalo je svoju redovitu godišnju skupštinu.

Novi predsjednik HKPD-a „Silvije Strahimir Kranjčević“

Na redovitoj godišnjoj skupštini HKPD-a „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Berega za novog predsjednika izabran je Milorad Stojnić.

Nova zbirka *Preprekovo proljeće*

U nakladi HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada objavljena je nova zbirka poezije *Preprekovo proljeće 2016.*

Tiskani prvi autorski udžbenici na hrvatskom jeziku

Tiskani su prvi autorski udžbenici glazbene kulture na hrvatskom jeziku za učenike od 1. do 4. razreda osnovne škole koji sadrže nacionalne sadržaje za Hrvate u Srbiji.

Osvježen portal ZKVH-a

Nakon četiri mjeseca „mirovanja“ zbog iznenadne smrti djelatnice obnovljen je sadržaj internetskog portala Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (www.zkvh.org.rs).

Raspisan natječaj za „Liru naivu 2017.“

Hrvatska čitaonica i Bunjevačko-šokačka knjižnica „Ivan Kujundžić“ pri Katoličkom društvu „Ivan Antunović“ objavili su poziv za XV. susret hrvatskih pučkih pjesnika Vojvodine pod nazivom „Lira naiva 2017.“.

Ištvančićev film na arapskom govornom području

Kratki igrani film „Ničija zemlja“ redatelja Branka Ištvančića izabran je

za prikazivanje u 22 zemlje arapskog govornog područja uključivanjem u regionalnu mrežu arapskih filmskih festivala specijaliziranih za ljudska prava ANHAR (The Arab Network for Human Rights Films).

Izašao dvobroj *Nove riječi* za 2016.

Iz tiska je izašao novi dvobroj za 2016. godinu časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* (broj 1-2) što ga u sunakladi izdaju Zavod za kulturu vođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“.

Obnova katedrale – bazilike u Subotici

Započela je nova faza radova na vanjskom i unutarnjem dijelu katedrale-bazilike sv. Terezije Avilske u Subotici u vrijednosti oko 33 milijuna dinara. Kompletna sredstva za obnovu katedrale osigurala je mađarska Vlada preko Mađarskog nacionalnog vijeća.

Ponovno vjeronauk za mlade kod franjevacu

Nakon kraće stanke u subotičkom Franjevačkom samostanu obnovljen je „Vjeronauk za mlade kod franjevacu“ koji vodi fra Danijel Maljur.

VELJAČA, 2017.

1.

Započeo je IX. kviz za poticanje čitanja Gradske knjižnice Subotica nazvan „Čitam i skitam“ namijenjen učenicima osnovnoškolske dobi.

2.

U Galerijском centru Varaždin otvorena je izložba subotičkog vizualnog umjetnika Spartaka Dulića pod nazivom „Slike 2008. – 2016.“.

2.

U prostorijama HKD-a „Šid“ u Šidu na proslavi Marindana okupili su se članovi iz Šida, Sota, Vašice, Batrovaca i Ljube.

3.

Za učenike srednjih škola u Hrvatskoj i Subotici održana je druga regionalna razina online kviza znanja i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“ koji u Subotici provodi Gradska knjižnica Subotica uz logističku potporu Hrvatskoga nacionalnog vijeća.

4.

HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina organiziralo je svečanost u spomen smrti Josipa Runjanina, skladatelja hrvatske himne koja je održana u SPENS-u u Novom Sadu. Istog dana položili su i cvijeće na skladateljov grob u Novom Sadu.

4.

Na župi svetog Roka u Subotici održan je Pokladni oratorij specijal za djecu.

4.

U organizaciji HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice u dvorani Tehničke škole „Ivan Sarić“ održano je „Veliko prelo 2017.“. Za *najlipču prelijsku pjesmu* proglašena je pjesma „Prošlost“ Nikole Kujundžića dok je *najlipča prelija* bila Ana Ivanković Radak. Goste su zabavljali Klapa „Kampanel“ iz Hrvatske, Ansambl „Biseri“ Subotica i Tamburaški ansambl HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

4.

U organizaciji HBKUD-a „Lemeš“ u Lemešu je održan tradicionalni „Marin bal“ na kojem je goste zabavljao Tamburaški sastav „Ravnica“ iz Subotice.

7.

U organizaciji UBH „Dužijanca“ u Đurđinu je održan „Risarski disnotor“.

8.

U okviru tribine „Jezik i manjine u Vojvodini danas“ u čitaonici novosadske Gradske knjižnice Andrew Hodges sa Sveučilišta u Rijeci održao je predavanje o hrvatskoj nacionalnoj manjini

u Vojvodini na temu „Jezična tržišta i društvene hegemonije: održavanje mreža aktivista za hrvatski jezik“.

10.

U velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici održan je XIV. Hrvkov maskenbal koji organizira NIU „Hrvatska riječ“. Sudjelovalo je oko 350 malšana iz cijele Vojvodine.

10.

Prigodnim programom u Dječjem kazalištu u Subotici obilježen je dan osnovne škole „Matija Gubec“ iz Tavankuta na kojem su prisustvovali i brojni gosti iz okruženja, Hrvatske te Bosne i Hercegovine.

11.

„Šokačko prelo“ u Bregu održano je u mjesnom Domu kulture. Osim domaćina HKPD-a „Silvije Strahimir Kranjčević“ na prelu su nastupili i KUD „Napredak“ iz Odžaka (BiH) i KUD „Seljačka sloga“ iz Bogdanovaca (RH). Goste je zabavljao Tamburaški sastav „Čokanj“ iz Našica.

11.

„Šokačka večer“ u Vajskoj održana je u restoranu „Bački Dvor“ na jezeru Provala. Gosti večeri su bili Tamburaški sastav „Dike“ iz Vinkovaca i muška pjevačka skupina KUD „Mijat Stojanović“ iz Babine Grede.

11.

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta organizirao je IX. Gupčev bal u sportskoj dvorani OŠ „Matija Gubec“ u Donjem Tavankutu. Goste su zabavljali tamburaški sastav „Biseri“ i Lidija & Boban iz Subotice te klapa „Levanda“ iz Zagreba.

11.

Dramska sekcija HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora gostovala je s komedijom „Audicija“ Matije Poljakovića u Adžamovcu, općina Rešetari (Hrvatska) na 2. Čijalu.

12.

U dvorani Doma kulture u Monoštoru predstavljena je knjiga *Monoštor u povijesti* Marije i Martina Šeremešića, tiskana u nakladi Udruge građana „Urbani Šokci“ i Gradske knjižnice „Karlo Bijelicki“ iz Sombora.

13.

Mješovita komisija Rimokatoličke Crkve i Srpske pravoslavne Crkve koja razmatra povijesnu ulogu hrvatskog kardinala Alojzija Stepinca u Drugom svjetskom ratu sastala se u Novom Sadu u Vladičanskom dvoru Bačke eparhije.

14.

U Subotici je održana godišnja skupština HLU „Cro Art“.

14.

U povodu izlaska novoga broja časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* (dvobroja za 2016. godinu) u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata priređen je prijam za suradnike i zastupljene autore.

14.

Prigodnim programom Osnovna škola „Matko Vuković“ iz Subotice proslavila je svoj dan.

17.

U organizaciji Rimokatoličke župe svetog Pavla iz Bača održan je XII. „Šokački bal“ u dvorani Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Baču na kom je svirao Tamburaški sastav „Rujna zora“ iz Subotice.

17.

U organizaciji HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta u prostorijama društva održana je radionica na temu „Ženska oglašja kod Bunjevaka kroz povijest“.

18.

Hrvatska zajednica bračnih susreta, regija Subotica organizirala je VII. Vi-

kendaško prelo u HKC „Bunjevačko kolo“ u Subotici.

19.

HKPD „Đurđin“ organiziralo je X. pokladno druženje „Đurđinsko prelo“ u župnoj dvorani crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu. Osim domaćina kao gosti su nastupili folklorasi iz Žednika.

19.

U Nikincima je održan maskenbal u organizaciji župe svetog Antuna Padovanskog i MKUD-a „Petófi Sándor“ iz Nikinaca.

21.

Na sastancima održanim u Subotici i Plavni dogovorena je suradnja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, hrvatskih i šokačkih udruga kulture jugozapadne Bačke u Baču, Plavni, Vajskoj i Bođanima sa Zajednicom amaterskih kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije na projektu pod radnim naslovom „Na vrbi svirala“.

22.

U Gradskoj knjižnici Subotica održana je Općinska smotra recitatora „Pjesniče naroda mog“ na kojoj se na višu razinu natjecanja plasiralo sedam recitatora na hrvatskom jeziku.

23.

U subotičkom Domu Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini održan je običaj „Debo četvrtak“. „Debo četvrtak“ obilježen je i u Sonti.

23.

Subotički suvremeni umjetnik Spartak Dulić otvorio je izložbu pod nazivom „Slike 2008. – 2016.“ u prestižnom Studiju Moderne galerije Josip Račić u Zagrebu.

23.

Ekspertna misija Europske komisije iz područja prava nacionalnih manjina

je u okviru službenog posjeta Srbiji boravila i u Hrvatskom nacionalnom vijeću gdje se susrela s predsjednikom Slavenom Bačićem i njegovim suradnicima.

24.

U okviru proslave 15 godina postojanja na XI. Književnom prelu Hrvatske čitaonice iz Subotice održanom u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ izvedena je predstava Dječjeg kazališta „Branko Mihaljević“ iz Osijeka pod nazivom „Priča s morskog dna“.

24.

U svečanoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici održano je IX. Prelo mladeži koje je organizirala Udruga mladih „Hrvatski Majur“ uz pokroviteljstvo Grada Zagreba. Mlade su zabavljali Tamburaški sastav „Klasovi“ i DJ Kruno.

24. – 25.

Dramska sekcija HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora nastupila je s predstavom „Uljež“ Branislava Nušića na 23. Danima pučkog teatra u Hercegovcu (Hrvatska).

25.

U organizaciji župe svetog Marka Evanđeliste u „Sali kod Zvonka“ održano je IX. Žedničko prelo. *Najlipča prelja* bila je Marija Gabrić.

25.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora organiziralo je 83. Veliko bunjevačko-šokačko prelo u dvorani Hrvatskog doma u Somboru. Goste je zabavljao Tamburaški sastav „Ravnica“ iz Subotice.

25.

U organizaciji Pastoralnog vijeća župe svetog Lovre i župnika vlč. Josipa Kujundžića u Sonti je nakon duljeg niza godina održana pokladna manifestacija „Sončanski bal“.

25. Hrvatska mladež Bačke i Srijema, ogranak Društva vojvođanskih i podunavskih Hrvata iz Zagreba organizirali su drugo po redu Bunjevačko prelo u dvorani Pastoralnog centra „Ivan Pavao II“ u Zagrebu. Goste je zabavljao tamburaški sastav „Tajna“ iz Subotice.

25. U organizaciji i prostorijama HKPD-a „Matija Gubec“ u Rumi održan je tradicionalni maskenbal.

25. HKD „Šid“ iz Šida organiziralo je prvi puta maskenbal za članove udruge iz Šida, Sota i Batrovaca.

25. HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina je organiziralo tradicionalnu pokladnu zabavu, tzv. Maškare, s večerom i programom defilea i izbora najbolje maske.

25. – 26. U okviru manifestacije „Maškare – premundureni dani 2017.“ u sportskoj dvorani u Golubincima održan je maskenbal a narednog dana na ulicama Golubinaca karneval.

26. Katoličko društvo „Ivan Antunović“ i HKC „Bunjevačko kolo“ organizirali su VII. „Prelo sićanja“ u Subotici na kojem su sudionici mogli nazočiti isključivo obučeni u zimsku nošnju. Prelu je prethodila večernja sveta misa u Katedrali bazilici svete Terezije Avilske.

26. U Hrvatskom domu u Srijemskoj Mitrovici je u organizaciji župe Svetog Dimitrija a u suradnji s HKC-om „Srijem – Hrvatski dom“ i Mađarskim kulturno-umjetničkim društvom organiziran tradicionalni maskenbal.

26. – 28. Brojnim programima u Plavni je organizirana trodnevna manifestacija pokladnih običaja – „Tute“ u kojima su sudjelovali i članovi HKUD-a „Matoš“ iz Plavne.

28. U Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici održana je druga ovogodišnja tribina „Bog i djeca Abrahamova“ na temu „Ljubav u nama, ljubav oko nas“.

Upis u tamburašku sekciju „Jelačića“
U okviru nove strategije razvoja tamburaškog odjela započeo je upis djece u školu tambure HKPD-a „Jelačić“ s Petrovaradina koju će voditi prof. Branislav Tubić.

Digitalizirani sadržaji i na mobitelima
Realizacijom projekta „Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe Hrvata u Vojvodini i izgradnja digitalne zbirke“ svi digitalizirani sadržaji na internetskoj stanici Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata dostupni su za čitanje putem mobitela, tableta i drugih suvremenih uređaja.

Obilježeno sedam godina „Glasa Hrvata“
HKD „Vladimir Nazor“ iz Stanišića obilježilo je sedmu obljetnicu produkciranja tjedne informativne radio emisije „Glas Hrvata“.

Knjiga vjerskih haikua na ikavici
O čuj, puče, hai(=j)ku(=a) o viri s piska
naziv je novog pjesničkog ostvarenja Tomislava Žigmanova u nakladi Pokreta „Bunjevački put križa“ za korizmu 2017. godine.

OŽUJAK, 2017.

1. U okviru projekta „Bunjevački put križa“ obnovljeni križ Josefa Fleckensteina i supruge Franciske Gumpfl na Či-

keriji, uz samu granicu s Mađarskom, blagoslovio je mjesni župnik iz Tavan-kuta Franjo Ivanković.

1.

U župnoj dvorani „Uzvišenja svetoga Križa“ u Petrovaradinu započela je nastava hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture za zainteresiranu djecu.

3.

U Muzeju suvremene umjetnosti Vojvodine te Galeriji likovne umjetnosti Poklon zbirka Rajka Mamužića u Novom Sadu otvorena je izložba „Bonjour l'Europe – primjeri intimizma i privatnosti hrvatskog modernizma iz privatne Zbirke Dagmar Meneghello sakupljene od 1967. do 2017.“.

3.

Boraveći u Subotici predstavnici „Rotary kluba Kaptol“ iz Zagreba donirali su stručnu literaturu za nastavu na hrvatskom jeziku Gimnaziji „Svetozar Marković“ a OŠ „Matija Gubec“ u Tavankutu razglas za školsku dvoranu. Najavljen je i novi projekt „Korak u život“, stipendiranja nekoliko učenika iz Vojvodine koji se odluče za studije u Hrvatskoj.

4.

Na zonskoj smotri recitatora „Pjesniče naroda mog“ održanoj u Gradskoj knjižnici Subotica sedam recitatora na hrvatskom jeziku plasiralo se na narednu Pokrajinsku razinu natjecanja.

5.

U povodu obilježavanja 50 godina od smrti Pere Tumbasa Haje, Subotički tamburaški orkestar organizirao je posjet grobu glasovitog glazbenika koji se nalazi na Senčanskom groblju u Subotici. Tim povodom u subotičkoj crkvi Svetog Roka služena je sveta misa u njegovu spomen.

7.

U okviru posjeta nacionalnim vijećima nacionalnih manjina u Srbiji, Hrvatsko nacionalno vijeće je posjetila politička časnica u Veleposlanstvu Sjedinjenih Američkih Država u Beogradu Colleen Smith, gdje je razgovarala s predsjednikom HNV-a Slavenom Bačićem.

7.

U Galeriji Kulturnog centra „Laza Kostić“ u Somboru otvorena je izložba slika Dinka Županovića, akademskog slikara iz Osijeka.

7.

U Gradskoj kući u Srijemskoj Mitrovici održan je okrugli stol na temu „Jačanje turističkog prometa u lokalnim sredinama“ u okviru projekta „Osmo-martovska daroteka 2017.“.

7. – 10.

Savjetnica predsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća zadužena za razvojne programe hrvatske zajednice, te dopredsjednica Odbora za obrazovanje HNV-a Jasna Vojnić sudjelovala je u Opatiji na stručnom skupu ravnatelja osnovnih škola Hrvatske gdje je ukazala na položaj Hrvata u Srbiji, situaciju u obrazovanju i predočila aktualne probleme.

9.

Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu Aleksandra Prčić obranila je doktorski rad na temu „Hrvatska manjina u Srbiji i školovanje na hrvatskom jeziku“.

10.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih i europskih poslova Davor Ivo Stier sastao se s predstavnicima Hrvata u Srbiji – predsjednikom Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i zastupnikom u Skupštini Srbije Tomislavom Žigmanovim te predsjednikom Hrvatskoga nacionalnog vijeća Slavenom Bačićem. Sastanak je održan u okviru redovite suradnje i razmjene mišljenja

na temu prava i položaja hrvatske nacionalne manjine u Srbiji, kao i skrbi Hrvatske za pripadnike hrvatskog naroda izvan Hrvatske.

11.

Književni klub HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada predstavio se na središnjoj pozornici u okviru 23. međunarodnog Salona knjiga u Novom Sadu.

11.

U organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, održan je prvi ovogodišnji redoviti radni sastanak predstavnika hrvatskih udruga kulture u Vojvodini u prostorijama Biskupijskog svetišta Gospe Tekijske u Petrovaradinu.

11.

Knjiga *Povratak zavičaju* autora Vinka Juzbašica iz Bošnjaka (Hrvatska) predstavljena je u Sonti, u organizaciji mjesnog župnika vlč. Josipa Kujundžića.

12.

Festival hrvatskih duhovnih pjesama Hosanafest oranizirao je predstavljajući monografije *Naših prvih deset festivala* u Velikoj vijećnici Gradske kuće.

12.

Pučka pjesnikinja Kata Ivankovic preminula je u Subotici u 92. godini života.

16.

Svetom misom u Franjevačkoj crkvi u Subotici te svečanom akademijom u Velikoj vijećnici Gradske kuće obilježen je jedan od četiriju praznika hrvatske zajednice u Srbiji, blagdana sv. Josipa, zaštitnika hrvatskoga naroda.

16.

Cjelodnevni programom u Kulturnom centru Novog Sada HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina obilježilo je spomendan rođenja petrovaradinskog

skladatelja Franje Štefanovića. Tim povodom solisti srednje i dječji zbor niže Muzičke škole „Isidor Bajić“ u Novom Sadu izveli su u tri navrata Štefanovićevu dječju operu „Šumska kraljica“ dok su članovi mješovitog pjevačkog zbora HKPD-a „Jelačić“ priredili svojevrsni glazbeni omaž.

16.

Predstavljanje *Rječnika govora santovačkih Hrvata* autora Živka Mandića održano je u mjesnom Domu kulture u Santovu (Mađarska).

16. – 18.

ICARUS Hrvatska u suradnji s konzorcijem ICARUS (International Center for Archival Reaserch/Međunarodni centar za arhivska istraživanja), Državnim arhivom u Vukovaru, Gradskim muzejom u Vukovaru organizirao je 3. dane ICARUS-a u Hrvatskoj pod nazivom „Arhivi bez granica“. U radu konferencije, koja je održana u Gradskom muzeju Vukovara, sudjelovali su i djelatnici Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, ravnatelj Tomislav Žigmanov i menadžerica kulturnih aktivnosti Katarina Čelikovic te ravnatelj Povijesnog arhiva iz Subotice Stevan Mačković.

17.

U OŠ „Vladimir Nazor“ u Đurđinu održano je Okružno natjecanje iz hrvatskog jezika.

18.

HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina održao je redovitu godišnju skupštinu.

18.

HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Berega sudjelovalo je na Međunarodnom susretu folklornih prijatelja u Dječjem kulturnom centru u Beogradu.

18.

Na godišnjoj skupštini HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada održanoj

u prostorijama društva za predsjednika je izabran Krešimir Tkalac, elektroinženjer i programer iz Novog Sada.

18. – 19.

U organizaciji Zaklade „Zornica“, Udruge „Pasijska baština Zagreb“ i Hrvatskog kluba „August Šenoa“ na V. Pasijskoj baštini u Pečuhu o poeziji i životu Stipana Bešlina govorila je Marija Šeremešić, predsjednica UG „Urbanisti Šokci“ iz Sombora. Tim povodom nastupila je i ženska pjevačka skupina „Kraljice Bodroga“ iz Monoštora.

19.

Hrvatska karmelska provincija sv. Oca Josipa, Karmelska izdanja i Vicepostulatura sluga Božjega o. Gerarda Tome Stantića, u povodu Dana Provincije 2017., predstavili su u Remetama (Zagreb) knjigu dugogodišnjeg vicepostulatora i remetskog župnika o. Ante Stantića, OCD, o sluzi Božjemu karmelitaninu ocu Gerardu Tomi Stantiću pod naslovom *Otajstvom Isusova djetinjstva do mistike – Ulomci iz pisane riječi o. Gerarda Tome Stantića.*

20. – 21.

IV. Tambura instrumental festival koji je okupio šezdeset tamburaša iz 13 glazbenih škola i jednog KUD-a u Srbiji i Hrvatskoj, održan je u čitaonici Gradske knjižnice Subotica. Organizator ovog međunarodnog tamburaškog nadmetanja je Hrvatska glazbena udruga „Festival bunjevački pisama“, a suorganizator Glazbena škola Požega iz Hrvatske.

22.

Hrvatsko nacionalno vijeće organiziralo je predstavljanje prvih autorskih udžbenika na hrvatskome jeziku za predmet glazbena kultura u čitaonici Gradske knjižnice Subotica.

22. – 25.

Predstava „Duet“, u izvedbi „Teatra Vihor“, koja je ujedno i diplomski

rad čakovečke glumice Nike Levak, diplomantice primijenjenih umjetnosti Sveučilišta u Rijeci, nagrađena je „Zlatnom maskom“ za najbolji autorski projekt na 20. Art Trema Fest održanom u Kulturnom centru u Rumi.

23.

Međuškolska razina projekta za poticanje čitanja i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“ za učenike subotičkih osnovnih škola održana je u Gradskoj knjižnici Subotica za sedam pobjedničkih ekipa iz osnovnih škola „Matko Vuković“ i „Ivan Milutinović“ iz Subotice, te „Matija Gubec“ iz Tavankuta, „Vladimir Nazor“ iz Đurđina i „Pionir“ iz Žednika.

24.

XLVI. znanstveni kolokvij Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata na temu „Fra Emerik Pavić“ održan je u kapeli Crne Gospe franjevačke crkve u Subotici u povodu 300. obljetnice rođenja fra Emerika Pavića a u okviru obilježavanja 300. godišnjice rezidencije franjevaca u Subotici. O digitalizaciji su govorili predsjednik katedre za knjižničarstvo Odjela za kulturologiju Sveučilišta u Osijeku i koordinator međunarodnog projekta „Digitalizacija baštinskih knjižničnih fondova: naša nužnost i obveza“ doc. dr. sc. Tihomir Živić, ravnatelj Zavoda Tomislav Žigmanov i voditeljica Zavičajne knjižnice „Biblioteka Croatica“ ZKVH-a Katarina Čeliković.

25.

Umjetnička rukovoditeljica folklornog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ Senka Horvat i Nada Sudarević zadužena za izradu i održavanje nošnji u druzi „Naša djeca“ sudjelovale su na prvom zajedničkom seminaru za folklorše, umjetničke rukovoditelje kulturno-umjetničkih društava, garderobere, koreografe i izrađivače narodnih nošnji održanom u Futogu koji su skupa organizirali Posudionica i radionica

narodnih nošnji iz Zagreba, Kulturni centar „Travno“ i Ansambl narodnih pesama i igara „Kolo“ iz Beograda.

25.

Popularni gudački duo „2Cellos“ iz Hrvatske, kojega čine violončelisti Luka Šulić i Stjepan Hauser su u okviru ovogodišnje svjetske turneje i promocije njihovog albuma „Score“, održali koncert u beogradskoj „Kombank Areni“.

25. – 26.

Muška vokalna skupina „Sinovi atara“, koja djeluje u okviru „Cro-Ethno – udruge za očuvanje hrvatske kulturne baštine“ iz Zagreba, gostovala je na manifestaciji „Kad bečari šorom zapjevaju“ u Domu kulture „Branko Ćopić“ u Futogu a sutradan u crkvi „Imena Marijina“ u Novom Sadu.

25. – 26.

U organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice, Udruge „Pasijska baština“ iz Zagreba i HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta u Franjevačkoj crkvi sv. Mihaela Arkandela u Subotici održan je koncert hrvatskih crkvenih i pučkih bunjevačkih i kajkavskih korizmenih pjesama pod nazivom „Križ nam stoji vu polju“ na kojem su nastupili zbor „Sveta Cecilija“ subotičke Franjevačke crkve, KUD „Pojatno“ i KUD „Kupljenovo“ iz Zaprešića iz Hrvatske.

27.

Predsjednik Hrvatske državne samouprave Ivan Guban, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji Slaven Bačić i predsjednik Saveza hrvatskih društava Slovenije Đanino Kutnjak potpisali su u Pečuhu povelju o međusobnom prijateljstvu i suradnji.

27.

Radio drama bila je tema ožujskog susreta članova čitateljskog kluba za tinejdžere „Flâneuri“ Gradske knjižnice Subotica kojim su obilježili i svoju prvu godišnjicu.

28.

Rasprava povodom istraživanja „Informiranje na jezicima nacionalnih manjina – desetljeće poslije“ koja je organizirana u Beogradu predstavljena je kao doprinos izradi nove Medijske strategije. U njoj su sudjelovali i predstavnici Hrvatskog nacionalnog vijeća.

28.

U Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata održane su konstitutivne sjednice trećeg saziva Upravnog i Nadzornog odbora ustanove. Za predsjednicu Upravnog odbora na mandatno razdoblje od četiri godine postavljena je dosadašnja predsjednica, povjesničarka umjetnosti Ljubica Vuković Dulić dok je na mjesto predsjednika Nadzornog odbora imenovan diplomirani pravnik Branimir Kuntić.

30.

Memorijal posvećen 100. obljetnici rođenja srpskog skladatelja, hrvatsko-talijanskog podrijetla, Rudolfa Bruccija počeo je na dan njegova rođenja, koncertom koji je Vojvođanski simfonijski orkestar priredio u novosadskoj Sinagogi. Povodom 28. ožujka, Dana Srpskog narodnog pozorišta, uprava tog teatra odlučila je Brucciju posthumno dodijeliti svoje najviše priznanje – „Zlatnu medalju Jovan Đorđević“.

30. 3. – 2. 4.

Učenici Politehničke škole u Subotici su u organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća, bili u posjetu Dubrovniku čime je nastavljena suradnja između subotičke škole i Obrtničke i tehničke škole u Dubrovniku.

Godišnja skupština HKD-a „Šid“

U prostorijama HKD-a „Šid“ održana je redovita godišnja skupština.

Terensko istraživanje studenata iz Zagreba o migracijama

Studenti etnologije i kulturne antropologije Filozofskog fakulteta iz Za-

greba, pod mentorstvom prof. dr. sc. Milane Černelić, boravili su na terenskom istraživanju u Beregu i Santovu, u organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Radionica zlatoveza u Somboru

Zahvaljujući suradnji HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora i Šokačke grane iz Osijeka najbolja zlatovezilja Hrvatske prof. Ružica Raković Smiljančić u tajne ove specijalne tehnike veza upućuje sudionice radionice zlatoveza u Hrvatskom domu u Somboru.

Zajednički projekt Rume i Našice

Potpisivanjem Memoranduma o suradnji započeo je zajednički projekt općina Ruma i grada Našice iz Hrvatske pod nazivom „Umrežavanje gradova i uključivanje građana za zaštitu vodnih resursa u Europi“.

Područni odjel tambure u Monoštoru

Prigodnim nastupom mladih tamburaša, monoštorskim školarcima i njihovim roditeljima predstavljen je odjel tambure Glazbene škole „Petar Konjović“ iz Sombora. Koncert je održan na inicijativu Hrvatskog nacionalnog vijeća za proširenjem glazbenog obrazovanja na hrvatskom jeziku.

Posjet studenata Cetinske krajine

Tridesetak članova udruge „Studenti Cetinske krajine“ posjetili su Hrvate koji žive na području Novog Sada i Subotice.

Inicijativa „40 dana za život“ u Subotici

U tijeku je druga molitvena kampanja Inicijative „40 dana za život“ ispred subotičke bolnice.

TRAVANJ, 2017.

1.

Folklorišti HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta nastupili su na petim po

redu Međunarodnim susretima folklornih prijatelja u Beogradu, koje organizira KUD „Sveti Sava“. Tom prigodom posjetili su i Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Beogradu gdje su ih primili Ivan Sabolić i Martin Konjevod.

1.

Priredbu pod sloganom „Budi svoj – budi među najboljima“, zajednički su organizirali Hrvatsko nacionalno vijeće, Udruga „Naša djeca“ iz Subotice i Hrvatska katolička udruga za zaštitu prava djece i mladeži „Stopa“ s ciljem promocije nastave na hrvatskom jeziku. U programu održanom u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ nastupili su predškolci na hrvatskom jeziku, dječji tamburaški orkestar HGU „Festival bunjevački pisama“ te gošće večeri „Garavuše“ iz Kutjeva.

1.

Dramska sekcija HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora gostovala je u Osijeku u udruzi „Šokačka grana“ komedijom „Žensko pitanje“ Fadila Hadžića u režiji Ljiljane Tomić Markovinović.

3.

U čitaonici Gradske knjižnice Subotica izvlačenjem 253 nagrade završen je IX. Kviz za poticanje čitanja „Čitam i skitam“ namijenjen učenicima osnovnih škola u Gradu Subotici.

3. – 7.

Biseri srpske kinematografije iz fonda Jugoslavenske kinoteke prikazani su, uz izbor suvremene filmske produkcije, na „Danima srpskog filma“ u Zagrebu u kinu „Tuškanac“.

5.

U organizaciji Osnovne glazbene škole „Stevan Hristić“ iz Apatina i OŠ „Ivan Goran Kovačić“ iz Sonte a pod pokroviteljstvom Općine Apatin u Sonti je održan XIV. Festival vojvođanske tambure na kojem se okupilo oko 140 na-

tjecatelja, članova 14 glazbenih škola i udruga u Vojvodini.

6. – 7.

U organizaciji Koordinacije hrvatske nastave u Srbiji pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske u Subotici su održani stručni seminari za roditelje i učitelje.

7.

U „Galeriji Prve kolonije naive u tehni-
ci slame“ u Tavankutu otvorena je
tradicionalna Uskrsna izložba koju pri-
ređuju Galerija i mjesna udruga HKPD
„Matija Gubec“.

8.

U okviru projekta „Bunjevački Put kri-
ža“ u Tavankutu je organiziran križni
put biciklima, uz obilazak križeva kraj-
putaša.

8.

U vestibulu Gradske kuće u Subotici
otvorena je Uskrsna izložba slamarki
HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta
i likovnog odjela HKC-a „Bunjevačko
kolo“ u Subotici.

9.

U vjeronaučnoj dvorani župe „Presve-
tog Trojstva“ u Maloj Bosni, predstavl-
jena je knjiga haiku pjesama Tomi-
slava Žigmanova *O, čuj puče, hai(=j)
ku(=a) o viri s piska* u okviru projekta
„Bunjevački Put križa“.

9.

Povodom najvećeg kršćanskog blag-
dana Uskrsa, članice Kreativne sekcije
koje djeluju pri udruzi Hrvatska čita-
onica „Fisher“ u Surčinu organizirale su
uskrsnu izložbu u prostorijama udru-
ge.

10.

Djeca iz vrtića gdje se rad odvija na
hrvatskom jeziku iz Subotice, Male
Bosne i Tavankuta posjetili su reziden-

ciju Sanje i Velimira Pleše, generalnog
konzula Republike Hrvatske u Subo-
tici, kako bi pronašla čokoladna jaja
koje je uskrsni zec ostavio u njihovom
dvorištu.

10. – 13.

Na inicijativu predsjednika povjeren-
stva za mlade Hrvatskog nacionalnog
vijeća Maria Vrselje i Jelene Nestorović
iz Srpskog narodnog vijeća u Hrvat-
skoj realiziran je projekt susreta mla-
dih pripadnika ovih dviju nacionalnih
manjina s obje strane granice u Bruxe-
llesu koji je financirala Konferencija
europskih crkava.

12.

Glumac-animator lutaka Petar Konkoj,
podrijetlom Subotičanin, dobio je na-
gradu za najbolje glumačko ostvarenje
na 10. Festivalu hrvatske drame za
djecu „Mali Marulić“ za ulogu u pred-
stavi „U zvijezde“ Gradskog kazališta
lutaka Split, čiji je i uposlenik.

12. – 20.

Ekipa Hrvatske televizije vođena kos-
cenaristom i urednikom emisije pučke
i predajne kulture na HRT-u Aleksejem
Gotthardijem Pavlovskim i redateljem
Brankom Ištvančićem snimala je u Su-
botici dokumentarnu emisiju o uskrs-
nim običajima Hrvata Bunjevaca.

13.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora
sudjelovalo je na 47. međunarodnoj
izložbi ručnih radova i kolekcionarstva
u Bačkoj Topoli na kojoj su izložili više
od 50 eksponata ručnih radova, dječ-
jih radova s Uskrsne radionice i radove
članova njihove grnčarske sekcije.

18.

U Velikoj vijećnici Gradske kuće u
Subotici premijerno je prikazan do-
kumentarni serijal o tamburašima u
Subotici pod nazivom „Pisme, bande,
ljudi“ redatelja Branka Ištvančića koji
je uz Alekseja Gotthardija Pavlovskog

i scenarist. Serijal je u tri epizode od po 30 minuta snimljen tijekom prošle godine u produkciji Uredništva emisije Pučke i predajne kulture produkcijskog odjela kulture, Hrvatske radio televizije. Suorganizatori premijere su Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i HGU „Festival bunjevački pisama“.

19.

Zbor „Sveta Cecilija“ iz Franjevačke crkve, koji vodi sestra Mirjam Pandžić, i Subotički tamburaški orkestar pod ravnanjem Marijane Marki, održali su tradicionalni uskrсни koncert u Franjevačkoj crkvi svetog Mihovila Arkandela u Subotici.

19. – 20.

U okviru višegodišnjeg projekta „Upoznaj domovinu“, učenici iz Srijemske Mitrovice i Petrovaradina koji uče hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture posjetili su Varaždinsku županiju.

20.

Odbor Hrvatskoga sabora za Hrvate izvan Republike Hrvatske održao je u Zagrebu tematsku sjednicu na temu „Hrvatska manjina u Srbiji: položaj i perspektive“ na kojoj su sudjelovali i predstavnici hrvatske manjine u Srbiji.

20.

Predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i zastupnik u Skupštini Srbije Tomislava Žigmanov i predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Slaven Bačić susreli su se u Zagrebu s predsjednikom Hrvatskoga sabora Božom Petrovom te državnim tajnikom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonkom Milasom.

21.

Gradski zbor „Neven“ i Mješoviti zbor „Santa Maria“ koji djeluje pod okriljem franjevačke crkve u Baču nastupili su na Prvom međunarodnom festivalu zborova trećeg doba „Život je pje-

sma“, koji je održan u Novom Sadu, u svečanoj dvorani Dvorca „Egység“. Zborovima je ravnao David Bertran, profesor osnovne glazbene škole u Bačkoj Palanci.

21. – 22.

Članovi Hrvatske likovne udruge „Cro-Art“ iz Subotice boravili su u Vinkovcima, kao gosti tamošnjeg Tehničkog učilišta.

21. – 23.

Martin Vukov, Ivan Huska, Davorin Horvacki i Augustin Žigmanov dobitnici su zlatnih diploma na 48. Pokrajinskoj smotri recitatora, a Augustin Žigmanov se plasirao i na republičku smotru u Valjevu.

22. – 28.

Hrvatsko nacionalno vijeće organiziralo je prvi puta maturalnu ekskurziju za učenike osmih razreda koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku. Tom prigodom maturanti su posjetili Vukovar, Zagreb, Plitvice, Korenicu i Split.

22.

U organizaciji HKUPD-a „Stanislav Prepek“ iz Novog Sada na SPENS-u u Novom Sadu priređena je kulturna manifestacija „Prepekovo proljeće“. Uz bogat kulturno-umjetnički program članova dramske i pjevačke skupine udruge predstavljena je i osma po redu zbirka poezije *Prepekovo proljeće 2016.*

22.

U organizaciji Kluba nastavnika i roditelja „Partnerski za obrazovanje“ na trgu u centru Subotice je organiziran vašar humanosti u kojem je sudjelovalo šest subotičkih osnovnih škola, među kojima i škole „Ivan Milutinović“ i „Matko Vuković“.

22.

U Tehničkoj školi „Ivan Sarić“ u Subotici na VI. Olimpijskim igrama djece prvi

puta sudjelovali su i predškolci vrtića „Marija Petković Sunčica“.

23.

Učenice OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina, Josipa Dulić, Lucija Horvacki i Josipa Stantić osvojile su prvo mjesto u kvizu znanja, a Josipa Horvacki u kategoriji plakata u okviru međuškolskog natjecanja „Čitanjem do zvijezda“ koje je održano u Gradskoj knjižnici Subotica. Organizatori ovog kviza za poticanje čitanja su Hrvatska mreža školskih knjižničara a u Subotici ga je u cijelosti prvi puta provela Gradska knjižnica Subotica u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem.

23.

Na Uskrsnom koncertu u subotičkoj katedrali svete Terezije Avilske nastupili su Katedralni zbor „Albe Vidaković“, Katedralni zbor „Sveta Terezija“, solisti Emina Tikvicki i vlč. Dragan Muharem, te mr. Kornelije Vizin na orguljama. Ansamblom je ravnao katedralni orguljaš i zborovođa Miroslav Stantić.

23.

Članovi HKPD-a „Jelačić“ održali su samostalni Koncert uskrsnih pjesama u svetištu na Tekijama.

24.

Članovi tinejdžerskog čitateljskog kluba „Flâneuri“ Gradske knjižnice Subotica obilježili su 23. travnja Svjetski dan knjige i autorskih prava susretom sa subotičkom pjesnikinjom Željkom Zelić.

24.

U sklopu programa „Noći knjige“ u Hrvatskoj, u Hrvatskoj matici iseljenika je održan okrugli stol pod nazivom „Pun kofer knjiga“, koji je bio posvećen novijim knjigama o izvandomovinskim Hrvatima. O knjigama koje se tiču Hrvata u Srbiji govorili su dr. sc. Milana Černelić, povjesničarka umjet-

nosti Olga Šram i profesor hrvatskog jezika i književnosti Vladan Čutura.

24. – 29.

Zagrebačka modna dizajnerica Izabela Kečan imala je reviju na Serbia Fashion Weeku.

25.

Svetom misom u crkvi svetog Josipa Radnika u Đurđinu te procesijom od crkve do njive gdje je obavljen blagoslov žita započela je manifestacija „Dužijanica 2017.“ koju organizira Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“.

25.

Predstavljanje romana *Otići nekamo* Milovana Mikovića održano je u čitaonici Gradske knjižnice Subotica.

26.

Emanuela Bošnjak, učenica 2. f razreda Gimnazije „Svetozar Marković“ iz Subotice osvojila je prvo mjesto s maksimalnim brojem bodova za multimedijски uradak na nacionalnoj razini natjecanja „Čitanjem do zvijezda“ za srednje škole u Hrvatskoj. Organizatori ovog čitateljskog natjecanja su Hrvatska mreža školskih knjižničara, a u Subotici ga je u cijelosti prvi puta provela Gradska knjižnica Subotica u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem.

26.

Premينو je Vlatko Fijala, dugogodišnji predsjednik Skupštine Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata i ravnatelj OŠ „August Cesarec“ iz Špišić Bukovice, inače rodom iz Novog Slankamena.

27.

Pokrajinski tajnik za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama profesor Miroslav Štatkić razgovarao je u Novom Sadu s prodekanom za poslovanje Akademije

likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu profesorom Tomislavom Buntakom o proširenju suradnje između novosadske i zagrebačke Akademije umjetnosti.

27. 4. – 1. 5.

Na poziv ogranka „Seljačke sloge“ iz Buševca (Hrvatska) članovi srednje folklorne skupine HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta sudjelovali su na folklornom festivalu „Dječje igre“ u Buševcu.

28. – 30.

Za najuspješnije sudionike V. Međunarodnog likovno-literarno-novinskog natječaja „Bogatstvo različitosti“ iz Hrvatske, Makedonije, Bosne i Hercegovine i Srbije, OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta je organizirala razne aktivnosti tijekom trodnevnoga druženja u okviru kojeg je priređena i svečana dodjela nagrada učenicima. Tema ovogodišnjeg natječaja bila je „Veliki snovi malih prijatelja“.

29. – 30.

Pod geslom „Krist, naša nada“ u Vukovaru je održan susret Hrvatske katoličke mladeži.

Tekstovi o književnosti Zvonka Sarića

U knjizi *Čitanje signala* Ilije Bakića koji je kompilacija njegovih tekstova o signalističkoj književnosti, objavljeni su tekstovi o nekoliko knjiga subotičkog književnika Zvonka Sarića.

Studenti iz Osijeka na terenskoj nastavi u Baču

Studenti s Odsjeka za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta iz Osijeka u okviru izbornog predmeta „Slavonski dijalekt“ obavili su terensko istraživanje u Baču pod vodstvom doc. dr. sc. Silvije Čurak. Domaćini su bili Stanka i Stjepan Čoban iz udruge „Tragovi Šokaca“ iz Bača i vlasnici Etno kuće „Didina kuća“.

Etnološko terensko istraživanje u Srijemu

Devet studenata Filozofskog fakulteta iz Zagreba zajedno sa svojom profesoricom Milanom Černelić posjetilo je Srijem radi etnološkog terenskog istraživanja običaja srijemskih Hrvata.

Unaprjeđenje suradnje nacionalnih kazališta

Upravnici Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu i Narodnog pozorišta u Beogradu Dubravka Vrgoč i Dejan Savić najavili su protokol o suradnji kojim će se poslije dužeg vremena institucionalizirati partnerski odnosi dvaju nacionalnih teatar.

Izostalo javno predstavljanje

Novosadski Salon knjiga prošao bez javnog predstavljanja izdanja Zavoda za kulturu vojskovođa Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“ iz Subotice, o čemu su se različito izjasnili predstavnici Hrvata i pokrajinskih tajništava koji su trebali organizirati predstavljanje.

Nova knjiga NIU „Hrvatske riječi“

U nakladi NIU „Hrvatska riječ“ iz tiska je izašla knjiga *Dnevnik jedne cure i jednog dečka* autorice Vesne Huska namijenjena tinejdžerima.

Digitaliziran dio raritetne građe knjižnice Franjevačkog samostana u Subotici

U sklopu Međunarodnog projekta „Digitalizacija baštinskih knjižnih fondova: naša nužnost i obveza“, koji je dobio sredstva na natječaju digitalne i javne humanistike europskog digitalizacijskog konzorcija DARIAH-EU, Zavod za kulturu vojskovođa Hrvata digitalizirao je devet knjiga iz fonda subotičkog Franjevačkog samostana i objavio ih na svom internetskom portalu. Knjige pripadaju raritetnoj građi od iznimne važnosti za Hrvate i hrvatsku kulturu.

SVIBANJ, 2017.

4.

U rodnoj Subotici, nakon kratke i teške bolesti, u 72. godini, preminuo je poznati hrvatski književnik, publicist i kulturni djelatnik iz Vojvodine Vojislav Sekelj.

5.

Omladinski tamburaški orkestar HKPD-a „Tomislav“ iz Golubinaca nastupio je na festivalu „Mlade žice“ u Srijemskoj Mitrovici.

5.

Dokumentarni film „Sve je bio dobar san“ redatelja Branka Ištvančića prikazan je u okviru programa festivala Ethnocineca 2017. koji je od 4. do 10. svibnja održan u Beču.

5.

Josipa Dulić, Josipa Stantić, Lucija Horvacki i Josipa Horvacki, učenice OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina, predstavljale su Suboticu na Nacionalnom natjecanju učenika osnovnih škola u znanju i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“ održanom u Čakovcu. Organizator Kviza bila je Hrvatska mreža školskih knjižničara, a u Subotici ga je provela Gradska knjižnica Subotica u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem.

5. – 6.

Međunarodni stručno-znanstveni skup „Urbani Šokci 12“ s temom „Šokačka i bunjevačka kulturna baština – kulturni kapital, baštiniči i vlasnici“ održan je u Osijeku u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici, a sutradan u Plavni, u mjesnom Vatrogasnom domu. Na skupu su sudjelovali znanstvenici, stručnjaci i kulturni djelatnici iz Hrvatske, Mađarske i Vojvodine. Organizatori su bili „Šokačka grana“ iz Osijeka, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice, Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj iz Pečuha i „Vinkovačkih šokački rodovi“.

6.

U organizaciji Centra za kulturu i obrazovanje „Rakovica – Beograd“ i Hrvatskog kulturnog centra – Beograd u Rakovici je svečano otvorena Međunarodna izložba fotografija „Vežalo me za taj kamen...“ autorice Regine Vikario, Ljiljane Crnić i Đurđice Vali Gajić.

6. – 7.

U okviru IX. dana A. G. Matoša i Josipa Andrića koje organizira HKUPD „Matoš“ u Plavni je održana Likovna kolonija (slikari HLU „CroArt“) u mjesnom Vatrogasnom domu Plavna, radionice za djecu, služena je sveta misa u župnoj crkvi svetog Jakova, te otvorene izložbe u povodu 50. obljetnice smrti Josipa Andrića i radova nastalih na Likovnoj koloniji. Manifestacija je završena svečanom akademijom.

7.

Članovi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume održali su redovitu godišnju skupštinu.

7.

U velikoj dvorani HKUD-a „Vladimir Nazor“ u Somboru održan je godišnji Sabor što predstavlja godišnju skupštinu društva.

7. – 13.

Dječji tamburaški orkestar Muzičke škole iz Subotice pod ravnanjem profesorice Mire Temunović osvojio je prvu nagradu u kategoriji orkestara na 61. festivalu muzičkih i baletskih škola održanom u Zrenjaninu.

8.

U organizaciji HLU „CroArt“ iz Subotice u Galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici otvorena je izložba radova subotičke amaterske slikarice Ruže Tumbas, u povodu 60. obljetnice njezina likovnog stvaralaštva.

8.

NIU „Hrvatska riječ“ ima 15. obljetnicu osnutka jer je 2002. godine većinom glasova zastupnika Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine usvojena Odluka o osnutku Novinsko-izdavačke ustanove „Hrvatska riječ“.

10.

Tribina na temu „Mediji na manjinskim jezicima danas u Srbiji – kako dalje?“ održana je u Subotici, u Galeriji „Dr. Vinko Perčić“. Među ostalim, predstavljena je studija Centra za razvoj civilnog društva iz Zrenjanina nastala kao rezultat istraživanja manjinskih i višejezičnih medija.

10.

Predsjednik Pokrajinske vlade Igor Mirović razgovarao je s izaslanstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća, na čelu s predsjednikom Slavenom Bačićem, o pitanjima i projektima koji se tiču ostvarivanja prava hrvatske nacionalne manjine u Srbiji.

12.

U okviru dvodnevnog posjeta Subotici veleposlanik Sjedinjenih Američkih Država Kyle Randolph sastao se s predstavnicima hrvatske nacionalne manjine u prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća.

12.

Subotički biskup msgr. Ivan Pénzes blagoslovio je novu kapelu sv. Leopolda Bogdana Mandića na Čantavirskom putu na blagdan ovoga hrvatskoga sveca.

12.

Predsjednik Općine Ruma Slađan Mančić posjetio je HKPD „Matija Gubec“ iz Rume i uručio im računar, dar lokalne samouprave.

12.

HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina nastupilo je na središnjem novosadskom

trgu u okviru Festivala internacionalne kuhinje i glazbe Food Planet kada je predstavljena hrvatska kuhinja.

13.

U Hrvatskom domu u Somboru priređena je kazališna večer na kojoj su domaćini, HKUD „Vladimir Nazor“ izveli predstavu „Žensko pitanje“ Fadila Hadžića u režiji Ljiljane Tomić-Markovinović dok su gosti iz Županje, Kazalište „Talija“ prikazali komad „Anela Romkinja“ autora Branka Puhaleka.

13.

Članovi Subotičkog tamburaškog orkestra nastupili su u Križevcima (Hrvatska) na poziv tamošnje Glazbene škole „Alberta Štrige“, s čijim su tamburaškim orkestrom održali zajednički koncert u Velikoj dvorani Hrvatskog doma.

13.

U okviru programa „Deset dana od 10 do 10“ koji prethodi programu „Noć muzeja 2017.“ učenicima nekoliko hrvatskih odjela OŠ „Ivan Milutinović“ iz Subotice i OŠ „Matija Gubec“ iz Tavanuta sudjelovali su na edukativnoj radionici u Gradskom muzeju Subotica.

13. – 14.

Tamburaški sastav „San“ iz Subotice koji djeluje pri HGU „Festival bunjevački pisama“, sudjelovao je na prvom po redu Hrvatskom državnom tamburaškom festivalu u Baji. Na festivalu je nastupilo šest tamburaških sastava iz Mađarske, Hrvatske i Srbije.

15.

Izložba slika nastalih na prošlogodišnjem VI. sazivu Umjetničke kolonije „Stipan Šabić“, koju organizira HLU „CroArt“ iz Subotice, otvorena je u galeriji Otvorenog sveučilišta.

15.

Neovisna televizijska produkcija udruge novinara „Cro-info“ pod nazivom

„Hrvatska panorama“, nakon kraće stanke, ponovno je počela s emitiranjem programa na kanalu TV Subotice. Produkciju čine „Cro-info vijesti“ te emisije „Motrišta“ i „Zlatna škatulja“.

16.

U okviru manifestacije „Muzeji Srbije 10 dana od 10 do 10“ u Zavičajnom muzeju Ruma otvorena je izložba razglednica „Uspomene iz Rume“ privatnog kolekcionara Josipa Cindrića.

16.

Gradska knjižnica Subotica organizirala je izlet u Bečej za dobitnike Kviza za poticanje čitanja „Čitam i skitam“.

17.

Dokumentarni film povjesničara umjetnosti Stanislava Živkova i snimatelja i montažera Ivana Tomića „Posljednja primadona“ prikazan je u Muzeju Jugoslavenske kinoteke, dva dana nakon zagrebačke premijere. Nastao je kao homage Zinki Kunc Milanov, proslavljenom zagrebačkoj oper-skoj divi.

17.

Dječji i veliki tamburaški orkestar Hrvatske glazbene udruge „Festival bunjevački pisama“ priredili su redoviti godišnji, svibanjski koncert u Velikoj vijećnici Gradske kuće.

18.

U okviru obilježavanja 300. obljetnice franjevačke rezidencije u Subotici i programa „Noći muzeja“ Zsuzsanna Korhecz Papp održala je u Gradskom muzeju u Subotici predavanje na temu „Restauracija subotičkih franjevačkih portreta“.

19.

Hrvatsko nacionalno vijeće je na svojoj 58. sjednici, među ostalim, usvojilo *Strategiju razvoja kulture Hrvata u Republici Srbiji za razdoblje od 2017. do 2021. godine.*

19.

Augustin Žigmanov, recitator Hrvatske čitaonice osvojio je sedmo mjesto na 49. republičkoj smotri recitatora „Pjesniče naroda mog“ koja je održana u Valjevu.

19. – 20.

Tomislav Žigmanov i Katarina Čeliković, djelatnici subotičkog Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata izlagali su na Međunarodnoj interdisciplinarnoj znanstvenoj konferenciji „Baštinska kultura i digitalna humanistika: sprega starog i novog“ održanoj u auli Rektorata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Konferenciju su organizirali Odjel za kulturologiju Sveučilišta u Osijeku i Filozofski fakultet Sveučilišta u Pečuhu uz potporu Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Osijeku, Umjetničke akademije u Osijeku, Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek, Muzeja Slavonije u Osijeku te Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata u Subotici i Franjevačkog samostana svetog Mihovila u Subotici, provedbenih partnera u projektu „Digitalizacija baštinskih knjižničnih fondova: naša nužnost i obveza“.

20.

Mladi Subotičke biskupije imali su svoj tradicionalni susret u Baču.

20.

Galerija Prve kolonije naive u tehnicu slame i HKPD „Matija Gubec“ iz Tavanakuta su za manifestaciju „Noć muzeja“ u Galeriji priredili Retrospektivnu izložbu slika od slame Anice Balažević, pod nazivom „Poetika žitnih vlati“. Na Etnosalašu „Balažević“ je održana folklorna večer na kojoj su uz domaćine nastupili KUD „Stari Hrast 2000“ iz Novog Travnika i HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

20.

U okviru redovitih planskih zadataka za 2017. godinu devet članova Hrvat-

ske likovne udruge „CroArt“ boravilo je na slikarskoj koloniji u Somboru u naselju Gradina na poziv obitelji Stane i Pavla Matarića.

22.

Retrospektivna izložba slika člana Likovnog odjela Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo“ Jánosa Nagypásztora otvorena je u Galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici.

22.

Dodjelom nagrada srednjoškolcima u Hrvatskom nacionalnom vijeću završeno je natjecanje u znanju i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“ koji je organizirala Hrvatska mreža školskih knjižničara a prvi puta ga je za učenike srednjih škola u Subotici provela Gradska knjižnica Subotica u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem. Najuspješnija je bila Emanuela Bošnjak, učenica subotičke Gimnazije „Svetozar Marković“ koja je osvojila maksimalni broj bodova i prvo mjesto u kategoriji multimedij-skog uratka za cijelu Hrvatsku.

24.

„Naseljavanje Hrvata u Torontalsku županiju s osvrtom na familiju Pozojević“, tema je znanstvenog kolokvija Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata koji je u prostorijama Zavoda održao Gaja pl. Pozojević.

24.

Prvi javni koncert polaznika Osnovne glazbene škole „Stevan Hristić“ iz Apatina, odsjeka tambure, područnog odjeljenja na hrvatskom jeziku u Sonti, održan je u velikoj dvorani Doma kulture.

25.

Folklorni odjel HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice sudjelovao je na VIII. susretima u Neudorfu kraj Vinkovaca.

25.

Književna večer Denisa Kovača, podrijetlom iz Monoštora koji živi u Zagre-

bu, održana je u somborskoj Gradskoj knjižnici „Karlo Bijelicki“. Istoga dana održan je i susret za djecu.

25. – 27.

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta sudjelovao je na 27. Međunarodnoj smotri folkloru „Čuvajmo običaje zavičaja“ i tradicionalnoj gastronomskoj manifestaciji „Najduži stol u Hrvata“ koje su u Velikoj (Hrvatska) organizirali Turistička zajednica Općine Velika i KUD „Ivan Goran Kovačić“ Velika.

26.

Za učenike koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku u Tavankutu je održano Republičko natjecanje iz hrvatskog jezika i jezične kulture.

27.

Misa zahvalnica za svršetak školske i vjeronaučne godinu služena je u subotičkoj katedrali bazilici svete Terezije Avilske.

27.

Prvi puta u Hrvatskoj, a petnaesti put po redu, susret hrvatskih pučkih pjesnika „Lira naiva 2017.“ održan je u Gradištu kraj Županje, u organizaciji Hrvatske čitaonice i Katoličkog društva „Ivan Antunović“ iz Subotice. Nakon cjelodnevnog susreta na književnoj večeri predstavljena je i nova knjiga izabranih stihova *Riječi za nebo – Lira naiva 2017.* za koju je izbor sačinila subotička pjesnikinja Željka Zelić.

27.

U srijemskom mjestu Maradik svečano je blagoslovljena nova crkva posvećena svetoj Ani koja je sagrađena na mjestu nekadašnje kapele.

27.

KUD „Bodrog“ iz Monoštora priredilo je veliki godišnji koncert „Iđu kola priko šora“ u mjesnom Domu kulture.

27. – 28.

U okviru četvrtog susreta slikara dviju udruga a na inicijativu i pod pokroviteljstvom Tehničkog učilišta Vinkovci i Građanskog društva „Moji Vinkovci“ petero umjetnika iz Vinkovaca boravilo je u Subotici kao gosti HLU „CroArt“. Istodobno su šahisti šahovskog kluba „Vinkovci“ bili gosti HAŠK „Zrinjski“.

29.

Zajednica Hrvata Beograda „Tin Ujević“ uz potporu Ustanove kulture „Parobrod“ i općine Stari Grad, organizirala je književnu večer pod nazivom „Matoš u Beogradu“.

31.

HKUPD „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada bilo je gost Novosadskog kluba gdje su predstavili rad svojih sekcija.

Novi svezak *Klasja naših ravni*

Iz tiska je izišao novi svezak časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasje naših ravni* (broj 1-4 za 2017. godinu).

Natječaj za kratku priču

HKUPD „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada raspisao je Natječaj za kratku priču koje će objaviti u Zbirci kratkih priča „Preprekova jesen 2017.“

LIPANJ, 2017.

1.

Uoči Pedesetnice, svetkovine Duha Svetoga u HKC „Bunjevačko kolo“ u Subotici izveden je duhovni kolaž pod nazivom „I vidje Bog da je dobro“ koji je s mladima uvježbala Nevena Mliniko.

1. – 2.

Tijekom dvodnevnog studijskog putovanja tridesetak ravnatelja Zagrebačke i Bjelovarsko-bilogorske županije i predstavnika obrazovnih institucija

Hrvatske posjetili su zajednicu Hrvata u Vojvodini u mjestima Srijemska Mitrovica, Petrovaradin, Novi Sad, Tavanikut i Subotica.

1. – 3.

Na 8. Festivalu hrvatskih katoličkih filmova održanom u Trsatu nagradu za najbolju glazbu dobio je skladatelj Pere Ištvančić, podrijetlom iz Tavankuta, koji živi i radi u Zagrebu, za glazbu u filmu „Gospa od utočišta“.

1. – 4.

Subotički tamburaški orkestar i Subotički tamburaški kvartet osvojili su Zlatnu plaketu „Tambura Paje Kolarića“ na 40. međunarodnom festivalu umjetničke tamburaške glazbe koji je održan u Osijeku, Valpovu i Belišću. Dirigentica Subotičkog tamburaškog orkestra Marijana Marki dobila je plaketu „Zlatna dirigentska palica“ kao najbolji dirigent festivala.

2.

U sklopu obilježavanja 300. obljetnice franjevačke rezidencije sv. Mihovila u Subotici predavanje na temu „Franjevci i Subotica od predturskih vremena do 1717. godine“ održao je u Gradskoj knjižnici predsjednik Hrvatskog dokumentacijsko-istraživačkog centra mr. Bela Tonković.

2.

U Monoštoru je održana promocija knjige Dušanke Dubajić *Šokačka narodna nošnja – Bački Monoštor* uz nastup Ženske pjevačke skupine „Kraljice Bodroga“ i izložbu slika Marije Turkalj Matić i Stipana Kovača.

3.

Gradska knjižnica Subotica bila je domaćin jednodnevnog stručnog studentskog putovanja članova Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema. Osim Gradske knjižnice tom prigodom posjetili su knjižnicu Franjevačkog samostana, Gradski muzej, Grad-

sku kuću i vidikovac, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Tavankut.

3.
Župa Blažene Djevice Marije u Novim Banovcima bila je domaćin ovogodišnjeg susreta mladih Srijemske biskupije.

3.
Povodom obilježavanja 190 godina od rođenja i 120 godina od smrti poznatog srijemskog poligrafa Ilije Okrugića Srijemca HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina je nakon svečane svete mise u Biskupijskom svetištu Gospe Tekijske u Petrovaradinu priredilo kraći koncert sa skladbama Ilije Okrugića Srijemca.

3.
Desetero članova HLU-a „CroArt“ sudjelovalo je na VI. Likovnoj koloniji „Tisa – Martonoš“ koju je organizirala Udruga ribolovaca „Šaran“ iz Martonoša.

4.
U organizaciji HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora u Hrvatskom domu je održana XVII. Likovna kolonija „Colorit“ na kojoj je sudjelovalo dvadesetak slikara iz Sombora, Subotice, Odžaka, Bačke Palanke i Koluta.

4.
Na Blagdan „Duhova“ održan je običaj „Kraljica“ u župi svetog Roka u Subotici kao i u Tavankutu u suradnji HKPD-a „Matija Gubec“ i mjesne župe Srca Isusova.

7.
Nakon kratke i teške bolesti, u Petrovaradinu je preminuo Petko (Petar) Vojnić Purčar, hrvatski književnik starije generacije iz Vojvodine.

7.
Na redovitoj skupštini Katoličkog društva „Ivan Antunović“ održanoj u Pastoralnom centru „Augustinianum“

u Subotici za novog predsjednika je izabran dosadašnji tajnik društva, vlč. dr. Ivica Ivanković Radak, dok je za potpredsjednika izabran dosadašnji rizničar Lazar Cvijin.

8.
U zajedničkoj organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata u Subotici je održana komemoracija preminulom književniku Petku Vojniću Purčaru.

10.
Povodom završetka proljetnih radova na revitalizaciji Orluškovog salaša u Tavankutu organizirana je moba na ovom jedinom salašarskom objektu na teritoriju Grada Subotice koji je Odlukom Vlade Republike Srbije proglašen za spomenik kulture.

10.
Mjesna Hrvatska samouprava i „Bunjevački Divan klub“ iz Bačkog Aljmaša (Mađarska) organizirali su spomen-dan Ante Evetovića Miroljuba. Nakon polaganja vijenaca ispred Miroљubova spomenika, u mjesnom Domu kulture priređen je program pod nazivom „Sastanak folklorni skupina bez granica“ na kojem su sudjelovali gosti iz Hrvatske – KUD „Kolo“ iz Narda i KUD „Aljmaš“ iz Aljmaša, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta i mjesni KUD „Zora“.

10.
Članice slamarškog odjela HKPD „Matija Gubec“ i Galerija Prve kolonije naive u tehnicu slame iz Tavankuta sudjelovali su na V. sajmu slamarstva (*Slamnikarski sajam*) koji je održan u Domžalama u Sloveniji.

10.
Članovi čitateljskog kluba „Flâneuri“ Gradske knjižnice Subotica obilježili su 10. lipnja Svjetski dan secesije šetnjom kroz subotičku Sinagogu, u kojoj su u tijeku restauratorski radovi.

12.

Za novu predsjednicu Upravnog odbora NIU „Hrvatska riječ“ izabrana je Jasna Vojnić, diplomirana psihologinja iz Subotice.

14.

U okviru obilježavanja 300. godišnjice franjevačke rezidencije sv. Mihovila u Subotici svečano je otvorena izložba slika umjetničke zbirke Franjevačkog samostana koja sadrži 33 portreta franjevačkih svetaca i blaženika autora Mathiasa Hanischa.

14.

Tridesetak nastavnika u odgojnom procesu na hrvatskom jeziku u Srbiji sudjelovalo je na stručnom skupu hrvatske Agencije za odgoj i obrazovanje održanom u Osnovnoj školi „Antuna Bauera“ u Vukovaru.

15.

U foajeu Narodnog pozorišta *Sombor* otvorena je izložba fotografija majstora umjetničke fotografije Ladislava Petreša nastalih tijekom priprema predstave „Pozabavi se Amelijom“ 1983. godine.

15.

Na blagdan Tijelova, u katedrali bazilici sv. Terezije Avilske u Subotici predstavljeni su bandaš i bandašica „Dužijance 2017.“ Luka Gabrić i Ana Ivanković Radak.

15.

U okviru studijskoga posjeta Vojvodini skupina studenata iz Švicarske posjetila je i Hrvatsko nacionalno vijeće u Subotici kako bi se upoznala s vojvođanskim konceptom multikulturalnosti, međuetničkim odnosima te pitanjima prekogranične suradnje.

15. – 16.

Seminar na temu „Topoteka – zavičajna baština“ organizirao je u Tavankutu Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

u suradnji s Međunarodnim centrom za arhivska istraživanja ICARUS i ICARUS Hrvatska. Seminar je vodila arhivska savjetnica dr. sc. Vlatka Lemić iz Hrvatskog državnog arhiva, potpredsjednica Međunarodnog centra za arhivistička istraživanja ICARUS i mreže ICARUS Hrvatska.

16. – 17.

Program pod nazivom „Ono što nikad ne umire: Priča“ izveden je na salašu Petra Vukova u Đurđinu te sutradan u dvorištu Hrvatske čitaonice u Subotici. Biblioterapijske i narodne priče izveli su članovi dramske sekcije Američkog kutka Subotica koje je pripremila Nvena Mlinko.

17.

Programom kratkog dokumentarnog filma u Art kinu „Lifka“ u Subotici započeo je ovogodišnji „Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini“. Organizator programa je Udruga za audiovizualno stvaralaštvo „Artizana“ iz Zagreba i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata uz potporu Hrvatskog audiovizualnog centra i u suradnji sa Zagreb filmom u okviru programa međunarodne suradnje.

17.

HKPD „Matija Gubec“ iz Rume bilo je domaćin 15. Međunarodnih susreta društava koja nose ime Matija Gubec na kojem su sudjelovala društva iz Tavankuta, Gornje Stubice, Zagreba, Slavenskog Kobaša, Sotina, Donjeg Miholjca i Rume. Zajednički koncert održan je u dvorani kulturnog centra u Rumi.

17.

Tradicionalni susret ministranata Subotičke biskupije održan je u Tavankutu u crkvi Srca Isusova.

17.

Obnovljen križ krajputaš obitelji Francićković i Piuković blagoslovio je vlč.

Dragan Muharem, župnik župe u Ma-
loj Bosni na čijem se teritoriju nalazi
križ.

17.

Povodom Dana državnosti i Dana oru-
žanih snaga Republike Hrvatske, u cr-
kvi „Uznesenja Blažene Djevice Mari-
je“ u Zemunu, održano je euharistijsko
slavlje za Domovinu i prigodni svečani
koncert mješovitog zbora „Odjek“

17.

Članovi HKPD-a „Silvije Strahimir
Kranjčević“ iz Brega gostovali su u
Zagrebu, na 10. smotri folklor „Pope-
vaju lepo tak...“ na poziv zagrebačkog
KUD-a „Valentinovo“.

17. – 18.

VI. Kolonija „Panon-Subotica“, održa-
na u dvorištu Doma DSHV-a u Subo-
tici, okupila je oko 25 slikara, članova
triju udruga iz triju država – HLU „Cro-
Art“ (Subotica), „Bel-arta“ (Belišće) i
„Pannon Arta“ (Dušnok).

18.

Zajednička izložba subotičkih likovnih
stvaralaca amatera, članova likovnih
sekcija triju udruga – HKC „Bunjevačko
kolo“, Crvenog križa i MKC „Népkör“
otvorena je u galeriji Otvorenog sveu-
čilišta u Subotici.

18.

Na godišnjem koncertu HKPD-a „Je-
lačić“ priređenom u crkvi sv. Jurja u
Petrovaradinu nastupili su glazbeni
sastavi Društva – mješoviti pjevački
zbor, tamburaški sastav i klapa.

18. – 28.

U Tavankutu je na Etnosalašu „Bala-
žević“ održan treći dio filmske radio-
nice „Kad se male ruke slože“ koju je
za djecu koja pohađaju nastavu na
hrvatskom jeziku vodio filmski reda-
telj Branko Ištvančić. Projekt realizira
Udruga za audio vizualno stvaralaštvo
„Artizana“ iz Zagreba u partnerstvu s

Hrvatskim nacionalnim vijećem, Zavo-
dom za kulturu vojvođanskih Hrvata,
OŠ „Matija Gubec“ i HKPD „Matija
Gubec“ iz Tavankuta te Inovativnom
mrežom iz Subotice. Projekt je dobio
potporu hrvatske zaklade „Adris“.

19.

„Proces protiv Ivana Malog iz Čavolja
(1749.)“ tema je XLIX. znanstvenog
kolokvija Zavoda za kulturu vojvo-
đanskih Hrvata koji je u prostorijama
Zavoda održao povjesničar Vladimir
Nimčević iz Bajmaka.

20.

U Velikoj vijećnici Gradske kuće u Su-
botici članovi Subotičkog tamburašk-
kog orkestra, Dječjeg tamburaškog
orkestra i Subotičkog tamburaškog
kvarteta izveli su pobjednički program
s Međunarodnog festivala umjetničke
tamburaške glazbe u Osijeku gdje su
osvojili tri zlatne plakete.

21.

U okviru obilježavanja 300. obljetnice
osnutka franjevačke rezidencije u Su-
botici u vjeronaučnoj dvorani Franje-
vačkog samostana u Subotici dr. sc.
Marina Vinaj i doc. dr. sc. Tihomir Živić
iz Osijeka, te Katarina Čeliković iz Su-
botice, predstavili su rezultate projek-
ta „Digitalizacija raritetne građe knjiž-
nice Franjevačkog samostana i objava
digitalizirane građe na internetu“.

21.

Povodom Dana državnosti i Dana oru-
žanih snaga veleposlanik Republike
Hrvatske Gordan Markotić sa supru-
gom Stelom Markotić i vojni izaslanik
brigadir Ivan Jušić priredili su prijem u
hotelu „Crowne Plaza“ u Beogradu.

22.

U okviru programa „Dužijance 2017.“
a uoči blagdana sv. Ivana Cvitnjaka,
UBH „Dužijanca“ je organizirala običaj
„Priskakanje vatre“ u dvorištu crkve sv.
Josipa Radnika u Đurđinu.

23.

Svečanom akademijom i dodjelom nagrada najuspješnijim učenicima hrvatskih odjela u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici obilježen je praznik hrvatske zajednice u Srbiji, dan rođenja hrvatskog velikana Ivana Antunovića. Pored uobičajenih kategorija Hrvatsko nacionalno vijeće je ustanovilo dvije nove nagrade. Nagrada „Crvena kravata“ učeniku generacije na hrvatskom jeziku pripala je Anamariji Tumbas, učenici OŠ „Matko Vuković“ iz Subotice dok su nagrade za mentorski rad primili nastavnici Nevenka Tumbas, Branko Stantić i Zlatko Neoričić.

23.

Dramska sekcija HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora gostovala je na 2. danima hrvatskog kazališta u Bosni i Hercegovini s komedijom „Žensko pitanje“ Fadila Hadžića u režiji i adaptaciji Ljiljane Tomić Markovinović.

23.

Boraveći u Srbiji u povodu inauguracije predsjednika Aleksandra Vučića, hrvatska predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović sastala se u hrvatskom Veleposlanstvu s predsjednikom Hrvatskog nacionalnog vijeća Slavenom Bačićem, te s predsjednikom Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i zastupnikom u srbijanskom parlamentu Tomislavom Žigmanovim.

23.

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta je povodom blagdana svetog Ivana Krstitelja organiziralo običaj „Priskakanje vatre“ na Etno-salašu „Balažević“ u Tavankutu.

23.

HKD „Šid“ iz Šida proslavilo je svoju sedmu obljetnicu postojanja svetom misom i prigodnim kulturno-umjetničkim programom u župnom dvorištu u kojem su osim domaćina, na-

stupili i SKUD „Sveti Sava“ Šid, SKUS „Jednota“, KPD „Đura Kiš“ i udruga „Tragovi Šokaca“ iz Bača, a gosti na proslavi obljetnice bili su i predstavnici Kulturnog društva „Antun Gustav Matoš“ iz Tovarnika.

24.

Na 10. svjetskom tamburaškom festivalu „Tamburica fest“ u Novom Sadu, na kojem je nastupilo više od 600 izvođača iz osam zemalja, za najboljeg bežešara proglašen je Marinko Piuković iz subotičkog orkestra „Hajo“ dok je nagrada za najljepšu novu pjesmu pod nazivom „Svaki dan“ pripala orkestru „Biseri“ iz Subotice.

24.

Na Dan sluge Božjeg oca Gerarda Tome Stantića uoči svečane svete mise u karmelićanskoj crkvi u Somboru podijeljene su nagrade djeci koja su sudjelovala na likovnom natječaju Karmelićanskog samostana u Somboru, Vicepostulature sluge Božjeg o. Gerarda Tome Stantića i Katehetskog ureda na temu „Euharistija“.

24.

HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina i HKPD „Matija Gubec“ iz Rume održali su koncert u Bjelovaru gdje su bili gosti HOR-KUD-a „Golub“.

25.

Zajednička manifestacija šokačkih udruga „Šokci i baština“ održana je u Gradskom kazalištu u Somboru. Organizator i domaćin ovogodišnje manifestacije, na kojoj su sudjelovale udruge iz Berega, Monoštora, Sonte, Plavne, Bača i Sombora, bilo je Udruženje građana „Urbani Šokci“ iz Sombora.

25. 6. – 2. 7.

Hrvatska katolička udruga za zaštitu prava djece i mladeži „Stopa“ i Udruga „Naša djeca“ organizirali su Ljetnu školu jezika, kulture i duhovnosti na

Cresu za učenike koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku.

26.

Na prigodnom koncertu povodom kolaudacije novih elektronskih orgulja subotičke katedrale svete Terezije Avilske nastupili su orguljaš Kornelije Vizin i Katedralni zbor „Albe Vidaković“ pod ravnanjem Miroslava Stantića.

27.

„Pravljenje domaće tarane na tradicijski način“ naziv je nove radionice u sklopu manifestacije Dužijanca, koja je održana u dvorištu župe sv. Josipa Radnika u Đurđinu u organizaciji UBH „Dužijanca“.

27.

Zbog nedostatka kvoruma, nije održana godišnja skupština HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

29.

Generalni konzul Republike Hrvatske Velimir Pleša sa suprugom Sanjom priredio je na Etno salašu „Balažević“ u Tavankutu svečani prijam u povodu Dana državnosti i Dana oružanih snaga Republike Hrvatske.

29. 6. – 1. 7.

Slika „Kilometar Dunava“, kapitalni projekt slikarice Ane Tudor iz Sonte, premijerno je izložena u Sonti, Apatinu i Somboru.

30.

U selu Radojevu (nekadašnjoj Klariji), u povodu obilježavanja 215. obljetnice od naseljavanja njihovih predaka u to mjesto, blagoslovljen je novopodignuti križ u dvorištu katoličke crkve sv. Urbana, uz prigodan program, predavanje o naseljavanju Hrvata u taj kraj, te nastup folklorša mjesnog KUD-a „Dobrivoje Putnik“.

Ekipa HRT-a u Subotici započela snimanje dokumentarca o „Dužijanci“

Ekipa Hrvatske televizije započela je u Subotici snimanje dokumentarnog filma o dužijanci, čiji su autori i ovoga puta urednik emisija pučke i predajne kulture na HRT-u Aleksej Gotthardi Pavlovsky (koscenarist i urednik) i Branko Ištvančić (redatelj).

Komemoracija povodom smrti

Petka Vojnića Purčara u Novom Sadu

Nakon Subotice, komemoracija povodom smrti nedavno preminulog književnika Petka Vojnića Purčara održana je i u Novom Sadu, u Gradskoj knjižnici. Suorganizator komemoracije bilo je Društvo književnika Vojvodine.

Objavljena treća knjiga „Izabranih djela“ Miroslava Slavka Mađera – Izabrane drame i dječja književnost

U sunakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice i Društva hrvatskih književnika Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski objavljena je treća, posljednja u nizu knjiga „Izabranih djela“ hrvatskoga književnika rođenog u Hrtkovcima Miroslava Slavka Mađera pod nazivom *Izabrane drame i dječja književnost*.

Kiparska radionica u Hrvatskom domu

U organizaciji HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora u Hrvatskom domu je s radom počela kiparska radionica za petnaestak polaznika koju vode Adrijana Mračina, master kiparstva i Branko Markovinović, inženjer kiparstva.

SRPANJ, 2017.

1.

U okviru manifestacije „Djeca u Dužijanci“ HKC „Bunjevačko kolo“ priredilo je prvi puta „Risarske igre bez granica“ u kojima su spretnost i znanje odmjerile četiri osnovne škole. U Velikoj

dvorani Centra priređen je i koncert sedam folklornih skupina, među kojima i gostiju iz Hrvatske, KUD-a „Preporod“ iz Dugog Sela te koncert Dušana Svilara.

1.

U organizaciji Udruge za očuvanje i promicanje hrvatske tradicijske kulture u Bosni i Hercegovini „Stećak“ u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika u Tomislavgradu (BiH) je održana revija tradicijske odjeće i izbor najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan Hrvatske. Među 27 djevojaka iz 21 države predstavile su se i Ana Hodak iz Šida i Senka Horvat iz Subotice.

1. – 2.

U okviru tripartitnog likovnog projekta „Panon“ u mađarskom mjestu Dušnok održana je likovna kolonija za slikare domaćine iz „Panon-Arta“, te udruge „Bel Art“ iz Belišća (Hrvatska) i HLU-a „CroArt“ iz Subotice.

2.

Drugog dana manifestacije „Djeca u Dužijanci“ u katedrali bazilici svete Tezije Avilske služena je misa zahvalnica nakon koje je uslijedila procesija oko crkve djece obučene u nošnji predvođene malim bandašem Martinom Vukovom i malom bandašicom Martinom Dulić.

2.

U okviru XXII. Festivala dječjeg folklor a i stvaralaštva „Djeca su ukras svijeta“ na ljetnoj pozornici Etno salaša „Balažević“ u Tavankutu nastupili su osim domaćina HKPD-a „Matija Gubec“ i MKC-a „György Dózsa“ iz Bajmaka, HKPD „Đurđin“ iz Đurđina, HKPD „Ljutovo“ iz Ljutova, BKC „Tavankut“ iz Tavankuta, te KUD „Preporod“ iz Dugog Sela i KUD „Uljanik“ iz Pule.

3. – 7.

U organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje u Splitu je održan stručni

skup za odgojitelje, učitelje i nastavnike pripadnike hrvatske nacionalne manjine, iseljenike i Hrvate u Bosni i Hercegovini na kojem je sudjelovalo i 18 prosvjetnih djelatnika iz Vojvodine.

4.

U organizaciji UBH „Dužijanca“ i KD-a „Ivan Antunović“ a u okviru programa „Dužijance 2017.“, u Gradskom muzeju u Subotici otvorena je tradicionalna izložba „S Božjom pomoći“ pod nazivom „Bunjevačko veliko ruvo“ autora dr. sc. Aleksandre Prčić te Jelene i Marinka Piukovića.

4.

Na godišnjoj skupštini HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice za novog predsjednika Centra izabran je Lazar Cvijin.

5.

U produkciji Hrvatske udruge novinara „Cro news“ na privatiziranoj radijskoj postaji „Radio Subotica“ srijedom i petkom od 18,30 sati emitira se polusatni radijski program na hrvatskom jeziku u okviru „Cro-news vijesti“ i emisije „Kroz ravnicu“.

6. – 8.

U organizaciji Hrvatske čitaonice Subotica i HKUPD-a „Matoš“ iz Plavne a uz potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, Hrvatskog nacionalnog vijeća i podlistka „Hrcko“ u Plavni je održan prvi Etno kamp namijenjen djeci osnovnoškolske dobi.

6.

Knjiga *Šokačka narodnja nošnja iz Bačkog Monoštora* Dušanke Dubajić predstavljena je u Gradskoj knjižnici „Karlo Bijelicki“ u Somboru. Na promociji je nastupila i ženska pjevačka skupina „Kraljice Bodroga“ iz Monoštora.

6. – 9.

Održan je Exit festival u Novom Sadu na kojem su nastupili i poznati izvo-

dači iz Hrvatske Massimo Savić, za- grebački rock sastav „Pips, Chips & Videoclips“, hip hop bend „Elemental“ i „Kiša metaka“.

8.

U okviru žetvenih svečanosti „Dužijan- ca 2017.“ na njivi pokraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu održano je tradicionalno „Takmičenje risara“ na kojem su pobijedili Marinko Kujundžić i Ruža Juhas. Istodobno je održano i natjecanje u kuhanju *tarane* a prikazan je i rad na starim mašinama i vršalici, te *dičija igra na strnjiki* – „Kasalisica“.

8.

U crkvi sv. Petra i Pavla u Monoštoru mjesni KUDH „Bodrog“ je organizirao „Festival marijanskog pučkog pivanja“ na kojem su sudjelovali domaćini, članovi MPS-a „Bodroški bečari“ i ŽPS „Kraljice Bodroga“ te gosti iz zagrebačkih naselja Adamovec i Strmec i Ženski vokalni sastav „Zwizde“ također iz Zagreba, te gosti iz Gundinaca, Tenja i HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora.

9.

U crkvi svetog Marka evanđeliste u Žedniku je proslavljena Dužijanica čiji su nositelji bili bandaš Davor Pandžić i bandašica Tatjana Poljaković.

9.

U okviru žetvenih svečanosti u Bajmaku je održana dužijanica u crkvi sv. Petra i Pavla. Bandaš je bio Željko Vari a bandašica Emina Mihaljević.

10. – 15.

Na župama Isusovo uskrsnuće i Sveti Rok u Subotici organiziran je šestodnevni prvi Ljetni oratorij na kojem je sudjelovalo 73 djece.

12. – 13.

Čitateljski tinejdžerski klub Gradske knjižnice Subotica „Flâneuri“ završio je drugu godinu svoga rada noćenjem

u knjižnici. Tema dvodnevnog susreta nazvanog „Noćenje u knjižničnom poliSU“ bila je antička Grčka a podrazumijevala je brojne aktivnosti među kojima i povezivanje putem Skypea s vršnjacima u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek.

15.

HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Brega priredilo je smotru tamburaša „Mikine dane“ na kojima su nastupili Tamburaški sastav HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora, KUD „Valentino-vo“ iz Zagreba, KUD „Klasje Slavonije“ iz Antunovca i Etno udruga „Vrijedne ruke“ iz Vinkovaca. Program je organiziran i u povodu 90. obljetnice od osnutka prve hrvatske udruge u selu čiju tradiciju baštini HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“.

15.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini obilježio je misom u franjevačkoj crkvi sv. Mihovila Arkandela u Subotici i prijamom u dvorištu stranke 27. obljetnicu postojanja. Proslavi je prisustvovao i Ivan Šuker, saborski zastupnik i specijalni izaslanik predsjednika Hrvatskog sabora.

15. – 21.

U okviru suradnje s Hrvatskim audio vizualnim centrom na 24. Festivalu europskog filma u Subotici hrvatska kinematografija je prikazana u okviru posebne selekcije „Hrvatska u fokusu“ ali i Glavnog i programa „Paralele i sudari“. Specijalna nagrada žirija u glavnom natjecateljskom program pripala je redatelju Igoru Bezinoviću za film „Kratki izlet“ dok je nagradu žirija kritike za najbolji film u programu „Paralele i sudari“ dobio film „Ne gledaj mi u pjat“ u režiji Hane Jušić.

15. – 22.

Film „Sve je bio dobar san“ redatelja Branka Ištvančića dobitnik je nagrade FEDEORA za najbolji hrvatski dugo-

metražni dokumentarni film u programu „Kratke Pule“ u sklopu 64. Pulskog filmskog festivala.

15. – 23.

HKPD „Matija Gubec“ i Galerija Prve kolonije naive u tehnicu slame iz Tavankuta organizirali su otvorenje XXXII. saziva Prve kolonije naive u tehnicu slame na Etno salašu „Balažević“ na kojem su uz domaćine kao gosti nastupili su i Hrvatska folklorna grupa „Poljanci“ iz sjevernog Gradišća, iz sela Vulkaproduštov u istočnoj Austriji.

16.

Godišnji koncert folklornog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta održan je na Etno salašu „Balažević“ u Donjem Tavankutu.

16.

U Vajskoj je osnovana Hrvatska kulturna udruga „Antun Sorgg“ s ciljem očuvanja tradicije, običaja i govora šokačkih Hrvata u Vojvodini. Predsjednik udruge je Mladen Šimić.

18.

U organizaciji UBH „Dužijanca“ a u okviru programa „Dužijanca 2017.“ na salašu Vlatka Vojnića Purčara na Đurđinu održano je 3. Natjecanje u pucanju bičevima. U dječjoj kategoriji pobjednik je bio David Šarčević iz Subotice, a među odraslima Nenad Bilić iz Novog Žednika.

18.

Zbirka priča *(Ne)Sklad(a)ni divani* Tomislava Žigmanova predstavljena je u Galeriji HKPD-a „Matija Gubec“ u Tavankutu. Uz autora, o knjizi su govorili novinar i urednik Davor Bašić Palković i povjesničar Vladimir Nimčević.

18. – 22.

U organizaciji HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta održan je VI. seminar bunjevačkog stvaralaštva koji je okupio 40 polaznika iz Hrvatske, Njemačke,

Mađarske i Srbije u radionicama folkloru, osnovama slamarske tehnike, tamburaškoj i sviranja tradicijskih instrumenata – gajdi i frule.

18. – 22.

4. Hrvatske svjetske igre – amatersko sportsko natjecanje na kojem sudjeluju Hrvati i njihovi potomci iz cijeloga svijeta održane su u Zagrebu pod sloganom „Jedno je srce, jedna je Hrvatska“. U njima je sudjelovala i ekipa Hrvata iz Vojvodine.

19. – 23.

KUDH „Bodrog“ iz Monoštora sudjelovalo je na 51. Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu.

20. – 23.

Na poziv udruge „Hrvati“ i Zaklade Etnomemorijalni i informacijski centar Gradišćanskih Hrvata „Kume“ iz Koljnofa, sedam članova HLU-a „CroArt“ boravilo je na likovnoj koloniji „Slikom kroz naš kraj II.“ održanoj u tom mađarskom mjestu.

22.

U sklopu Dužionice u Hrvatskom domu u Somboru priređena je književna večer na kojoj je predstavljena knjiga *Otajstvom Isusova djetinjstva do mistike – ulomci iz pisane riječi o. Gerarda Tome Stantića*. O knjizi su govorili o. Mato Miloš, OCD vicepostulator i mons. Stjepan Beretić. Predstavljanje su organizirali HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora i KD „Ivan Antunović“ iz Subotice.

23.

U crkvi Presvetog Srca Isusova u Tavankutu održana je Dužijanca koju su predvodili bandašica Martina Stantić i bandaš Dragan Žarić. Svetu misu izravno je prenosila Hrvatska televizija (HRT) na svom prvom programu.

23.

U organizaciji HKUD-a „Vladimir Nazor“ u Somboru je održana 83. po

redu „Dužionica“. Nakon svečane svete misu u crkvi Presvetog Trojstva i povorke gradom sudionika Dužionice bandašica Lidija Đuran i bandaš Mario Kirasić predali su kruh pečen od novog brašna predsjedniku Skupštine Grada Sombora.

23. – 30.

„Most na kraju svijeta“ redatelja Branka Ištvančića nagrađen je „Una-Sana“ nagradom za najbolji film na prvom Krajina film festivalu, održanom u Bihaću na teritoriju Unsko-sanske županije.

26.

Predstavnici bugarske nacionalne manjine u Srbiji posjetili su NIU „Hrvatska riječ“, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatsko nacionalno vijeće u cilju uspostavljanja suradnje ovih dviju nacionalnih zajednica.

29.

Na poziv Hrvatske manjinske samouprave iz Čavolja HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta gostovalo je u ovom mađarskom selu na proslavi 65. obljetnice osnutka „Bunjevačkog kulturnog kruga“.

29. – 30.

U organizaciji Konjičkog kluba „Bačka“ iz Subotice na subotičkom Hipodromu je održan tradicionalni konjički kasački program pod nazivom „Dužijanica 2017.“

29. 7. – 6. 8.

Hrvatska katolička udruga za zaštitu prava djece i mladeži „Stopa“ i Udruga „Naša djeca“ organizirali su Ljetnu školu jezika, kulture i duhovnosti na Prviću za učenike koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku.

30.

Misom zahvalnicom u crkvi Presvetog Trojstva proslavljena je Dužijanica u Maloj Bosni čiji su nositelji bili bandaš

Silvester Pelhe i bandašica Doris Roda. Navečer je priređen duhovni program na kojem je nastupio mješoviti katedralni zbor „Albe Vidaković“ iz Subotice kao i „Bandašicino kolo“.

31. 7. – 13. 8.

Članovi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta ljetovali su u Novom Vinodolskom i Selcu u okviru suradnje s KUD-ovima „Pojatno“ i „Kupljenovo“ kod Zaprešića, odnosno Grada Zagreba i gradskog društva Crvenog križa iz Zagreba. Tijekom njihova boravka posjetio ih je i Milan Bandić, gradonačelnik Zagreba.

Osmi broj *Godišnjaka za znanstvena istraživanja*

Osmi broj *Godišnjaka za znanstvena istraživanja* Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata izašao je iz tiska.

Prvi broj časopisa *Kulttura*

Prvi broj časopisa *Kulttura*, koji predstavlja dio istoimene multimedijalne platforme besplatno je dostupan Novosadanim.

Serijal o životu glasovita pjesnika Tina Ujevića

U produkciji Hrvatske radio televizije i Radio televizije Srbije snima se igrano-dokumentarni serijal pod nazivom „Tin – 30 godina putovanja“, kao prvi zajednički projekt dvaju javnih medijskih servisa poslije potpisivanja protokola o suradnji.

Tradicionalni izlet HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume

HKPD „Matija Gubec“ iz Rume organiziralo je tradicionalni izlet za sve članove i prijatelje te udruge na rumskom izletištu Borkovac.

Boravak djece iz Srijemske Mitrovice u Starom Slankamenu

Župa sv. Dimitrija iz Srijemske Mitrovice i ove je godine organizirala boravak dvadesetero djece tijekom ljetnog ras-

pusta u Župnoj kući i dvorištu u Starom Slankamenu.

Digitalizirani svi brojevi Žiga

Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata je digitalizirao i na vlastitim mrežnim stranicama objavio svih 111 brojeva subotičkog dvotjednika *Žig*.

Objavljena knjiga pjesama Branke Dačević *Gdje je moj dom*

U ediciji „Prepekovi pjesnici“, pokrenutoj ove godine u okviru Književnog kluba HKUPD-a „Stanislav Prepek“ iz Novog Sada, objavljena je druga knjiga, pjesnička zbirka Branke Dačević *Gdje je moj dom*.

KOLOVOZ, 2017.

1. – 17.

U interkulturalnoj razmjeni u Švicarskoj je bila treća skupina učenika hrvatskih odjela iz Subotice koji su boravili u Dječjem selu Pestalozzi u blizini grada Trogena.

3. – 9.

Sedamnaestero mladih iz župa Čerević, Beočin, Srijemska Kamenica, Petrovaradin 2, Beška, Maradić i Novi Slankamen boravili su na ljetovanju u Kaštel Kambelovcu u pratnji čerevičkog župnika vlč. Zdravka Čabrajca.

4. – 5.

U okviru suradnje HKD-a „Vladimir Nazor“ iz Stanišića i KUS-a „Sinj“ iz Sinja u galeriji „Galiotović“ u Sinju, u sklopu programa „Vlak bez voznog reda“ otvorena je izložba „Retrospektiva djela nastalih na osam likovnih kolonija Ivan Gundić Ćiso – Dalmata“ u Stanišiću. Narednog dana u galeriji „Sikirica“ u Sinju predavanje na temu „Ekonomika pčelarstva u Bačkoj“ održao je Savo Tadić, profesionalni pčelar i pročelnik pčelarske sekcije HKD-a „Vladimir Nazor“ iz Stanišića.

4. – 6.

Članovi HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina gostovali su u Istri, mjestima Rakalj i Vrsar na poziv KUD-a „Mate Balota“ iz Raklja.

6.

Dužijanica u Mirgešu proslavljena je misom zahvalnicom u Domu kulture čiji su nositelji bili mali bandaš Vedran Vojnić Hajduk i mala bandašica Marijana Kinčeš.

6.

U crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu proslavljena je Dužijanica. Bandaš je bio Damir Milodanović a bandašica Nevena Orčić. U večernjim satima je održana akademija na kojoj je predstavljena knjiga o Đurđinčaninu ocu Gerardu Tomi Stantiću *Otajstvom Isusova djetinjstva do mistike* a potom je uslijedilo Bandašicino kolo.

7.

U Svećeničkom domu u Đakovu preminuo je preč. Stjepan Klaić, svećenik Srijemske biskupije, indijski župnik u miru.

8.

O 200. obljetnici izgradnje Kapele mira u Srijemskim Karlovcima, i proslavi njezine patronne, Gospe od mira, slavljena je svečana misa zahvalnica.

10.

U okviru programa „Dužijance 2017.“ u organizaciji Katoličkog društva „Ivan Antunović“ u svečanoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici priređena je književna večer posvećena dr. Josipu Andriću o kojem su govorili Klara Dulić i Miroslav Stantić. Tijekom večeri dodijeljene su i Nagrade Društva „Ivan Antunović“ koje su primili Lucia Tošaki iz Lemeša, Franjevački samostan u Subotici i obitelj Marinka i Jasne Kujundžić iz Subotice.

10.

U crkvi Svetog Lovre u Sonti na blagdan zaštitnika crkve priređeno je predstavljanje knjige o. Ante Stantića *Otajstvom Isusova djetinjstva do mistike – Ulomci iz pisane riječi o. Gerarda Tome Stantića* o kojoj su govorili o. Mato Miloš, OCD i urednica knjige Katarina Čeliković, kao i sončanska književnica Ruža Siladev.

11.

U okviru programa „Dužijance 2017.“ na trgu u centru Subotice priređena je tamburaška večer na kojoj je nastupilo osam tamburaških sastava sa solistima. Iste večeri predstavljeni su ovogodišnji bandaš Luka Gabrić i bandašica Ana Ivanković Radaković. Održan je i izbor parova pratilaca bandaša i bandašice. Titulu prvih pratioca ponijeli su Dario Tumbas i Marija Gabrić, drugi pratioci su bili Luka Prčić i Olivera Pinter a treći Ivan Ivanković Radak i Ivana Poljaković. Uručene su i nagrade za najbolje aranžere izloga „Dužijance 2016.“. Prvu nagradu je osvojio Grgo Piučković, drugu Miroslava Pantelić i Jelica Šafer a treću Marija Matković, Suzana Matković, Slavica Prčić, Sandra Stantić, Marija Vidaković i Zora Vukov.

11.

Izložba slika od slame nastalih na XXXII. sazivu Prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu otvorena je u vestibulu Gradske kuće.

11. – 12.

U Bačkom Monoštoru održan je XIV. Bodrog fest, festival tradicije, kulture i hrane na kojem je među ostalim nastupio tamburaški sastav „Ravnica“ iz Subotica i predstavljena knjiga *Šokačka nošnja – Bački Monoštor* Dušanke Dubajić.

11. – 15.

Na XIV. međunarodnom festivalu folklor „Srijem Folk Fest“ u Srijemskoj Mitrovici među ostalima predstavili

su se HKC „Srijem – Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice i KUD „Graničar“ iz Lužana u Hrvatskoj.

12.

U katedrali bazilici sv. Terezije Avilske održana je svečana Večernja u okviru programa „Dužijance 2017.“. Svi ostali programi predviđeni za ovaj dan – polaganje vijenaca na bistu mons. Blaška Rajića, skupština risara i folklorna večer odgođeni su zbog loših vremenskih uvjeta.

13.

U okviru središnje proslave Dužijance 2017. u Subotici, u crkvi sv. Roka obavljen je blagoslov i ispraćaj bandaša Luke Gabrića i bandašice Ane Ivanković Radak koji su skupa s ostalim seoskim bandašima i bandašicama te ostalim sudionicima Dužijance sudjelovali na svečanom euharistijskom slavlju u katedrali bazilici sv. Terezije Avilske koje je predvodio biskup Bjelovarsko-križevačke biskupije mons. dr. Vjekoslav Huzjak uz suslavlje subotičkog biskupa mons. dr. Ivana Pénzeša i drugih svećenika biskupije.

Zbog loših vremenskih uvjeta izostala je svečana povorka kroz grad, a bandaš i bandašica predali su kruh od novoga žita gradonačelniku Bogdanu Labanu u katedrali-bazilici. Istoga dana poslijepodne dio Organizacijskog odbora „Dužijance“ položio je u parku ispred Gradske kuće vijenac od žita na spomenik „Risaru“ i spomen bistu Blaška Rajića. Navečer su bandaš i bandašica s predstavnicima UBH „Dužijanča“ posjetili grob Blaška Rajića a u večernjim satima na trgu u centru grada priređeno je Bandašicino kolo.

14.

Na Šidskom kulturnom ljetu u Šidu cjelovečernjim koncertom predstavili su se članovi HKD „Šid“ i njihovi gosti iz Makedonije FA „Pletenka“ iz Bitole.

14. – 15.

U HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici je u okviru nastavka ovogodišnjeg Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini prikazan dokumentarni film „Gospa od utočišta“, redatelja Srđana Segarića a sutradan na Etno salašu „Balažević“ u Tavankutu. U okviru međunarodne suradnje ovaj program organizirali su Udruga za audiovizualno stvaralaštvo „Artizana“ iz Zagreba i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata uz potporu Hrvatskog audiovizualnog centra i u suradnji s HKC-om „Bunjevačko kolo“, KD-om „Ivan Antunović“ iz Subotice, HKPD-om „Matija Gubec“ iz Tavankuta i Udrugom „Dr. Ante Starčević“ iz Tovarnika.

17. – 19.

Likovni odjel HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice je u prostorijama Centra održao XXI. međunarodnu likovnu koloniju „Bunarić 2017.“ na kojoj je uz 15 članova domaćina sudjelovalo i oko 20 gostiju – slikara iz Hrvatske, Mađarske i Srbije.

18. – 24.

U okviru ljetne turneje HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice članovi folklornog ansambla su posjetili Omiš, Gat, Rijeku, Međugorje, vrela rijeke Bune i Franjevački samostan u Blagaju.

19. – 28.

Hrvatsko nacionalno vijeće i Udruga „Naša djeca“ su i ove godine u mjestu Bruška nadomak Benkovca realizirali projekt profesionalne orijentacije za 24 učenika, budućih maturanata hrvatskih odjela osnovnih i srednjih škola.

20.

Dugometražni dokumentarni film „Sve je bio dobar san“ redatelja Branka Ištvančića prikazan je na 11. Vukovar film festivalu u okviru programa „Vukovarsko zagrijavanje“.

20. – 27.

Posredstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća u odmaralištu Crvenog križa u Novom Vinodolskom je ljetovalo 100 učenika hrvatskih odjela te polaznika predmeta hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Vojvodini.

21.

Preminuo je Siniša Božulić, član Književnog kluba HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada.

21. – 25.

U organizaciji Hrvatske čitaonice i logističku potporu Gradske knjižnice Subotica u domu DSHV-a u Subotici održan je X. Etno kamp na kojem je sudjelovalo 85 djece osnovnoškolske dobi iz Subotice s okolicom ali i Beograda, Hvara i Španjolske.

22.

NIU „Hrvatska riječ“ iz Subotice donirala je 56 naslova iz svoje naklade te dvadesetak časopisa *Klasje naših ravni* Biskupijskoj knjižnici u Subotici.

23.

Savjetnica predsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća Jasna Vojnić, predsjednik Povjerenstva za praćenje povrede manjinskih prava pri HNV-u Darko Baštovanović i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislav Žigmanov, sastali su se s gradonačelnikom Benkovca Tomislavom Bulićem kako bi razgovarali o dosadašnjoj i budućoj suradnji.

25.

Predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislav Žigmanov sudjelovao je na X. Međunarodnom znanstveno-političkom skupu o hrvatsko-srpskim odnosima održanom u Golubiću kod Obrovca u Hrvatskoj na temu „Hrvatsko-srpski odnosi u 20. stoljeću, izbjeglice i manjine suočene s izazovima identiteta i privrede“.

26.

Hrvatska čitaonica „Fisher“ iz Surčina obilježila je prvu obljetnicu od osnutka nastupom svih sekcija udruge te gostiju zbora slovačke evangeličke crkve iz Boljevaca i mješovite pjevačke klape HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina.

28. – 30.

Subotički književnik Zvonko Sarić nastupio je na XII. međunarodnom novosadskom književnom festivalu u Novom Sadu koji je organiziralo Društvo književnika Vojvodine.

29. 8. – 2. 9.

HLU „Croart“ iz Subotice organizirala je na Paliću VII. saziv Međunarodne umjetničke kolonije „Stipan Šabić 2017.“ koji je okupio 13 akademskih slikara iz Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Rumunjske, Mađarske i Srbije.

30.

Hrvatsko nacionalno vijeće i OŠ „Matko Vuković“ u Subotici posjetio je kolektiv OŠ „Rugvica“ iz istoimenoga mjesta u Hrvatskoj.

31.

U prostorijama Župnog dvora u Srijemskoj Mitrovici svečano je otvoren Centar za mlade volontere mitrovačkog Caritasa.

31.

Hrvatska kompanija „Mlinar“ otvorila je prvu franšiznu prodavaonicu, pekarnicu u Srbiji, u centru Beograda.

Novi svezak Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca

U izdanju Hrvatskoga akademskog društva iz Subotice iz tiska je izašao 13. svezak *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* koji obuhvaća dio slova K (Ko – Kr).

Oproštajni posjeti veleposlanika Markotića

Odlazećeg veleposlanika Hrvatske u Beogradu Gordana Markotića u oproštajni posjet primili su predsjednik Srbije Aleksandar Vučić, premijerka Srbije Ana Brnabić, ministar vanjskih poslova Srbije Ivica Dačić i ministrica za europske integracije Srbije Jadranka Joksimović.

RUJAN, 2017.

1.

Upisom sedam prvaka u Osnovnoj školi „22. oktobar“ u Monoštoru započela nastava na hrvatskom jeziku što je prvi puta van teritorija Grada Subotice gdje je ove školske godine prvi razred osnovne škole upisalo 30 a srednje 54 učenika.

1.

Novi veleposlanik Hrvatske u Beogradu je Gordan Bakota, dosadašnji pomoćnik hrvatskog ministra vanjskih poslova.

1.

U subotičkoj Galeriji „dr. Vinko Perčić“ povodom Dana Grada Subotice otvorena je izložba koja prikazuje selekciju radova nastalih na dvjema likovnim kolonijama koje se održavaju na teritoriju Grada Subotice – „Stipan Šabić“ i „Kruparart“.

1. – 3.

„Mladi u društvenom životu hrvatske zajednice u Srbiji – povijest, stanje i perspektive“ naziv je konferencije održane u Tavankutu, u organizaciji Udruge građana „Hrvatski Majur“ na kojoj je sudjelovalo dvadesetak sudionika, mladih iz različitih dijelova Vojvodine.

1. – 3.

U Podgrađu Petrovaradinske tvrđave održan je Festival uličnih svirača na kojem su iz Hrvatske nastupili zagre-

bačka kantautorica Irena Žilic, sastav „Če bo bo, če na na“ iz Rijeke i akustični duo „Nuit Blanche“ iz Šibenika.

1. 9. – 31. 10.

Gradska knjižnica Subotica provela je u subotičkim osnovnim školama, u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku, Nacionalni kviz za poticanje čitanja za djecu i mladež Knjižnica grada Zagreba pod nazivom „Čitanje ne dolazi u pitanje“.

2.

U domu Mjesne zajednice u Lemešu predstavljen je 13. svezak *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*.

2.

U organizaciji UG-a „Tragovi Šokaca“ u Baču je održana peta po redu manifestacija „Žensko tradicijsko češljanje i izrada ogjavlja Hrvatica u regiji“. Predavanje je održao mag. educ. art Tomislav Livaja nakon čega je uslijedila radionica. Manifestacija je završena kulturno-umjetničkim programom u Domu kulture u kojem su sudjelovali KUD „Šokadija“ iz Strizivojne, te iz Bača ŽPS „Tramošnjanke“ KUD-a „Mladost“ i ŽPS UG-a „Tragovi Šokaca“.

2.

Ansabl „Hajo“ iz Subotice nastupio je s pjesmom „Život će mi brzo proći“ na festivalu „Zlatne žice Slavonije“ koji se održava u Požegi u sklopu „Aurea festa“.

3.

HGU „Festival bunjevački pisama“ je u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici organizirala XIII. Smotru dječjih pjevača i zborova na kojoj je nastupilo 18 izvođača solista iz Subotice i okolice.

8.

Svetom misom zahvalnicom u kapeli proslavljena je 200. obljetnica izgrad-

nje Kapele mira u Srijemskim Karlovcima.

8. – 10.

HKD „Šid“ iz Šida ugostilo je dvadesetak slikara iz Hrvatske, Mađarske i Srbije na svojoj petoj likovnoj koloniji.

8. – 17.

Folklorne skupine HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora i KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora sudjelovale su na 52. Vinkovačkim jesenima. Na manifestaciji „Etno frizure svijeta“ predstavila se i Cilika Radakov iz Subotice kao predstavnica HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

9.

HKPD „Matija Gubec“ i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta predstavili su se tradicionalnim suvenirima od slame, degustacijom rakije s piska kao i prezentacijom turističkih kapaciteta na 17. Festivalu „Dani slavonske šume“ u Našicama.

9.

Pod sloganom „Punina zakona je ljubav“ u subotičkoj Dvorani sportova održan je XII. festival hrvatskih duhovnih pjesama „HosanaFest“ s 15 novih skladbi koje su izveli sudionici iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Njemačke i Srbije. Glavnu nagradu „HosanaFesta“ osvojila je Marija Perković iz Stuttgarta.

9.

Svečana sveta misa, Zaziv Duha Svetoga na početku školske godine služena je u subotičkoj katedrali svete Terezije Avilske.

9.

U novosadskom kafiću „Jana“, predstavljena je zbirka poezije Branke Dačević *Gdje je moj dom*.

10.

U organizaciji HKPD-a „Ljutovo“ iz Ljutova u mjesnom Domu kulture je odr-

žana IX. smotra hrvatskih tamburaških sastava na kojem su osim domaćina sudjelovali tamburaši iz Srbije – TS „Ruže“ iz Subotice i orkestar HKPD-a „Tomislav“ iz Golubinaca, iz Hrvatske TS „Paori“ iz Požege i Mađarske ŽTS „Dunavkinje“ iz Mohača.

10.

U Hrvatskom nacionalnom vijeću održan je sastanak s predstavnicima Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Zagreba te predstavnicima Grada Zagreba s ciljem razmjene informacija i iskustava.

12.

U prostoru Biblioteke Srpske akademije nauka i umetnosti u Beogradu održana je tribina tijekom koje je predstavljen zbornik radova sa znanstvenog skupa *Stanje i perspektive multikulturalizma u Srbiji i državama regije* koji je održan 2015. godine. U Zborniku je objavljen i rad dr. sc. Slavena Bačića iz Subotice naslovljen „Parlamentarno predstavništvo nacionalnih manjina i njihova zastupljenost u drugim tijelima državne i javne vlasti u Republici Srbiji“.

14. – 16.

Dugometražni dokumentarni film „Sve je bio dobar san“ redatelja Branka Ištvančića dobitnik je Grand Prixa za najbolji dokumentarni film na „Festivalu Novih“, festivalu dokumentarnog filma u Slavonskom Brodu.

16.

U organizaciji Hrvatske samouprave u Domu kulture u Gari (Mađarska) je održan festival „Kulturna baština nastajeva bez granica“ na kojem su nastupili HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta, HKC „Bunjevačko kolo“, UBH „Dužijanča“, HGU „Festival bunjevački pisama“ i Hrvatska čitaonica iz Subotice, KUD „Bunjevačka zlatna grana“ iz Baje, Bunjevački kulturni krug iz Čavolja, KUD „Rokoko“ iz Čikerije, KUD

„Kolo“ iz Tompe te KUD „Leptir“ i Tamburaški orkestar „Bačka“ iz Gare.

16.

Centralna manifestacija hrvatskih srijemskih udruga „Srijemci Srijemu“ održana je u Kulturnom centru u Staroj Pazovi. U programu su, uz domaćina HKPD „Tomislav“ iz Golubinaca, sudjelovali članovi srijemskih udruga kulture: HKPD „Matija Gubec“ Ruma, HKC „Srijem – Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice, HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina, HKD „Šid“ iz Šida, HKD „Ljuba“ iz Ljube, Društvo hrvatske mladeži Zemuna iz Zemuna i Zajednica Hrvata Zemuna – knjižnica i čitaonica „Ilija Okrugić“ iz Zemuna te Hrvatska čitaonica „Fischer“ iz Surčina. Kao gosti nastupili su članovi HKC-a „Bunjevačko kolo“ Subotica – ogranak u Žedniku i Hrvatske čitaonice Subotica. Manifestaciju su zajednički organizirali Hrvatsko nacionalno vijeće i HKPD „Tomislav“ iz Golubinaca uz logističku potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata te medijsko pokroviteljstvo NIU „Hrvatska riječ“.

16.

Na Gornjem Verušiću blagoslovljen je obnovljeni križ obitelji Kujundžić, poznat kao „Jordanov križ“.

16. – 17.

Likovna udruga „Bel-Art“ i Turistička zajednica Grada Belišća organizirali su u sklopu manifestacije „Belišćanska zlatna jesen“ tradicionalnu likovnu koloniju „Panon 2017.“ koja okuplja amaterske i akademske slikare iz triju država – Hrvatske, Srbije i Mađarske. Osim domaćina na koloniji su sudjelovali slikari HLU-a „Croart“ iz Subotice i „Panon-art“ iz Dušnoka.

16. – 17.

U okviru „Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini“ na Etno salašu „Balažević“ u Tavankutu, prikazana su ostvarenja nastala na filmskoj radionici „Kad se

male ruke slože“ koju su pohađala djeca i mladi iz hrvatske zajednice u Vojvodini. Drugi dan je posvećen recentnom hrvatskom nezavisnom dokumentarnom filmu a projekcije su održane u Art kinu „Lifka“ u Subotici. „Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini“ organiziraju Udruga za audiovizualno stvaralaštvo Artizana i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata uz potporu Hrvatskog audio vizualnog centra u okviru programa međunarodne suradnje.

17.

L. znanstveni kolokvij na temu „Glazbeni život srijemskih Hrvata u kontekstu prakse očuvanja i njegovanja tradicijske glazbe“ Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata održan je u vjeronaučnoj dvorani župe Uzvišenja sv. Križa, uredu HKPD-a „Jelačić“ u Petrovaradinu. Uvodničarka je bila Klara Zečević Bogojević, studentica muzikologije na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sudionica tereenskog etnološkog istraživanja srijemskih Hrvata tijekom 2017. godine, realiziranog u suradnji Odsjeka i Zavoda, pod mentorskim vodstvom prof. dr. sc. Milane Černelić.

17.

U povodu 85 godina života i 55 godina stvaralaštva, župa „Isusova Uskrnuća“ iz Subotice je slikarici Ciliki Dulić Kasibi priredila svečanost nakon mise. O ovoj prvakinji umjetnosti naive u prostoru kulture ovdašnjih Hrvata govorili su v. d. ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata Tomislav Žigmanov, predsjednik HKC-a „Bunjevačko kolo“ Lazar Cvijin i predstavnik HLU-a „CroArt“ Davor Bašić Palković te Jelena Piuković u ime župe.

18.

U povodu obilježavanja Svjetskog dana geologa, u Pokrajinskom zavodu

za zaštitu prirode otvorena je izložba fosila Fruške gore pod nazivom „Rađanje gore“, autora dr. Ivana A. Dulića.

18.

U 92. godini preminula je Marija Maja Dulić iz Subotice, dobitnica priznanja „Pajo Kujundžić“ za doprinos obrazovanju na hrvatskom jeziku koje dodjeljuje Hrvatsko nacionalno vijeće.

18. – 24.

Dokumentarni film hrvatskog redatelja vojvođanskog podrijetla Branka Ištvančića „Škverski kipar“ osvojio je prvu nagradu u kategoriji međunarodnog filma na Međunarodnom filmskom festivalu „Hét Domb“ (Sedam brda), koji je održan u mađarskom gradu Komlovu (Komlő).

22.

U povodu 15 godina od početka rada na *Leksikonu* i 10 godina od dobivanja priznanja „Pro urbe“, Hrvatsko akademsko društvo iz Subotice priredilo je predstavljajući najnovijeg, trinaestog sveska *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* u Velikoj vijećnici Gradske kuće. Svezak su predstavili prof. dr. sc. Josip Vrbošić, redoviti profesor Pravnog fakulteta u Osijeku u mirovini, Tomislav Žigmanov, v. d. ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i dr. sc. Slaven Bačić, glavni urednik *Leksikona*.

22. – 23.

U okviru proslave 250 godina katoličke crkve u Starčevu služena je sveta misa u čast sv. Mauricija, zaštitnika ove crkve a sutradan je u mjesnom Domu kulture priredeni folklorni koncert na kojem su nastupili i članovi zagrebačkog KUD-a „Horvati“. Organizatori proslave su bili Rimokatolička crkvena općina u Starčevu i Udruga banatskih Hrvata. U Galeriji „Boem“ Doma kulture otvorena je izložba fotografija „Starčevci Gornjeg kraja u narodnim nošnjama“.

22. – 24.

U Sonti je održana trodnevna turističko-zabavna manifestacija u slavu grožđa i vina „Grožđebal 2017.“ na kojem su između ostalih nastupili KPZH „Šokadija“ iz Sonte i SKUD „Jovan Lazić“ iz Belog Manastira (Hrvatska).

22. – 24.

U franjevačkoj crkvi „Uznesenja Marije“ u Baču održan je koncert duhovne glazbe u okviru manifestacije „Dani Bača – dani europske baštine“. Nastupili su udruženi zborovi – Gradski zbor „Neven“ i Mješoviti zbor „Santa Maria“ te gostujući Ženski vokalni zbor „Res miranda“ iz Novog Sada.

23.

U organizaciji KPZH-a „Šokadija“ u Sonti je održana XI. likovna kolonija „Sonta 2017.“, koja je osim domaćina okupila i slikare iz Apatina, Sombora, te Belog Manastira i Hvara.

23.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora, KUDH „Bodrog“ iz Monoštora i HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Berega sudjelovali su na Pokrajinskoj smotri folkloru koja je održana u Vrbasu.

23. – 24.

Članovi folklornog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta gostovali su na berbanskim svečanostima u slovačkom gradiću Pezinok nadomak Bratislave.

23. 9. – 1. 10.

Dokumentarni film „Sve je bio dobar san“ redatelja Branka Ištvančića uvršten je u selekciju 3. PerSo Perugia Social Film festivala koji je održan u tom talijanskom gradu.

24.

Na XVII. festivalu bunjevački pisama održanom u sportskoj dvorani Srednje tehničke škole „Ivan Sarić“ u Subotici izvedeno je 17 novih pjesama napi-

sanih na temu života bačkih Hrvata Bunjevaca, pisanih na bunjevačkoj ikavici. Nagradu stručnog žirija i publike pripala je pjesmi „Sa izvora“ za koju je tekst napisao Stipan Bašić Škaraba, glazbu i aranžman Pere Ištvančić a izveo ju je Gabrijel Lukač.

25. – 29.

Članovi HLU-a „CroArt“ iz Subotice sudjelovali su na VI. likovnim susretima „Vugrovec 2017.“ koje organiziraju mjesni KUD „Dragutin Domjanić“ i župa Vugrovec.

26.

U povodu osnutka udruge, Hrvatski kulturni centar Beograd, u beogradskom art klubu „Dorćol Platz“ održan je koncert nagrađivane hrvatske kantautorice Sare Renar.

26.

Premинуo je Davor Martinčić, dugogodišnji zaslužni član HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina.

27. – 29.

U okviru programa „Dani europske baštine“ u Subotici su zainteresirani građani mogli pogledati umjetnička djela koja su restaurirana tijekom proteklih godina u subotičkoj Franjevačkoj crkvi, kao i radove na restauraciji pravoslavne crkve Vaznesenja Gospodnjeg i Sinagoge.

29.

Na III. regionalnoj književnoj konferenciji „Book Talk“ u Novom Sadu o knjigama i onome što ih približava čitateljima na 14 održanih panela razgovaralo je više od 70 pisaca, nakladnika, kritičara i novinara iz cijele regije među kojima i desetak iz Hrvatske.

29. – 30.

HKD „Šid“ iz Šida sudjelovalo je na 12. festivalu voćnih rakija, likera i pekmeza u Tovarniku u Hrvatskoj, koji se od

ove godine zove „Tovarnički jesenski festival“.

29. 09. – 1. 10.

Na poziv Kulturnog centra Grada Klanjca iz Hrvatske sve glazbene sekcije HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina nastupile su na manifestaciji „Zahvala jeseni u Klanjcu“ u okviru europskog projekta.

29. 9. – 1. 10.

Članovi HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora predstavili su se grnčarskim, kiparskim i ručni radovima od svile na 19. manifestaciji „Jesen u Lici“ u Gospiću (Hrvatska).

30.

VII. tavankutski festival voća održan je na Etno salašu „Balažević uz revijalnu izložbu poljoprivrednih proizvoda i rukotvorina, degustaciju i akcijsku prodaju izložbenih proizvoda. U kulturno-umjetničkom programu nastupili su folklorasi mjesnog HKPD-a „Matija Gubec“ i gostiju KUU-a „Kristal Sladorana“ iz Županju.

30.

Prigodnim kulturno-umjetničkim programom kroz prikaz povijesti župe u hotelu „Termal“ u Vrdniku obilježena je 200. obljetnica postojanja iriške župe na kojoj je nastupio mješoviti zbor „Sveta Cecilija“ iz Srijemske Mitrovice.

Digitaliziran kalendar *Subotička Danica*

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata digitalizirao je i na svom portalu objavio „novi tečaj“ godišnjeg kalendara *Subotička Danica*.

Sestra Orsillo u Subotici

U višednevnom posjetu sestrama u Subotici boravila je vrhovna glavarica Družbe sestara Kćeri Milosrđa, Časna Majka s. M. Cristina Orsillo u pratnji svoje tajnice s. M. Mirjam Gadza.

Novi saziv Savjeta za Hrvate izvan Republike Hrvatske

Vlada Republike Hrvatske je donijela Odluku o osnivanju i imenovanju članova Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Kao predstavnici Hrvata iz Srbije na mandat od četiri godine imenovani su predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća Darko Sarić Lukendić, dopredsjednica HNV-a za područje Sombora Snežana Periškić i višegodišnji predsjednik HKC-a „Srijem – Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice Krunoslav Đaković.

Objavljeni dobitnici nagrade za najbolju kratku priču

Priča „Badlove“ Vlaha Ercegovića iz Dubrovnika osvojila je prvu nagradu na natječaju za najbolju kratku priču pisanu na standardnom hrvatskom jeziku „Prepekova jesen 2017.“ kojega je raspisalo HKUPD „Stanislav Prepek“ iz Novog Sada. Drugo mjesto pripalo je priči „Bomboni sa zemlje“ Branke Dačević iz Novog Sada, a treće mjesto priči „Batak“ Ruže Silađev iz Sonte.

Objavljen Zbornik sa simpozija o Tekijama

U izdanju Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu objavljen je zbornik *Gospi Tekijskoj* koji sadrži radove s Međunarodnoga znanstvenog simpozija prigodom 300. obljetnice svetišta Gospe Tekijske održanog 2016. godine u Petrovaradinu.

Glavni urednik međunarodnoga programa HRT-a u Subotici

U Subotici je boravio glavni urednik međunarodnoga programa HRT-a „Glas Hrvatske“, Ivo Kujundžić.

Povelja zahvalnosti Ante Sekuliću

Predsjednica Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović uručila je posthumno Povelju zahvalnosti dr. Anti Sekuliću, kao jednom od značajnih članova Matice hrvatske, a u povodu Matičine

175. obljetnice. Književnik, jezikoslovac i kulturni povjesničar i dopisni član HAZU-a, dr. Ante Sekulić podrijetlom je iz Tavankuta.

Obnovljena vrtićka knjižnica

Donacijom knjiga i logističkom potporom hrvatskog odjela Gradske knjižnice Subotica obnovljena je knjižnica vrtića „Marija Petković Sunčica“ iz Subotice.

HNV osigurao besplatne udžbenike

Hrvatsko nacionalno vijeće osiguralo je besplatne complete svih udžbenika, koji su prvi puta nakon 15 godina nastave na hrvatskom jeziku kompletirani, za učenike u osnovnim školama.

LISTOPAD, 2017.

1.

Sestra Mirjam Jerković održala je 1. listopada predavanje za mlade u Pastoralnom centru Augustinianum u Subotici.

2. – 6.

Nastavnici OŠ „Sveti Sava“ iz Subotice su u okviru projekta „Mobilnost za škole“, programa „Erasmus+“ bili u posjetu Waldorfskoj školi u Zagrebu.

3.

U okviru višemjesečnog obilježavanja 300. obljetnice osnutka franjevačke rezidencije u Subotici održan je središnji program na kojem je organiziran znanstveni skup u subotičkom Pastoralnom centru „Augustinianum“. O temi „300. obljetnica franjevačke rezidencije sv. Mihovila u Subotici“ govorilo je desetak predavača iz Srbije, Hrvatske i Mađarske. Program je završen velikom liturgijskom proslavom uoči blagdana svetog Franje, u Franjevačkoj crkvi u Subotici. Organizatori programa obljetnice su Franjevački samostan Subotica, Gradski muzej Subotica, Hrvatski dokumentacijsko-

istraživački centar Subotica i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

4.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora nastavilo je tradiciju održavanja „Divojačkog vašara“ po uzoru na nekađašnji. Održan je u Hrvatskom domu u Somboru.

4.

Kao predstavnik Hrvatskog nacionalnog vijeća, predsjednik Izvršnog odbora Darko Sarić Lukendić prisustvovao je sjednici Savjeta za nacionalne manjine Vlade Srbije koja je održana u palači Srbije.

4. – 5.

U Zadru na poluotoku u objektu „Arsenal“ održana je 29. smotra učeničkih zadruga Republike Hrvatske, u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje, Hrvatske udruge učeničkog zadrugarstva i Hrvatske zajednice tehničke kulture na kojoj već godinama sudjeluju i zadrugari, učenici OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

5.

U okviru studijskih ekskurzija organiziranih u povodu Svjetskog dana učitelja, oko 250 predstavnika nekoliko osnovnih i srednjih škola iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine posjetili su Tavankut.

6.

U okviru izložbe „Slikarstvo i kiparstvo jugoslavenskih autora iz zbirke Gradskog muzeja Subotica – II. dio“, u subotičkom muzeju je prikazan dokumentarni film „Neželjena baština“ hrvatske autorice Irene Škorić.

7.

U Beogradu je pod geslom „Velika mi djela učini Svesilni“ održan susret mladih svih biskupija na teritoriju Srbije na kojem je sudjelovalo više od 300 mladih vjernika.

7. KUDH „Bodrog“ iz Monoštoru organiziralo je manifestaciju pod nazivom „U susret Zavitnom danu“ u Domu kulture u Monoštoru, posvećenu očuvanju tradicije štovanja Marije Djevice. Uz domaćine, na manifestaciji su nastupili i KUD „Radinje“ iz mjesta Siče iz Hrvatske, KPZH „Šokadija“ iz Sonte i gajdašica Kristina Perić.

7. Kulturni centar „Mladost“ iz Futoga organizirao je u Novom Sadu X. festival nakita i oglavlja „Biserna grana“ na kojem su se, među ostalima, obučeni u narodnu nošnju Hrvata Bunjevaca i Šokaca predstavili članovi HKPD-a „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Berega, HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta, HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice kao i nošnje iz kolekcije Nade Sudarević iz Subotice.

7. Članovi Hrvatske likovne udruge „Cro-Art“ iz Subotice drugi su puta zajedno slikali u društvu vjernika župe sv. Marka u Žedniku.

7. Predstavom „S kim, čim i kako“ glumaca Draft teatra iz Tuzle u Lemešu je otvoren VII. međunarodni memorijal amaterskih dramskih skupina „Antun Aladžić“.

9. Na konstitutivnoj sjednici u Hrvatskom nacionalnom vijeću formiran je tim za izradu elaborata hrvatskog školskog centra. Za koordinatoricu tima postavljena je savjetnica predsjednika HNV-a za razvojne projekte Jasna Vojnić dok su preostali članovi tima za izradu elaborata Tomislav Žigmanov, Katarina Čeliković, Josip Bako, Darko Sarić Lukendić, Margareta Uršal, Dajana Šimić, Josip Stantić, vlač. Mirko Štefković, Kristijan Bartuš i Emil Lulić.

9. U uredu načelnika Sjevernobačkog okruga održan je konzultacijski sastanak međuvladinog Mješovitog odbora Republike Srbije s Republikom Hrvatskom na kojem se govorilo o svim otvorenim pitanjima koja se tiču položaja hrvatske nacionalne zajednice, posebice iz područja kulture i naobrazbe.

11. S ciljem obnove Etno salaša u Đurđinu UBH „Dužijanca“ organizirala je radnu akciju uređenja ovog salaša.

12. Pokrajinska vlada imenovala je Tomislava Žigmanova, profesora filozofije za ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata na razdoblje od četiri godine. Istodobno je donijela rješenje kojim se odbija kao neosnovana žalba dr. sc. Aleksandre Prčić na odluku Upravnog odbora ZKVH-a o nepotpunosti njene prijave na natječaj za ravnatelja Zavoda.

13. U okviru VII. međunarodnog memorijala amaterskih dramskih skupina „Antun Aladžić“ u Lemešu glumci MKUD-a „Petőfi Sándor“ iz Bezdana odigrali su predstavu na mađarskom jeziku.

13. – 14. OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta sudjelovala je na Festivalu tehničke kulture u Hrvatskoj koja je ove godine održana u Osijeku. Zahvaljujući dugogodišnjoj suradnji sa Zajednicom tehničke kulture u Osijeku četrdesetak učenika tavankutske škole u pratnji pet nastavnika posjetili su drugog dana Festival tehničke kulture.

13. – 16. Dvadesetak predstavnika hrvatske mladeži srednje i istočne Europe, radi upoznavanja i razmjene iskustava, okupilo se u Tavankutu i Petrovaradinu na prvome Forumu mladih hrvatskih

manjina, koji su organizirali Hrvatska matica iseljenika i Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji. Među sudionicima su bili mladi hrvatskih zajednica iz Mađarske, Crne Gore, Italije, Rumunjske, Austrije i Vojvodine.

14.

Na 31. susretu dječjih župnih zborova „Zlatna harfa“ održanom u crkvi sv. Stjepana pri karmelićanskom samostanu u Somboru nastupilo je 14 malih župnih zborova Subotičke biskupije. Susretu je prethodila zajednička misa.

14.

Povodom proslave 300. obljetnice katoličke crkve u Pančevu u crkvi sv. Karla Boromejskoga služena je svečana sveta misa kojoj je prisustvovao veliki broj crkvenih i svjetovnih velikodostojnika.

16.

Svetom misom u crkvi sv. Jurja u Petrovaradinu i svečanom akademijom u amfiteatru SPENS-a u Novom Sadu proslavljen je praznik hrvatske zajednice u Srbiji, Dan rođenja bana Josipa Jelačića. Proslavu su zajednički organizirali Hrvatsko nacionalno vijeće i HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina uz logističku potporu ZKVH-a.

16.

U okviru VII. međunarodnog memorijala amaterskih dramskih skupina „Antun Aladžić“ u Lemešu Gradsko kazalište iz Belog Manastira odigralo je dječju predstavu „Luckasti klaun“.

16.

U Novome Sadu održan je sastanak o početku realizacije otkupa dijela rodne kuće bana Josipa Jelačića u Petrovaradinu, koji će biti dodijeljen hrvatskoj zajednici u Vojvodini.

16.

Učenici OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina obilježili su Svjetski dan hrane organizirajući „Bazar zdrav(i)je hrane“.

17.

U Velikoj vijećnici Gradske kuće Subotički tamburaški orkestar održao je koncert pod nazivom „Tamburaški vremeplov“.

17., 18. i 20.

U okviru projekta „Dani nacije/kulture“ u OŠ „Vladimir Nazor“ u Đurđinu održani su „Dani međimurske kulture“ u okviru kojih su se kroz razne aktivnosti učenici ove škole upoznali s posebnostima ovog poznatog hrvatskog kraja.

18.

Sastanak aktiva nastavnika i profesora hrvatskog jezika održan je u Hrvatskom nacionalnom vijeću na temu obrazovni standardi u hrvatskom jeziku.

18.

Predstavljanje povijesnog romana *Horvacki Bačka 1901. – 1939.* Dražena Prčića održano je u Matici hrvatskoj u Zagrebu. O knjizi je govorio publicist i kulturni djelatnik Naco Zelić.

19.

Hrvatsko nacionalno vijeće organiziralo je za sedam prvaka koji su ove godine upisali prvi razred na hrvatskom jeziku u OŠ „22. oktobar“ u Monošturu jednodnevni izlet u Suboticu te su bili na Danima Balinta Vujkova, Tavan kutu i u ZOO vrtu na Paliću.

19. – 21.

XVI. Dani Balinta Vujkova – dani hrvatske knjige i riječi, započeli su programom za djecu nazvanom „Narodna književnost u školi“ koji je okupio oko 350 djece iz vrtića i škola iz Monoštora i Subotice s okolicom gdje se nastava odvija na hrvatskom jeziku ili uči predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Tom prigodom djeci je predstavljena i školskim knjižnicama podijeljena prva knjiga iz nove edicije „Izabrana djela Balinta Vujkova – Bajke 1“ u nakladi Hrvatske čitaonice i Za-

voda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Predstave po Vujkovljevim zapisima izveli su učenici OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina i vrtića „Marija Petković Sunčica“ iz Subotice. Istoga dana gimnazijalcima se predstavila književnica iz Osijeka Jasna Horvat s „Pametnim romanom“.

Drugoga je dana u čitaonici Gradske knjižnice započeo dvodnevni znanstveno-stručni skup koji je okupio tri-desetak predavača iz Srbije, Hrvatske, Mađarske i Austrije.

U okviru multimedijalne večeri u Velikoj vijećnici Gradske kuće dodijeljena je nagrada za životno djelo na području književnosti „Balint Vujkov – Dida“ književniku Lajči Perušiću. Iste večeri nagradu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata „Emerik Pavić“ za najbolju knjigu u 2016. primio je Kalman Kuntić za knjigu *Pravni fakultet u Subotici: 1920. – 1941.* dok je trijenalna nagrada „Antun Gustav Matoš“ za najbolju knjigu poezije 2014. – 2016. pripala knjizi *Prah obiteljske srebrnine* Milovana Mikovića. U programu je nastupio poznati vokalni ansambl „Brevi“ iz Osijeka.

U pratećem programu XVI. Dana Balinta Vujkova položeni su vijenci na bistu Balinta Vujkova te je priređena izložba knjiške produkcije Hrvata u Srbiji između dvaju Dana Balinta Vujkova. Dani Balinta Vujkova održani su u organizaciji Hrvatske čitaonice u suorganizaciji s Gradskom knjižnicom Subotica i logističku potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

19. – 21.

Učenici Pomorske škole u Zadru i Medicinske škole iz Šibenika i Pakraca posjetili su učenice Medicinske škole „Draginja Nikšić“ iz Srijemske Mitrovice u okviru prekograničnog projekta „Prva pomoć – prava pomoć“.

20. – 21.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora organiziralo je u Hrvatskom domu

VIII. Međunarodnu smotru amaterskih dramskih društava. Osim domaćina koji su se predstavili komedijom „Općinski načelnik“ Franje Babića u režiji Ljiljane Tomić-Markovinović, glumci Gradskog kazališta mladih „Vitez“ iz istoimenog mjesta u Bosni i Hercegovini izveli su predstavu „Šmizle“ Mirosljuba Nedovića u režiji Bruna Grebnera dok je AK „Pučka scena“ Hrvatske čitaonice iz Hercegovca u Hrvatskoj odigrala komediju „Do posljednje kapi krvi“ Nine Horvat u režiji Natalije Lacin.

21.

HKUPD „Stanislav Prepek“ iz Novog Sada organiziralo je manifestaciju „Prepekova jesen 2017.“ u Kulturnom centru Novog Sada na kojoj je predstavljena zbirka kratkih priča *Prepekova jesen 2017.* pristiglih na istoimeni natječaj. Tom prilikom uručena je nagrada Vlahu Ercegoviću iz Dubrovnika za priču „Badlove“ koju je žiri proglasio najboljom na natječaju. Osim ženske pjevačke skupine domaćina u kulturno-umjetničkom programu nastupila je operna diva iz Trogira Antonija Mirat.

21.

Susret Udruženja PTT umirovljenika Subotice i Udruge umirovljenika pošte iz Osijeka upriličen je u prostorijama Pošte 1 u Subotici.

21.

U spomen na nekadašnje berbe vinograda u Rumi članovi mjesnog HKPD-a „Matija Gubec“ svake godine u svojim prostorijama organiziraju igranku, tradicionalnu manifestaciju „Grođzebal“ na kojoj na simbolički način obru grožđe okićeno u dvorištu udruge kako se ne bi zaboravili običaji.

21. – 22.

Profesori OŠ „Matija Gubec“ iz Tavan-kuta vođeni ravnateljicom Stanislavom Stantić Prčić boravili su u Bosni

i Hercegovini kao gosti OŠ „Ivana fra Frane Jukića“ u Usori na svečanoj akademiji priređenoj u čast obilježavanja dvaju velikih jubileja – 70 godina škole i 180 godina školstva u Usori.

22. – 25.

Savjetnica predsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća Jasna Vojnić i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislav Žigmanov sudjelovali su u radu stručnog skupa Hrvatske udruge ravnatelja osnovnih škola u Hrvatskoj koji je održan u Bolu na Braču, gdje su upoznali oko 600 ravnatelja sa stanjem u obrazovanju na hrvatskom u Vojvodini te sastali s hrvatskom ministricom obrazovanja.

23.

Na štandu dvaju resornih pokrajinskih tajništava u okviru 62. međunarodnog sajma knjiga u Beogradu, susreli su se predstavnici mađarskog, slovačkog, rusinskog i hrvatskog zavoda za kulturu manjinskih zajednica u Vojvodini i predstavili svoje izdavaštvo.

24.

Veleposlanik Republike Hrvatske u Republici Srbiji Gordan Bakota uručio je vjerodajnice predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović predsjedniku Republike Srbije Aleksandru Vučiću.

25.

Hrvatsko nacionalno vijeće posjetila je savjetnica Organizacije za europsku sigurnost i suradnju misije u Srbiji Milica Rodić. Tema sastanka bio je prednacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim savjetima nacionalnih manjina koji bi uskoro trebao biti usvojen.

26.

U okviru 5. međunarodnog festivala filma horora i fantazije „Hrizantema“ u holu Art kina „Lifka“ u Subotici otvorena je izložba digitalnih fotografija

Nikole Tumbasa pod nazivom „Town by Night“.

26.

Umjetnik Spartak Dulić, ravnatelj Galerije „Dr. Vinko Perčić“ dobio je Pohvalu na ovogodišnjem 4. bijenalu slikarstva u Zagrebu.

26. – 28.

Književnica i jezikoslovka iz Petrovaradina Jasna Melvinger dobitnica je nagrade za životno djelo na 23. književno-znanstvenoj manifestaciji „Dani Josipa i Ivana Kozaca“ u Vinkovcima dok je jedna od dobitnica Povelje uspješnost bila i Julijana Adamović, književnica podrijetlom iz Bača.

26. – 29.

U okviru nastavka suradnje Politehničku školu u Subotici su posjetili učenici i nastavnici Obrtničke i tehničke škole iz Dubrovnika i Mješovite industrijsko-obrtničke škole iz Karlovca.

27.

Na 62. Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu predstavljena je knjiga *Dnevnik jedne cure i jednog dečka* autorice Vesne Huske u nakladi NIU „Hrvatska riječ“ i troknjižje „Izabrana djela Miroslava S. Mađera“ nakladnika Društva hrvatskih književnika, Ogranak Slavonsko-baranjsko-srijemski i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

27.

U Hrvatskom domu u Somboru priređeno je predstavljanje 13. sveska *Lesikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* na kojem su sudjelovali urednik dr. sc. Slaven Bačić i suradnici, akademik prof. dr. Ivan Gutman i novinarka Zlata Vasiljević.

27.

Svakog posljednjeg petka u mjesecu, u prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća, od 11 do 13 sati se organiziraju

Otvorena vrata HNV-a za sve građane koji žele dobiti bilo kakve informacije iz područja rada ove institucije.

28.

Hrvatska čitaonica „Fischer“ iz Surčina organizirala je predstavljanje knjige *Surčin kroz povijest* Marka Kljajića koja je održana u dvorani Čitaonice u Surčinu. Uz autora o knjizi su govorili Tomislav Žigmanov i Nebojša Đokić.

28.

Svečanim koncertom u Kazalištu „Dobrica Milutinović“ pod nazivom „Divan je kićeni Srijem“ HKC „Srijem – Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice obilježio je 20 godina od obnove rada na kojem su se osim domaćina predstavili i gosti iz Hrvatske: KUD „Graničari“ iz Gunje i KUD „Šumari“ iz Vinkovaca.

28.

Na manifestaciji „Obnavljamo baštinu – revija rekonstruiranih i restauriranih narodnih nošnji“ u Trnjanima (Hrvatska) koju organizira KUD „Lovor“ iz Trnjana u suradnji s Posudionicom i radionicom narodnih nošnji iz Zagreba predstavljene su i kraljice iz Subotice koje su bile obučene u šling i krune, djelo Ane Horvacki, Ružice Dulić i Nade Sudarević. U kulturno-umjetničkom programu nastupile su među ostalim i Ženska pjevačka skupina „Kraljice Bodroga“ iz Monoštora.

28. 10. – 4. 11.

Hrvatska glumica Ana Begić, dobitnica je nagrade za najbolju glumicu „Zorinov brk“ koja se dodjeljuje na festivalu „Dani Zorana Radmilovića“ u Zaječaru. Nagradu je ostvarila ulogom u predstavi Kazališta „Moruzgva“ iz Zagreba pod naslovom „Gola u kavezu“.

29.

U Pastoralnom centru „Augustinianum“ u Subotici je održano predstavljanje knjige *40 dana za život* koja je

nedavno prevedena na hrvatski jezik. Knjigu je predstavila koordinatrica inicijative za Slavoniju, Lidija Dugan.

29.

Komedijom „Ča Grgine huncutarije“ HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice zatvoren je VII. međunarodni memorijal amaterskih dramskih skupina „Antun Aladžić“ u Lemešu.

30.

Likovni odjel HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice priredio je otvorenje izložbe slika nastalih na XX. sazivu Međunarodne likovne kolonije „Bunarić 2016“ u galeriji Otvorenog sveučilišta.

30.

U 89. godini života u Subotici je preminula poznata subotička amaterska slikarica Ruža Tumbas.

31.

U organizaciji župe Marija Majka Crkve iz Subotice večer uoči obilježavanja blagdana Svih Svetih u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ održan je peti Hollywin (Noć svetaca) u Subotici. Nakon prigodnog promišljanja o pobjedi svetosti, o kojem je govorio vlč. Dragan Muharem, prikazana je predstava o životu svetog Filipa Nerija po tekstu vlč. Marinka Stantića u režiji Nevene Mlinko.

31.

U organizaciji učenika OŠ „Ivan Goran Kovačić“ iz Sonte, polaznika izbornog predmeta hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture i njihovih nastavnica, u Domu kulture u Sonti održana je manifestacija „Dani kruha“.

Novi svezak *Klasja naših ravni*

Objavljen je novi svezak časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasja naših ravni* (broj 5-8 za 2017. godinu) koji izlazi u nakladi ogranka Matice hrvatske u Subotici.

Nepoznate osobe skrnavile kipove i križeve

U Subotici se dogodilo nekoliko nemilih događaja. Nepoznate osobe oskrnavile su kip subotičkog književnika Ambrozija Boze Šarčevića s postolja u parku Ferenc Reichla i razrušile Perušičev križ na cesti ka Bunariću dok su radnici JKP „Čistoća i zelenilo“ oštetili ploču ispred spomenika „Risaru“ u centru Subotice.

UG „Urbani Šokci“ darovali knjižnicu i muzej

UG „Urbani Šokci“ iz Sombora i braćni par Marija i Martin Šeremešić darovali su Gradskoj knjižnici „Karlo Bijelicki“ u Somboru knjige, a Gradskom muzeju stare alate za izradu klompi.

O kulturi bunjevačkih Hrvata

Prvi listopadski susret Čitaonice/slusaonice u Knjižnici Novi Zagreb bio je posvećen temi „Kultura bunjevačkih Hrvata u Bačkoj“ o kojoj su govorili Lajčo Perušić, Krešimir Jević i Damir Kremenčić.

Stručni skup na Pagu

Margareta Uršal, članica Odbora za obrazovanje Hrvatskog nacionalnog vijeća i Verica Farkaš, učiteljica OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina sudjelovale su na stručnom skupu, kojeg je organiziralo Sveučilište u Zadru i Hrvatska državna samouprava Republike Mađarske u Vlačićima na Pagu.

Dar školi

Gašpar Matarić, sportaš i kapetan veslačke momčadi HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora nazvani „Salašari somborski“ uručio je djeci Škole za osnovno i srednje obrazovanje s domom „Vuk Karadžić“ komplet za karaoke i prijenosno računalo koje je osigurao tijekom vlastite humanitarne akcije „Kilometri za djecu“.

Nova knjiga *Pjesme koje treba spaliti* Branimira Mirolava Tomlekina

Kao treća u ediciji „Preprekovi pjesnici“, pokrenutoj ove godine u okviru

Književnog kluba HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada, iz tiska je izašla zbirka pjesama Branimira Mirolava Tomlekina *Pjesme koje treba spaliti*.

Donacija knjiga Ivana Prčića Gospodara

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta primilo je donaciju veće količine knjiga *Zrnca biserja i sedefa iverja* koju je 1988. godine objavio Ivan Prčić Gospodar od njegove daljnje rođake Mirjane Bošnjak. Dio ovih knjiga tavan-kutska udruga je prosljedila ogranku subotičke Gradske knjižnice u Tavankutu te Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata.

HKUPD „Stanislav Preprek“ na Sajmu knjiga u Beogradu

Članovi Književnog kluba HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada predstavili su svoje knjige na 62. međunarodnom beogradskom sajmu knjiga.

Digitalizirane knjige Balinta Vujkova

Povodom XVI. Dana Balinta Vujkova digitalizirano je desetak knjiga Balinta Vujkova koje su objavljene na portalu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

STUDENI, 2017.

3.

U organizaciji Hrvatske čitaonice iz Subotice u Gradskoj knjižnici je održana XV. Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku na kojoj je nastupilo 90-ak najboljih recitatora iz cijele Vojvodine.

3.

U okviru četvrte „Noći hrvatskog filma i novih medija“, koja se osim u Subotici održava i u desetak mjesta u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Rumunjskoj, u

subotičkom Art kinu „Lifka“ prikazano je desetak filmova. Program se održava u organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Umjetničke organizacije „Noć hrvatskog filma i novih medija“ iz Zagreba, u suradnji s Art kinom „Lifka“.

3.

U organizaciji HKC-a „Beograd“ u Knjižnici „Milutin Bojić“ u Beogradu gostovao je hrvatski i bosanskohercegovački pisac Željko Ivanković.

3.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata organizirao je u svojim prostorijama seminar na temu „Društvene mreže i socijalni aktivizam – izazovi za kulturu Hrvata u Vojvodini“ koji je vodio Igor Čeliković, stručnjak za komunikacije u Europskoj komisiji u Bruxellesu.

4.

Svečana akademija u spomen na sve župnike koji su prošli kroz Vajsku i Bođane održana je u župnoj crkvi sv. Jurja u Vajskoj.

4.

Folklorišti HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice sudjelovali su na VI. Susretu folklornih ansambala „U jesen si Baranjo lipa“ u Belom Manastiru koji su organizirali Centar za kulturu Grada Belog Manstira i ogranak Matice hrvatske u Belom Manastiru.

4.

Manifestacija „Srpsko-hrvatski memento“ koja okuplja pripadnike hrvatske zajednice u Srbiji i srpske zajednice u Hrvatskoj, održana je u dvorani Općine „Stari grad“ u Beogradu u organizaciji ZHB „Tin Ujević“ iz Beograda i splitske podružnice SKD „Prosvjeta“. Osim suorganizatora iz Splita u programu su sudjelovale i članice Ženske etno-pjevačke grupe „Izvor Cetine“, pjevačka skupina KUD-a „Petrova

gora“ s Korduna i klapa HKD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina.

5.

Župa Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu bila je organizator VI. ekumenskog susreta zborova crkvenog pjevanja na kojem je nastupilo pet zborova iz Srbije i Hrvatske.

6.

U sklopu priprema za drugi Sajam nacionalnih manjina pod nazivom „Složni mozaik Srbije“, direktorica Ureda za ljudska i manjinska prava Vlade Srbije Suzana Paunović sastala se u Hrvatskom nacionalnom vijeću s predsjednikom Slavenom Bačićem. Tema razgovora bila su i ostala pitanja od značaja za položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji.

6.

U kategoriji sedam tamburaških orkestarâ iz Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Subotički tamburaški orkestar je na 3. Međunarodnom festivalu tamburaških orkestarâ u Rumi osvojio Grand prix festivala.

6.

Sjednici Odbora Narodne skupštine Srbije za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost spolova, održanoj u Subotici, na kojoj su razmatrana pitanja migracija, azila i osnovnih ljudskih prava, prisustvovao je i Tomislav Žigmanov, član ovog skupštinskog odbora.

6.

Predsjednik Pokrajinske vlade Igor Mirović primio je izaslanstvo Istarske županije, koju su predvodili župan Valter Flego i predsjednik Skupštine Istarske županije Valter Drandić te dogovorili održavanje manifestacije „Dani Vojvodine u Istri“ u svibnju sljedeće godine.

7.

Novoimenovani veleposlanik Hrvatske u Srbiji Gordana Bakota sastao se

u Beogradu s Ivicom Dačićem, šefom srpske diplomacije.

8.

U Općinskoj narodnoj knjižnici u Drenovcima (Vukovarsko-srijemska županija), u okviru programa „Izradio leksikon“, predstavljeno je više leksi-kografskih projekata, među kojima i projekt *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* kojega realizira Hrvatsko akademsko društvo iz Subotice.

Na predavljanju su govorili predsjednik HAD-a Mato Groznica i izvršni urednik *Leksikona* Tomislav Žigmanov.

10.

Na Etno salašu „Balažević“ premijerno je izveden novi spot tamburaškog ansambla „Biseri“ iz Subotice za pjesmu „Uspomena“, koja je prvi puta izvedena na XVI. festivalu bunjevački pisama, na kojem je osvojila drugu nagradu stručnog žirija.

10.

Bernadica Ivanković, informatorica Gradske knjižnice Subotica i Marina Piuković, odgojiteljica vrtića „Marija Petković Sunčica“ iz Subotice sudjelovale su na stručnom skupu s međunarodnim sudjelovanjem „Predškolci i knjižnica“ koji je Gradska knjižnica Beli Manastir organizirala u Kneževim Vinogradima. Naslov rada bio je „Od vrtića do Knjižnice“.

10.

U prostorijama Društva vojvođanskih i podunavskih Hrvata u Zagrebu održano je predavljanje knjige *Otajstvom Isusova djetinjstva do mistike – pisane riječi o. Gerarda Tome Stantića* na kojem je govorio o. Mato Miloš.

10.

U okviru Dana hrvatske kulture UG „Urbani Šokci“ iz Sombora obilježena je 100. obljetnica rođenja Monoštorca Ivana Keravina, o. Ivana od Gospe Kar-

mele svetom misom u crkvi sv. Petra i Pavla u Monoštoru.

10. – 12.

Članovi Udruge gospodarstvenika „Posušje“ iz Bosne i Hercegovine boravili su u poslovno-turističkom posjetu Gradu Subotici. Tom prilikom obišli su subotičku katedralu i franjevačku crkvu a susreli su se i s predstavnicima subotičkog HKC-a „Bunjevačko kolo“ i UBH „Dužijanca“ te HKPD-om „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

11.

Članovi KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštoru su u okviru manifestacije „Divanim šokački“ kroz riječ, pjesmu i običaje dočarali kako se nekad slavio Petrov. Kao gosti nastupili su i pučki pjesnici iz Vojvodine i Hrvatske koji pišu na šokačkoj ikavici.

11.

U organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća, skupina učenika, koji nastavu pohađaju na hrvatskome, subotičke gimnazije „Svetozar Marković“ s profesorima i članicom Odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća zaduženom za obrazovanje Margaretom Uršal posjetili su Interliber – Zagrebački sajam knjiga.

13. – 15.

Kao pobjednici Nacionalnog kviza za poticanje čitanja, Lucija Vukov iz Subotice i Josipa Horvacki iz Đurđina, boravili su na završnoj priredbi i izvlačenju nagrada Kviza „Čitanje ne dolazi u pitanje“ koji su organizirale Knjižnice grada Zagreba, a u Subotici ga provela Gradska knjižnica Subotica.

14. – 21.

Dokumentarni film „Sve je bio dobar san“ redatelja Branka Ištvančića uvršten je u selekciju 14. filmskog festivala Ljudskih prava u Barceloni.

15.

Kao predstavnike hrvatske nacionalne manjine u Srbiji hrvatski premijer Andrej Plenković je u Zagrebu primio predsjednika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i zastupnika u Narodnoj skupštini Republike Srbije Tomislava Žigmanova te predsjednika Hrvatskoga nacionalnog vijeća dr. Slavena Bačića. Sastanku je nazočila i potpredsjednica Vlade i ministrica vanjskih i europskih poslova Marija Pejčinović Burić. Teme razgovora su bile položaj i status Hrvata u Srbiji i projekti koje provode uz potporu Hrvatske.

16.

KD „Ivan Antunović“ je u Pastoralnom centru „Augustinianum“ predstavilo knjigu o Sluzi Božjem o. Gerardu Tomi Stantiću *Otajstvom Isusova djetinjstva do mistike* koju su objavili u sunakladi s „Karmelskim izdanjem“ iz Zagreba.

16.

Novoimenovani veleposlanik Republike Hrvatske u Republici Srbiji Gordana Bakota posjetio je i razgovarao s predsjednikom Pokrajinske vlade Igorom Mirovićem, predsjednikom Skupštine Vojvodine Istvánom Pásztorom kao i gradonačelnicom Sombora Dušankom Goluboviću o pitanjima hrvatske nacionalne manjine.

16. – 17.

Bernadica Ivanković, informatorica Gradske knjižnice Subotica sudjelovala je na Subregionalnoj radionici u Zagrebu koju tradicionalno svake godine skupa organiziraju Goethe instituti Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine.

16. – 17.

U Srijemskim Karlovcima je održana Prva europska konferencija o manjinskim medijima.

17.

U okviru Dana hrvatske kulture u Somboru, UG „Urbani Šokci“ organizirali su

na dječjem odjelu Gradske knjižnice „Karlo Bijelicki“ Međunarodni okrugli stol pod nazivom „O Šokcima je rič“ kao i prigodan kulturno-umjetnički program u velikoj dvorani Gradske kuće na kojem su nastupile ženska klapa „Certissa“ iz Đakova, muška pjevačka skupina „Bodroški bečari“ iz Monoštora, Martina Čeliković iz Subotice i pučki pjesnici.

18.

U organizaciji KPZH-a „Šokadija“ iz Sonthe u mjesnoj dvorani Doma kulture održana je XVI. po redu manifestacija „Šokačko veče 2017.“. Osim domaćina na manifestaciji su nastupili i gosti, KUD „Sloga“ iz Satnice Đakovačke, folkloriši i MPS „Bodroški bečari“ KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora, te folkloriši OKUD-a „Ivo Lola Ribar“ i TS „Tandora“ KUD-a „Mažoret“ iz Sonthe. Pjesma „Bez sićanja“ Stanke Čoban proglašena je pobjedničkom pjesmom na natječaju „Za lipu rič“.

18.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora je u Hrvatskom domu organiziralo Festival amaterskog folklora na kojem su osim domaćina nastupili HKD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Berega, MKUD „Petófi Sándor“ iz Telečke te somborske udruge HUN „Gerhard“ i GKUD „Ravangrad“.

19.

U dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici članovi dramskog odjela izveli su predstavu „Ča Grgina huncutarija“ u režiji Marjana Kiša.

19.

Svetom misom i koncertom u subotičkoj župi „Marija Majka Crkve“ proslavljena je prva godišnjica postojanja VIS-a „Noa“.

19.

Folklorni ogranak HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Žednika održao je u mjesnom

Domu kulture „VIII. Žedničko veče folklora“ na kojem su osim domaćina nastupili SKC „Stevan Sremac“ iz Sente, KUD „Bajmočki folklorci“ iz Bajmaka te iz Subotice HGU „Festival bunjevački pisama“ i HKC „Bunjevačko kolo“.

20. – 24.

U okviru najznačajnije kulturno-umjetničke manifestacije hrvatskog vrtića, osnovne škole, gimnazije i đlačkog doma u Budimpešti (HOŠIG) „Tjedan hrvatske kulture“ predstavljena su četiri kompleta ženske bunjevačke narodne nošnje koju je za potrebe HOŠIG-a izradila Subotičanka Nada Sudarević. Na manifestaciji je prisustvovala i Senka Horvat iz Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

21.

Knjiga *Vrijeme u pokretu* Lajče Perušića predstavljena je u velikoj dvorani Matice hrvatske u Zagrebu. Knjigu je predstavila prof. dr. sc. Sanja Vulić iz Zagreba.

22.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata organizirao je predstavljanje knjige povjesničara Kalmana Kuntića *Pravni fakultet 1920. – 1941.* u Gradskoj knjižnici Subotica. Uz autora o knjizi su govorili recenzent i ravnatelj Povijesnog arhiva Stevan Mačković i ravnatelj Gradske knjižnice Subotica Dragan Rokvić. Knjiga je tiskana u nakladi Hrvatskog akademskog društva 2016. godine i dobitnica je nagrade „Emerik Pavić“ za najbolju knjigu u 2016. godini Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

24.

Osnovci i srednjoškolci, pobjednici XVI. Pokrajinske smotre recitatora koju organizira Hrvatska čitaonica iz Subotice boravili su u Osijeku na nagradnom izletu.

24.

U organizaciji HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora i Hrvatske čitaonice Subotica u Hrvatskom domu u Somboru predstavljena je zbirka pjesama *Riječi za nebo – Lira naiva 2017.*

24.

„Tradicijska kultura u hrvatskim manjinskim zajednicama – prošlost, sadašnjost, budućnost“, tema je 23. stručnoga skupa Hrvatske matice iseljenika koji je održan u Zagrebu. Iz Vojvodine nastupili su Anita Điponov Marjanović koja je predstavila rad Sonje Periškić iz Monoštora, te dr. sc. Jasminka Dulić iz Subotice i Mata Matarić iz Sombora.

24.

U okviru suradnje započete u kolovozu ove godine učenici hrvatskih odjela OŠ „Matko Vuković“ iz Subotice su se posredstvom suvremenih medija – skypea družili s učenicima OŠ „Rugvića“ iz istoimenog mjesta u Hrvatskoj.

24. – 25.

Suradnja hrvatske i srpske manjine u dvjema susjednim državama očitovala se gostovanjem glumaca HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice u Sisku, na manifestaciji „Teatar u gostima“, koju organizira SKD „Prosvjeta“, Pododbor Sisak. Tom prigodom izveli su predstavu „Ča Grgina Huncutarija“ koju su narednog dana izveli u Osijeku, kao gosti „Šokačke grane“.

25.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata je u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem organizirao u Stanišiću redoviti radni susret s predstavnicima hrvatskih kulturnih udruga na kojem je razmatran kalendar stalnih manifestacija u 2018. godini. Radnom sastanku je među ostalima prisustvovala i državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas sa savjetnikom Milanom

Bošnjakom, zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika Ivan Tepeš i rukovoditeljica Odjela za kulturu HMI Snježana Jurišić te veleposlanik Republike u Hrvatske u Beogradu Gordana Bakota i generalni konzul Republike Hrvatske u Subotici Velimir Pleša.

25.

Manifestacija „Ikavica – govor hercegovačkih, dalmatinskih, ličkih, bosanskih, šokačkih i bunjevačkih Hrvata“ održana je u dvorani „Ady Endre“ u Stanišiću u organizaciji mjesnog HKD-a „Vladimir Nazor“. U bogatom programu predstavili su se gosti iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Srbije. Na manifestaciji su proglašene i pročitane „tri najljepše pisme“ na ikavici koje su pristigle na natječaj. Prvu nagradu osvojila je Mariška Pravdić iz Lemeša za pjesmu „Bila jednom“. Istoga dana, održan je i IX. saziv likovne kolonije „Ivan Gundić Čiso-Dalmata“ na kojem je sudjelovalo 12 akademskih i amaterskih likovnih umjetnika iz Stanišića, Subotice, Sombora, Beograda, Sinja, Vukovara i Vinkovaca.

25. 11. – 3. 12.

U Subotici je održan 9. Međunarodni festival suvremenog kazališta „Desire Central Station 2017.“ na kojem je publika imala prigode vidjeti i tri predstave iz Hrvatske – zagrebačkog „Montažstroja“, Teatra „VeRRdi“ iz Zadra i Kazališta „Hotel Bulić“ iz Zagreba ali i predstavu hrvatskog redatelja Olivera Frlića u produkciji Nacionalnog kazališta u Mannheimu.

26.

HKD „Vladimir Nazor“ iz Stanišića obilježilo je 72. obljetnicu od kolonizacije Hrvata iz Dalmacije u Vojvodinu predavanjem predsjednika udruge Ivana Karana koje je održano u mjesnom domu MKUD-a „Ady Endre“.

29.

Godišnji koncert HGU „Festival bunjevački pisama održan je u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

Nova knjiga Stevana Mačkovića

Subotica i likvidirani civili nakon oslobođenja grada (1944. – 1945.) naziv je nove knjige povjesničara i ravnatelja Povijesnog arhiva u Subotici Stevana Mačkovića koja je objavljena na mađarskom jeziku kao prva u ediciji „Minnerva Füzetek“.

Osnovano Vijeće novina

NIU „Hrvatska riječ“

Konstituiran je novi saziv Vijeća novina NIU „Hrvatska riječ“ iz Subotice u sastavu: izvanredni profesor na Akademiji umjetnosti u Novom Sadu Darko Vuković (predsjednik), novinar Radiotelevizije Vojvodine Dražen Štimac, stručna suradnica u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata Katarina Čeliković te pravnik i urednik Branimir Kuntić i novinar-urednik Davor Bašić Palković iz reda uoposlenika ustanove.

Nova knjiga Katarine Korponaić

Tajanstvena Subotica

U izdanju Povijesnog arhiva iz Subotice subotička novinarka Katarina Korponaić objavila je knjigu *Tajanstvena Subotica*.

AUTORI U OVOM BROJU

Ivan Andrašić
Josip Andrić
Darko Baštovanović
Katarina Čeliković
Josipa Dević
Katarina Dinješ Gros
Klara Dulić
Josip Dumendžić – Meštar
Ana Gaković
Zlatko Gorjanac
Bernadica Ivanković
Mirko Kopunović
Dalibor Mergel
Milovan Miković
Matija Molcer
Vladimir Nimčević
+ Zvonimir Pelajić
Lajčo Perušić
Petar Pifat
Zlatko Romić
Blaženka Rudić
Zvonko Sarić
+ Vojislav Sekelj
Zoltan Sič
Željko Šeremešić
Tamara Štricki Seg
Mirko Šutalo
Vojislav Temunović
Margareta Uršal
Neven Ušumović
Ljubica Vuković Dulić
Željka Zelić
Tomislav Žigmanov

Časopis za književnost i umjetnost

NOVA RIJEČ

br. 1, proljeće – ljeto 2013.

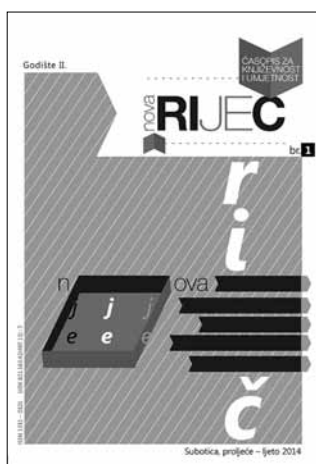
Prvi broj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ*, u nakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, uz logističku potporu NIU „Hrvatska riječ“, pojavio se krajem lipnja 2013. godine. Predviđeno je da časopis izlazi dva puta godišnje (proljeće-ljeto i jesen-zima) u 500 primjeraka, a nastojat će se držati visokih uredničkih standarda i kada je u pitanju prezentacija književnih sadržaja i kada je riječ o tematiziranju književnih i umjetničkih fenomena. Glavni i odgovorni urednik *Nove riječi* je Tomislav Žigmanov, a zamjenik glavnog i odgovornog urednika je Vladan Čutura. Savjet časopisa čine književnici i znanstvenici iz Vojvodine,

Hrvatske i Mađarske (Neven Ušumović – Umag, Mirko Sebić – Novi Sad, Stjepan Blažetin – Pečuh, Helena Sablić Tomić – Osijek, Petar Vuković – Zagreb, Darko Vuković – Novi Sad i Vojislav Sekelj – Subotica). Uredništvo, u koji je uključen značajan broj mladih ljudi, čine Katarina Čeliković, Bernadica Ivanković, Mirko Kopunović, Nela Tonković, Ljubica Vuković Dulić i Željka Zelić. Časopis grafički oblikuje Darko Vuković iz Novog Sada, dok pripremu teksta i prijelom radi Thomas Šuić. U prvom broju *Nove riječi* objavljen je tematski blok „Suвремена hrvatska kratka priča“, čiji uvodni dio potpisuje Neven Ušumović. Slijede cjeline „Novo žensko pismo Hrvata u Vojvodini – pjesništvo“, „Esejistička obzora“, „Leksikografska obrada hrvatske književnosti u Vojvodini – primjeri iz prakse“, „Kritička čitanja interpretacija nasljeđa“, „Hrvatsko-srpski odnosi – pogled izvana“ te „Čitanja književne produkcije“, cjelina u kojoj se donose prikazi i recenzije 10-ak knjiga iz aktualne hrvatske književnosti u Vojvodini. Autori tih tekstova u prvom broju *Nove riječi* su kako iskusni književnici i kritičari, tako i mlade nade hrvatske vojvođanske književnosti. Časopis, obima 176 stranica, završava „Književno-umjetničkim dokumentarijem (siječanj – svibanj 2013.)“ koji je zabilježila Bernadica Ivanković. (Cijena: 300,00 dinara)

br. 2, jesen – zima 2013.

Drugi broj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ*, za razdoblje jesen – zima 2013., sadrži aktualan tematski blok „Život u sjenama zidova Europe“ u kojem su tekstovi Alpára Losoncza „Europske antinomije“ i Tomislava Žigmanova „Europa i Drugo – pokušaj etičkoga temeljenja“. Slijedi blok „Pjesnički glasovi na šokačkoj ikavici u Bačkoj“ u kojem su zastupljeni pjesnici Josip Dumendžić – Meštar, Marica Mikrut, Željko Šeremešić, Zlatko Gorjanac i Anita Đipanov. Književnik Mirko Kovač i njegov fizički odlazak sa životne i književne scene tema je cjeline „Hrvatsko-srpski književni sraz“ u kojoj pišu Žarko Paić i Filip David. Tekst „Refrakcije i transformacije rodnih identiteta u Krležinoj trilogiji o Glembayevima“ potpisuje Vladan Čutura u cjelini „Studije iz hrvatske književnosti“. „Hrvatski časopisi u Mađarskoj od 1989. do 2009.“ djelo mladog Silvestra Balić iz Pečuha, te „Kanonska djela mađarske drame napokon na hrvatskom jeziku“ Nevena Ušumovića nalaze se u bloku „Književnost u Hrvata – veze i prožimanja“. Slijede „Kritička čitanja književnoga nasljeđa“ u kojem Mila Markov-Španović piše „O ženskim likovima u djelu *Ženski udesi* Živka Bertića“, Željka Zelić donosi tekst „Novo svjetlo poezije Alekse Kokića“, a Tomislav Žigmanov „Suvremeno pjesništvo u bačkih Hrvata na bunjevačkoj ikavici – osnovne činjenice“. U bloku „Interpretacije likovnosti“ zastupljene su Ljubica Vuković Dulić s tekstom „Uporni slikar – Ivan Tivković (1913.-1990.)“ i Nela Tonković „Umjetnik kao umjetnost. Izložba Uroša Đurića u Zavičajnoj galeriji 'Dr. Vinko Perčić'“. Neven Ušumović u ovom broju, u istoimenoj cjelini, predstavlja „Hrvatsko nakladništvo u nultom desetljeću“ u tekstu „Godina 2000.“. „Čitanja književne produkcije“ donose prikaze i recenzije petnaest književnih djela iz pera suradnika časopisa. Drugi broj *Nove riječi* ima 216 stranica, a završava Kulturnim dokumentarijem (lipanj – studeni 2013.) koji je zabilježila Bernadica Ivanković. (Cijena: 300,00 dinara)

br. 1, proljeće – ljeto 2014.

Prvi broj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* za 2014. godinu otvara se tematskim blokom naslovljenim „Naš suvremenik Matoš“ s napisima nastalim o stotoj obljetnici smrti velikoga hrvatskog književnika *Antuna Gustava Matoša* (1873.-1914.). U bloku „Pjesnički glasovi iz Srijema“ predstavljani su pjesnici Ivan Balenović, Marija Lovrić, Jasna Melvinger, Marko Kljajić, Mila Markov-Španović i Mato Groznica. Žarko Paić u tekstu „Veliko dijete i njegovi dvojnici“ govori o „znakovima i tragovima u Krležinom *Djetinjstvu u Agramu 1902.-1903.*“, a u bloku „Studije iz hrvatske književnosti“ „Kritička čitanja književnoga nasljeđa“ uključuju dva

teksta: „Samozatajna poezija Stanislava Prepreka“ Željke Zelić i „Identitetske sastavnice i slike svijeta Bunjevac(=k) u tri pripovijetke Veljka Petrovića“ Tomislava Žigmanova. U ovom se broju časopisa pojavljuje i novi blok „Kazališna praksa Hrvata u Vojvodini“ u kojem je riječ o predstavi „Bunjevački blues“ o kojoj pišu Mira Muhoberac, Sanja Nikčević i Zvezdana Balić.

„(Re)afirmacija kulturne baštine“ je zanimljiv prilog o glazbenoj umjetnosti te kulturi i kulturnim praksama, a uvrštena su dva teksta, „Franjo Štefanović – kralj dječje opere“ – (o 90. obljetnici smrti) Petra Pifata i „*Bunjevački Put križa* – jedan model promišljanja kulturne baštine“ Ljubice Vuković Dulić. Nastavljajući prikaz „Hrvatskog nakladništva u nultom desetljeću“, Neven Ušumović predstavlja odabrane knjige u tekstu „Godina 2001.“. U cjelini „Čitanja književne produkcije“ čitatelji će naći prikaze i recenzije deset književnih djela čiji su autori stalni suradnici časopisa. Broj završava Kulturnim dokumentarijem (prosinac – svibanj 2014.) koji je zabilježila Bernadica Ivanković. Ovaj broj ima 224 stranice, a može se nabaviti kod nakladnika. (Cijena: 300,00 dinara)

br. 2, jesen – zima 2014.

Drugi broj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* za 2014. godinu, što ga u sunakladi izdaju Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“, na 224. stranice donosi cijeli niz zanimljivih sadržaja. Broj otvara temat „Hrvati i Prvi svjetski rat“, dok se u drugom bloku, naslovljenom „Nepoznata baština hrvatske književnosti“, Petar Vuković javlja kao priređivač dvaju poglavlja iz do sada neobjavljenoga romana Ivana Antunovića *Posljednji Gizdarev*, a Slaven Bačić priredio je iz ostavštine Geze Kikića njegovu korespondenciju o sudbini njegovoga rukopisa *Antologija eseja i kritike bunjevačkih Hrvata*. Suvremeno pjesničko stvaralaštvo vojvođanskih Hrvata ovoga puta predstavljeno je u dijelu onih pjesnika koji ne žive u Vojvodini nego u Hrvatskoj (Ante Sekulić, Miroslav Slavko Mađer, Luka Štilinović, Ljubica Kolarić-Dumić, Lajčo Perušić, Slavko Žebić i Stipan Orčić), a donosi se i poezija Svena Adama Ewina. U stalnoj rubrici „Kritička čitanja književnog nasljeđa“ u ovom broju *Nove riječi* objavljeni su napisi Ivane Andrić Penava „Mara Švel-Gamiršek : Portret jedne (ne)poznate književnice“, Vojislava Sekelja „Pjesnik sjenki Lazar Merković“ i Marine Balažev „Koncept vremena u kalendarsko-dnevničkim publikacijama“. Također, i ovaj broj *Nove riječi* ima tekst o preplitanjima hrvatske književnosti s onima u okružju – riječ je ovoga puta o hrvatsko-mađarskim književnim doticajima. Ljubica Vuković Dulić autorica je teksta o dvjema poklon kolekcijama Stipana Šabića, Petar Pifat piše o Hrvatskom pjevačkom društvu „Neven“ i nasljeđu zbornoga pjevanja u Petrovaradinu, a Vladan Čutura donosi prikaz Marinkovićeve *Glorije* na sceni subotičkoga Narodnog kazališta u tematu „(Nove) Prakse umjetničke baštine“. Stalne rubrike *Nove riječi* – „Hrvatsko nakladništvo u nultom desetljeću“ Neven Ušumović je posvetio ovoga puta prikazu 10 knjiga koje su obilježile 2002. godinu u Hrvatskoj, a „Čitanja književne produkcije“ donose prikaz 10-ak knjiga iz recentne knjiške produkcije Hrvata u Vojvodini. Na koncu, i ovaj broj *Nove riječi* zatvara se s rubrikom „Kulturni dokumentarij“ u kojoj je Bernadica Ivanković zabilježila sve događaje u prostoru kulture hrvatske zajednice u Vojvodini od mjeseca lipnja do prosinca 2014. Ovaj broj *Nove riječi* obogaćen je i grafičkim crtežima Darka Vukovića. (Cijena: 300,00 dinara)

br. 1-2, proljeće – zima 2015.

Koncem prosinca 2015. godine iz tiska je izašao dvobroj za 2015. časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ*, što ga u sukladu izdaju Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“. Na 312 stranica bogat sadržaj pokriva cijelu lepezu književnih tema, a časopis je obogaćen i grafičkim crtežima Vladislave Dudvarski iz Petrovaradina.

Na tragu predstavljanja recentne hrvatske književnosti, u tematu „Hrvatska mlada proza“ predstavljeni su mladi prozaisti iz Hrvatske: Ivana Simić Bodrožić, Sven Popović, Iva Tkale, Jelena Zlatar, Andrija Škare i Marko Gregur. Poetski blok, naslovljen „Subotički pjesnički krug“ donosi poeziju već afirmiranih pjesnika (Vojislav Sekelj, Milovan Miković, Mirko Kopunović, Robert G. Tilly, Zvonko Sarić, Tomislav Žigmanov, Željka Zelić), ali i onih koji se povremeno javljaju svojim pjesmama (Katarina Čeliković, Josipa Dević, Nevena Mlinko) te otkriva prve pjesničke korake (Vedran Horvacki).

U stalnoj rubrici „Kritička čitanja književnog nasljeđa“ objavljeni su tekstovi Geze Kikića („Kritička riječ u borbi za afirmaciju stvaralaštva“) i Ljubice Ivezić („Dva registra na Hrvate iz Bačke u *Odbljescima pamćenja*“) te Tomislava Žigmanova („Vojvođanski Hrvati u Krležinim „Marginalijama“). Značaj tekstova svakako je aktualnost davno objavljenih sadržaja vezanih uz autore i književnost Hrvata u Vojvodini, u nekim do sada neotkrivenim detaljima.

U rubrici „O hrvatskoj književnosti u Vojvodini“ Franjo Emanuel Hoško piše „O pronađenoj knjizi franjevca Mihajla Radnića *Pogargegne izpraznosti od svijeta* u knjižnici subotičkog Franjevačkog samostana“, a potom slijede tekstovi vezani uz obiteljnice hrvatskih književnika. Božica Zoko objavljuje tekst „Kristalna špilja vedrine i veliko nasimjano nebo Ise Velikanovića (1869. – 1940.)“ u povodu 75. godišnjice smrti Ise Velikanovića, a autorica je i tekstova o dvojici pjesnika: „Pjevam, majko, pjevam! (čitajući oporučnu knjigu pjesama Miroslava Slavka Mađera)“ i „Duhovito odmjerivanje duše po mjeri daha ili progovor o poeziji Jasne Melvinger“. Ivan Balenović piše „O nekim osobnim i stvarateljskim enigmama Stanislava Prepreka“, a mlada Klara Dučić piše o knjizi Petka Vojnića Purčara „*Prstenovani gavran – kružno vrijeme u beskonačnom tekstu*“. Katarina Dinješ Gros završava blok tekstom „Zavičaj,

rat i intima u kratkim pričama i kolumnama Julijane Adamović“ kojom nam otkriva nama premalo poznatu književnicu rodom iz Plavne.

„Hrvatsko-mađarske i srpsko-mađarske književne veze“ donose dva teksta prevoditelja mađarske književnosti, Nevena Ušumovića „Hrvatski prijevodi i recepcija djela Ádáma Bodora“ i Marka Čudića „Problemi prevođenja jedne zbirke priča Lászla Mártona“. U stalnoj rubrici *Nove riječi* – „Hrvatsko nakladništvo u nultom desetljeću“ Neven Ušumović prikazuje 10 knjiga koje su obilježile 2003. godinu u Hrvatskoj.

Kako je ovo dvobroj, *Nova riječ* nam u rubrici „Čitanja književne produkcije“ donose prikaze 20-ak knjiga iz recentne knjiške produkcije Hrvata u Vojvodini. Silvestar Balić predstavlja *XI. Međunarodni kroatistički znanstveni skup : zbornik radova*, a Katarina Čeliković piše o knjizi za djecu Ljubice Kolarić-Dumić *Ja se mraka ne bojim : dječja uspavanka*; prvi strip autora Balinta Vujkova i Petra Tikvickog *Poplašeno jaje : hrvatska narodna pripovijetka – bunjevačka* predstavlja Ljubica Vuković Dulić, a Zvonimir Pelajić knjigu Mirka Kopunovića *Mrvljenje mrve neba*. Zlatko Romić autor je prikaza romana Ivana Antunovića *Posljednji Gizdarev* te zbornika radova *Urbani Šokci 6/7 : Marijanska svetišta Šokaca i Bunjevaca / Utemeljiteljski projekt udruge – Baštinici Njikoš i Rem*, a Željka Zelić teksta *Odsjaji ljubavi, panorama suvremene duhovne lirike Hrvata u Vojvodini*, o knjizi Katarine Čeliković *Izgubljeno srce* piše Zvonko Sarić dok se Nevena Mlinko bavi knjigom Nevena Ušumovića *U stočnom vagonu*. Slijedi tekst Željke Zelić *Lira naiva 2013., izabrane pjesme*, a Zvonimir Pelajić piše o knjizi Mirka Kopunovića *Pružiti ruku mila*, Davor Bašić Palković je autor prikaza *Naklada NIU Hrvatska riječ : prvih deset godina 2005. – 2014.*, a Vojislav Sekelj se pozabavio *Bibliografijom časopisa za književnost, umetnost i kulturu Rukovet : 1955 – 2014.* autora Lazara Merkovića i Izabele Papdi. Sekelj progovara i o poeziji Ante Vukova u knjizi *Boca bez poruke. Dogovoreni brak* Dražena Prčića opisao je Robert G. Tilly koji je autor još dvaju prikaza: Zvonko Sarić, *Povjeruj u vlastitu smrt* i Vojislav Sekelj, *Životopis jedne sjene*. Mirko Ćurić predstavlja knjigu *Dani Balinta Vujkova – dani hrvatske knjige i riječi (Zbornik radova 2013. – 2014.)*, Zlatko Romić *Svjetla starih fotografija*, a Dragan Muharem piše o knjizi sabranih pjesama Alekse Kokića *U sjenama ravnice*. Klara Dulić piše o knjizi za mlade *Školjka koja govori* Miroslava Pendelja, a blok završava Katarina Čeliković prikazom prve knjige poezije Katarine Firanj *Žagor iz opakije*.

Dvobroj *Nove riječi* završava rubrikom „Kulturni dokumentarij“ u kojoj je Bernadica Ivanković zabilježila sve događaje u prostoru kulture hrvatske zajednice u Vojvodini od mjeseca siječnja do studenog 2015.

br. 1-2, proljeće – zima 2016.

Dvobroj za 2016. časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* donosi bogat sadržaj, a izlazi u sunakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“. Do sada obimom najveći, časopis na 380 stranica progovara o najrazličitijim temama, kako iz područja književnosti tako i iz drugih umjetnosti, a obogaćen je i grafičkim crtežima Darka Vukovića iz Petrovaradina.

Nova riječ počinje tematom „Izbor proze za djecu i mlade“ u kojem su nakon uvodnog teksta Katarine Čeliković predstavljani hrvatski pisci iz Vojvodine (Ivan Balenović, Marija Lovrić, Ljubica Kolarić-Dumić, Nedeljka A. Šarčević, Ruža Silađev, Katarina Firanj, Rajko Ljubić, Katarina Čeliković, Ružica Miković-Žigmanov, Blaženka Rudić, Julijana Adamović, Vesna Huska, Marina Balažev i Jasna Crnković). Cjelina „Uvidi u hrvatsku književnost iz Vojvodine u egzilu“ predstavlja dvoje autora biografski, kroz izbor iz njihove proze i kritike koja piše o njihovoj prozi. Riječ je o već afirmiranoj književnici Julijani Adamović, rodom iz Plavne, te o mladom Ivanu Vidaku iz Sombora, koji sada žive i stvaraju u Hrvatskoj.

Recentno hrvatsko pjesništvo predstavlja Delimira Rešickog, najprije kroz pero Nevena Ušumovića, a potom kroz njegovu poeziju i foto-uratke. U izboru i prijevodu Roberta Tillyja u poetskom bloku predstavljeno je „Suvremeno mađarsko pjesništvo u Vojvodini u prijevodu“ (Katalin Ladik, Ottó Tolnai, István Domonkos, Magdolna Danyi, Gábor F. Urbán, István Beszédes, Ottó Fenyvesi i János Sziveri).

U rubrici „Kritička iščitavanja hrvatske književnosti u Vojvodini“ objavljeni su radovi petero autora koji pišu, kako o staroj tako i o aktualnoj književnosti. O starijoj književnoj baštini pišu Mario Šimudvarac „Dva stabla i otkinuta grana: Prostor u romanu Odmetnik Ivana Antunovića“ i Ante Bežen „Josip Jelačić kao pjesnik i njegova pjesma o Nikoli Zrinskom“, a Klara Dulčić piše o prozi Miroslava S. Mađera u tekstu pod nazivom „Autopoetičnost kao obilježje poliznanrovske proze“. O suvremenoj književnosti pišu s. Kata-

rina Maglica „Povratak Iskonu s. Blaženke Rudić“ i Vlasta Markasović „(Ne) Sklad(a)ni divani Tomislava Žigmanova i teror povijesti“.

„Interpretacije umjetničkih praksi Hrvata u Vojvodini“ tematiziraju glazbenu i likovnu umjetničku baštinu. U povodu 125. obljetnice rođenja Pere Tumbasa Haje, *Nova riječ* predstavlja ovog značajnog glazbenika kroz radove dvoje sudionika Stručne tribine o njegovu životu i djelu u Gradskoj knjižnici Subotica, a u organizaciji Subotičkog tamburaškog orkestra, održane 28. lipnja 2016. godine. Tamara Štricki Seg priredila je sažeti prikaz života i rada Pere Tumbasa Haje (1891. – 1976.), a potom piše o temi „Narodna pjesma u glazbenoj građi Pere Tumbasa Haje“, dok je Vojislav Temunović autor rada „Glazbena tamburaška obitelj Tumbas (Antun, Stipan i Pere)“. Ljubica Vuković Dulić u nastavku predstavlja „Djela hrvatskih kipara u subotičkom muzeju“.

U stalnoj rubrici *Nove riječi* – „Hrvatsko nakladništvo u nultom desetljeću“ Neven Ušumović prikazuje 10 knjiga koje su obilježile 2004. godinu u Hrvatskoj.

Dvobroj *Nove riječi* u rubrici „Čitanja književne produkcije“ donosi četrnaest prikaza književne produkcije Hrvata u Vojvodini. Katarina Čeliković predstavlja tri knjige poezije: *Čavaldus, bumbača, špijodica...* Marka Ivoševa Kuzme na šokačkoj ikavici, *Preprekovo proljeće 2014.* i *Osmijeh u mokrom kaputu* Ljerke Radović. Klara Dulić piše o poeziji sabranoj za susret pučkih pjesnika „Lira naiva“ *Cidi se život – Lira naiva 2014.* i najnovijoj knjizi Tomislava Žigmanova *Minijature vlastitosti*. Kalendar *Subotička Danica za 2015.* i poeziju Miroslava Cakića Tomlekina u knjizi *Salauka* predstavlja Tomislav Žigmanov. O knjizi za djecu Nedeljke A. Šarčević *Sve i svašta da poleti dječja mašta* piše Ivana Petrekanić Sič, a Antonija Huljev predstavlja knjigu kratkih priča na bunjevačkoj ikavici *(Ne)sklad(a)ni divani Tomislava Žigmanova*. Željka Zelić autorica je prikaza zbornika radova *Urbani Šokci 8/9 „Šokci : Bunjevci : Panonija – Europa“*, kao i knjiga *Moja Luca* Ivana Ivkovića Ivandekića i *Prah obiteljske srebrnine* Milovana Mikovića. O romanu Tomislava Ketiga *Damin gambit* piše Zlatko Romić koji je i autor prikaza narodnih pripovjedača *Bećarski poso* koje je zapisao Balint Vujkov.

Dvobroj *Nove riječi* standardno završava rubrikom „Kulturni dokumentarij“ u kojoj je Bernadica Ivanković zabilježila sve događaje u prostoru kulture hrvatske zajednice u Vojvodini od prosinca 2015. do studenog 2016.

Adresa Uredništva:

Nova riječ, časopis za književnost i umjetnost
Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata
Laze mamužića 22
24000 Subotica
Tel./fax: +381 (0)24/535-533
e-mail: ured@zkhv.org.rs

Ovaj broj časopisa *Nova riječ* tiskan je uz potporu
Ministarstva kulture Republike Srbije,
Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske
i Veleposlanstva Republike Hrvatske u Srbiji